

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

На правах рукопису

МИРОШІ МАРІЯ ВАСИЛІВНА

УДК 911.3:332.1 (477.83)

**СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ЗАСАДИ ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ
В ЗАХІДНОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Спеціальність 11.00.02 – економічна та соціальна географія

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата географічних наук

Науковий керівник:

Вісьтак Олександра Іванівна

кандидат географічних наук, доцент

Львів – 2016

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ В РЕГІОНІ	11
1.1. Категорія політичної активності як об'єкт дослідження суспільної географії	11
1.2. Наукові підходи до структуризації політичної активності в регіоні	17
1.3. Методика дослідження політичної активності в регіоні	33
Висновки до розділу I	48
РОЗДІЛ II. ЧИННИКИ ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ В ЗАХІДНОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ	50
2.1. Класифікація чинників політичної активності	50
2.2. Глобальні чинники та їх вплив на політичну активність населення	57
2.3. Загальнодержавні чинники політичної активності в регіоні	67
2.4. Регіональні та локальні чинники формування політичної активності населення	77
Висновки до розділу II	98
РОЗДІЛ III. ГЕОПРОСТОРОВИЙ АНАЛІЗ ВИДІВ ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ	100
3.1. Світоглядна політична активність	100
3.2. Регіональна електоральна активність населення	110
3.3. Протестна активність населення в регіоні	132
3.4. Фахова активність населення	152
Висновки до розділу III	161
РОЗДІЛ IV. ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ТА ЗАХОДИ ГАРАНТУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ	163
4.1. Інтегральна оцінка політичної активності в регіоні та типізація адміністративно-територіальних утворень регіону за її рівнем	163
4.2. Територіальна організація форм політичної активності	170
4.3. SWOT-аналіз та заходи щодо гарантування політичної активності населення в регіоні	176
Висновки до розділу IV	183
ВИСНОВКИ	185
СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ	188
ДОДАТКИ	212

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- АТО – антитерористична операція
АТУ – адміністративно-територіальне утворення
ВРУ – Верховна Рада України
ЕА – електоральна активність
ЗМІ – засоби масової інформації
ЗРУ – Західний регіон України
КМУ – Кабінет Міністрів України
МО – міжнародна організація
МОс – місцеві осередки
ПА – політична активність
ПП – політична партія
ППр – політичний протест
ПрА – протестна активність
ПУ – Президент України
СА – світоглядна активність
СГ – суспільна географія
ФА – фахова активність
ФПП – форми політичного протесту

ВСТУП

Актуальність теми. Становлення демократії в українському суспільстві потребує від кожного громадянина активної позиції в політичних процесах, участі в прийнятті політичних рішень та особистої відповідальності за життя країни. Розвиток відносин між індивідами, етнічними групами, політичними та громадськими організаціями, владою, з одного боку, та суспільством з іншого, стає настільки глибоко специфічним та динамічним, що спонукає науку оперативно реагувати на виклики часу.

Такі обставини актуалізують ґрунтовні наукові, зокрема суспільно-географічні, дослідження включеності громади та індивіда в суспільне і політичне життя. Йдеться про політичну активність (далі – ПА) як один із видів суспільної активності, що має на меті впливати на прийняття політичних рішень, набуває нового спрямування та сучасних форм, адекватних викликам інформаційної епохи. Проблема, яку досліджуємо, є *міждисциплінарною*, а для української науки – ще й новою. Певні напрацювання щодо ПА має політологія та соціологія. Проте, в цих дослідженнях не враховано геопросторовий аспект, що не дає змоги виявити усі закономірності здійснення політичної активності і який стає можливим лише в суспільно-географічному аналізі.

Вперше проблемою ПА почали займатися представники американської науки, зокрема С. Мерріам, Г. Госнелл, Г. Лассвелл, Л. Вайт та інші. М. Вебер, Е. Дюркгейм, М. Паретто, Г. Моска, М. Острогорські, Д. Брайс та інші досліджували самосвідомість і ПА. Вивчення феномену ПА в ХХ ст. включало дедалі новіші форми активності у сфері наукового інтересу: пасивні форми участі та абсентеїзм (М. Вебер, С. Верба, Л. Пай), неконвенціональні форми (Х. М. Велінгер, А. Марш, Л. Мілбрат) і когнітивні аспекти (Х. Макклоскі). ПА вивчалася і як явище емоційного та оцінного характеру. Соціологічні підходи (П. Лазерсфельд, С. Ліпсет, С. Роккан) пояснювали ПА на виборах відчуттям приналежності до певної соціальної групи і самоідентифікацією через політичний вибір. Теоретичні, методичні та прикладні аспекти ПА висвітлювались в працях

українських та іноземних вчених: політологів (Л. Мілбрат, Д. Ольшанський, Г. Дилигенський, О. Шестопад), соціологів (Н. Смелзер, В. Жуков), політичних психологів (К. Абульханова-Славська, Г. Белицька, А. Брушлинський, М. Берштейн, Л. Рубінштейн) та дещо менше – географів.

Українські географи досліджують суспільно- та політико-географічні аспекти різних видів і форм ПА: загальна та регіональна електоральна географія (М. С. Дністрянський, А. В. Кузишин, В. М. Миронюк, О. І. Шаблій, Є. А. Хан); політико-географічні процеси (С. А. Греков, П. О. Масляк, І. І. Ровенчак, О. І. Склярська, Р. Р. Сливка); політична поведінка регіону (А. П. Голод); політико-географічне та електоральне районування (О. І. Шаблій) та ін.

Незважаючи на наукові розробки вітчизняних і зарубіжних географів щодо розкриття різних аспектів ПА, досі нез'ясованими залишаються структурно-функціональні особливості ПА у великому регіоні, територіальна диференціація регіональних відмін цього явища, невраховані реальні динамічні зміни політичної ситуації в Україні, що є важливим з погляду територіального розвитку, планування та реформування устрою держави.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота пов'язана з тематикою науково-дослідних робіт кафедри економічної та соціальної географії географічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Дослідження є складовою частиною науково-дослідних тем у межах робочого часу працівників кафедри у 2012–2013 рр. «Суспільно-географічні проблеми західноукраїнського прикордоння» (№ держреєстрації – 0111U008013) та у 2013–2014 рр. «Суспільно-географічні проблеми західноукраїнського регіону у руслі євроінтеграції та стратегії східного партнерства» (№ держреєстрації – 0114U004138).

Мета та завдання дослідження. *Мета* – суспільно-географічне дослідження політичної активності в регіоні, розроблення його теоретико-методологічних засад на прикладі Західного регіону України (далі – ЗРУ).

Для досягнення цієї мети поставлено такі *завдання*:

– вивчити наукові підходи до трактування поняття «політична

активність» та розкрити сутність ПА як суспільно-географічної категорії;

– обґрунтувати компонентно-змістову (поділ ПА на види) та геопросторову (поділ ПА на рівні) структуру політичної активності;

– запропонувати суспільно-географічну методику дослідження ПА;

– проаналізувати чинники політичної активності, розробити їхню класифікацію, адекватну об'єкту та предмету дослідження та оцінити ступінь їхнього впливу на формування і виявлення ПА регіону;

– дослідити функціональні особливості і територіальні відміни ПА в регіоні в сучасних умовах на загальнодержавному, регіональному та локальному рівнях, в тім числі за допомогою математично-статистичних методів багатовимірного аналізу;

– створити картографічні моделі розвитку та просторово-часової трансформації політичної активності в регіоні;

– розробити інтегральний індекс оцінки ПА в регіоні та провести типізацію адміністративно-територіальних утворень (далі – АТУ) регіону за рівнем ПА для формування і реалізації ефективної регіональної політики;

– з'ясувати за допомогою SWOT-аналізу сценарії подальшого розвитку ПА в ЗРУ та запропонувати заходи гарантування з урахуванням ресурсних можливостей і потенційних суспільних потреб регіону.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дисертаційного дослідження є політична активність населення в Західному регіоні України в сучасних умовах як суспільно-географічне явище.

Предмет дослідження. Предмет дослідження – геопросторова організація політичної активності ЗРУ в сучасних умовах з урахуванням чинників її формування.

Методологічна основа та методи дослідження. Методологічною основою дослідження є сучасні теорії та концепції суспільної географії, а також положення політичної географії, розроблені та викладені в працях українських вчених – О. І. Вісьтак, М. С. Дністрянського, Ф. Д. Заставного, О. В. Заставецької, Н. Н. Коцан, А. В. Кузишина, М. З. Мальського, П. О. Масляка, Л. М. Немець,

Я. Б. Олійника, М. Д. Пістуна, І. І. Ровенчака, А. В. Степаненка, О. Г. Топчієва, С. В. Трохимчука, О. І. Шаблія, В. Б. Шишацького, Б. П. Яценка та ін.

Методичну основу дисертаційного дослідження становлять загальнонаукові (системний підхід) та низка конкретнонаукових методів. Перевагу було надано картографічним, соціологічним (анкетування, контент-аналіз) і математично-статистичним методам. Застосовано багатовимірний факторний (метод головних компонент), індексний (математична таксономія) і кластерний аналізи для інтегральної оцінки ПА та проведення типізації АТУ регіону за її рівнем. Укладено серію аналітичних та синтетичних картосхем, які відображають дискретний характер і територіальну диференціацію ПА в АТУ ЗРУ. За допомогою SWOT-аналізу розроблено чотири сценарії розвитку ПА в регіоні, на підставі яких запропоновано стратегію гарантування ПА.

Опрацювання та графічну інтерпретацію статистичної інформації виконано за допомогою програм Microsoft Excel, Statistica 8, CorelDRAW X5, ArcGIS 10 (ArcMap 10).

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційна робота є першим комплексним суспільно-географічним дослідженням політичної активності великого регіону України. До найважливіших результатів, які відзначаються новизною, належать такі.

Уперше:

- обґрунтовано суспільно-географічну сутність поняття політичної активності населення регіону;
- виділено форми територіальної організації ПА великого регіону;
- розроблено інтегральний індекс оцінки політичної активності в регіоні, на підставі якого проведено типізацію АТУ регіону за її рівнем для формування і реалізації ефективної регіональної політики;
- визначено за допомогою SWOT-аналізу можливі сценарії зміни та розвитку політичної активності в Західному регіоні України;

Удосконалено:

- компонентно-змістову та геопросторову структурування ПА, внаслідок

чого виділено такі чотири види – світоглядна, електоральна, протестна, фахова; та три просторові рівні – локальний, регіональний, загальнодержавний;

- методику дослідження політичної активності в регіоні як суспільно-географічного явища, ефективну для такої наукової роботи;

- класифікацію чинників ПА населення в суспільно-географічному руслі;

- оцінку стану ПА за допомогою математично-статистичних методів індексного (таксономічного), факторного, кластерного аналізу;

Подальший розвиток отримали:

- картографічні моделі розвитку, функціонування та просторово-часової трансформації регіональної політичної активності;

- методологія побудови стратегії оптимізації ПА в регіоні з урахуванням ресурсних можливостей і потенційних суспільних потреб регіону.

Практичне значення одержаних результатів. Ефективність і практична значимість дослідження визначається адекватністю та достовірністю оцінки чинників, теоретичних узагальнень, наведених обчислень та показників тощо. Специфіка їхнього сукупного впливу характеризується новизною та практичною користю для суспільно-географічної науки, політики, економіки і є актуальними для суспільства і можуть бути застосовані:

- прикладні та прогностичні висновки і рекомендації стосовно територіальної організації ПА регіону – у прогнозуванні та перспективному плануванні, здійсненні регіональної політики ЗРУ, а також для проведення виборчих кампаній політичними партіями, рухами, окремими кандидатами;

- аналітичні і синтетичні карти, а також комплексна карта територіальної організації – у науково-конструктивних напрацюваннях, у територіальному плануванні суспільно-економічної сфери регіону та управлінні нею;

- нові поняття, означення яких запропоновано в дисертації в межах єдиної поняттєво-термінологічної системи – для уточнення та удосконалення термінологічного апарату суспільної географії;

- методологічні підходи та отримані результати та висновки – у подальшому вивченні проблем політичної активності не лише в географічній

науці, а й у споріднених дисциплінах, які досліджують сучасний стан ПА, а також інші структурні та динамічні процеси сфери політики;

– теоретичні дослідження, які стосуються ПА – для викладання політико-географічних дисциплін: «Політична географія», «Політична географія України», «Електоральна географія», «Географія політичних партій та рухів», «Географія політичної активності» на географічних, військових та економічних факультетах вищих навчальних закладів.

Особистий внесок здобувача. Представлені в дисертації результати та висновки дослідження здобувач отримав особисто у процесі наукових пошуків. У роботі використано статистичну, соціологічну, аналітичну та іншу інформацію державних і неурядових організацій: Державного комітету статистики України, обласних Головних управлінь статистики, Центральної виборчої комісії, Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, Національного інституту стратегічних досліджень, Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова, Інституту політики, Міжнародного центру перспективних досліджень, Українського незалежного центру політичних досліджень; Інституту трансформації суспільства, Агентства Стратегічних Досліджень, Аналітичного центру CEDOS, Інституту демократії ім. Пилипа Орлика, Київського міжнародного інституту соціології, соціологічної служби «Ukrainian Sociology Service», Центру соціальних і політичних досліджень «Соціс», Соціологічної групи «Рейтинг», Фонду «Демократичні ініціативи», Громадянської мережі «ОПОРА», а також результати досліджень українських і закордонних учених, на що зроблено відповідні посилання в тексті роботи.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Головні положення дисертаційного дослідження апробовані на наукових і науково-практичних конференціях, у тім числі міжнародних: 1) XI науковій міждисциплінарній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна–2013», 18–22 березня 2013 р., м. Київ; 2) науковій конференції, присвяченій 130-річчю географії у Львівському університеті «Географічна наука і практика:

виклики епохи», 16–18 травня 2013 р., м. Львів; 3) науково-практичній конференції молодих вчених, присвяченій 95-річчю НАНУ «Потенціал сучасної географії у розв’язанні проблем розвитку регіонів», 3–5 жовтня 2013 р., м. Київ; 4) науково-практичній конференції присвяченій 25-річчю створення кафедри географії України та регіоналістики і 80-річчю з дня народження професора Ярослава Жупанського «Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика». 9–11 жовтня 2014 р., м. Чернівці; 5) науково-практичній конференції, присвяченій 25-річчю географічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, 21–23 травня 2015 р., м. Тернопіль; і загальноукраїнських: 6) науковому семінарі «Географічні і міждисциплінарні проблеми львовознавства (до 120-ліття від народження Олени Степанів)», 20 грудня 2012 р., м. Львів; 7) науково-практичній конференції молодих учених, аспірантів та студентів, присвяченій 200-літтю від народження Тараса Шевченка «Україна і світ: суспільно-географічні виміри», 12–14 травня 2014 р., м. Львів; 8) науковій конференції за участю закордонних учених, присвяченій 70-річчю кафедри економічної і соціальної географії «Львівська суспільно-географічна школа: історія, теорія, українознавчі студії», 19–20 листопада 2015 р., м. Львів; та ін. Положення дисертації доповідали й обговорювали на звітних наукових конференціях і семінарах кафедри економічної і соціальної географії географічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка.

Публікації. За темою дисертації (самостійно або у співавторстві) опубліковано дванадцять наукових праць, серед них п’ять – у фахових наукових виданнях, одна – в іноземному періодичному виданні, загальним обсягом близько чотирьох друкованих аркушів.

Обсяг і структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку літератури. Робота викладена на 354 сторінках, із яких 159 сторінок текстової інформації, додатки – 142, ілюстративний і графічний матеріал – 29 сторінок. Список використаних літературних джерел налічує 229 найменувань.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ В РЕГІОНІ

1.1. Категорія політичної активності як об'єкт дослідження суспільної географії

Жодне наукове дослідження неможливе без уточнення поняттєво-термінологічного апарату. Особливо це стосується тих наукових досліджень, що зазнають змін, динамічно розвиваються і вимагають нової термінології. Крім того, важливо враховувати специфіку галузевого трактування категорій і термінів, в нашому випадку – базову систему суспільно-географічних понять.

Політична активність, як наукова категорія, почала вживатися ще у Давній Греції, в працях Арістотеля і досі залишається актуальною [6, с. 26]. У науковій, навчальній та науково-популярній літературі дане поняття використовується доволі часто – самостійно чи як додаток в різних словесних сполученнях – у суспільно-науковому контексті, однак за своїм змістом ще залишається предметом гострих дискусій і потребує уточнень.

У науково-довідковій літературі семантика термінів «політичний» і «активність» є усталеною і трактуються вони наступним чином:

1) *«політичний»* (від грецького «πολιτικός») – означає той, що пов'язаний з політикою, тобто задіяний у відношеннях між класами, націями, соціальними групами, партіями та державами; той, хто бере участь у справах держави, визначає форму, завдання та зміст її діяльності [173, с. 451; 174; 176; 218];

2) *«активність»* (від латинського «activus») – в буквальному перекладі означає «діяльний» і вживається в науковому обігу для позначення інтенсивної діяльності, активного стану [173, с. 451; 174; 176; 218].

Поняття активності загалом є досить об'ємним і його використання не обмежується суспільством. У широкому розумінні говорять про активність найрізноманітніших об'єктів (наприклад, активність хімічних елементів, радіо-

нуклідів, металів, випромінювання, бактерій, вірусів, інших живих організмів та ін.). Проте в нашому дослідженні, зосередимо увагу на активності людини, тобто на різних аспектах її взаємодії із навколишнім середовищем, а саме на політичній активності як одній із видів (наприклад, психологічна, економічна, трудова, соціальна, правова, культурна та ін.) суспільної активності [186].

Існує два основні наукові підходи: енциклопедичний та спеціально-науковий, до означення поняття «політичної активності»:

Енциклопедичний підхід подає розуміння ПА, викладене в словниках та енциклопедіях. Виділимо наступні визначення політичної активності:

– «...одна з форм суспільної активності, мислення й діяльності соціальних суб'єктів, які прагнуть впливати на прийняття політичних рішень, реалізацію потреб та інтересів» («Словник політологічних термінів») [175];

– «...енергійна, наполеглива діяльність особистості, групи, різних політичних сил і організацій, спрямована на досягнення певних соціально-економічних і політичних цілей. Це діяльна життєва позиція людини, що виражається в спрямованості її мислення, поведінки, вчинків, у принциповості, послідовності відстоювання своїх поглядів та інтересів. ПА може виявлятися як у конструктивні діяльності громадян, партій, лідерів, що відповідає інтересам суспільства, його консолідації і стабільності, так і в негативних формах, наприклад, у націоналізмі, сепаратизмі, екстремізмі» («Короткий словник політологічних термінів») [91];

– «...поняття, що характеризується спільністю дій, рухом енергії індивідів та соціальних груп, що направлені на зміну свого політичного статусу й оточення у певному регіоні. ПА розглядається, як правило, в єдності двох компонентів: матеріальних (мінливість політичних відносин) і духовних (акумуляція і трансляція політичних знань, досвіду, обмін інформацією, міжгрупова та міжособистісна координація). ПА проявляється в політичній діяльності, спілкуванні, поведінці, і може бути спрямована як на конструктивно-реформаційні зміни політичної якості, так і на деструкцію застарілих політичних форм» («Словник з політології В. Н. Коновалова») [172].

Спеціально-науковий – згідно якого, дефініції політичної активності подаються з точки зору тої галузі суспільного пізнання, котра оперує даним терміном. Виділяють такі найсуттєвіші підходи до розуміння ПА:

– *Політологічний* підхід акцентує увагу на діяльнісному аспекті ПА, котрий мотивується появою та бажанням задовольнити політичні потреби та інтереси індивіда чи групи осіб. Класик політичної думки М. Вебер стверджує, що ПА є сукупністю елементарних політичних дій (акцій), кожна з яких співвідноситься з діями інших людей і орієнтується на них [24, с. 229].

У визначенні російського політолога Д. Ольшанського ПА пов'язана з формуванням і вираженням власних потреб та інтересів, з наміром розвитку або зміни політичного/соціально-економічного ладу та відповідних соціально-політичних інститутів. На індивідуальному рівні ПА являє сукупність проявів життєдіяльності людини, в яких відбивається його прагнення брати активну участь в політиці, захищати свої права та інтереси [3; 122; 123; 178, с. 285].

Російський вчений-політолог А. Дегтярьов вважає, що ПА – це «всі види і засоби впливу політичного суб'єкта на об'єктивний світ і інших суб'єктів політики. Проявляється у різних формах (і їх комбінаціях), «розпредметнення» влади тих, хто управляє, і впливу тих, ким управляють» [48; 178, с. 285].

– *Політичні психологи*, зокрема С. Роцин, В. Немировський, С. Туманов мають своє бачення ПА, апелюючи до категорій «політичного інтересу», «потреби», як лейтмотивів прояву ПА. За С. Роцином, ПА можна розуміти як прояв інтересу до політичного життя суспільства, або як участь у ньому в тих чи інших формах, автор зазначає, що головною умовою прояву ПА в обох випадках є відповідна потреба особистості. Політичні інтерес і потреба виступають як рушійні джерела активності людини в суспільно-політичному житті. В. Немировський вказує на необхідність дослідження як політичного інтересу (читання політичної преси, обговорення політичних подій), так і реальної діяльності (участь у мітингах, контакти з політичними партіями і діячами, відвідування партійних зібрань тощо). С. Туманов приділяє увагу аналізу політичного інтересу та електоральної активності молоді [178, с. 284–285].

– *Соціологи* виділяють функціональний аспект та особливості відмін ПА у різних соціальних групах. До прикладу, українська дослідниця Н. Дембицька визначає ПА як функціональний прояв особистості в політичній діяльності, котра, у свою чергу, впорядковується самим суб'єктом. Стаючи суб'єктом владних відносин, особистість вибудовує власну систему політичних дій, структуруючи її певним чином, але у відповідності до вимог політичної системи і власної політичної культури [5; 40; 49, с. 87; 178, с. 285–286; 180].

– З точки зору *суспільної географії* ключовим є геопросторовий (геоторіальний) аспект ПА, який оминається іншими суспільними науками і передбачає врахування особливостей розташування форм компонентів (видів) ПА як політико-географічного явища; окреслення зв'язків і співвідношень між ними; формування унікальних за внутрішньою структурою та особливостями територіальних одиниць; функціонування політично активних територіальних утворень у просторі і часі.

Таке різноманіття підходів та наукових дефініцій ПА (дод. А.) зумовлене тим, що на сьогодні в політологічних, соціологічних, суспільно-географічних дослідженнях поряд із цим терміном вживаються категорії політичної діяльності, політичної участі, політичної поведінки тощо, що з одного боку, розглядаються як синонімічний ряд, а з іншого – мають різні тлумачення. Це свідчить, що сам феномен активності є складним і багатозначним. Хоча не заперечуємо тісний взаємозв'язок і певну взаємозумовленість даних категорій.

Особливо близькими до категорії політичної активності є категорія *політичної поведінки* (від латинського *behaviour* – поведінка) – взаємодія суб'єкта з політичною реальністю, яка охоплює його дії та орієнтації щодо політичної практики [18; 80; 126; 127, с. 298]. Політична поведінка досліджується здебільшого політологами, проте є певні напрацювання в галузі політичної географії. Зокрема, А. Голод в монографії «Політична поведінка населення регіону» досліджує суспільно-географічні аспекти політичної поведінки в межах Львівської області. В праці автор трактує ПА лише як інтенсивність вияву тієї чи іншої форми політичної поведінки [41, с. 18]. У нас

інше бачення співвідношення цих категорій – ПА через певну поведінку реалізується у політичній діяльності. Різні види політичної поведінки визначають різні види ПА: закритий вид (політична бездіяльність) – політичний абсентеїзм, відкритий – електоральну (участь у виборчому процесі), протестну (конвенційна і неконвенційна протестна дія), фахову (діяльність політичних партій, громадських організацій) активність [40, с. 59–60].

Політична діяльність – невід’ємна складова загальної людської діяльності, специфічна сутність якої полягає в сукупності дій окремих індивідів і великих соціальних груп (класів, партій, суспільних організацій тощо), спрямованих на реалізацію їхніх політичних інтересів, насамперед завоювання, утримання і використання влади [18; 40, с. 57–58; 126; 127; 157, с. 163].

Політична участь – залучення членів певної соціально-політичної спільноти до процесу політико-владних відносин; вплив громадськості на перебіг існуючих соціально-політичних процесів у суспільстві та на формування владних політичних структур [18; 19; 37; 43; 54; 101, с. 12; 230]. Вона не тільки забезпечує реалізацію інтересів і запитів громадян у процесі політичної діяльності, а водночас є дієвим засобом політичної соціалізації, формування політичної культури, громадянської позиції особи [40, с. 56; 47].

Отже, розмежування категорій поведінки, діяльності, участі та активності в політичній сфері суспільства дозволяє виявити в розумінні «політичної активності» наступне:

– *Політична активність* – це самобутня категорія. Такого підходу дотримується більшість вчених-політологів, дефініціюючи ПА як вид суспільної активності, що являє собою діяльність соціальних груп чи індивідів, і пов’язаний з прагненням удосконалити або змінити соціально-економічний і політичний порядок і відповідні інститути. Суб’єктами ПА можуть виступати і особистості, і спільноти (організації, групи чи маси). ПА – двоєдине явище, що акумулює як внутрішні (психологічне прилучення до політичного життя), так і зовнішні (безпосередня задіяність у політичних процесах) компоненти.

– *Поняття політичної активності трактується як інтенсивність вияву тієї чи іншої форми політичної діяльності, участі, поведінки.* Такий підхід частково знецінює роль політичної активності перед політичними поведінкою, участю, діяльністю, відводячи їй лише кількісну нішу в визначенні ступеня/рівня прояву даних явищ.

– *Поняття політичної активності вважається синонімічним щодо категорій політичної діяльності та участі.* Таке трактування найменш наукове, оскільки ототожнює відмінні з точки зору логічної науки категорії активності, діяльності, участі.

Погоджуємось частково з кожним з підходів, проте вважаємо, що політична активність є ширшою за обсягом за суміжні з нею поняття. В такому контексті, вартою уваги є думка М. Вебера про те, що політична діяльність (коли увага концентрується на засобах державного впливу суб'єкта на об'єкт), політична поведінка (зміна особистої ролі і позиції суб'єкта) і політичне спілкування (міжсуб'єктні взаємовідносини) являють собою відповідно різні форми і способи інтерпретації активності [229]. Пропонуємо вважати, що ПА, враховуючи особливості політичної культури, політичного виховання особи (групи, організації) визначає певну модель політичної поведінки, яка на практиці проявляється через різні форми політичних участі, діяльності і функціонування. Саме в такому підході є певне розуміння того, чому інколи форми ПА збігаються, або ототожнюються, або замінюються у своєму визначенні через форми й типи політичної участі, політичної діяльності чи політичної поведінки.

На основі аналізу наукових визначень ПА, можна запропонувати власне суспільно-географічне визначення. ***Політична активність*** – це вид суспільної діяльності, компоненти якої (світоглядна, електоральна, протестна та фахова) реалізуються з метою задоволення потреб у досягненні й утриманні влади на різних геопросторових рівнях (локальному, регіональному та загальнодержавному).

1.2. Наукові підходи до структуризації політичної активності в регіоні

Досліджуючи феномен ПА, необхідно зосередити увагу на вивченні її структури, тобто наявності у ній складових частин і зв'язків між ними.

Зазначимо, що при розгляді та аналізі структури ПА регіону серед вчених немає єдності. Це можна пов'язати із: а) відсутністю єдиного чіткого критерію поділу ПА на складові частини, б) термінологічною невизначеністю і розмитістю понять, якими іменують структурні компоненти ПА.

Аналіз наукової літератури дозволяє виявити декілька основних критеріїв поділу ПА. Найбільшої популярності серед них набули наступні: ступінь фаховості, чисельність суб'єктів, рівень усвідомленості та легальності, характер дії та ставлення до існуючого режиму, зміст та просторові межі ПА (рис. 1. 1.).

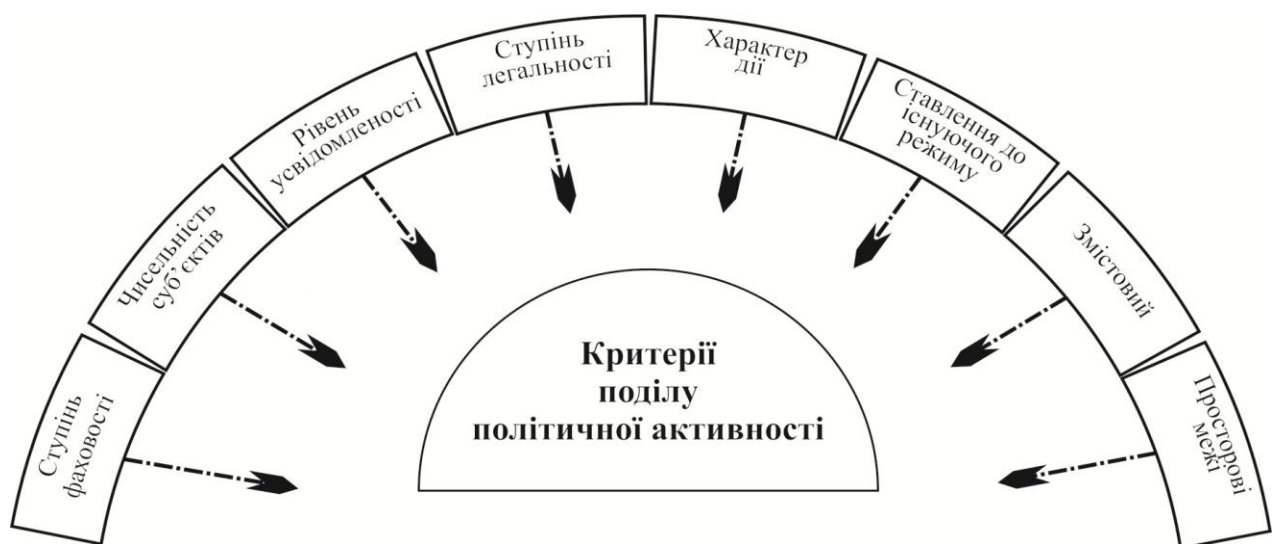

Рис. 1. 1. Критерії структуризації ПА (розробка автора)

Водночас науковці неоднозначно іменують компоненти ПА, виділяючи: рівні, класи, способи, форми, типи, блоки, компоненти, види ПА (рис. 1. 2.).

М. Вебер у своїй лекції «Політика як покликання і професія» (1919 р.) в основу поділу ПА бере *критерій фаховості (професіоналізму) суб'єктів*, таким чином виділяючи три можливі *рівні* активності в політиці:

– *Професійна активність*, котру демонструють політичні лідери, які зробили політику «справою життя», а також люди, які в професійному плані

обслуговують політичних лідерів: партійні функціонери, державні чиновники, політтехнологи, журналісти.

– *Активність у політиці «за сумісництвом»*, що представлена активістами партій і громадських рухів, які, хоча і займаються політикою, беручи участь у мітингах, виступаючи в ролі агітаторів, спостерігачів на виборах, все ж мають сферу професійних інтересів, що лежить поза політикою.

– *Активність у політиці «з нагоди»* об'єднує більшу частину громадян, чия ПА проявляється через участь у виборах, в акціях протесту [24; 229].

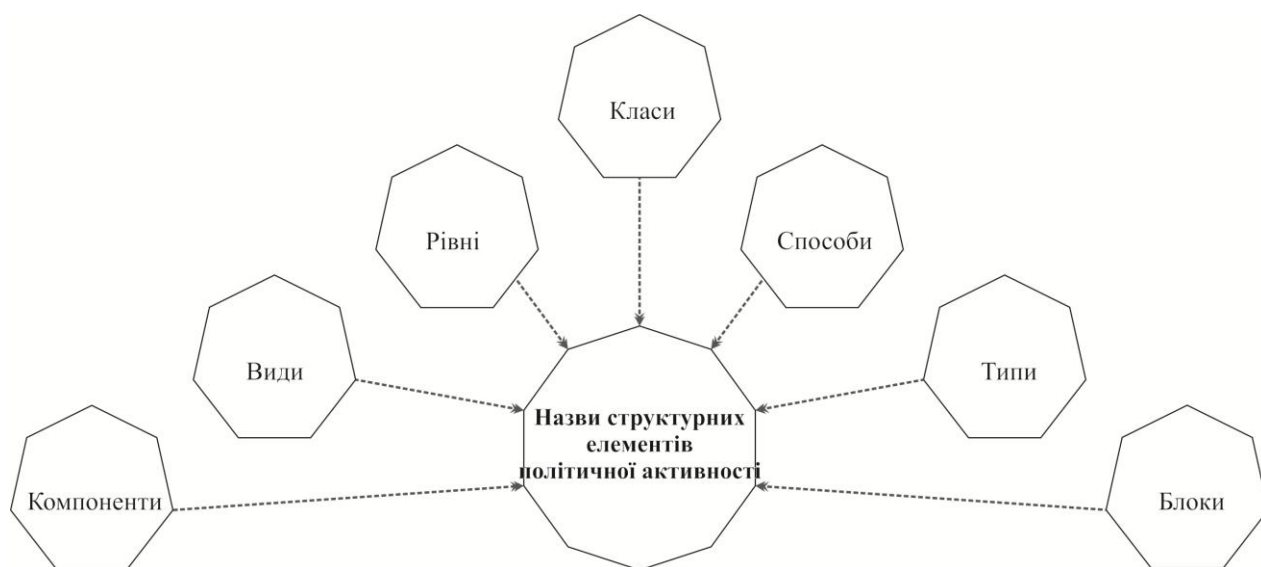

Рис. 1. 2. Назви структурних компонентів ПА (розробка автора)

Структуризація американського політолога Л. Мілбрата (книга «Політична участь», 1965 р.) теж базується на *професійних характеристиках суб'єктів ПА*. Вона охоплює такі *способи ПА*:

– *«глядацьку активність»* (роль об'єкта політичних стимулів, голосування, ініціювання політичних дискусій, спроби вмовити інших голосувати відповідно);

– *«перехідну активність»* (спілкування з представниками влади або політичними лідерами, пожертвування для партії або кандидата, відвідування зборів чи мітингів);

– *«гладіаторську активність»* (участь у політичних кампаніях, виконання ролі активіста або члена ядра політичної партії, участь у

виробленні її стратегії, кандидатування на будь-яку керівну посаду в політичній сфері, обіймання керівних посад в органах влади чи партії) [103, с. 152–171; 221; 222]. Тобто, «гладіаторська активність» вбирає в себе й форми професійної політичної діяльності (політичного функціонування).

Оперуючи термінологією логічної науки, вважаємо, що терміни «рівні», «способи» не особливо вдалі в даних авторських варіантах структуризації ПА. Доцільніше було б використати термін «вид» ПА, як «певний клас предметів, явищ, що входять в обсяг більш широкого класу, під назвою «рід» [2; 100, с. 88, 519], котрим (родом) у нашому дослідженні виступала б безпосередньо політична активність, яка, відповідно, є видом по відношенню до родового поняття «суспільної активності», для означення елементів в структуризації М. Вебера, та термін «форма» – *одиниця структури чогось, яка відображає найбільш загальні і поширені риси і відношення явищ* – для найменування способів ПА у Л. Мілбрата [100, с. 88, 519].

Американські вчені С. Гантінгтон і Дж. Нельсон (1976 р.) у праці «Немає легкого вибору. Політична участь у країнах, що розвиваються» [236] ведуть мову про *класи ПА, тобто сукупність, розряд, групу предметів, явищ, що мають між собою спільні ознаки, однакові якості, і приналежність яких до даного класу виключає приналежність до протилежного* [100, с. 97]. Введений ними *рівень усвідомленості* стає критерієм, що дозволяє поділяти політичну активність на автономну та мобілізаційну [42, с. 129; 216; 217].

Клас активності, що заснований на придушенні або викривленні вільних політичних переваг і зумовлений тиском зовнішніх обставин (партійним, адміністративним контролем, за допомогою засобів маніпуляції або має неполітичну мотивацію – насилля, примус, залякування, санкції), визначається як *мобілізаційний*. Він має примусовий характер, притаманний тоталітарним режимам, які прагнуть до символічного залучення мас у політичні процеси для імітації своєї політичної підтримки. Така активність спрямована на створення видимості підтримки політичної системи, сформованого елітою образу національного/регіонального лідера, політичного проекту; її метою є демонстрація

відданості правлячій еліті, всенародної єдності, схвалення існуючої політики. Таку модифікацію ПА ще називають квазіактивністю [42, с. 129–137; 217].

Натомість, *автономна* активність розглядається як результат раціонального і відносно вільного вибору, що підкріплена розвинутими уявленнями про політику та характеризується добровільним характером [43].

Сучасні політичні системи, в тому числі і демократичні, передбачають поєднання мобілізаційних і автономних класів. Це означає, що, поряд з раціональними мотивами участі в політиці, які сформувалися на основі усвідомлення власних інтересів, ПА індивідів може бути відповіддю на мобілізаційні заклики партій, демагогічну риторику політичних лідерів.

Варто зазначити, що на цьому вчені не зупинились, і, аналізуючи вплив соціально-економічної модернізації на політичну активність, С. Гантінгтон і Дж. Нельсон назвали ще *форми* ПА: *виборча діяльність* (голосування, пожертвування на кампанії, робота на виборах, вербування прихильників від імені кандидата тощо); *лобіювання* (індивідуальні чи групові зусилля, щоб увійти у контакт з урядовцями і політичними лідерами для впливу на їхні рішення з питань, важливих для значної кількості людей); *організаційна діяльність* (участь через саме членство в організації, яка прагне впливати на прийняття рішень в державному управлінні); *контактування* (індивідуальна діяльність, спрямована на державних службовців з метою отримання користі лише для однієї особи чи для дуже малої групи людей); *насильницькі дії* (нелегальні зусилля впливати на ухвали урядовців, завдаючи фізичної шкоди особам чи власності. Приклади насильницьких дій – державні перевороти, політичні вбивства, бунти, повстання) [217].

На відміну від насильства, зазначали С. Гантінгтон і Дж. Нельсон, такі форми участі як виборча діяльність, лобіювання, організаційна діяльність і контактування можуть бути легальними і нелегальними. Адже підкуп виборців, залякування і фальсифікація виборчих результатів, допоки ними займаються приватні громадяни, а не професіонали, так само належать до політичної участі, як і голосування чи відвідування партійних зборів. Лобістські види діяльності,

до яких С. Гантінгтон і Дж. Нельсон відносять мирні страйки, демонстрації і пікетування, є легальними в одних країнах і забороненими – в інших. Подібним чином, особисте контактування (з урядовцями) може бути легальним чи нелегальним за своєю сутністю, залежно від того, чи супроводжується воно підкупом та іншими нелегальними аспектами [215; 217].

Політичний психолог Д. Ольшанський (2001 р.) зупинився на іншому варіанті класифікації ПА. За основу поділу вчений бере *характер дії* та виділяє два класи: «мобільні» (активні) та «імобільні» (латентні, неактуалізовані) [121, с. 387]. Серед активних він додатково називає шість форм реалізації класу: 1) *найпростіші реакції* (позитивні і негативні) на імпульси-подразники, які надходять від політичної системи, її інститутів та їх представників, але не пов'язані з необхідністю високої особистої активності людини; 2) *участь у діях, пов'язаних з делегуванням особистих повноважень* (електоральна поведінка), виконання окремих ситуаційних, одноразових доручень; 3) *особиста участь в діяльності політичних організацій*, відвідування зборів та інших заходів; 4) *виконання відносно постійних конкретних політичних функцій* в межах інститутів політичної системи або опозиційних їй; 5) *пряма політична дія* – вихід з товаришами на мітинги, допомога в побудові барикади, участь в політичних сутичках тощо; 6) *активна, в тому числі керівна, діяльність в позаінституційних політичних рухах*, спрямованих проти існуючої політичної системи з метою її заміни чи радикальної перебудови, часто це лідерство у натовпі, налаштованому на злам політичної системи [121, с. 288–289; 123, с. 387]. Серед «імобільних» класів Д. Ольшанський виокремлює чотири форми: 1) *повна виключеність із політичних взаємин*, обумовлена низьким рівнем громадянського розвитку; 2) *політична виключеність як результат надмірної бюрократизації* – панівної політичної системи з низьким зворотним зв'язком між самою системою і громадянським суспільством в цілому, розчаруванням людей в політичних інститутах; 3) *політична апатія* як форма неприйняття політичної системи, нав'язаної людям ззовні – наприклад, в результаті програшу війни і завоювання

країни ворогом; 4) *політичний бойкот* як прояв активної ворожості до політичної системи та її інститутів [123, с. 285–289].

Найбільш поширений і загальноприйнятий в політичній науці є поділ ПА за критерієм легальності, згідно котрого виділяють «конвенційні» (легітимні) і «неконвенційні» (нелегітимні) форми ПА [103, с. 155–156.]. Цю класифікацію використовують як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники.

Конвенційні форми ПА цілком узгоджуються з правилами і нормами (передусім правовими), які існують в суспільстві, і варіюють від абсентеїзму до участі в політичних організаціях. До традиційного (конвенційного) класу ПА відносяться ті форми, які будуються навколо голосування, мобілізуючого значні політичні ресурси [225]. Основною формою конвенційної активності є участь у виборах, що дозволяє обмежити прояви небезпечних для політичної системи форм масової активності, спрямувавши її в інституціональне (регульоване нормами) русло, коли невдоволені політикою уряду люди виражають свій протест голосуванням, інші громадяни за допомогою виборів демонструють підтримку урядовому курсу. Отож, констатуємо, що конвенційна активність орієнтована на досягнення різних цілей [142, с. 85–86].

Неконвенційні форми виходять за межі чинних правил і норм і варіюють між «м'якими» (підписання петицій, участь у санкціонованих мітингах і страйках) та «жорсткими» або й протизаконними (захоплення приміщень, погроми, нищення майна, голодування, прояви екстремізму тощо) політичними діями. Вони передбачають використання неінституціоналізованих форм і методів боротьби [221, с. 15]. Неконвенційна активність поділяється на *ненасильницькі* і *насильницькі* види. До перших можна віднести мітинги і марші протесту проти будь-яких дій офіційної влади, пікети, сидячі страйки у громадських місцях і під вікнами урядових будівель, перекриття транспортних магістралей. Ці дії можуть здійснюватися з порушенням чинного законодавства. Свідома відмова підпорядковуватися законам (а інколи – відмова від сплати податків), проведення несанкціонованих акцій протесту, припинення будь-якої ділової активності – всі ці дії кваліфікуються

як акти «громадянської непокори». Тактика масових ненасильницьких акцій громадянської непокори була обґрунтована М. Ганді та М. Л. Кінгом [162]. Далеко не всякі акції протесту досягають результату, більше того, вони можуть перерости у форми конфронтації з використанням насильства. Неконвенціональні насильницькі форми участі охоплюють спектр дій від масових заворушень і псування майна до тероризму [162].

Проте, в даному випадку доцільніше говорити про «конвенційні» і «неконвенційні» класи ПА, які реалізуються через конкретні форми ПА.

Зарубіжні та українські дослідники [135; 187; 223; 226] відзначають, що політична активність має свої особливості і, відповідно, прояви через неоднакові форми в умовах демократичного і недемократичного (перехідного) суспільства. Проблема ПА не може бути розглянута без урахування правових основ. Правова система, що існує в суспільстві, визначає кордони і допустимі норми ПА. В умовах постмодерністської лібералізації політичної думки виникає необхідність додаткової верифікації норм ПА. До прикладу, в демократичних суспільствах вона проявляється у таких формах, як голосування на виборах різних рівнів, референдумах, участь в управлінні, в місцевому самоврядуванні, в діяльності парламенту. В ході передвиборчої кампанії чимало людей залучається до різних форм практичної активності – збирання підписів, зустрічі з кандидатами, мітинги, демонстрації, пікети, наметові містечка тощо. Демократичні конституції передбачають і різні форми прямого впливу громадян на органи влади при прийнятті рішень, зокрема, законні форми демонстрацій, мітингів, збирання підписів під петиціями, безпосередні контакти з офіційними особами. О. Шестопап (1980 р.) у праці «Людина і політика» згадує і про такі форми ПА, як страйки, сіт-іни, антивоєнні демонстрації, захоплення порожніх приміщень безпритульними тощо [211; с. 78]. У недемократичних суспільствах, де обмежуються політичні права і свободи, ПА переважно формальна і найчастіше проявляється лише через участь у виборах. Неконвенційні ж форми політичної активності жорстко переслідуються владою.

С. Гантінгтон і С. Ліпсет (1998 р.) уточнюють, що форми ПА адаптуються до політичної ситуації [98]. Одним з різновидів протестної ПА, що отримав розвиток у ХХІ ст., стала модель революцій постмодерну («ненасильницький опір»). Зокрема, Д. Шарп навіть розкриває 198 механізмів реалізації постмодерністської стратегії ПА [204]. Окрім цього, на сьогодні ПА молоді все частіше набуває «мережевої» форми. Деякі дослідники вважають за краще говорити в цих умовах про становлення моделі «мережевої ПА» у Інтернеті, блогах, соціальних мережах, на форумах (Р. Коллінз, Е. Гідденс, М. Манн, М. Гранноветер). Узагальнена версія цього підходу з адаптацією до сучасних умов була запропонована соціологом М. Кастельсом [78; 108].

Американські політологи К. Джанда, Дж. Беррі і Дж. Голдман, використовуючи критерій *ставлення до існуючого політичного режиму, у 2004 р.* виділили два блоки активності:

– *активність, що демонструє підтримку влади і політичної системи* – участь у святкових заходах з приводу будь-яких подій, робота в якості спостерігача на виборах. Навіть піднімаючи державний прапор у святкові дні, прикріплюючи на одяг значки з державною символікою, людина стає політично активною і демонструє підтримку країні і побічно її політичній системі;

– *активність, за допомогою якої громадяни намагаються вплинути на владу і змінити певні сторони суспільного життя.* У цю групу об'єднані форми: голосування за партії і політиків, які виражають інтереси певної групи виборців; контакти з офіційними особами (з представниками місцевих органів влади), щоб привернути їх увагу до яких-небудь проблем; ініціативні рухи (збір підписів за проведення референдуму, письмові звернення до органів влади, в ЗМІ); участь у санкціонованих мітингах, демонстраціях; особливі форми участі – лобіювання, фінансування виборчих кампаній [23; 33; 52; 108; 219].

Апелюючи до термінологічних словників, дозволимо собі зауважити, що йменовані вченими «блоки» насправді є «класами», об'єкти одного з котрих взаємовиключають приналежність до іншого [110].

Цікавою є двоступенева структуризація ПА російських вчених О. М. Карпенко і І. А. Ломанова (2006 р.), які використовують одночасно змістовий критерій, виділяючи 5 компонентів ПА (розумова, електоральна, стихійно-масова, структурна, фахова) та критерій чисельності суб'єктів ПА, подаючи 2 рівні: індивідуальний та колективний, що поділяється на груповий (первинні, малі групи молоді в політиці), організаційний (рівень молодіжних організацій) і масовий (масовий політичний рух) [65, с. 135–145; 108].

Авторське дослідження ПА в регіональному зрізі та опрацювання наукової літератури дозволяє запропонувати наступні типові критерії структуризації ПА регіону (рис. 1. 3). На нашу думку, найбільш актуальними та прийнятними для суспільно-географічного аналізу є змістовий та просторовий критерії структуризації політичної активності, за якими пропонуємо поділяти ПА на 4 компоненти та 3 рівні прояву ПА (рис. 1. 4.).

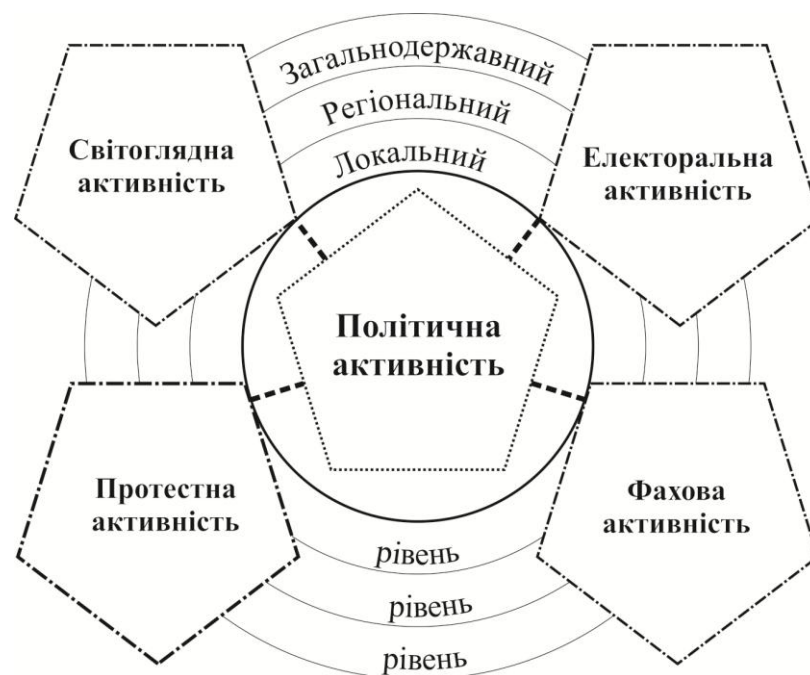

Рис. 1. 4. Структура політичної активності

Тобто, вважаємо за доцільне в обсяг родового поняття «політична активність» включати видові поняття «світоглядна активність», «електоральна активність», «протестна активність», «фахова активність», як таких, що відповідають компонентам ПА та реалізуються на трьох просторових рівнях: локальному, регіональному та державному.

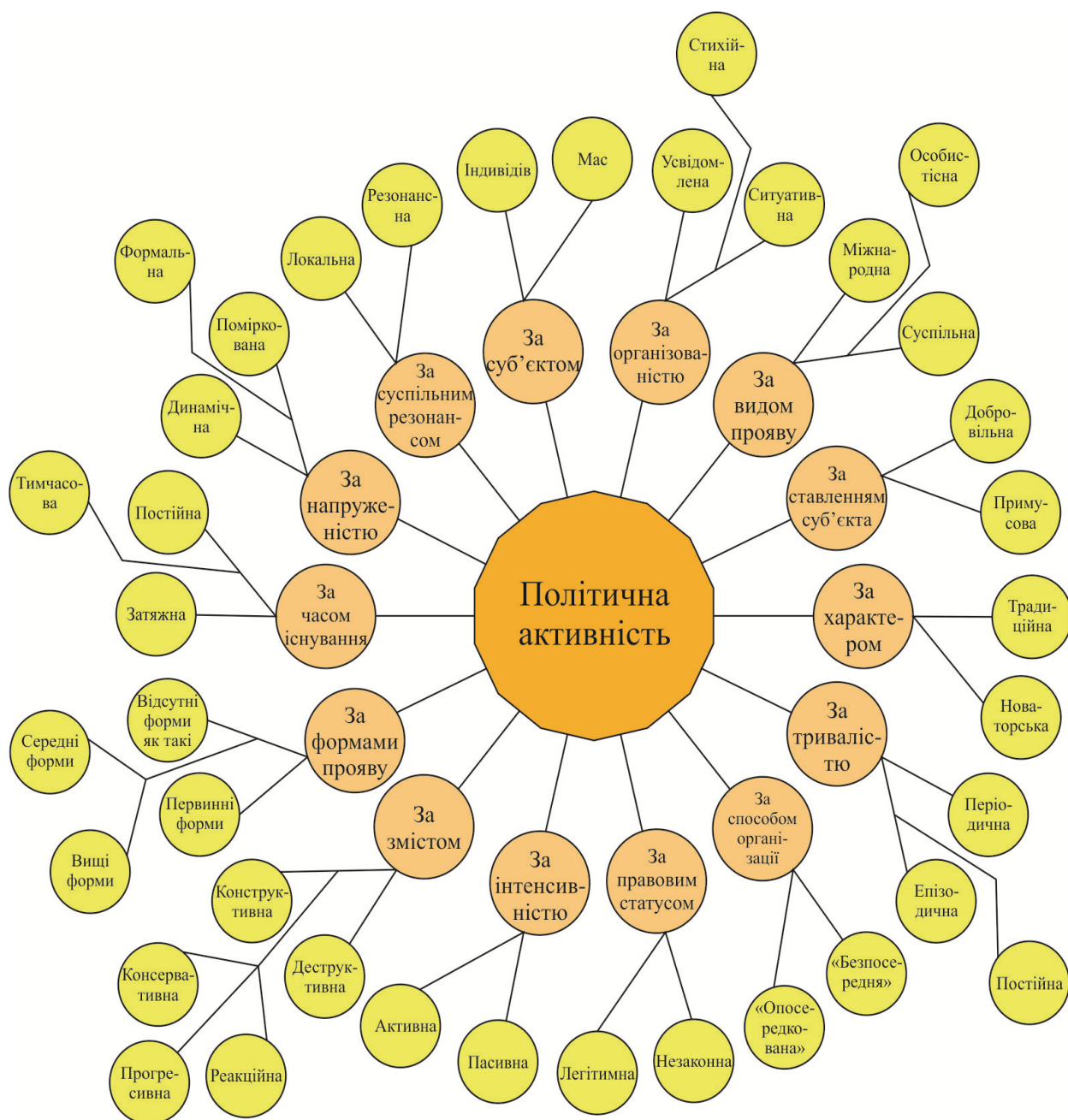

Рис. 1. 3. Критерії структуризації ПА регіону

Первинним компонентом/видом ПА вважаємо *світоглядну активність* (далі – СА), як таку, що формує та визначає точку зору, позицію суб'єкта в інших видах ПА. СА становить своєрідне психологічне приєднання до політичного життя, акумулює потенціал активності, внутрішню готовність до дії та здійснює передачу інформації і думок для формування певних політичних преференцій населенням. Сюди зачисляємо політичну свідомість, зацікавленість та обізнаність у політиці; інформаційно-пізнавальну і комунікаційну активність: опрацювання політичної літератури та преси, перегляд політичних шоу та програм; а також інтернет-активність. Варто зазначити, що такий вид ПА найменш досліджений, оскільки об'єктивні дані такого плану малопоширені або немає взагалі. Єдиним джерелом інформації про світоглядну активність можуть виступати соціологічні опитування та анкетування.

Електоральна активність (далі – ЕА) – це усвідомлений вид політичної активності індивіда/групи, що визначає активну (пасивну) участь потенційного виборця у виборчому процесі [105]. Суб'єктами ЕА виступають індивіди; соціальні групи і верстви; культурно-професійні, етнонаціональні, конфесійні та політично згуртовані спільноти; всі дорослі громадяни державно-організованих структур; врешті, міжнародні спільноти. Регіональна ЕА є складовою загальнонаціональної ЕА та розвивається в її рамках, пристосовуючи загальнодержавні формальні та неформальні електоральні стандарти до певних територіальних спільнот. Електоральну активність населення доцільно аналізувати через призму трьох показників – електорального потенціалу, електоральної явки та електоральних преференцій [105].

Під *протестною активністю* (далі – ПрА) розуміємо такий вид ПА, який є різновидом дії індивіда, групи людей, суспільної спільноти (прошарок, клас, нація, і т.п.), маси на сформовану в суспільстві політичну ситуацію чи конкретні вчинки влади, які зачіпають інтереси громадянина і названих груп населення. ПрА звернена здебільшого до представників влади, а її мета – зміна політичної ситуації, інколи аж до повної зміни політичного курсу та режиму [109; 110; 112]. Вона виникає не лише там, де спостерігаються неефективні дії

держави, але і там, де присутній людський чинник, здатний до спонтанних або усвідомлених дій, що опонують владі. Отже, протестна активність виступає своєрідним індикатором масової суспільної активності. У політичній та географічній науці існує багато дефініцій та класифікацій політичних протестів: за тематикою, формою, характером дії, тактикою, масштабом, тривалістю, складом і кількістю учасників, рівнем усвідомленості, інтенсивністю, результатом (дод. Б.).

Наступним видом ПА є *фахова (професійна) активність* (далі – ФА), тобто участь та діяльність громадян, партій, рухів, об'єднань (мова йде про офіційне членство, а не симпатизування чи діяльність на волонтерських засадах) в офіційно зареєстрованих громадських та політичних об'єднаннях, які, як правило, беруть участь у виборчому процесі [220]. Аналізуючи ФА населення ЗРУ пропонуємо зупинити увагу на таких показниках, як кількість місцевих осередків (далі –МОс) політичних партій (далі – ПП) в межах регіону, географія представництва політичних партій в місцевих органах влади та центральних державних органах в розрізі найпопулярніших політичних партій регіону.

Розглянемо *три рівні прояву активності*. *Локальний рівень* характеризує політичну активність в межах її відносної однорідності на невеликих за площею територіях (ті прояви ПА, які демонструють політичні інтереси і потреби села, громади, міста, адміністративного чи субобласного району). *Регіональний рівень* це територіальна організація форм політичної активності, що визначають політичне життя значного за площею регіону (області, кількох областей), є складовою загальнодержавного політичного процесу, проте не розповсюджені на усій території держави. *Загальнодержавний рівень* – це ПА, що поширена на теренах цілої держави. Зазвичай, це прояви електоральної активності – вибори до Верховної Ради (далі – ВР) чи вибори Президента України (далі – ПУ).

З метою комплексного суспільно-географічного дослідження політичної активності населення пропонуємо розрізняти такі форми територіальної організації ПА: політико-географічне ядро (макроядро), вузол, субрегіон. *Політико-географічним ядром* вважаємо таку форму територіальної

організації ПА, яка виступає суттєвим носієм політичних відмінностей, здійснює вплив на політичну активність розташованих поблизу населених пунктів та характеризується відносною однорідністю впливу регіональних чинників. Ядра ПА відрізняються один від одного розмірами та ступенем впливу на політичну активність населення навколишньої території. За цим критерієм виділяємо *ядра локального значення, ядра субобласних та обласних регіонів*. Найбільші ядра політичної активності, політичний потенціал яких помітно виділяється на фоні усього регіону, названі *ядрами політичної активності регіону* або макроядрами.

Політико-географічні ядра неоднорідні не лише за значенням політичного впливу, а й за функціональним навантаженням (структурними особливостями прояву видів ПА). Ядра політичної активності, для яких характерна певна одноманітність ПА, тобто регулярні прояви форм лише одного виду політичної активності, називаємо *монофункціональними ядрами ПА*. Ядра, для яких характерна достатня різноманітність політичної активності населення, тобто функціонування у його межах як мінімум двох основних форм ПА (електоральної, протестної чи фахової активностей), пропонуємо називати *біфункціональними ядрами* політичної активності. Такими центрами у регіоні є, як правило, міста обласного підпорядкування, великі і чисельні районні центри. Ядра політичної активності із наявністю усіх трьох основних форм ПА та з великим політичним потенціалом (електоральним чи протестним) називаємо *поліфункціональними*. Це, здебільшого, обласні центри.

Територіальне поєднання близьких за розмірами та ступенем впливу і взаємопов'язаних ядер ПА формує *вузол політичної активності*.

Територіальне поєднання політико-географічних ядер різного рангу і функцій та вузлів, яке характеризується специфічними рисами політичної активності населення та спільними особливостями впливу регіональних чинників утворює *субрегіон політичної активності*. Відповідно, поєднання сусідніх субрегіонів утворює *регіон політичної активності населення*, а поєднання регіонів – територіально-політичну систему держави.

Кожен із видів ПА в свою чергу реалізується через конкретні форми видів ПА. У нашому дослідженні, ми зосередили увагу на декількох формах реалізації ПА (рис. 1. 5.).

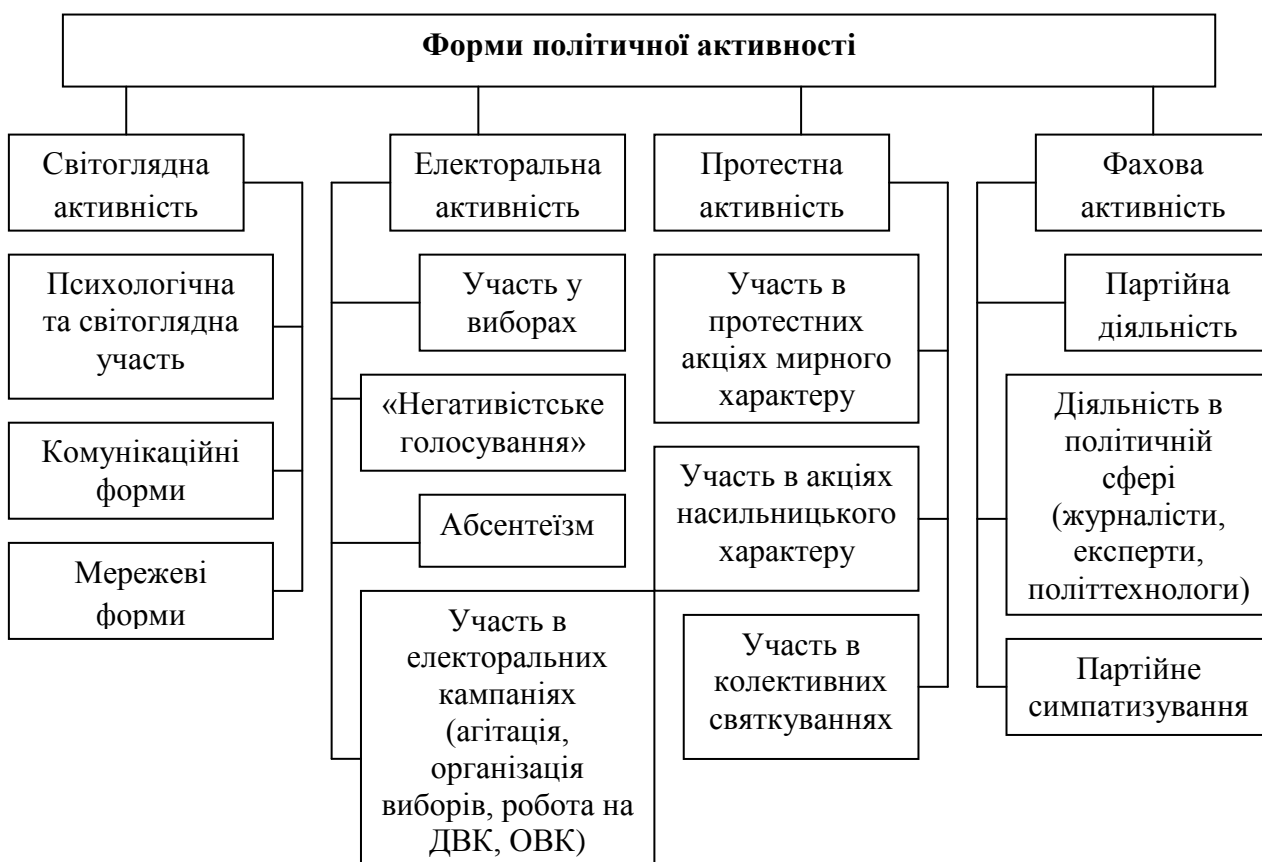

Рис. 1. 5. Форми політичної активності населення в регіоні

Варто зауважити, що є чимало наукових напрацювань різними вченими щодо форм ПА. Деякі науковців не зовсім точно називають форми – способами (Р. Даль, С. Верба, Н. Най і Дж. Кім), інші – типами (К. Крісті) тощо.

Одним з перших висловив припущення, що «чим активніша форма участі, тим менше громадян беруть в ній участь» Р. Даль (1961 р., «Хто управляє?»). Основними способами (в нашому розумінні – формами) ПА він вважав: *голосування на виборах, участь у політичних кампаніях (переконування, пожертвування коштів, відвідування мітингів) та участь у місцевих справах (обговорення місцевої політики, контактування з місцевими посадовцями чи політиками, вирішування місцевих проблем)* [25, с. 100–101].

Прикметно, що справжній переломний момент у вивченні форм політичної активності наступив з виходом у світ класичних праць С. Верби, Н. Ная і Дж. Кіма (1971 р. «Способи демократичної участі», 1972 р. «Участь в Америці», 1978 р. «Участь і політична рівність: порівняння семи націй») [248].

Автори праць, спираючись на проведені ними соціологічні дослідження, замінили одновимірний підхід до ПА багатовимірним (у 1971 р. – чотири виміри, а в 1978 р. – п'ять) і у 1978 р. запропонували використовувати такі виміри чи критерії ПА: а) тип впливу, який політичні дії громадян здійснюють на лідерів (через здійснення тиску або через передавання інформації); б) потенційна результативність (обсяг впливу ухвал урядовців – від впливу на одного громадянина до впливу практично на всіх); в) конфліктність (до якої міри одна група учасників намагається дістати певну користь для себе за рахунок іншої); г) рівень співпраці (кооперації) з іншими для виконання певної діяльності (чи відсутність цієї співпраці взагалі); д) ступінь ініціативи (скільки ініціативи має проявити політичний учасник для того, щоб зайнятися певною діяльністю чи здійснити певну дію) [228]. Відштовхуючись від названих вимірів, вчені виділили чотири способи/форми ПА: *діяльність у політичних кампаніях; голосування на виборах; участь у справах місцевих громад і контактування окремих громадян з урядовцями для вирішення питань громадського значення; контактування окремих громадян з урядовцями для вирішення своїх особистих проблем* [228].

Відомий британський політолог Г. Перрі та його колеги (американець Дж. Мойзер і австралієць Н. Дей) у книзі «Політична участь і демократія в Британії» (1992 р.) зазначили, що, попри важливість виборів, «менш епізодичні форми участі» дістають занадто мало уваги в дослідженнях. Тому вчені розглянули появу нетрадиційних форм ПА, апелюючи до досліджень, проведених в західних країнах під керівництвом С. Барнса і М. Каазе, згідно з якими громадяни все більше схильні до ПА за межами традиційної виборчої арени. Підставою твердження, Г. Перрі та колеги вважають поширення «постматеріальних цінностей» (спираючись на концепцію відомого

американського соціолога Р. Інглгарта) [25, с. 103–105]. Прагнучи охопити найбільш важливі і численні типи активності у Британії, науковці виділили, на основі проведених інтерв'ю (1500 респондентів), 23 види діяльності, які об'єднали у великі групи, відповідні одиницям виміру (*способам*) активності.

Отже, шість способів активності включають: *голосування; проведення партійних кампаній; колективну діяльність* (діяльність організованих чи неформальних груп); *контактування* (встановлення зв'язку з урядовцем, депутатом для вирішення певної проблеми); *пряму дію* (блокування руху, марші протесту, політичні страйки, політичні бойкоти); *політичне насильство* (застосування насильства проти політичних опонентів) [25, с. 103–105].

К. Крісті (1987 р., «Статеві відмінності у політичній участі») *виділила п'ять типів ПА*. Три з них узгоджуються з підходом С. Верби, це: *виборча діяльність* (голосування і участь у проведенні політичних кампаній); *діяльність у місцевій громаді* (участь у справах місцевої громади); *контактуюча діяльність* (контактування з урядовцями щодо особистих чи політичних проблем). Два інші типи участі виглядають більш своєрідними, це: *комунікаційні види діяльності* (стеження за політикою через засоби інформації та обговорення політики, а також цілеспрямоване переконування на користь певного кандидата/партії); *нетрадиційна політична участь*, яка охоплює: а) менш агресивні (петиції, бойкоти, легальні демонстрації, громадянські рухи щодо проблем споживачів, довкілля і місцевих громад) та б) більш агресивні (нелегальні страйки, насильницькі зіткнення, революційні, партизанські рухи, рух громадянської непокори) види діяльності [25, с. 103; 88].

Цікавим є підхід М. Каазе та А. Марша, де, залежно від форм ПА, які переважають, виокремлено п'ять груп громадян: неактивних, конформістів, реформістів, активістів, учасників акцій протесту [103, с. 157–158].

Російські політологи В. Жуков і Б. Краснова (1997 р.) розглядають ПА особистості у двох аспектах: по горизонталі та по вертикалі, у вигляді своєрідної матриці. Критеріями вважаються, по-перше, різні форми прояву активних політичних дій, наприклад, членство в партіях, робота в державних

структурах, участь в мітингах, рухах тощо, а по-друге, активність суб'єкта в будь-якому окремому виді діяльності [65, с. 287–288; 132, с. 98–101].

Використовуючи смисловий вимір «активність–пасивність» критерієм визначення форм ПА, вітчизняний політичний психолог Б. Мар'єнко (1996 р.) розглядає ПА у вигляді континіуму форм, на одному з полюсів якого – політична пасивність (абсентеїзм виборців, політична іммобільність), а на іншому – політична гіперактивність та екстремізм (від участі у пікетуваннях, страйках до терористичних дій та громадянської війни) (рис. 1. 6.) [102, с. 80–87].

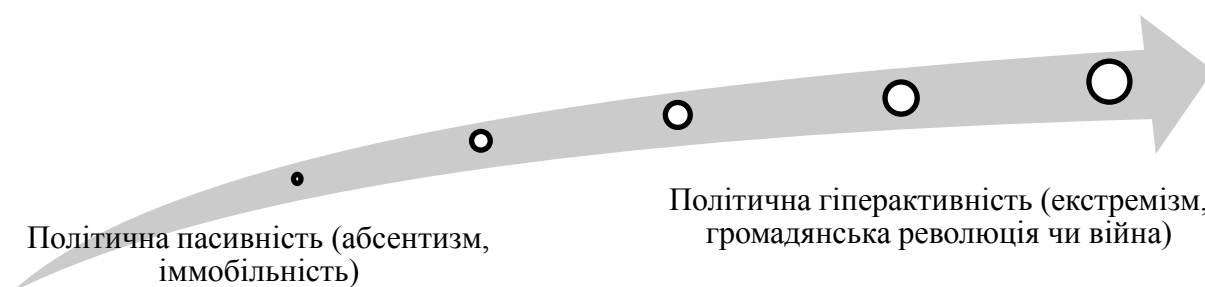

Рис. 1. 6. Вимір «політичної активності» [114].

Конкретні форми ПА розглядаються у працях російського вченого В. Петухова (2000 р.) – починаючи від різних проявів політичного інтересу і закінчуючи реальними способами впливу на владу – участь у виборах і референдумах, мітингах, голодуваннях, у діяльності політичних партій та суспільних організацій, зверненнях до органів влади тощо [133; 134].

1.3. Методика дослідження політичної активності в регіоні

Результати наукового дослідження залежать від вибору методів, способів і прийомів для об'єктивного і достовірного пізнання об'єкта дослідження. Вчення про особливості застосування певного методу чи системи методів називають методикою [202; 203]. Методика конкретного дослідження повинна враховувати специфіку предмету дослідження й поставлених завдань.

Специфіка методики суспільно-географічного дослідження ПА населення регіону полягає в тому, що вона мусить мати міждисциплінарний, але разом з тим і цілісний характер. Така особливість породжує велику кількість мінусів і плюсів. Плюси міждисциплінарності дають можливість використовувати методичний потенціал не лише суспільної географії, а й інших суміжних суспільних наук – політології, соціології, історії, філософії, економіки, міжнародних відносин. З іншого боку, слід бути дуже коректним і обережним щодо використання різних методів, моделей та аналогій, які сформувалися в інших науках, оскільки є небезпека не зовсім вдалим запозичень [56; 183]

Питання раціонального відбору методів і принципів для дослідження політичної активності населення регіону як суспільно-географічного об'єкту залишається відкритим і вимагає глибокого наукового аналізу, що й було зреалізовано в даній дисертаційній роботі.

Для дослідження ПА регіону ми обрали систему філософських, загально- і конкретнонаукових методів. Коротка характеристика методів дисертаційного дослідження представлена у табл. 1. 1.

Процес якісного і кількісного пізнання ПА населення регіону на предмет її суспільно-географічних особливостей передбачає декілька етапів, кожен з яких вимагає застосування того чи іншого інструментарію загальнонаукових та конкретно-наукових методів (рис. 1. 7.).

На *першому етапі* дослідження застосовано літературний метод, проведено аналіз наукових джерел даної проблематики, систематизовано і доповнено напрацювання попередників, здійснено упорядкування підходів до розуміння ключових категорій дисертаційної роботи, сформульовано власний термінологічний апарат. Результатом даного етапу стало створення власної концепції бачення ПА, яка й визначає структуру дисертаційної роботи.

Другий етап передбачає класифікацію та формування системи чинників ПА. Чинники, враховуючи специфіку дослідження, необхідно розглядати у територіальних зрізах. Глобальні та загальнодержавні чинники суттєво впливають на своїх просторових масштабах, а на регіональному рівні

Таблиця 1. 1.

Методи і принципи дослідження суб'єктів ПА регіону

<i>Методи Принципи</i>		<i>Суть методу</i>	<i>Результати застосування в дослідженні</i>
<i>1</i>		<i>2</i>	<i>3</i>
Філософські методи/принципи	Історіологізму	Аналіз кожного об'єкта як такого, що у своєму розвитку проходить низку етапів	Здійснено ретроспективний аналіз теорії ПА зарубіжними та вітчизняними вченими. Вивчено ПА, як явище, стадію розвитку якого слід констатувати з урахуванням попередніх і наступних. Проаналізовано роль історичних чинників у формуванні видів ПА (електоральної, протестної, фахової та ін.). Досліджено проблематику ПА з точки зору її генезису і тенденцій розвитку в майбутньому.
	Руху і розвитку	Аналіз об'єкта як динамічного явища, в просторі та часі	Проаналізовано динаміку розвитку різних видів ПА населення (зокрема динаміку індексів ПА загалом, і її компонент зокрема за 2010-2015 рр.). Виявлено сучасні тенденції розвитку ПА.
	Причинності	Аналіз взаємозумовленості процесів і явищ	Розроблено концепцію комплексної системи чинників політичної активності. Подано характеристику чинників утворення і формування політичної активності.
	Взаємозв'язку	Вивчення відношень, зв'язків між явищами, сферами суспільного життя	Досліджено взаємозв'язки ПА населення з іншими видами суспільної активності – економічною, демографічною, екістичною, соціальною, релігійною, культурною та ін. Виявлено взаємозалежність між змістовими компонентами самої ПА.
Загальнонаукові методи	Аналіз і синтез	Вивчення складових компонентів (аналіз) і просторових рівнів (синтез) досліджуваного об'єкта	Здійснено компонентну (аналіз складових ПА: світоглядної, електоральної, фахової, протестної активностей) та територіальну (вивчено геопросторову організацію видів ПА на регіональному рівні) характеристику ПА. Зроблено інтегральну оцінку ПА населення. Проведено типологію АТУ регіону за рівнем ПА.
	Системний	Вивчення об'єкта як системи (сукупності взаємозв'язаних елементів)	Вивчено ПА як організовану систему елементів, які складають її цілісність, і характеристика якої визначається не лише внутрішньою структурою, але і зовнішнім середовищем. Виявлено аспекти функціонування ПА у територіально-політичних системах різного рангу.
	Порівняння	Порівняння властивостей і відношень складових об'єкта між собою і на різних територіальних рівнях	Здійснено порівняльний аналіз ПА сільського та міського населення регіону, ПА різних вікових, соціальних, гендерних, національних та етнічних груп населення.

Закінчення таблиці 1. 1.

1	2	3
Абстрагування, узагальнення	Виділення і вивчення головних, найсуттєвіших аспектів об'єкта дослідження	Досліджено види ПА на основі найбільш суттєвих для регіону явищ та процесів (зокрема, електоральну активність вивчено на основі показників явки виборців під час виборів, а протестну активність оцінено за кількістю протестних акцій різної тематики та ін.).
	Створення моделі об'єкта і її порівняння із реальним станом	Здійснено спробу передбачити як позитивні, так і негативні кількісні та якісні зміни політичної активності загалом та її видів зокрема.
Конкретнонаукові методи	Аналіз літературних джерел, що обґрунтовують правові, нормативні, та інші функції і властивості об'єкта	Досліджено особливості становлення, тенденції, динаміку змін і розвитку видів ПА в минулому. Опрацьовано нормативно-правові акти, що регулюють та визначають межі реалізації ПА. Проаналізовано наукові, популярні інформаційні джерела, відео-, фотороботи, де задокументовані прояви ПА регіону. Здійснено контент-аналіз періодичних видань регіону.
	Соціологічне дослідження	Проведено соціологічне дослідження методом анкетування (зразок анкети у дод. В. 1.) з метою додаткового вивчення тих форм і особливостей ПА, які не є охоплені офіційною статистикою, а також для вивчення не лише наслідків активності, але і її чинників, мотивів на індивідуальному чи груповому рівнях.
	Картографічний	Розроблено серію картосхем, які ілюструють рівень (ступінь) і динаміку, геопросторову організацію та інші суспільно-географічні аспекти політичної активності регіону.
	Статистичний	Застосовано абсолютні статистичні показники для дослідження чинників ПА населення регіону та відносні показники для обчислення індексів ПА в розрізі АТУ. Проведено, на основі інформації закладеної в матриці даних, факторний аналіз для визначення коефіцієнтів та обрахунку інтегрального й компонентних індексів ПА, індексний метод – для визначення та підтвердження значення індексів, кластерний аналіз – для здійснення типізації АТУ за рівнем ПА.
	Типологія	Проведено типологію адміністративно-територіальних утворень Західного регіону України за рівнем політичної активності.
	Вивчення кількісної сторони масових суспільних процесів через аналіз статистичних даних, що характеризують об'єкт в цілому чи окремі його компоненти	Вивчення територіальної структури об'єкта, виділення районів

проявляються опосередковано, за винятком правових чинників, тому головна увага приділена саме регіональним та локальним чинникам. Доречним на даному етапі є використання методів абстрагування, узагальнення, класифікації, історичного та математично-статистичних методів.

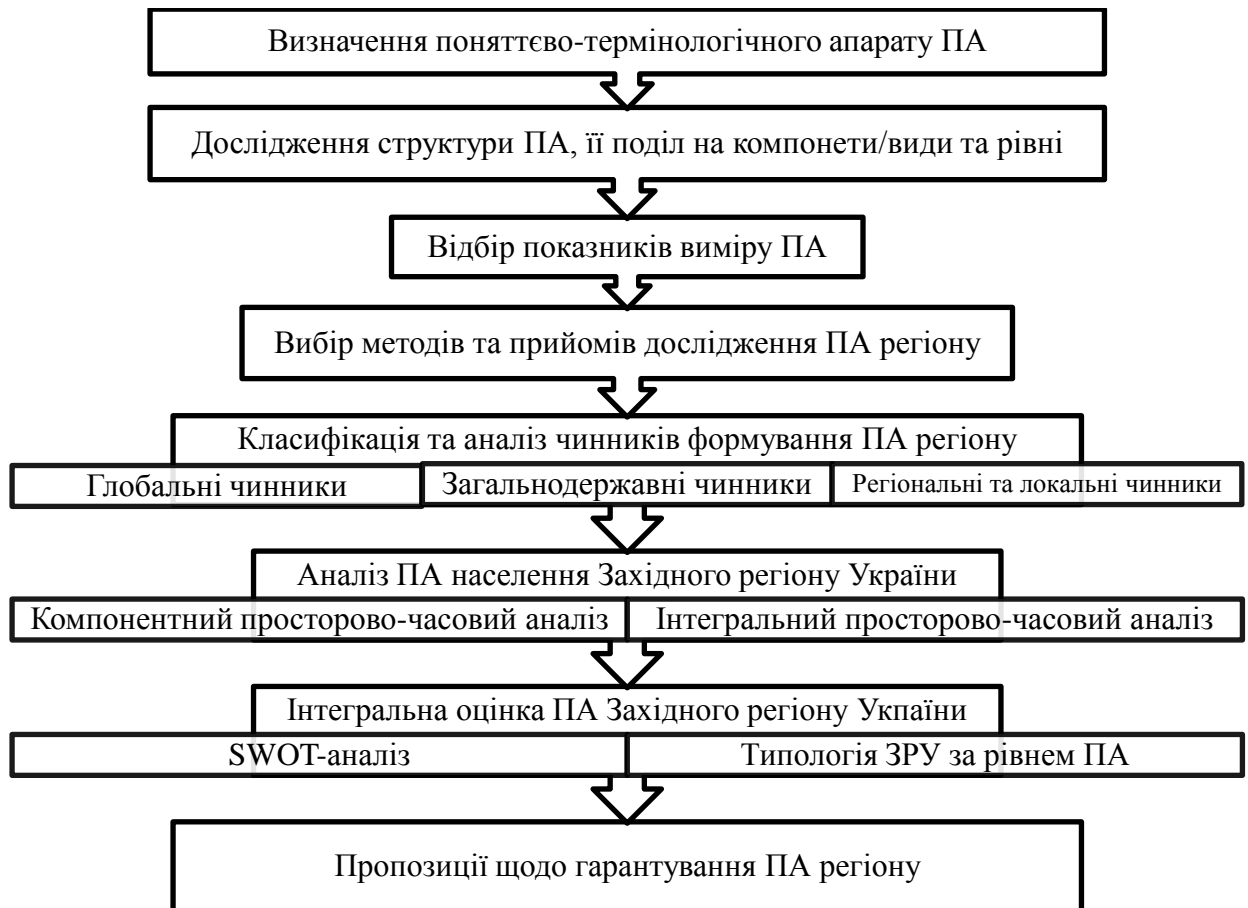

Рис. 1. 7. Етапи дослідження ПА регіону

Третій етап передбачає вивчення актуальних станів окремих видів/компонентів (світоглядна, електоральна, протестна та фахова) та форм (голосування, участь в мітингах, страйках, акти голодування, відвідування патріотичних спільнот в соціальних мережах та ін.) ПА в ЗРУ. Для інтегральної компонентної оцінки рівня ПА застосовувався факторний аналіз. Методом головних компонент виокремлено головні фактори у кожній компонентній складовій ПА та розраховані індекси для кожного її виду. При аналізі часових змін індексів ПА окремого АТУ застосовувався індексний (таксономічний) аналіз, для визначення темпу зміни індексів у розрізі АТУ використано показники 2010 та 2013 рр. Відносно невеликий період для з'ясування динаміки

ПА пов'язаний з принципом часової узгодженості та відсутністю статистичної бази по деяких видах ПА (відсутня база моніторингових досліджень протестів в Україні загалом та ЗРУ зокрема). За кількісними значеннями компонентних індексів проведена типізація АТУ регіону. На даному етапі широко застосовувалась система загальнонаукових та конкретнонаукових методів, зокрема аналіз і синтез (аналіз літературних джерел), система математично-статистичних методів (багатовимірний факторний та кластерний аналізи, індексний (математична таксономія) метод), соціологічні (анкетування, контент-аналіз) та картографічні методи.

На *четвертому етапі* виконано просторово-часову інтегральну оцінку ПА за допомогою факторного і кластерного аналізу та індексного методу. Також розроблено стратегію її гарантування, яка ґрунтується на чотирьох сценаріях зміни ПА у ЗР. Використовувались методи узагальнення, а також методи SWOT-аналізу та прогностичного моделювання.

П'ятий етап – підбиття підсумків дисертаційного дослідження; оформлення кінцевих результатів дисертації, апробація наукових досліджень.

Основою для наукового аналізу є інформаційна база, яка включає систему показників, що дають можливість охарактеризувати об'єкт і предмет дослідження. Наша дисертаційна робота базувалась на системі показників, які описують кожну окрему компонентну складову ПА: світоглядну, електоральну, протестну та фахову (табл. 1. 2.).

Відповідні показники обирались для кожного компонента ПА, з метою достовірного і співмірного результату дослідження. Проте, у зв'язку із особливостями політичної ситуації в досліджуваній період, та надзвичайними в політичній історії незалежної України подіями (Євромайдан, військова агресія Росії), в деяких випадках доводилось використовувати показники, які лише фрагментарно характеризують ПА населення регіону (протестну активність під час подій Революції Гідності в силу її особливо великих масштабів та гіпердинамічного характеру об'єктивно оцінити неможливо). Гіперболізував ситуацію недостатній рівень розвитку політичної статистики.

Для аналізу ЕА населення регіону взято результати виборів, які відбувались за період існування суверенної держави. Проте увагу в дослідженні найбільше зосереджено на останніх парламентських – 2012 та 2014 рр., та президентських – 2010, 2014 рр., виборах. Це пояснюється тим, що: по-перше, парламентські вибори відбувались за змішаною системою, яка дозволяє об'єктивно оцінювати ЕА населення через порівняння результатів голосування між різними АТУ. По-друге, у 2010 р., після обрання Президентом В. Януковича, в Україні активізувались політичні процеси, що у 2013–2014 рр. призвели до Революції Гідності, тому важливо прослідкувати як змінювалась ЕА за цей період часу. Крім того, зазначимо, що ЕА регіону через призму електоральної географії і як складова політичної поведінки в період 1991–2010 рр. уже були предметом суспільно-географічного дослідження (Миронюк В., Голод А.).

Таблиця 1. 2.

Показники ПА населення Західного регіону України

Вид ПА	Показники видів
Світоглядна активність	Частка осіб (ЧО), які цікавляться політикою
	ЧО, які читають політичну літературу
	ЧО, які переглядають політичні програми, новинні ресурси
	ЧО, які ведуть ПА в мережі
Електоральна активність	Кількість виборців (КВ)
	Частка виборців (ЧВ)
	КВ та ЧВ, які взяли участь в голосуванні
	КВ та ЧВ, які проголосували за певну партію/блок/кандидата
	КВ та ЧВ, які утримались, чи проголосували «проти»
Протестна активність	Кількість акцій протесту (АП) на рік
	Кількість АП в розрахунку на 1 тис. осіб
	Кількість АП різної тематики на рік
	Кількість АП різних форм на рік
	Кількість АП за участі різних суб'єктів ПА
	Кількість АП різної чисельності
Фахова активність	Кількість місцевих осередків (МОс) політичних партій (ПП)
	Кількість МОс ПП у розрахунку на 1 тис. осіб
	Кількість МОс певної ПП
	Кількість МОс певної ПП у розрахунку на 1 тис. осіб
	Частка МОс певної ПП у загальній кількості МОс ПП

Протестна активність оцінювалась за даними про акції протесту політичного, ідеологічного, соціально-економічного та правового характерів різних форм прояву на території Західного регіону у 2010–2015 рр. Цей період

характеризується як особливою динамічністю, так і інерційністю. Протести та суспільні рухи в Україні вивчаються значно менше, ніж у західних країнах, тому офіційна статистика щодо кількості акцій протесту відсутня. Проте перші спроби систематичного збору інформації про всі фактичні протестні події уже є. Водночас суспільно-географічні дослідження в даній галузі або відсутні як такі, або перебувають на етапі зародження. Як об'єктивне джерело даних про протести в міжнародних дослідженнях використовують повідомлення ЗМІ і аналіз протестів на основі таких даних є визнаним методом. Ми використовуємо дану методологію European Protest and Coercion Data (EPCD), адаптуючи її до особливостей українського суспільства. Зазначимо, що дана методика має свої недоліки, адже ЗМІ можуть викривляти інформацію, або й цілковито замовчувати певні протести через політичні упередження/замовлення (цензура, «джинса»), обмеження формату, відсутність достатньої, на думку журналістів, сенсаційності в протестних подіях. В ході дисертаційної роботи ми використовували напрацювання Центру дослідження суспільства [163; 197] та іноземних інформаційних баз моніторингу протестів, отже можемо говорити про часткову фрагментарність даних, оскільки деякі акції не були резонансними для закордонної публіки, відповідно в базах даних вони упущені.

Аналіз фахової ПА базувався на показниках, що характеризували актуальний стан розвитку партійної системи України у 2010–2015 рр. У дисертаційному дослідженні були використані дані Державного реєстру України, Держреєстрів у АТУ ЗРУ, Центральної виборчої комісії [212], а також інформація із офіційних сайтів політичних партій України.

Для аналізу ПА ЗРУ обрано період 2010–2015 рр. Для цього є декілька об'єктивних причин. По-перше, після обрання Президентом В. Януковича, змінилася форма державного правління в Україні, а міжнародні експерти констатували різке зниження демократичних засад (Україна за рейтингом демократії, який щорічно оприлюднює «Freedom House», опустилась з 53 місця («неповна демократія») до 79 («гібридний режим»), а в рейтингу «Індекс свободи слова», який оприлюднює міжнародна організація (далі – МО) «Репортери без

кордонів», Україна посіла 131 місце). Такі обставини змінили електоральні переваги громадян ЗРУ. По-друге, на цей період припадають масштабні акції протесту – «митні» та «податкові» майдани, протести щодо «мовного законопроекту» та ін. Констатуємо, ескалацію всеукраїнської протестної активності, апогеєм якої став Євромайдан/Революція Гідності 2013–2014 рр. Актуальність вивчення ПА даного періоду залишається поза будь-яким сумнівом. По-третє, важливо дослідити фахову активність в даний період. Адже у 2011 р., було ухвалено новий Закон «Про вибори народних депутатів України» [74], згідно якого у виборах не можуть брати участі виборчі блоки партій. Це зумовило суттєву трансформацію та декомпозицію партійної системи України і ЗР та активізувало міжпартійну політичну боротьбу. По-четверте, починаючи із 2010 р. в Україні набуває розвитку світоглядна ПА, яка стає особливо доступною для усіх вікових категорій населення через глобальну інформаційну мережу Інтернет. Найбільшого злету «мережеві» форми ПА сягнули в час Революції Гідності, коли соціальні мережі і спільноти стали площадкою політичних дискусій та потужним засобом організації ПрА, а згодом і ретрансляції ПА в світові спільноти.

Просторовий аналіз ПА населення здійснювався на трьох рівнях: загальнодержавному (держава в цілому), регіональному (Західний регіон України) і обласному (області). Аналіз ПА на загальнодержавному рівні використовувався для визначення місця ЗРУ за показниками, рівнями і особливостями ПА в Україні, а також для порівняння певних її рис з іншими регіонами України. Головною територіальною одиницею є Західний регіон України. Комплексна компонентна і територіальна характеристика ПА подавалась для регіону загалом. Для дослідження особливостей прояву і функціонування окремих компонентів ПА, а також для вивчення територіальної диференціації ПА, вихідною одиницею були області, як такі, для яких найбільш доступною і детальною є статистична інформація.

З-поміж математично-статистичних методів, які широко використовуються у суспільно-географічних дослідженнях, у даному дисертаційному проекті використано факторний, індексний (таксономічний) та кластерний методи.

Факторний аналіз є одним із методів багатовимірного аналізу, в якому матриця вихідних даних, у тому числі нормована, характеризує m об'єктів та n ознак (змінних). Застосовується для виявлення прихованих взаємозв'язків і структури у великому масиві даних. Дозволяє виділити головні ряди даних, залежності між якими є найбільш суттєвими, і відкинути другорядні змінні. Виділені зв'язки між явищами (фактори) можна інтерпретувати і в територіальному відношенні. З цією метою для кожного із випадків розраховуються коефіцієнти факторів, які при нанесенні на карту демонструють просторовий розподіл впливу досліджуваного фактора [44; 136, С. 35; 160; 201].

Вивчати типізацію об'єктів, конкретніше – АТУ, маючи велику кількість ознак (індикатори ПА), досить складно. Вихідні ознаки можна представити меншою кількістю максимально інформативних латентних (глибинних) ознак, при цьому суттєво не втративши інформації. Такі ознаки називаються факторами, які можна виявити використовуючи апарат факторного аналізу.

Використовуючи матрицю стандартизованих значень показників в середовищі програмного забезпечення Statistica 8.0 проведено розрахунки, що передбачені в ході виконання факторного аналізу. Першочергово знайдено кореляційну матрицю R розміром $n \times n$, де n – число ознак (індикаторів), яка відображає ступінь зв'язку між кожною парою індикаторів.

Факторна модель [73] полягає у представленні матриці Y стандартизованих даних y_{ij} у вигляді добутку:

$$Y = AF, \quad (1.1.)$$

де $F = (f_{pj})$ – матриця значень статистично незалежних латентних факторів f_p ($p = 1..r$, $r \ll n$) для кожного j -го об'єкта, кожен з яких має нульове математичне сподівання і одиничну дисперсію, а $A = (a_{ip})$ – матриця факторних навантажень (факторне відображення) розміром $n \times r$, де n – кількість ознак, r – число факторів, яку визначають із співвідношення

$$R = AA^T. \quad (1.2.)$$

За умови незалежності факторів f_p квадрат коефіцієнта a_{ip}^2 показує, яку частку дисперсії i -го показника зумовлює p -й фактор, а сума $\lambda_p = \sum_{i=1}^n a_{ip}^2$ – частку сукупної дисперсії всіх ознак, яку зумовлює p -й фактор. Тут $\lambda_1, \lambda_2, \dots, \lambda_r$ – є першими r власними значеннями кореляційної матриці R , а їх сума $\sum_{p=1}^r \lambda_p$ показує відсоток загальної дисперсії (англ. – % total variance), яку пояснює дана факторна модель.

Для відбору значимих факторів використано критерій «кам'яного осипу» Кеттела та критерій Кайзера, який вказує, що фактор є значимий, коли він виділяє дисперсію, еквіваленту, принаймні, дисперсії однієї змінної. Якщо власне значення фактора є меншим за 1, його можна опустити як несуттєвий.

Факторні навантаження (англ. – factor loading) – це коефіцієнти кореляції аналізованих ознак (змінних), в нашому випадку індикаторів, з кожним із виділених факторів [44; 73]. Як і коефіцієнти кореляції, факторні навантаження змінюються у межах від -1 до $+1$, відповідно чим більше за модулем значення має факторне навантаження тим тісніший зв'язок ознаки з фактором. У свою чергу знаки при факторних навантаженнях вказують на характер цього зв'язку додатній (+) або від'ємний (–). Зміст кожного фактору визначається тими ознаками (індикаторами), що мають найбільші значення факторних навантажень [73].

Складна факторна структура, яка часто зустрічається при застосуванні методу головних компонент, значно ускладнює ідентифікацію факторів. Пошук простої і зрозумілої факторної структури, коли фактори чітко відзначаються високими навантаженнями (наближаються по модулю до 1) для одних ознак і низкими (прямують до 0) – для інших, здійснюється за допомогою процедур обертання. Обертання – це пошук, за допомогою математичних методів, оптимального положення факторних осей у просторі, тобто такого положення, де ідентифікація факторів має однозначну інтерпретацію. Для спрощення факторної структури індикаторів економічної безпеки використовували метод

обертання нормалізованого варимаксу (англ. – varimax normalized). Він передбачає обертання факторних осей таким чином, щоб кожна вісь співпадала з прямою регресії, що зумовлює максимізацію дисперсії факторів.

Важливим методом, що забезпечує порівнюваність вхідних даних для статистичного аналізу є *індексний метод*. Для оцінки рівня ПА в АТУ та її динаміки протягом 2010–2013 рр. нами із застосуванням таксономічних методів [136] було визначено інтегральний індекс рівня ПА, який дозволить узагальнити відомості про динаміку політичної активності в АТУ впродовж 2010–2013 рр. Цей показник – це впорядкована відстань до штучно сконструйованої ідеальної точки у n -вимірному просторі, еталоні індексу, яка характеризується найвищими показниками серед досліджуваних величин.

Оскільки статистичні оцінки параметрів розподілів складових політичної активності характеризуються відмінними показниками, ми їх стандартизуємо, нормалізувавши за середнім квадратичним відхиленням, тобто за формулою:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_i}{S_i}, \quad (1.3.)$$

де $\bar{x}_i = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m x_{ij}$, $S_i = \sqrt{\frac{1}{m-1} \sum_{j=1}^m (x_{ij} - \bar{x}_i)^2}$, x_{ij} – значення i -го показника для j -го об'єкта, $\bar{x}_i, S_i$ – середнє арифметичне та середньоквадратичне відхилення вихідних показників для i -ї ознаки, z_{ij} – нормоване значення i -го показника для j -го об'єкта.

Внаслідок стандартизації показників отримаємо матрицю розміром $m \times n$ нормованих значень спостережень. Тоді кожен регіон можна інтерпретувати як деяку точку P_j в n -вимірному векторному просторі, координати котрої дорівнюють z_{ij} .

Далі визначаємо координати точки $P_0 = (z_{10}, z_{20}, \dots, z_{n0})$, яку називають еталоном (найбільше значення за кожною з ознак-стимуляторів і найменше за кожною з ознак-дестимуляторів) і знаходимо відстань від точки P_j до точки P_0 , яку визначаємо за формулою:

$$d_{j0} = \sqrt{\sum_{i=1}^n (z_{ij} - z_{i0})^2}. \quad (1.4.)$$

Отримані відстані використовуються при розрахунку функції індексу рівня політичної активності j -го регіону $f(x_j)$. Тобто:

$$f(x_j) = 1 - \frac{d_{j0}}{d_0}, \quad (1.5.)$$

де $d_0 = \bar{d} + a s_d$, $\bar{d} = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m d_{j0}$, $s_d = \sqrt{\frac{1}{m} \sum_{j=1}^m (d_{j0} - \bar{d})^2}$, де a – деяке додатне число, яке вибирають так, щоб усі значення функції $f(x_j)$ знаходилися між нулем і одиницею. В нашому випадку $a = 3$. Згідно з цією моделлю чим ближчим до 1 є значення функції $f(x_j)$, тим рівень політичної активності в j -му регіоні є вищим.

Головне призначення *кластерного аналізу* – розподіл великої кількості досліджуваних об'єктів і ознак на однорідні у певному розумінні групи або підкласи, які називаються кластерами, класами або таксонами. Таким чином, кластерний аналіз дозволяє розв'язувати задачі щодо класифікації даних і виявлення відповідної структури в них. Перевага кластерного аналізу у тому, що він дозволяє групувати об'єкти не за одним параметром, а за цілим набором ознак. Крім того, кластерний аналіз, на відміну від більшості математично-статистичних методів, не накладає жодних обмежень на вигляд цих об'єктів і дозволяє аналізувати велику кількість початкових даних практично довільного походження. За результатами такого аналізу будується граф (дендрограма), який демонструє ступінь подібності чи відмінності між певними об'єктами [83]. Результати статистичного аналізу можуть бути основою для районування регіону за рівнями, типами, формами політичної активності населення.

У даному дослідженні кластерний аналіз застосовували для класифікації АТУ за рівнем політичної активності з використанням методу деревовидної (ієрархічної) кластеризації. Для цього використано значення 68 індикаторів чотирьох компонент ПА. Попередньо вони були стандартизовані за формулою:

$$Z_{ij} = \frac{x_{ij} - \frac{\sum_{j=1}^m x_{ij}}{m}}{\sigma}, \quad (1.6.)$$

Z_{ij} – стандартизоване значення i -того індикатора j -тої АТУ;

X_{ij} – вихідне значення i -того індикатора j -тої АТУ;

σ – середнє квадратичне відхилення i -того індикатора.

Одним із найважливіших критеріїв розбиття вихідної множини об'єктів на кластери є мінімізація внутрішньогрупової та максималізація міжгрупової дисперсії. Дисперсія між об'єктами виражається через міри відстані. У даному дослідженні використано Евклідову відстань, яка являє собою геометричну відстань між об'єктами у багатовимірному просторі. На основі обрахованих відстаней виконують об'єднання об'єктів у кластери за одним із правил. Основна відмінність між правилами полягає у способі вимірювання відстаней між кластерами. Нами обрано правило найвіддаленішого сусіда або повного поєднання, при використанні якого найбільша відстань між двома об'єктами у різних кластерах визначає відстань між ними загалом. Результатом проведеної кластеризації є граф «дерево поєднань». Для визначення типів об'єктів він уявно розчленовується на підграфи, використовуючи критерій мінімізації внутрішньогрупової та максимізації міжгрупової дисперсії.

Методи соціологічного опитування є незамінними для дослідження тих форм і особливостей політичної активності, які не є охоплені офіційною статистикою, а також для вивчення не лише наслідків активності, але і її чинників, мотивів на індивідуальному чи груповому рівнях. З метою детальнішого вивчення аспектів ПА населення регіону було проведене соціологічне дослідження методом анкетування. Учасниками анкетування стали студенти географічного факультету ЛНУ ім. І. Франка і випадкові жителі міста Львова (405 анкет). Для детальнішого вивчення електоральних прераференцій населення, мотивів участі в тих чи інших протестних акціях респондентам пропонувалось відповісти на 30 питань (дод. В. 1., В. 2.) [107].

Контент-аналіз – один із популярних соціологічних методів, не часто використовується в географічних дослідженнях. Його суть полягає в

кількісному підрахуванню частоти появи фраз, слів, тем, дій у тексті та якісного пошуку прихованого значення змісту тексту. Метод варто використовувати при дослідженні електоральної активності організованих груп, наприклад політичних партій; діяльності політиків; матеріалів політичної комунікації. В нашому дослідженні об'єктом контент-аналізу були публікації районної газети «Відродження. Народний часопис Жовківщини» перед виборами до Верховної Ради України 26 жовтня 2014 р., а предметом – взаємозв'язки між політичними орієнтаціями досліджуваного ЗМІ і політичними орієнтаціями населення Жовківщини. Смысловими одиницями виступали назви політичних партій/блоків, прізвища кандидатів, які брали участь в політичній кампанії, враховувався і контекст згадувань (позитивний, нейтральний, негативний). В результаті була здійснена спроба виявити закономірності між згадуваннями політичних партій в друкованому виданні та електоральним вибором громадян регіону (дод. В. 3.) [107].

Картографічний метод широко використовувався в політико-географічних дослідженнях для ілюстрації геопросторового розподілу рівнів, особливостей прояву видів політичної активності. *Способом картограм* відображаються, як правило, відносні (середні) розміри будь-яких явищ у межах адміністративно-територіального поділу. Таким чином зображується частка голосів, відданих за кандидата (партію/блок) у певній територіальній одиниці. Подібним способом можна показати електоральну явку виборців та інші показники голосування (кількість бюлетенів, визнаних недійсними, частку негативістів, рівень абсентеїзму та ін.). *Картодіаграми* – це спосіб зображення на карті сумарних (абсолютних) розмірів будь-якого явища в межах АТУ чи кількісних змін за певний проміжок часу. Таким способом можна відобразити не лише сумарні величини явища в кожній АТУ, але і його структуру. Наприклад, до методу картодіаграм часто вдаються щоб продемонструвати розподіл електоральних вподобань в межах адміністративної одиниці під час чергових виборів. Актуальним залишається і *метод значків*, котрий дозволяє картографувати різні політичні явища, їх абсолютні кількісні (розміром значка)

та якісні (форма, колір значка) відміни. Наприклад, карта протестної активності демонструє тематику протестних акцій в регіонах України, а також їх сумарну кількість на протязі року [86].

Висновки до розділу I

1. Розглянуто сутність поняття «політична активність» в науковій та навчально-довідковій літературі. Висвітлено головні підходи сучасної науки до означення політичної активності – енциклопедичний та спеціально-науковий (суспільно-географічний, політологічний, політико-психологічний, соціологічний).

2. Здійснено спробу розмежування політичної активності і суміжних категорій (політичної діяльності, політичної участі, політичної поведінки, політичної культури тощо). Виокремлено наступні варіанти трактування політичної активності: а) ПА як самобутня категорія, вид суспільної активності, що являє собою діяльність соціальних груп/індивідів на удосконалення або зміну політичного порядку; б) ПА як певний рівень інтенсивності вияву тієї чи іншої форми політичної діяльності, участі, поведінки; в) ПА як синонімічне щодо категорій політичної діяльності та участі поняття.

3. Розкрито сутність політичної активності з позицій суспільно-географічної науки і запропоновано наступне авторське визначення політичної активності, як виду суспільної діяльності, компоненти якої (світоглядна, електоральна, протестна та фахова) реалізуються з метою задоволення потреб у досягненні й утриманні влади на різних геопросторових рівнях (локальному, регіональному та загальнодержавному).

4. Проаналізовано наукові підходи до структуризації політичної активності в працях вітчизняних та зарубіжних вчених. Встановлено причини неоднозначних варіантів структуризації ПА, головними серед яких є: 1) відсутність єдиного чіткого критерію поділу ПА на складові частини,

2) термінологічна невизначеність і розмитість понять, якими іменують структурні компоненти політичної активності.

5. Обґрунтовано авторську компонентну та геопросторову структуру політичної активності регіону, за якою виділено чотири змістові компоненти або види ПА: «світоглядна», «електоральна», «протестна», «фахова», та три просторові рівні прояву ПА: локальний, регіональний та загальнодержавний. Запропоновано інші типові критерії структуризації ПА регіону – зміст, ступінь впливу та деталізації, тривалість, спосіб та характер дії, час виникнення, інтенсивність та внутрішнє наповнення тощо.

6. Вивчено й уточнено поняттєво-термінологічний апарат дослідження. Подано авторські визначення видів політичної активності: світоглядної, електоральної, протестної та фахової активностей.

7. З врахуванням суспільно-географічного характеру дослідження, виділено конкретні форми територіальної (геопросторової) організації політичної активності: ядра ПА різного рангу і типу, вузли, субрегіони та регіони політичної активності.

8. Запропоновано методику дослідження політичної активності великого регіону, яка містить:

- а) аналіз літературних джерел, систематизацію підходів до розуміння концепції політичної активності регіону;
- б) оцінку чинників – глобальних, загальнодержавних, регіональних та локальних, та їх впливу на ПА населення регіону;
- в) аналіз компонентної структури ПА, просторово-часової зміни її видів (структуризація ПА);
- г) інтегральну оцінку ПА методами математично-статистичного аналізу (факторний, індексний, кластерний методи);
- г) розробку заходів щодо гарантування ПА регіону (SWOT-аналіз).

РОЗДІЛ II

ЧИННИКИ ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ В ЗАХІДНОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ

2.1. Класифікація чинників політичної активності

У сучасній географічній літературі достатньо аргументованим є твердження про неможливість забезпечення об'єктивності дослідження чогось без класифікації чинників становлення та прояву об'єкта дослідження.

Політична активність населення регіону формується під впливом багатьох чинників. На нашу думку, чинники ПА слід систематизувати за цілою сукупністю класифікаційних ознак, а саме: *за змістом, ступенем та інтенсивністю впливу, за внутрішнім наповненням, за тривалістю, способом та характером дії, за часом виникнення і ступенем деталізації, за відношенням до певного середовища та якісними характеристиками, за територіальним охопленням* (рис. 2. 1.).

Вплив кожного чинника на існуючу політичну активність необхідно враховувати не ізольовано, а в комплексі взаємозв'язку та взаємозалежності. Індивідуальна специфіка окремих чинників не заперечує того факту, що вони усі володіють багатьма спільними ознаками, що дає можливість об'єднувати їх в певні групи. Тому для дослідження їх впливу на ПА населення потрібно розробити класифікацію, побудова якої передбачає розподіл чинників на групи і підгрупи [106].

Узвичасною є класифікація чинників *за змістом*. За цією ознакою чинники політичної активності поділяються на наступні:

– *Історичні*. Якісний рівень ПА визначає безперервний еволюціонізм, історичну основу та сучасні події зі значними наслідками: війни, революції, національні економічні та політичні кризи тощо. Українські традиції державотворення мають глибокі історичні корені. Історичний досвід свідчить, що двоїста ментальність українців часто ставала активним чинником суспільного

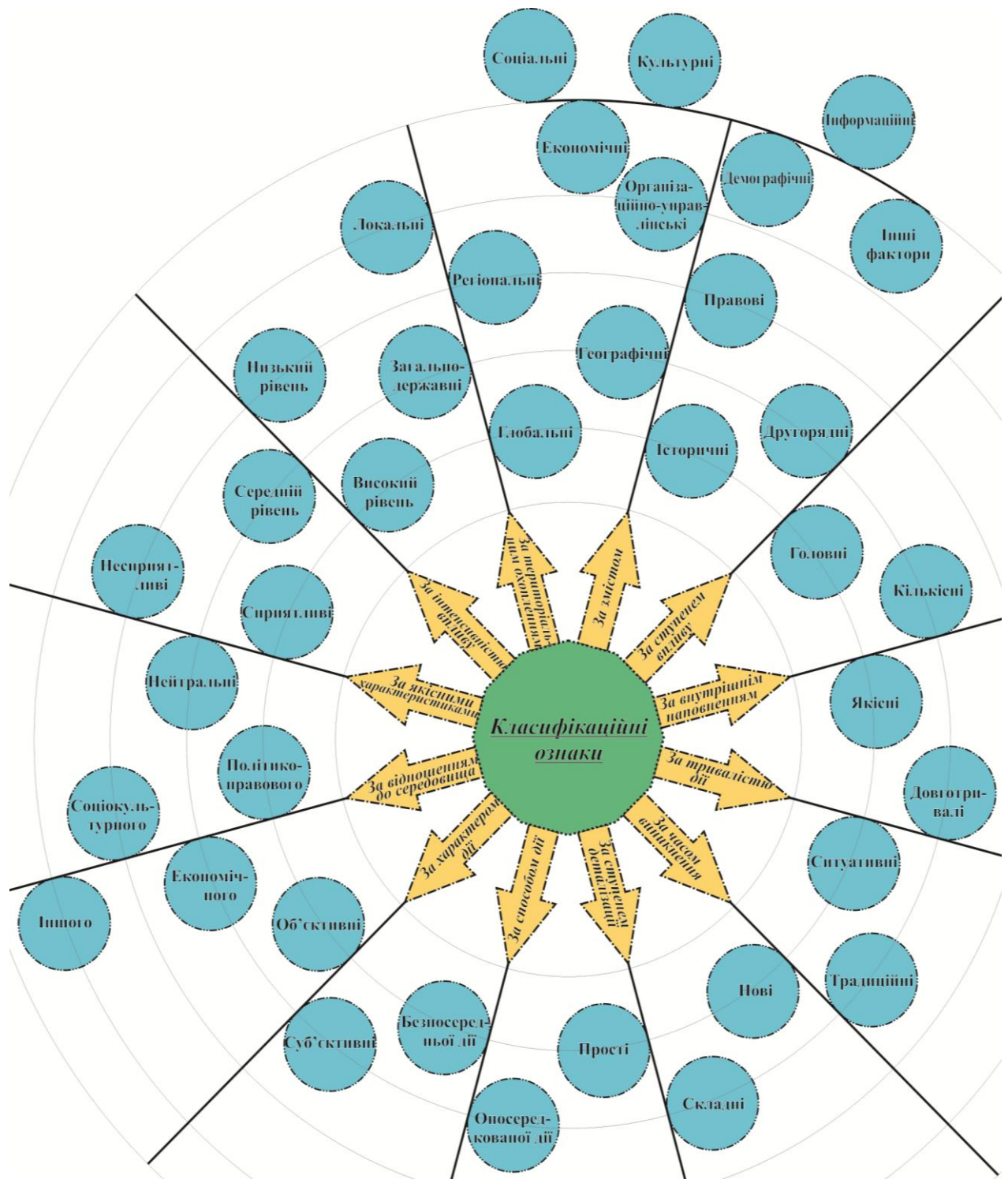

Рис. 2. 1. Класифікаційні ознаки чинників

розвитку чи соціального вибуху. Витоки, особливості становлення української державності значною мірою визначають специфіку ПА населення в ЗРУ.

– *Географічні*. В даному випадку не слід говорити про прямий вплив компонентів навколишнього середовища на політичну активність. Проте політико-географічне положення території регіону, рівень господарського освоєння є суттєвими чинниками ПА. В свою чергу географічні чинники ще детальніше поділяються на природничі або фізико-географічні (географічне положення і природні ресурси) та суспільно-географічні чинники (економіко-географічні, демографічні, соціальні, політичні, галузеві).

– *Правові*. Формують правову основу політичної активності в Україні на основі системи законних та підзаконних актів, декретують межі та механізми її здійснення.

– *Організаційно-управлінські*. Здійснюють вплив через інституційно-управлінські та інституційно-організаційні зміни в політичній сфері.

– *Демографічні*. Чинять значний вплив на політичну активність населення, особливо процеси відтворення та міграції населення, які в подальшому визначатимуть електоральний потенціал регіону, статевий та віковий, національний та релігійно-конфесійний склад населення.

– *Економічні*. Особливу роль у формуванні ПА становлять суспільно-виробничі відносини, що характеризують економічний стан суспільства. Сюди відносимо економічну стабільність у суспільстві, систему законів, що регулюють економічні процеси, економічну свободу (у розумних межах), позиції середнього класу, можливості заощаджень ресурсів та коштів для населення тощо.

– *Соціальні*. Виділяють і розмежовують вплив спільних суспільних відносин, як наслідок соціальної ПА. Дані чинники впливають, з одного боку, на безпосередніх учасників політичного процесу, диференціюють прагнення виборців, що в свою чергу визначає їх електоральні преференції, з іншого – на зняття/каталізацію соціальної напруги в суспільстві.

– *Культурні*. Впливають на ПА через ступінь освіченості населення, рівень знань, науки і культури, стан духовності в країні.

– *Інформаційні*. Визначають особливості політичної активності на основі використання інформаційних ресурсів як безпосередньо так і за допомогою спеціальних пристроїв (персональних комп'ютерів (далі – ПК), мобільних телефонів та ін.). Група інформаційних чинників включає відомості про ПА, інформацію про політичні програми, проекти, явища та процеси.

– *Інші чинники*.

За ступенем впливу чинники поділяють на головні та другорядні [214, с. 65–66]. Наприклад, головним чинником політичної активності населення, особливо електоральної, є виборче законодавство, а другорядним – законодавство про діяльність органів влади.

За внутрішнім наповненням можна виділити кількісні та якісні чинники [214, с. 65–66]. Кількісним чинником є рівень освіченості населення, а якісним – засоби масової інформації (далі – ЗМІ).

За тривалістю дії чинники бувають довготривалі і ситуативні. Довготривалі діють протягом великого часового проміжку і лежать в основі певної суспільної ситуації, а ситуативні мають переважно стихійний і випадковий характер [41, с. 41; 106]. Наприклад, довготривалими є більшість регіональних природно-географічних чинників, а ситуативним чинником ПА населення є резонансне висвітлення подій засобами масової інформації.

За часом виникнення чинники можуть бути *традиційні і нові*.

За ступенем деталізації можна виділити прості і складні чинники. Прості чинники є однокомпонентними і одноваріантними щодо впливу на політичну активність (наприклад, законодавчі акти). Складні мають різноманітні і не завжди передбачувані механізми впливу, а також містять багато компонентів (наприклад, інформаційний чинник) [214, с. 65–66].

За способом дії виділяють чинники безпосередньої і опосередкованої дії. Наприклад, безпосередньо впливає на ПА населення більшість регіональних суспільно-географічних чинників, а регіональні природно-географічні чинники мають здебільшого опосередкований вплив.

За характером дії можна виділити об'єктивні та суб'єктивні чинники. Слід зазначити, що предметом нашого дослідження є, насамперед, аналіз об'єктивних чинників ПА населення. Вивчення суб'єктивних чинників, таких, як індивідуальні психологічні особливості громадян, на нашу думку, не є завданням суспільної географії, а радше психології.

Важливим є поділ чинників за їх відношенням до певного середовища – політико-правового, соціокультурного, економічного та ін. З точки зору суспільної географії говоримо про класифікацію чинників політичної активності за відношенням до певної суспільної сфери чи простору (економічного, політичного, соціального та ін.) [41, с. 41].

Аналізуючи ПА населення регіону за теорією політичних систем, виділяємо чинники зовнішні і внутрішні. Зовнішніми у цьому випадку будуть глобальні й загальнодержавні чинники, а внутрішніми – регіональні.

Існує також класифікація чинників за якісними характеристиками. Наприклад, виділяють сприятливі, нейтральні чи несприятливі чинники. Тобто чинники-стимулятори чи чинники-дестимулятори. Але доцільно говорити про якісну оцінку впливу чинників не на політичну активність населення загалом, а лише на окремі її компоненти.

Актуальною є шкала оцінювання чинників ПА за інтенсивністю впливу. Можна, зокрема, виділити три рівні інтенсивності впливу чинників – високий, середній і низький. Щоправда, така класифікація чинників політичної активності населення не є однозначною, оскільки інтенсивність впливу багатьох чинників (насамперед, ситуативних) суттєво змінюється у часі [41, с. 41].

На нашу думку, здійснювати класифікацію чинників слід відповідно до компонентної структури ПА населення – виділяються окремо чинники електоральної, фахової та протестної активності. Більшість чинників впливає на усі види ПА, але інтенсивність їхнього впливу є різною, тому маємо підстави і для такої класифікації.

Головною класифікаційною ознакою під час суспільно-географічного дослідження чинників ПА населення має бути *територіальне охоплення*.

Цей поділ є базовим для вивчення суспільно-географічних аспектів політичної активності населення. За цією ознакою доцільно виділити три групи чинників – глобальні, загальнодержавні та регіональні. Саме за цим принципом побудована схема (рис. 2.2.), яка демонструє систему чинників ПА населення. Зазначимо, що глобальні чинники матимуть опосередкований вплив, а загальнодержавні і регіональні чинитимуть пряму дію на ПА в регіоні.

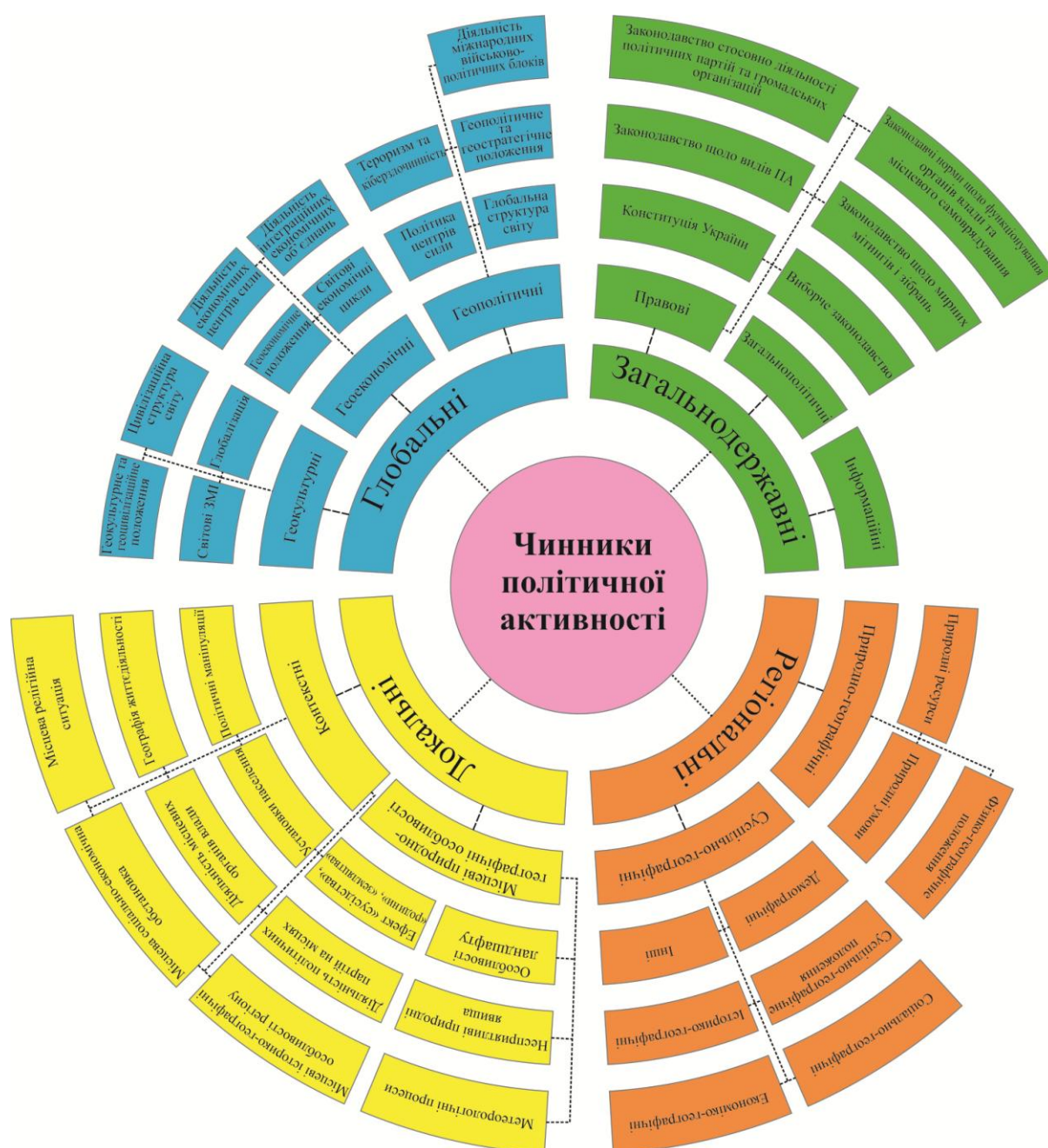

Рис. 2. 2. Чинники політичної активності населення регіону

Глобальні чинники, по-іншому позадержавні, є зовнішніми стосовно певної держави і за змістом поділяються на три підгрупи – геополітичні, геоенормічні і геокультурні. До геополітичних чинників відносимо діяльність

загальних та військово-політичних міжнародних організацій, центрів сили, глобальні та регіональні політичні конфлікти, міжнародний тероризм, а глобальне геополітичне та політико-географічне положення регіону. Гоекономічні чинники включають гоекономічне положення, діяльність фінансово-економічних МО, субрегіональних інтеграційних економічних формувань, фінансових центрів, кіберзлочинність, глобальні і регіональні економічні кризи. До геокультурних чинників віднесено геоцивілізаційне положення, цивілізаційні розломи та культурно-інформаційну глобалізацію [36].

Загальнодержавні чинники проявляються ідентично на усій території держави, хоча інтенсивність їхнього впливу неоднорідна у різних регіонах. Виділяємо правові, загальнополітичні та інформаційні чинники. Правові норми визначають умови і принципи функціонування політичної системи держави, регулюють різні аспекти політичного життя суспільства. До інформаційних чинників відносимо телебачення і радіо, друковані періодичні видання, а також Інтернет, які мають великий вплив на формування та характер ПА населення. Загальнополітичні чинники є наслідком державної політики у різних сферах та включають виборчі цикли та політичні кризи.

Регіональні чинники виявляються на території окремого регіону і поділяються на природно-географічні і суспільно-географічні. Природно-географічні чинники – це природно-географічне положення регіону, його природні умови і ресурси. Природні і кліматичні умови території ЗРУ сприятливі для життя в цілому, й особливо щодо життєдіяльності людини, як біологічної істоти, економічного суб'єкта та найвищої духовної цінності людства. До суспільно-географічних відносимо суспільно-географічне положення регіону, історико-географічні, етнодемогеографічні, соціально-географічні, економіко-географічні, а також інформаційні чинники.

Локальними є ті чинники ПА населення, які виявляються на рівні елементарних форм територіальної організації політичної активності населення – ядер ПА локального значення. Сюди відносимо місцеві природно-географічні особливості і риси соціальної взаємодії у локальному контексті.

Отже, з урахуванням ключового аспекту дослідження ПА населення – суспільно-географічного, запропоновано класифікацію чинників ПА, за основу якої взято територіальний принцип. Класифікація та оцінка інтенсивності впливу регіональних чинників на конкретні види ПА подана у табл. 2. 1.

2.2. Глобальні чинники та їх вплив на політичну активність населення

Глобальними вважаємо ті чинники політичної активності населення, джерела впливу яких знаходяться поза межами конкретної держави. За змістом вони поділяються на геополітичні, геоekonomічні та геокультурні (рис. 2. 3).

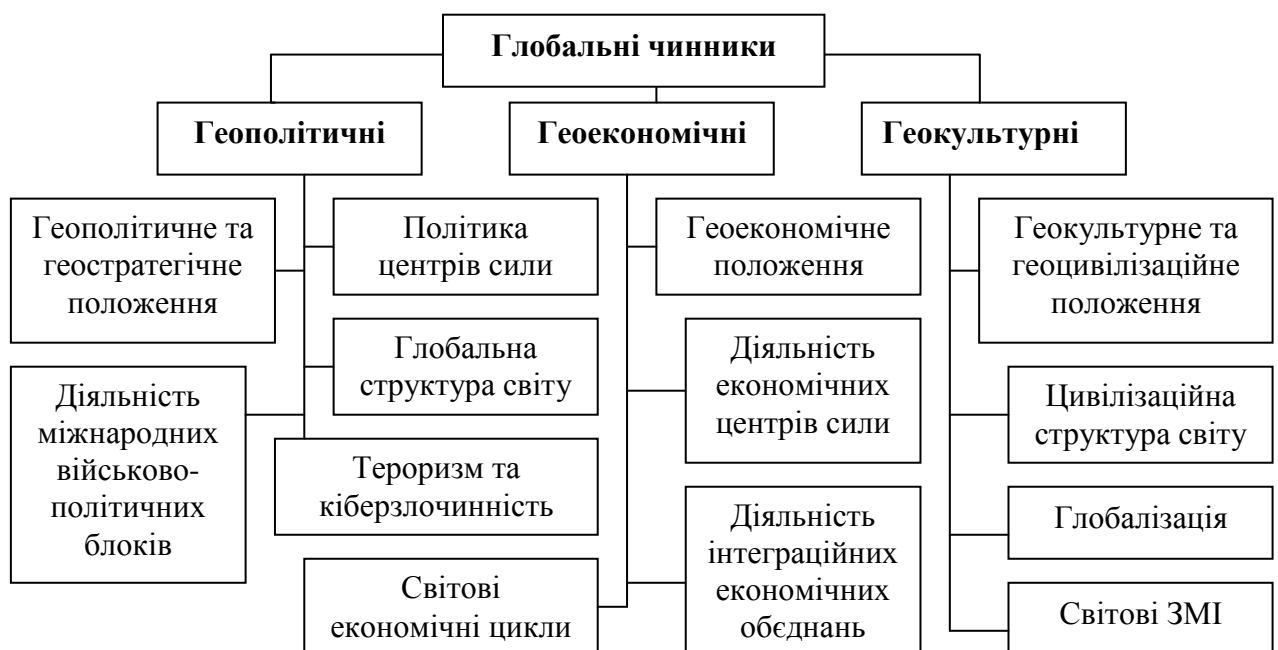

Рис. 2. 3. Глобальні чинники політичної активності населення регіону

Глобальні геополітичні чинники включають геополітичне та геостратегічне положення, особливості глобальної структури світу, політику центрів сили, діяльність міжнародних військово-політичних блоків, тероризм та кіберзлочинність. *Глобальне геополітичне і геостратегічне положення регіону* – це його просторове відношення до глобального світу, що відображається через систему політичних і військово-стратегічних атрибутів, зокрема глобальної

Таблиця 2. 1.

Регіональні чинники політичної активності в Західному регіоні України

Чинники формування і функціонування політичної активності		Класифікаційні ознаки чинників																							
		За ступенем впливу		За внутрішнім наповненням		За тривалістю дії		За часом виникнення		За періодичністю		За ступенем деталізації		За способом дії		За якісними характеристиками		За впливом на компоненти ПА			За інтенсивністю впливу				
		Головні	Другорядні	Кількісні	Якісні	Довготривалі	Ситуативні	Традиційні	Нові	Періодичні	Неперіодичні	Прості	Складні	Безпосередньої	Опосередкованої дії	Сприятливі	Нейтральні	Несприятливі	Світоглядні	Електоральні	Протестні	Фахові	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Природно-географічні чинники	Фізико-географічне положення		+		+	+				+		+		+	+	+	+								+
	Природні умови		+		+	+				+		+		+	+		+		+	+	+				+
	Природні ресурси		+	+		+				+		+		+	+		+		+	+	+				+
Суспільно-географічні чинники	Суспільно-географічне положення		+		+	+				+		+		+	+	+	+	+	+	+				+	
	Політико-географічне		+		+	+				+		+		+	+	+	+	+	+	+				+	
	Економіко-географічне		+		+	+				+		+		+		+								+	
	Історико-географічні	+			+	+				+				+	+		+	+	+	+	+			+	
	Демографічні	+		+	+	+				+	+			+	+		+	+	+	+			+		
	Соціально-географічні	+		+	+		+	+		+		+	+		+		+	+	+	+	+		+		
	Економіко-географічні	+		+	+		+	+		+		+	+		+		+		+	+			+		
	Інформаційні	+					+	+		+		+		+	+		+	+	+	+	+		+		

Розробка автора

структури світу, центрів сили, військово-політичних блоків, ядерних держав, світових і регіональних конфліктів, терористичних організацій та ін. [85, с. 251].

Головна риса сучасного *глобального геополітичного положення Західного регіону України* – його територіальна дистанційованість із окупованим і анексованим Кримом і безпосереднім збройним конфліктом із Російською Федерацією на Донбасі (частина Донецької та Луганської областей), та ментальна єдність з ними через волонтерство, добровольчі і мобілізаційні рухи (дод. Г. 1.).

Російсько-українська війна спричинила посилення напруженості військово-політичної обстановки у світі та Європі [75]. Сучасна територіально-політична система світу – формування багатополлярної моделі світового устрою з кількома глобальними центрами сили (США, ЄС, Китай, Росія), виявилась нестійкою та неспроможною дієво реагувати на виклики глобальної та регіональної безпеки. Було деформовано чинну систему міжнародного права, а саме: Гельсінкський заключний акт 1975 р. про непорушність кордонів у Європі [195]; Будапештський меморандум 1994 р. про гарантії безпеки Україні [28]; Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Росією 1997 р. [58]; Договір між Україною і Російською Федерацією про українсько-російський державний кордон від 2003 р. [59; 113]. Антиукраїнська російська збройна агресія позначилася на позиціях і діях провідних міжнародних організацій, світових чи регіональних лідерів, головних геополітичних гравців світу (див. дод. Г. 2.).

Значна частина світової спільноти висловила підтримку Україні і засудила анексію Криму та розгортання військових дій на теренах Донбасу, що фактично призвело до міжнародної ізоляції режиму В. Путіна. США, ЄС і НАТО розпочали реалізацію комплексу заходів зі стратегічного стримування Російської Федерації в політичній сфері і сфері безпеки, а також надавали політичну і фінансово-економічну підтримку Україні. Активно і послідовно використовувався інструмент політико-економічних санкцій – припинення співпраці з Росією у рамках «Великої вісімки», Ради «РОСІЯ–ЄС», Ради «РОСІЯ–НАТО», ПАРЄ та інших організацій; відмова від співпраці у військово-

технічній сферах; обмеження доступу РФ до західних кредитів, інвестицій і технологій; заборона на в'їзд до західних країн російським чиновникам, причетним до збройної агресії проти України. Навіть Китай, що традиційно підтримував Росію, виступив за збереження територіальної цілісності України і не визнав російську анексію Криму. Посилилося протистояння між США, НАТО, ЄС та Росією і у сфері безпеки. Після використання РФ військових методів, західні країни і МО підготували відповідні зміни в завданнях і характері діяльності НАТО і оборонної складової ЄС. Було вирішено наростити військову присутність США і Північноатлантичного союзу в країнах Центрально-Східної Європи, Балтійському і Чорноморському регіонах. На тлі об'єднання НАТО і країн ЄС навколо ідеї протидії зростаючій російській загрозі, посилюється протиріччя між країнами колишнього СРСР і, незважаючи на гучні реляції, загострилися проблеми в «проросійських» інтеграційних об'єднаннях [51; 129].

Більшість провідних країн т. зв. «третього світу», в т. ч. Бразилія, Аргентина, ПАР і Туреччина, також підтримали територіальну цілісність України, проте не відмовилися від співпраці з Росією. В той же час дії Росії проти України (у т. ч. анексію Криму) підтримали лише деякі країни, що традиційно перебувають у сфері російського впливу і мають розбіжності в стосунках зі США і ЄС, зокрема, Венесуела і Сирія [36; 128; 129].

Варто зацентувати увагу на тому, що ПА населення ЗРУ, особливо протестна (починаючи від студентських антиурядових протестів щодо рішення КМУ про призупинення процесу підготовки до підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом від 21.11.2013 р., аж до масштабної всеукраїнської Революції Гідності в листопаді 2013 р. – лютому 2014 р.), стала каталізатором ПА світової спільноти та призвела до зростання ПА населення в інших регіонах/державих світу. Більше, ніж у 20 країнах світу відбулися акції солідарності з українцями (дод. Д. 1., Д. 2.). Революційні форми протестної ПА населення України (Євромайдан) відсторонили Президента В. Януковича від влади та призвели до відновлення дії і положень Конституції України 2004 р., скасування диктаторських законів від 16.01.2014 р., призначення дострокових

президентських і парламентських виборів, що активізувало як фахову (на виборах Президента України було зафіксовано 25 кандидатів та 47 політичних сил на виборах до ВРУ), так і електоральну активність населення (ЗРУ продемонстрував найвищу по Україні явку під час виборів 2014 рр., а також делегував у Парламент більше 150 своїх представників, з яких 70 стали народними депутатами).

Зміна влади взимку 2014 р. в Україні кардинально зменшила силу впливу Росії на український суверенітет [12]. Агресивна політика Росії сягнула апогею і вилилась у військовій інтервенції до Криму та розв'язанні гібридної війни на східних теренах України. Це викликало шквал опору та сплеск світоглядної активності населення регіону. Щоденна «мережева» ПА в соціальних спільнотах, на форумах/блогах та ін. стимулювала світове співтовариство до критики і засудження акту російської агресії, як міжнародного злочину проти світу і безпеки людства. Населення ЗРУ неодноразово підписувало онлайн-петиції щодо засудження збройного втручання РФ (петиції до Президента США Б. Обами), поширювало інформацію в соцмережах та світових ЗМІ [28; 129].

Географічні зони міжнародного тероризму не мають кордонів, щорічно збільшується кількість жертв терактів. Великі терористичні акти в Україні (збиття літака Boeing 777 рейсу MH17 біля Тореза Донецької області російським зенітним ракетним комплексом «Бук» від 17.08.2014 р., внаслідок якого загинули всі пасажери та екіпаж – 298 ос.) та Франції (стрілянина в редакції французького сатиричного щотижневика «Charlie Hebdo» від 7.01.2015 р. в Парижі, що спричинила як мінімум 12 смертей; серія терористичних актів від 13–14.11.2015 р. в Парижі, де загинуло не менше 129 ос.) викликали чисельні акції солідарності громадян України і мешканців ЗРУ із громадянами країн-жертв терористичних атак (більше 20 акцій жалобно-поминального характеру під будівлею посольств Франції, Нідерландів, Малайзії, флешбоми в соцмережах в дні збиття літака та заходи до вшанування річниці трагедії).

Діяльність провідних МО загальносвітового, державного і регіонального масштабів опосередковано впливала на геополітичну ситуацію у світі, в т. ч. на

національні інтереси України, а отже і на ПА регіону. *Організація Об'єднаних Націй* підтвердила свою низьку дієвість у спробах зупинити анексію Криму і військову агресію Росії. Незважаючи на активне обговорення українського питання (більш ніж 20 засідань), Рада безпеки ООН не змогла ухвалити чіткої резолюції щодо дій РФ проти України і обмежилася лише загальними деклараціями. *Організація НАТО*, що з 1999 р. є безпосереднім сусідом України провадила жорсткішу політику. Історія українсько-натовських взаємин сягає 1992 р., коли до Києва прибув генеральний секретар НАТО М. Вернер, який запросив Україну до участі в РПАС (Рада північноатлантичної співпраці) [57]. Інтеграційні наміри України щодо НАТО підтвердили документи: «Реалізація розширення і поглиблення відносин між Україною і НАТО» (1996 р.), «Хартія про особливе партнерство між Україною та організацією Північноатлантичного договору» (1997 р.), а також Закон України «Про основи національної безпеки України» (2003 р.) та нова редакція «Воєнної доктрини України» (2004 р.) [31; 192]. Але з приходом до влади у 2010 р. проросійських сил, взаємини з НАТО звелись до мінімуму. З 2014 р., через вкрай агресивну зовнішню політику Росії і підвищення рівня військових загроз з її боку, розпочався процес трансформації стосунків НАТО і України. Керівництво Альянсу надає допомогу Україні – реалізуються програми зі створення чотирьох трастових фондів, спрямованих на реформування оборонного сектора України, передусім, в сферах логістики, управління, кібернетичного захисту і медичного забезпечення [129]. Однак ідея членства у цій організації, як свідчать соціологічні дослідження, досі не набула широкої підтримки населення і, очевидно, буде суттєвим чинником ПА населення ЗРУ у майбутньому [181]. Члени «*Великої сімки*» ігнорують Росію, яка не була запрошена на зустріч у рамках форуму з питань ядерної безпеки в Гаазі в 2014 р. А саміт «*Великої двадцятки*» в Австралії в 2014 р. підтвердив міжнародну ізоляцію В. Путіна і особисту недовіру до нього лідерів G20. *Парламентська асамблея Ради Європи* ухвалила резолюцію, у якій рішуче засуджується російська військова агресія проти України і анексія Криму. Російську делегацію було позбавлено права голосу, заборонено росіянам обіймати керівні посади в ПАРЕ і

брати участь в місіях спостерігачів ПАРЕ до кінця 2015 р. Політика ЄС стосовно України і Росії підтримується більшістю європейських країн. Активні позиції з цього питання займають ФРН, Франція, Великобританія, Польща і Литва, в той час як Італія, Угорщина, Болгарія, Словаччина, а також окремі політико-ділові кола ЄС демонструють обережне ставлення до заходів впливу на Росію, що пояснюється їх економічною і енергетичною залежністю від РФ. Негативними для ЗРУ є активізація угорських, румунських і русинських націоналістичних рухів, які використовують для збільшення напруженості в західних і південно-західних регіонах України Росія. Показово, що члени *ОДКБ* («проросійська» Організація на основі договору про колективну безпеку створена у 1992 р. у Ташкенті), у т. ч. центрально-азіатські країни і найближчі союзники РФ – Білорусь і Казахстан, не підтримали Росію в її діях проти України або вважали за краще зайняти нейтральну позицію в цьому питанні [128; 129].

Геоелектронічні глобальні чинники включають геоелектронічне положення, діяльність фінансово-електронічних міжнародних організацій, а також світові і регіональні економічні кризи. *Глобальне геоелектронічне положення* – це його просторові відношення до основних економічних центрів світу й інтеграційних економічних об'єднань, відображених через систему економічних атрибутів [85].

Напрямки зовнішньоекономічної інтеграції стали ключовими політичним рішеннями для України і визначили не лише ПА населення, але і змінили українську історію. В українській геополітиці існувало три варіанти розвитку подій – євроінтеграція, інтеграція в межах пострадянського простору та комбінована євроінтеграція разом з країнами колишнього СРСР. Реакція українського народу на рішення КМУ про призупинення підписання угоди з ЄС (2013 р.), котра вилилась у масові протести «Євромайдану», продемонструвала вибір українців в бік європейської інтеграції. *Європейський напрямок економічної інтеграції* України спрямований на ЄС і проголошений головним завданням державної зовнішньої політики. Однак найближчим часом існує перспектива лише асоційованого членства. Дослідження громадської думки в Україні показують здебільшого позитивне ставлення суспільства до євроінтеграції. У

Західному регіоні членство в ЄС підтримує абсолютна більшість населення [181]. *Східний напрям економічної інтеграції* пов'язаний із збереженням і розвитком традиційних економічних зв'язків на території колишнього СРСР. Новими формами такої зовнішньоекономічної інтеграції є Євразійський економічний союз (далі – ЄАЕС), членом якого Україна так і не стала, та Єдиний економічний простір (далі – ЄЕП), де колегами України були б Росія, Білорусь та Казахстан. Однак військові події на сході держави за участі збройних сил РФ остаточно викреслили східний напрям зовнішньої політики України.

Більшість глобальних економічних та фінансових інтеграційних об'єднань, а також світові економічні лідери продемонстрували єдність в питаннях засудженні військової агресії Росії проти України (дод. Г. 2.).

Яскравим свідченням цього стала відверта обструкція президента РФ В. Путіна на саміті *G-20* в 2014 р. в австралійському Брісбені. Лідери західних країн безпосередньо звинуватили главу російської держави в незаконній анексії Криму, провокації збройного конфлікту на сході України і військовому вторгненні до незалежної держави [129]. Учасники *«Великої вісімки»* в 2014 р. припинили співпрацю з Росією у форматі *«G-8»* і відмінили саміт, який мав пройти в Сочі.

Зусилля *США* були спрямовані на створення і узгодження заходів щодо стримування Росії шляхом економічних санкцій, блокування роботи на американському і європейському ринках низки банків і підприємств, наближених до керівництва РФ (передусім в енергетичному і оборонному секторах). Економічний тиск на Росію значно посилювався після того, як США (спільно з Саудівською Аравією) спровокували стрімке падіння цін на нафту – основний експортний продукт РФ, а також джерело наповнення її бюджету і валютних надходжень [129].

Європейський союз (разом з США) став ініціатором і провідником політики санкцій щодо Росії, а також з підтримки України. В контексті ініціативи ЄС *«Східне партнерство»* важливе значення мали підписані в 2014 р. угоди про асоціацію і створення зони вільної торгівлі з Україною. В той же час

ЄС збільшив підтримку України в напрямках щодо врегулювання суперечностей між Росією і Україною в газовій сфері, надання фінансової допомоги Україні (1,6 млрд євро), зниження мита на українські товари, а також сприяв реформуванню українських правоохоронних структур (у рамках Консультативно-дорадчої місії ЄС в Україні). Не усі країни ЄС одностайно підтримали санкційну політику щодо РФ. Угорщина, Болгарія, Австрія, Греція мали значний економічний інтерес у стосунках із Росією. Сербія та Туреччина не поспішали приєднуватись до санкцій, намагаючись використати ситуацію з «українським питанням» для прискорення євроінтеграції власних країн на вигідніших для себе умовах.

В умовах посилення тиску з боку США/ЄС на Росію в *Китаї* сформувалася досить обережна позиція щодо стосунків з РФ, що пояснюється намаганнями уникати ризиків в економічному співробітництві з РФ, а також не погіршити стосунки з західними країнами і МО [128; 129].

Економічна ситуація в *Російській Федерації* суттєво погіршилась. Санкції Заходу і падіння світових цін на нафту (на 50 % за останні півроку) завдали збитків економіці, посиливши кризові тенденції її розвитку. Продовжувалися тенденції стагнації торговельно-економічних зв'язків у рамках Митного союзу (далі – МС) і ЄАЕС. Протягом 2014 р. відбувалося подальше скорочення об'ємів взаємної торгівлі між країнами-членами МС (на 25-30 %). В таких умовах Росія активно намагалася використовувати групи країн *БРИКС* (Бразилія, Росія, Індія, Китай, Південно-Африканська Республіка), *ШОС* (Шанхайська організація співпраці) як противагу США і ЄС, а також як засіб недопущення міжнародної ізоляції РФ і диверсифікації її торговельно-економічних зв'язків [32; 129].

На політичну активність населення можуть мати певний вплив *світові і регіональні економічні кризи*. Особливо це стосується енергетичних криз, пов'язаних із зростанням цін на нафтопродукти. Вони, як правило, призводять до зростання цін у державі майже на всі товари і послуги та зниження реальних доходів населення. Як наслідок, зростає ПрА, популярнішими стають опозиційні політичні сили. Зараз в умовах різкого падіння світових цін на

нафту, і водночас зростання вартості тарифів на газове постачання, протестна ПА населення може отримати новий стимул [32; 129].

Геокультурні чинники включають геодивізіаційне положення регіону, глобалізацію у культурному та інформаційному розумінні, а також цивілізаційні «розломи» та глобальні ЗМІ. *Геодивізіаційне положення регіону* відображає його просторові відношення в цивілізаційній структурі світу та до ліній розлому, де відбувається зіткнення цивілізацій [85]. Глобально Україна розміщена у помірній зоні північної півкулі, в якій розвивалася сучасна людська цивілізація. ЗРУ розташований у центральній частині глобального поясу найвищого політичного та соціально-економічного розвитку. Геокультурно ЗРУ є історичним і духовним центром східно-православної цивілізації, залишаючись в епіцентрі східно-православної, західно-християнської та ісламської релігій, на кордоні європейської та азіатської культур. Отже, на глобальному рівні Україна і Західний регіон, могли б дати потужний імпульс екуменістичному (скерованому до єдності християн) руху, як регіон кількох християнських конфесій [179].

Глобалізація в контексті сучасної цивілізаційної еволюції це процес економічної, політичної та культурної гомогенізації людського суспільства [10]. Виділяють політичну, економічну, культурну та інші види глобалізації. Культурна глобалізація пов'язана із економічною – певні зразки культури, як правило масової, поширюються разом із стандартами високого «європейського» рівня життя [10; 84]. Іншим виявом такої глобалізації є засоби масової інформації, як зарубіжні, так і внутрішньодержавні. Із розвитком Інтернету глобалізаційні процеси набувають нової якості – позатериторіальності. Отже, є підстави говорити про власне інформаційну глобалізацію.

Поряд із глобалізацією у світі відбувається протилежний процес, спрямований на відновлення і збереження місцевої ідентичності. Особливо стійкими до глобалізації є *цивілізаційні відмінності*. За концепціями А. Тойнбі, С. Гантінгтона та ін., стратегічне значення мають країни і регіони, де відбуваються контакти різних цивілізацій. Україна теж має на своїй території зони міжцивілізаційних контактів із західною (на заході) та мусульманською

(на півдні) цивілізаціями [45]. Проте, зауважимо, що головні внутрішньодержавні політичні розколи, незважаючи на їхню локалізацію по лінії захід–схід, не мають міжцивілізаційного характеру, а пов'язані із регіональними чинниками та внутрішньоцивілізаційними ментально-психологічними відмінностями.

Роль медіатора у поширенні впливу глобальних чинників відіграють *засоби масової інформації*, які оперативно та регулярно поширюють стереотипізовану інформацію на велику географічно розпорошену аудиторію (міську і сільську). В свою чергу Інтернет, як глобальне ЗМІ, що володіє високим ступенем незалежності інформаційних пакетів, оскільки вони не цензуруються, поширений здебільшого в міській населеності. Відвертого міжнародного характеру набули злочини у царині інформаційних технологій (*кіберзлочинність*): витік (розкрадання) персональних даних, державних і військових документів, поширення протиправної інформації (свідомо неправдивої інформації, матеріалів, що розпалюють міжнаціональну і міжрелігійну ворожнечу тощо) [10].

Вплив глобальних чинників є неоднаковим для різних суспільств і навіть для різних частин одного і того ж суспільства. Зокрема, існує чітка різниця між інтенсивністю впливу глобальних чинників на ПА міського і сільського населення. Як правило, глобальні чинники впливають безпосередньо на загальнодержавне середовище ПА населення, а на регіональне мають лише опосередкований вплив.

2.3. Загальнодержавні чинники політичної активності в регіоні

До *загальнодержавних* слід відносити ті чинники, які рівномірно проявляються на всій території держави і безумовно зумовлюють значний теоретичний і практичний інтерес. Сюди входять правові, загальнополітичні та інформаційні чинники, які спробуємо проаналізувати (рис. 2. 4.).

Правові чинники відображають законодавчі норми, які визначають умови і принципи функціонування політичної системи держави загалом. Законодавчі норми, які прямо впливають на ПА населення, можна умовно поділити на дві групи:

– Законодавство, що регламентує конкретні компоненти ПА (виборче законодавство визначає електоральну активність, законодавство щодо діяльності політичних партій і громадських організацій – фахову та ін.),

– Закони щодо функціонування органів влади/місцевого самоврядування.

Рис. 2. 4. Загальнодержавні чинники політичної активності населення

Конституція України, прийнята 28.06.1996 р., стала важливим чинником розвитку і становлення українського політичного законодавства. Вона гарантує право громадянина на свободу мирних мітингів та зібрань, право вільно висловлювати погляди, брати участь у політичних організаціях. Розділ III Конституції присвячений регулюванню питань виборів та референдумів, закріплює основні принципи виборчого права як невід’ємну вимогу до всіх виборів, які проводяться в Україні. Основний Закон визначає категорію населення, що має право голосу на виборах і референдумах і право участі у політичних партіях (дієздатні громадяни України віком від 18 р.), а також закладено основи організації системи органів державної влади, місцевого самоврядування [89].

Норми законодавства, що визначають особливості видів ПА населення це: виборче законодавство, законодавство щодо свободи мирних мітингів та зібрань, стосовно діяльності політичних партій і громадських організацій тощо.

Виборче законодавство України (дод. Е.) неодноразово змінювалось за період Незалежності (Закон «Про вибори народних депутатів України» з жовтня 2001 р. змінювався більше 20 разів, Закон «Про вибори Президента України» з березня 1999 р. – більше 10 разів). Зміни торкнулись виборчої та партійної системи, а ще територіальної організації виборів в Україні.

Спершу в незалежній Україні діяла виборча система, зразка СРСР, за якою парламентські вибори 1994 р. (27.03.1994) проводилися за мажоритарним принципом. Голосування проходило в одномандатних виборчих округах за окремих кандидатів. Кожен з кандидатів мав набрати понад 50 % голосів тих, що взяли участь у голосуванні, за умови, що їх не менше 50 % виборців, внесених у списки. В разі, якщо жоден кандидат не набирає понад 50 % у першому турі, два кандидати з найвищим результатом проходять у другий тур, де залишалась актуальною вимога набрати понад 50 % голосів. Оскільки була можливість голосувати проти обох, інколи і другий тур не визначав переможця. Проводились повторні вибори, кампанія починалась з початку, як і в випадку, коли проголосувало менше 50 % виборців. Лише 49 народних депутатів були обрані одразу. Для виборів 1994 р. була характерна значна кількість округів, які так і не були представленими в парламенті до закінчення його повноважень [16; 93].

Виборча система, прийнята законом 1997 р. – першим виборчим законом після прийняття Конституції України – різко відійшла від ідеї абсолютної більшості та порогу участі виборців [16; 66].

Парламентські вибори 1998 р. (29.03.1998) відбувались за змішаною виборчою системою. Половина депутатського корпусу ВРУ обиралися на пропорційній основі в загальнодержавному багатомандатному окрузі за партійними списками, інша половина – у 225 одномандатних округах. Прохідний бар'єр для партій і блоків становив 4 %. У мажоритарних округах діяла система відносної більшості. Парламентські вибори 2002 р. (31.03.2002) проходили за аналогічною схемою [20; 66; 72].

У березні 2004 р. було прийнято новий закон «Про вибори народних депутатів України», який передбачає проведення парламентських виборів за

пропорційною системою (лише за партійними списками). Відповідно до цього закону, а також внесених у 2005 р. до нього змін, прохідний бар'єр для політичних партій і блоків було знижено із 4 % до 3 %, удосконалено систему організації виборчого процесу, суттєво доопрацьовано положення закону, які давали можливість для фальсифікацій [16; 53; 66; 72; 93; 120]. Парламентські вибори 2006 р. (26.03.2006), 2007 р. (30.09.2007) відбулися по-новому.

За рік до виборів, у 2011 р. була проведена реформа законодавства щодо організації парламентських виборів. З ініціативи провладної фракції Партії Регіонів, 17.11.2011 р. було ухвалено новий Закон «Про вибори народних депутатів України» [16; 66; 72; 120; 208]. Згідно нього вибори до ВРУ знову мають проводитися за змішаною системою, причому кожен із кандидатів має право балотуватися лише одним шляхом – в одномандатному окрузі чи за партійним списком. У виборах також не можуть брати участі виборчі блоки партій, що зроблено з метою не дати об'єднатися розрізненій опозиції («Батьківщина», «Фронт Змін», «НУНС», ВО «Свобода», «Громадянська Позиція», «УДАР») і зумовило трансформацію партійної системи у передвиборчий період. Було підвищено прохідний бар'єр з 3 % до 5 %, що завадило пройти в парламент дрібним опозиційним партіям. Вибори до ВРУ 28.10.2012 р. відбувались вже на основі даного Закону [16; 53; 66; 72; 206].

Після парламентських виборів 2012 р., суттєві зміни до виборчого законодавства не вносилися, але 22.02.2014 р. було відновлено Конституцію за редакцією 2004 р., і таким чином після розпаду коаліції 24.07.2014 р., була визначена нова дата проведення виборів. Парламентські вибори в Україні 2014 р. – позачергові вибори народних депутатів ВРУ, відбулися 26.10.2014 р. відповідно до ст. 90 Конституції України. Законом «Про вибори народних депутатів України» було встановлено 5%-ий прохідний бар'єр і змішану систему [16; 53; 66; 72; 93; 120; 205].

Президентські вибори проводилися у 1991 (1.12.1991), 1994 (26.06. – I тур і 10.07. – II тур) і 1999 (31.10. – I тур і 14.11. – II тур) роках у два тури. Якщо у першому турі жоден з кандидатів не набрав більше, ніж 50 % голосів

виборців, які взяли участь у голосуванні, то відбувався другий тур, до якого виходило двоє кандидатів, що набрали найбільше голосів. Перемогу у другому турі здобував кандидат, який отримував просту більшість голосів виборців. Під час перших виборів, 2-й тур не знадобився. Л. Кравчук посів 1-ше місце у всіх регіонах, за винятком Галичини, де переміг В. Чорновіл [16; 53; 67].

У березні 2004 р. було внесено зміни до Закону України «Про вибори Президента України». Новий закон звужував компетенцію Центральної виборчої комісії (далі – ЦВК) щодо нагляду за виборчим процесом, а також усував громадські організації від офіційного спостереження за виборами [16; 67].

Виборче законодавство було суттєвим чинником ПА населення у період президентських виборів 2004 р. Окремі положення нового закону «Про вибори Президента України» дали можливість здійснити системні фальсифікації під час повторного голосування 21.11.2004 р. Після оголошення результатів виборів ЦВК про перемогу В. Януковича у другому турі, результати виборів, як сфальсифіковані, були оскаржені В. Ющенком та його прихильниками. У регіонах України розпочалися масові акції протесту («Помаранчева революція»). Верховний суд України анулював офіційні результати і призначив повторний другий тур 26.12.2004 р. Щоб унеможливити масові і системні порушення, 8.12.2004 р. ВРУ було прийнято спеціальний закон «Про особливості застосування Закону «Про вибори Президента України» під час повторного голосування 26.12.2004 р.» [72; 205]. Зміни, внесені цим законом у процедуру голосування, суттєво вплинули на умови здійснення ЕА населенням і мали гарантувати достовірність визначення реального волевиявлення виборців [208].

У 2005–2011 рр. виборче законодавство продовжувало змінюватись, що однак, мало вплинуло на умови здійснення ПА населення [16; 207; 208].

Вибори Президента України 2010 р. – чергові вибори ПУ відбулись 17.01.2010 р. з використанням системи абсолютної більшості. [16; 120]. Вибори ПУ 2014 р. – позачергові вибори Президента України відбулися 25.05.2014 р. у зв'язку з усуненням ВРУ В. Януковича з поста Президента 22.02.2014 р. [16; 71].

Законодавство щодо свободи мирних мітингів і зібрань регламентує здебільшого норми та межі Пра населення. Більшість норм міжнародного та національного права визнають право на протест, змістом якого виступає право на колективну демонстрацію протестної позиції, з уточненням щодо мирного характеру зібрань. На практиці урядова політика в сфері проведення зібрань протестного характеру є показником рівня поваги до основних прав людини. В той же час основні обмеження права на зібрання пов'язані із необхідністю в окремих випадках попередити порушення права на життя, на свободу від катувань, права на справедливий судовий процес [96].

Свобода мирних зібрань в Україні гарантується Основним Законом та численними міжнародними зобов'язаннями, серед яких Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Європейська конвенція про захист прав і основоположних свобод людини, Керівні принципи ОБСЄ щодо свободи мирних зібрань. Міжнародні стандарти щодо дотримання прав на мирні зібрання не просто встановлюють обов'язок із невторчання в порядок реалізації даного права, а накладають зобов'язання із його забезпечення державою через уповноважені органи [96, с. 78].

Характерною особливістю української практики протестних політичних рухів є правова нерегульованість проблеми мирних зібрань громадян. Регулювання порядку проведення мирних демонстрацій, зокрема акцій протесту, покладається згідно із ст. 39 Конституції України на органи виконавчої влади чи місцевого самоврядування. Нормативне регулювання протестів відбувається на основі конституційної декларації права на мирні збори та формально діючого Указу Президії Верховної Ради СРСР «Про порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій в СРСР» від 28.07.1988 р. [164]. Чинне законодавство не містить чіткого порядку проведення протестних акцій, що значно ускладнює порядок оскарження рішень, які стосуються заборони проведення публічних заходів [96, с. 78].

З урахуванням рекомендацій Венеціанської Комісії зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права про свободу мирних зібрань положенням

«Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні», введеного в дію Указом Президента України від 25.07.2013 р., задекларовано намір створення законопроекту щодо порядку організації та проведення мирних заходів. Окремі аспекти організації та проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій врегульовано статтями 182, 183 Кодексу адміністративного судочинства України [96, с. 78]. Передбачено, що органи виконавчої влади, місцевого самоврядування мають право звернутися із позовною заявою про заборону чи інше обмеження права на мирні зібрання (щодо місця чи часу їх проведення тощо). Суд задовольняє вимоги позивача в інтересах нацбезпеки та громадського порядку, якщо проведення акцій може створити реальну небезпеку заворушень чи злочинів, загрозу здоров'ю або правам і свободам інших людей. Право на оскарження обмежень реалізації права на мирні збори мають і організатори мітингів [96, с. 78; 119].

Спроба формалізувати вимоги щодо обмеження права на проведення протестних акцій в резонансному пакеті «диктаторських» законів від 16.01.2014 р. призвела до подальшої ескалації конфлікту між владою та громадськістю. Під натиском протестувальників відбулася відставка уряду, а положення законів визнано такими, що втратили чинність [96, с. 78; 119].

Досвід протестних акцій в нашій країні демонструє необхідність зміни управлінської стратегії у довготривалій перспективі. Лиш подолання бар'єрів до впровадження відкритого процесу державного управління сприятиме трансформації деструктивних протестних настроїв у конструктивні за змістом та формою механізми досягнення консенсусу у суспільстві.

Законодавство стосовно діяльності політичних партій і громадських організацій представлене законами «Про політичні партії», «Про об'єднання громадян» та ін. Відповідно до закону «Про політичні партії», політична партія (ПП) – це «зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має за мету сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах» [68]. Утворення і діяльність ПП

може заборонятися, якщо їх програмні засади або дії спрямовані на: ліквідацію незалежності України; зміну конституційного ладу насильницьким шляхом; порушення суверенітету і територіальної цілісності України; підринок безпеки держави; незаконне захоплення державної влади; пропаганду війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової чи релігійної ворожнечі; посягання на права і свободи людини; посягання на здоров'я населення [68; 72; 207; 208; 210]. Політичним партіям забороняється мати воєнізовані формування. Членами ПП можуть бути усі громадяни України, які мають право голосу, за винятком військовослужбовців, суддів, працівників прокуратури, органів внутрішніх справ та Служби Безпеки України. Партії легалізуються Міністерством Юстиції, а їхні місцеві осередки – обласними, районними та міськими управліннями юстиції, виконавчими органами сільських, селищних та міських рад. Порядок легалізації визначається постановою Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) «Про затвердження положення про порядок легалізації об'єднань громадян». Важливими положеннями є вимоги до мінімальної кількості членів, необхідної для легалізації ПП (1000) та місцевого осередку (3) [68; 207–210].

Діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування в Україні регламентується Конституцією України, законами «Про місцеве самоврядування», «Про Президента України», «Про Верховну Раду України» тощо.

Зазначимо, що опосередкований вплив на ПА населення мають практично усі законодавчі норми, які діють на інші суспільні сфери (економічну, соціальну, духовну). Кримінальний кодекс України визначає відповідальність за правопорушення, пов'язані із політичною діяльністю громадян, а закон «Про інформаційну політику» регламентує процес виробництва, збереження і розповсюдження політичної інформації [69].

Окремо виділяємо групу *загальнополітичних чинників*. Загальнополітична ситуація в державі є наслідком державної політики у різних сферах. Основною її закономірністю є циклічність, яка залежить від *виборчих циклів*. Відповідно до діючого виборчого законодавства, можна виділити дві фази виборчого циклу – виборчу та міжвиборчу. Виборча фаза передбачає шість

етапів: висунення кандидатів (формування партійних списків) → формування виборчих штабів → передвиборча агітація → формування виборчих комісій → голосування → підрахунок голосів та оголошення результатів [72; 210].

Під час виборчої фази відбувається загальне зростання ПА населення, залучення великої кількості громадян до діяльності пов'язаної із організацією та проведенням виборів, фахова активність теж спрямована на передвиборчу боротьбу [1; 72]. Протестна поведінка у цій фазі, як правило, визначається конкретною соціально-економічною і політичною ситуацією у державі, а також включає протестні акції в рамках електоральної кампанії.

Міжвиборча фаза включає дві головні складові: формування органів державної влади; трансформація партійної системи і формування опозиції до діючої влади. Для цієї фази характерний спад у зацікавленні громадян політичними процесами. ПА переходить із центру в регіони, залежно від результатів виборів трансформується й партійна система. Громадяни, голоси яких не були враховані під час формування органів державної влади, через партійну та протестну активність висловлюють своє незадоволення наявною ситуацією. Виникає основа для політичної боротьби на наступних виборах.

Однак на практиці різні голосування часто бувають концентрованими у часі, тому виборчий цикл порушується або стає неповним. Можна згадати період 2012–2014 рр., коли в міжвиборчу фазу спалахнули акції протесту щодо скандального «мовного» законопроекту Ківалова-Колісніченка, таким чином мобілізувавши ПА населення України.

Отже, на ПА мають вплив і неперіодичні *політичні кризи*. Загальнодержавні економічні кризи мають, як правило, позадержавне походження, але можуть більш чи менш інтенсивно впливати на політичну активність залежно від успішності державної політики в економіці та соціальній сфері.

Інформаційні чинники становлять базову основу суспільного життя, адже роблять можливою взаємодію людини з суспільством. Тому ЗМІ, особливо загальнодержавні, головними особливостями яких є оперативність, доступність та високий професійний рівень, мають велике значення для

формування ПА населення регіону. Загальнодержавні ЗМІ поділяємо на три групи: теле- і радіоканали, друковані періодичні видання та Інтернет [22; 69].

Найбільшою є аудиторія *державних теле- і радіоканалів*. В Україні такими є Перший національний телеканал і Національна радіокомпанія України. ТБ відіграє провідну роль і є найпотужнішим чинником національної згуртованості. Його незаперечним досягненням є масова інформатизація сільського населення. ТБ значно розширює можливості ЗМІ, закріплює в свідомості уявлення про політико-географічний простір, а організованість інформації з різноманітними зоровими, звуковими та іншими ефектами робить телебачення чи не найвпливовішим ЗМІ сучасності. Саме на телебаченні розгортається апогей політичної полеміки між опонентами, відбуваються найважливіші колективні політичні події. У ЗРУ, за даними нашого соціологічного дослідження, загальнонаціональні канали дивляться практично всі опитані. Найбільш популярними є телеканали «1+1», «СТБ» та «5-й канал» (дод. В. 2.).

На заході країни *загальнодержавні друковані періодичні видання* читають 50 % громадян, що на 10 % більше середньоукраїнського показника. Жителі міст читають більше, ніж у селах – 41 % проти 37 %. Показник читачів серед молоді (18–29 рр.) становить 25 %, а у віці 50–59 рр. – 50 %. Щодо гендерної різниці, то вона відсутня. Люди з вищою освітою читають вдвічі більше, аніж категорія людей, яка має початкову або неповну середню освіту – 47 і 23 %. Закономірно, що жителі ЗРУ віддають перевагу україномовним газетам. Лідирують у рейтингу – газета «День», «Експрес», «Голос України», «Сільські вісті», «Газета по-українськи», «Дзеркало тижня» та ін.

Особливе місце серед загальнодержавних ЗМІ займає *Інтернет* – найбільш демократичне і найменш контрольоване джерело інформації. Інтернет-інформація є надзвичайно оперативною, динамічною, доступною, що зумовлює широту її аудиторії, швидкість впливу і використання іншими ЗМІ. Однак неточні і суперечливі факти інтернет-інформації роблять невдалі акценти, викликають нестабільність, негатив і відверту дезорієнтацію і широко використовуються як маніпулятивні технології та засоби інформаційної війни [17]. Популярності

набуває «мережева» журналістика, що реалізується у формі інтернет-блогів, соціальних спільнот, Інтернет-щоденників, сайтів, вебсторінок інформагентств. Інтернет-користувачі активно ведуть персональні блоги, спілкуються в соціальних мережах, на форумах та чатах. Соцмережі стають інструментом мобілізації спільноти для колективних політично значущих дій, як це було на початку Євромайдану, коли студентство самоорганізувалося на протест саме через соціальні мережі, не чекаючи на партійних лідерів [76].

Інтернетом в ЗРУ користується все ще порівняно невелика частка громадян (міське населення), яке, однак, досить інтенсивно зростає. За даними соціологічних досліджень Factum Group Ukraine, загальна інтернет-аудиторія України, без Криму, зростає у 2015 р. до 59 % і складає 21,8 млн користувачів (проти 18,8 млн. у 2014 р.). Найбільш активно зростає аудиторія старшого віку – кожен 10-й українець у віці 65 р., а також кожен другий мешканець села вже користується Інтернетом. Найпопулярнішими українськими інформаційними Інтернет-ресурсами є: Українська Правда (<http://www.pravda.com.ua/>), Кореспондент (<http://ua.korrespondent.net/>), Оглядач (<http://oglyadach.com/>), ForUm (<http://ua.for-ua.com/>) і ProUa (<http://ua.proua.com/>). Саме інформаційні ресурси займають одні з перших місць у загальному рейтингу українських Інтернет-сайтів, що свідчить про високий рівень популярності українського Інтернету як джерела інформації про події в Україні та світі.

Отож, ЗМІ реалізують свої можливості не тільки на макрорівні (у глобальних соціальних вимірах), не менш важливим є мезо- та мікрорівень їх діяльності, зорієнтований на конкретні соціальні групи та індивіди.

2.4. Регіональні та локальні чинники формування політичної активності населення

Регіональні чинники політичної активності населення є особливо різноманітними і, водночас, найбільш доступними для вивчення. Виділяємо серед них дві групи – природно-географічні і суспільно-географічні (рис. 2. 5.).

До регіональних *природно-географічних чинників* можна віднести ті особливості природного середовища регіону, які мають певний вплив на ПА його мешканців. Водночас, не можна говорити про прямий вплив компонентів природи

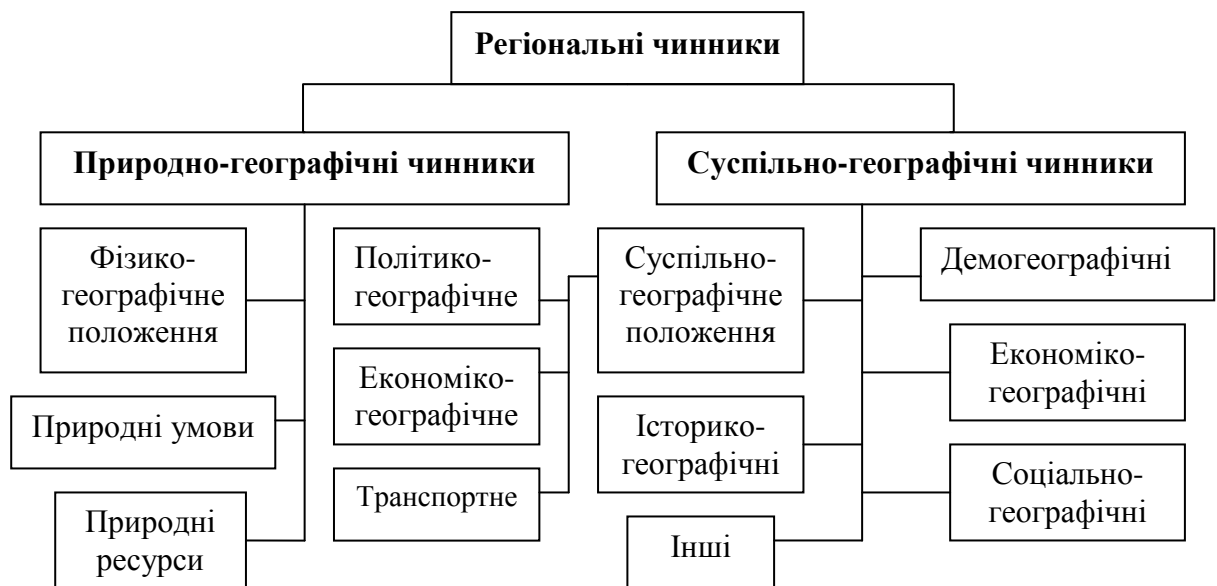

Рис. 2. 5. Регіональні чинники формування ПА населення

(геологічна будова, клімат, рельєф та ін.) на політичну активність. Деякі особливості територіального розподілу природних компонентів є лише передумовою формування інших (соціально-економічних, демографічних, історико-географічних та ін.) чинників, які безпосередньо визначають ПА населення. Водночас, логічною є думка про прямий вплив на ПА погодних умов (ЕА виборців знижується за несприятливої погоди, особливо в гірській місцевості. А також виявлено зниження ПрА в періоди особливо низьких чи високих температур повітря, до прикладу в періоди сильних морозів зими 2014 р. суттєво зменшувалась кількість протестувальників на львівському Євромайдані) та рельєфу (перепад висот), що однак досить складно перевірити на практиці.

До природно-географічних чинників відносяться природні умови, природні ресурси і ємкість території, а також природно-географічне положення регіону. *Природно-географічне (фізико-географічне) положення* ЗРУ своєрідне і до певної міри унікальне. Загальна площа регіону 131,3 тис. км²; чисельність жителів 10,7 млн. ос. [9]. Західний регіон постає як обмежений природними бар'єрами простір: з одного боку Карпатами, з іншого – білоруськими

болотами. Але він не замкнутий, завдяки відкритості на Польщу та Угорщину (з виходом на Паннонську рівнину) на заході і через Центральну Україну на всю Євразію. Розташований близько до центру Європи на межі її Східної і Середньої частин, що перетворює його у простір, через який вже йде і йтиме комунікування сходу та заходу Європи, а також Європи та Середньої Азії з її невичерпаним ресурсним потенціалом. Його фізичні можливості вже зараз дають змогу планувати транспортні магістралі та продуктопроводи. Не менш цінною особливістю регіону є й те, що саме тут перетинатимуться магістралі Схід–Захід та Балтика–Чорне (Каспійське) море. І тоді він перетвориться у потужний комунікаційний вузол стратегічного значення [30; 35]. Отже, в *природно-географічному* відношенні положення ЗР характеризується пограничністю, перехідністю природного середовища одного типу в інший.

Природні умови території Західного регіону України сприятливі для життя в цілому, й особливо щодо життєдіяльності людини, як біологічної істоти, економічного суб'єкта та найвищої духовної цінності людства [179].

Природні ресурси ЗРУ (водні, лісові, мінерально-сировинні та рекреаційні) значною мірою впливають на формування просторової та галузевої структури господарського комплексу, визначають пріоритетні напрями його розвитку. Природно-ресурсний потенціал регіону не дуже великий, але за різноманітністю своїх складових частин, унікальністю і навіть за запасами становить важливу матеріальну основу подальшого соціально-економічного розвитку ЗР [35; 168; 179].

Природне середовище прямо чи опосередковано впливає на будь-яку людську активність. Серед головних видів політичної активності, без сумніву, найбільш сприйнятливими до дії природно-географічних чинників є електоральна та протестна активність. У регіонах, багатих на мінеральні (паливні, рудні) ресурси, сформувались промислові райони із характерною лівою політичною орієнтацією. У регіонах, бідних на мінеральні ресурси, але із сприятливими природними умовами, сформувалась переважно сільськогосподарська спеціалізація, де населення, як правило, має консервативну політичну

орієнтацію. Природно-географічні передумови мають значення і для прокладення транспортних шляхів, на перехресті яких переважно виникали великі міста – центри торгівлі і культури, для яких характерними є ліберальні політичні орієнтації. А в гірських районах формується низький рівень ПА з специфічними політичними орієнтаціями.

В виявленні геопросторових особливостей та відмінностей в політичній активності населення ЗРУ, *суспільно-географічні чинники* першочерговіші природно-географічних.

В науковій літературі є чимало визначень *Західного макрорегіону України*.

– *Географи* по-своєму трактують ЗРУ. Географічна енциклопедія України (1990 р.) означила Західний регіон України як історико-географічну назву земель України (УРСР), що становлять територію теперішніх Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської, Волинської та Рівненської областей [34; 70]. Соціально-економічне районування України проф. О. Шаблія до Західного регіону включає вісім областей – три галицькі (Львівська, Івано-Франківська і Тернопільська), дві західно-волинські (Рівненська і Волинська), дві карпатські (Закарпатська і Чернівецька) і одна подільська (Хмельницька) [99; 179, с. 482].

– Серед *істориків* трактування ЗРУ не має єдиного однозначного змісту. Західний регіон України як термін вживається для означення ряду історичних українських земель, а саме Буковини, Волині, Галичини, Поділля, Закарпаття, а також Західного Полісся. В сучасному розумінні, як зазначає Енциклопедія історії України (2005 р.) [62; 64], термін «Західний регіон України» вживається в двох значеннях: а) здебільшого так називають три галицькі області – Львівську, Івано-Франківську та Тернопільську; б) часто терміном послуговуються і для означення території восьми областей – трьох галицьких, а також Волинської, Рівненської, Хмельницької, Чернівецької та Закарпатської. Вкрай рідко сюди зараховують Вінницьку та Житомирську області. В окремих випадках до Центральної та Північної України відносять Хмельницьку, Рівненську та Волинську області в зв'язку з тим, що території

цих трьох західноукраїнських областей не входили до складу Австро-Угорщини та Західно-Української Народної Республіки, а у випадку території Хмельниччини – ще до складу міжвоєнної Польської Республіки [7].

– Натомість у *військовому* сенсі цей регіон ще далі заходить на схід разом із межами дислокації Західного оперативного командування, що поширюється на територію 9 областей: Закарпатської, Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської, Чернівецької, Волинської, Рівненської, Хмельницької, Вінницької [118].

– У *побутовому* сенсі ЗРУ часто зводять до території колишньої Галичини. Інколи додають ще й Волинь. Однак забувають про Буковину, Закарпаття та Хмельниччину, які прилягають до регіону.

Погоджуючись із кожним з наукових підходів і, апелюючи до історії перебування Західної України у складі Австро-Угорщини, Польщі, Румунії і Чехословаччини, що наклало окремий відбиток на ментальність і політичну активність населення, а також враховуючи прикордонне становище, міграційні процеси, які впливають на систему ціннісних орієнтацій та політичні традиції, констатуємо структурування політичного простору регіону [104]. Отож, пропонуємо до Західного регіону України включати вісім областей: Волинську, Львівську, Тернопільську, Івано-Франківську, Рівненську, Чернівецьку та Закарпатську, а також Хмельницьку, яка є перехідною між Західною та Центральною Україною, як таких, де територіальне поєднання політико-географічних ядер, вузлів, (пунктів, осередків) характеризується специфічними рисами політичного настрою та досить стійкими політичними установками населення, і формує відносно однорідний суспільно-географічний регіон.

До *суспільно-географічних чинників* відносимо: суспільно-географічне положення регіону, історико-географічні, етнодемогеографічні, соціально-географічні, економіко-географічні та інформаційні чинники.

Суспільно-географічне положення диференціюють на політико-географічне, економіко-географічне, соціально-географічне, демогеографічне. Найбільше значення для формування ПА населення має політико-географічне

положення ЗРУ, яке вважаємо надзвичайно вигідним. Регіон межує з дружніми країнами Європи – Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією, Молдовою і Білоруссю. Ця розмаїтість сусідів першого порядку створює можливість використовувати їх потенціал на міждержавній основі. *Економіко-географічне* положення Західного району є доволі вдалим, оскільки він виходить до кордонів європейських держав, які за рівнем розвитку окремих галузей помітно випереджають нашу державу, а тому є вигідними економічними партнерами. Це вимагає максимальної внутрішньорайонної кооперації й інтеграції праці та господарства для раціонального використання таких можливостей та економічного зростання ЗРУ. Сприятливим є і *транспортно-географічне* положення. Регіон має реальні перспективи щодо посилення своєї ролі як транзитного, оскільки лежить на перехресті міжнародних залізничних, трубопровідних, електричних артерій [192, с. 482].

Історико-географічні чинники традиційно вважаються найсуттєвішими у дослідженні міжрегіональних, насамперед політичних, відмінностей в Україні. Західний регіон України – це регіон із найдавнішою історією парламентаризму, перших на теренах України організованих громадських рухів та політичних партій. Тут вперше зароджуються сучасні види політичної активності – участь у виборах та акціях протесту, а також були закладені основи сучасних політичних преференцій населення.

Електоральна історія регіону нараховує майже 170 р. Перші загальні вибори на території сучасного регіону були проведені у 1848 р. Регіональним органом влади був Галицький сейм (м. Львів), більшість у якому належала представникам польського населення, а обранці українців переважно підтримували ідею української автономії у складі Австро-Угорщини. Під польською окупацією (1919–1939 рр.) на виборах до польського парламенту від українців Галичини перемагали переважно представники Українського Національно-Демократичного Об'єднання (УНДО), які мали досить помірковані позиції щодо національного і релігійного питань. Із 30–х рр. ХХ ст. виборче право отримало і жіноче населення регіону. У роки радянської влади вибори були безальтернативними: в умовах

однопартійної системи опозиційні кандидати до органів влади не висувалися. Ситуація змінилася лише у 1990 р., коли обирались народні депутати до Верховної Ради УРСР першого демократичного скликання. Тоді в регіоні перемогли представники Народного Руху України та інших національно-демократичних організацій. Із здобуттям незалежності вибори у ЗРУ поступово почали набувати все більшої плюралістичності, що особливо помітно у результатах голосувань за представників до місцевих органів влади [62; 64; 131].

Партійна система Західного регіону, порівняно із іншими регіонами України, має найбільш давні історичні традиції. У 1891 р. за участю І. Франка і М. Павлика була створена Радикальна українська партія, яка стала першою політичною партією в Україні. У 1899 р. виникають ще три партії – Національно-демократична, Соціал-демократична і Католицько-Руський союз [21, с. 212]. У міжвоєнний період на території ЗРУ діяло кілька українських політичних партій. Найбільшою з них було, сформоване на базі довоєнної Національно-демократичної партії, Українське Національно-Демократичне Об'єднання (УНДО). Серед інших впливових українських партій слід згадати Українську соціал-демократичну партію, Українську соціал-радикальну партію, Комуністичну партію Західної України. У той же час велике значення мала діяльність нелегальної Організації Українських Націоналістів (ОУН). Після приєднання Галичини до Радянської України та закінчення Другої світової війни діяльність легальних політичних партій, за винятком КППРС, була припинена. Дисидентські організації, які боролись за незалежність України, виникли у ЗРУ відразу після ліквідації УПА наприкінці 50-х рр. ХХ ст. Відродження плюралістичної партійної системи у областях і в Україні загалом розпочалося із кінця 80-х рр. ХХ ст. У 1988 р. почала діяти Українська Гельсінська Спілка (УГС) – перша легальна опозиційна політична організація, яка мала свій осередок і у Львові. У 1989 р. створюється найпотужніша політична партія кінця 80-х–початку 90-х рр. ХХ ст. – Народний Рух України (НРУ). Серед перших ПП незалежної України були Українська Республіканська Партія, Партія Зелених України, Соціал-Демократична Партія України, Партія Демократичного

Відродження України, Соціалістична Партія України. Комуністична партія була заборонена у 1991–1993 рр., а потім заново зареєстрована [21; 62; 64; 125].

Історія протестної активності населення регіону сягає дуже давніх часів. Перші документальні свідчення про організовані форми такої активності датуються періодом Галицько-Волинської держави, коли була поширеною боротьба за князівський престол серед бояр, які опиралися на чисельні групи населення. В подальшому, ПрА населення регіону виявлялась переважно проти гніту загарбників через збройні повстання, які стали особливо інтенсивними у XVI–XVII ст. Характерною рисою історичного розвитку акцій протесту було поступове їх переміщення у XIX – початку XX ст. із сільської місцевості у міста. Наприкінці XIX ст. дуже поширеними стали протести у вигляді страйків, мітингів та інших мирних акцій, які поступово переросли в більш організовані форми політичної боротьби. Джерелом ПрА населення регіону до 1950 р. залишалась лише підпільна Організація Українських Націоналістів. Особливе значення для формування сучасної політичної активності населення регіону мала боротьба за незалежність України у 1980–1990 рр., яка переросла у масові мітинги, страйки, голодування. Велика частина сучасного дорослого населення регіону має досвід подібної протестної активності [21; 30; 96; 131].

Демогеографічні чинники є одними із визначальних для забезпечення стабільного й безпечного розвитку та функціонування держави й здійснюють особливий вплив на політичну активність населення.

Чисельність населення ЗРУ складає 10,7 млн. ос. (тут і надалі, якщо не вказано інше, статистичні показники подаються станом на 1.11.2015 р. за даними Головного управління статистики) [9]. Цей показник є другим серед регіонів України і становить майже 25 %, тобто кожен четвертий житель країни проживає тут. Населення розподілене нерівномірно по АТУ: найбільше у Львівській області (майже 1/4 населення регіону і вдвічі більше, ніж кожна наступна область), а найменше в Чернівецькій (909,2 тис.ос.) (дод. Ж. 1., Ж. 2.). Отже, Західний регіон концентрує в собі четверту частину політично-активного потенціалу держави і визначає особливості політичних потреб та інтересів

мешканців як мінімум чвертини України. А Львівщина як найчисленніша в регіоні, репрезентуватиме ПА всього регіону на загальнодержавному рівні.

Процеси природного відтворення населення у регіоні мало відрізняються від загальнодержавних, але не набувають таких крайніх форм вияву, як в інших регіонах. Для ЗРУ, як і в середньому для України, характерна депопуляція (природний приріст становить $-1,12\%$), водночас темпи скорочення приросту тут найнижчі в країні, лише Хмельницька область ($-4,06\%$) має природній приріст гірший, ніж середньоукраїнський, тоді як Закарпаття і Рівненщина навіть демонструють позитивні тенденції як в регіоні, так і в державі (дод. Ж. 1., Ж. 2.). Отже, можемо стверджувати, що політичний (електоральний і протестний) потенціал регіону збільшується не лише сам по собі, а й випереджає інші регіони.

У регіоні вищою, ніж в Україні, є густина населення – 90 ос. км². Найвища вона в Підкарпатті та рівнинному Закарпатті (135 ос./км²), найменша – в гірській частині Карпат і в Поліссі (20 ос./км²) (дод. Ж. 1., Ж. 2.), що пов'язане як з історією освоєння і заселення території, так і з впливом природних умов.

Статева структура населення ЗР багато в чому подібна до структури населення всієї України. Частка жінок тут вища, ніж чоловіків, і становить 52,8 %. Це характерне для усіх АТУ регіону. На 1000 жінок припадає 893 чоловіки. При цьому в Закарпатській, Львівській та Рівненській областях цей показник перевищив 900. Частка жіночого населення збільшується з віком і досягає найбільшого значення серед осіб пенсійного віку (дод. Ж.1., Ж. 2.)

Статевий склад – особливо важливий чинник ПА, адже електоральні вподобання чоловіків і жінок суттєво різняться. До прикладу (за даними екзит-полів під час виборів до ВРУ від 28.10.2014 р., рис. 2. 6.), жінки голосують за лідерів парламентських перегонів («Народний фронт», «Блок Петра Порошенка», «Самопоміч», «Батьківщина») [8; 20]. А також переважають в електораті Опозиційного блоку, Сильної України. Це можна пояснити більш миролюбним настроєм виборців-жінок і голосуванням за помірковані сили. Чоловіки, навпаки, обирають ВО «Свобода», «Громадянську позицію», «Правий сектор», тобто

орієнтуються на радикальні політичні сили, передвиборчі програми яких пропагують рішучі дії щодо економіки, соціальної сфери і, що характерно саме для 2014 р., щодо воєнних дій та армії. Адже дані партії пов'язували свою риторику з необхідністю продовження активної фази антитерористичної операції (далі – АТО) на Донбасі та вирішення проблеми сепаратизму воєнним шляхом.

Вікова структура населення регіону аналогічна, як в Україні – можна констатувати старіння нації (дод. Ж. 1., Ж. 2.). Середній вік по ЗРУ – 38,6 р., на противагу 40,7 р. в Україні. Західні області характеризуються молодшим складом усіх категорій населення (жіночого: 40, 9 проти 43, 1; чоловічого: 36, 1 проти 37, 9; сільського: 39, 1 проти 40, 8; міського: 38, 3 проти 40, 7.). Наймолодше населення в Закарпатській (36,2 р.), Рівненській (36,7 р.), Волинській (37,3 р.) областях. Перші дві – єдині в Україні, де кількість дітей до 15 р. перевищує кількість осіб, старше працездатного віку (дод. Ж. 1.).

Віковий склад населення суттєво впливає на ПА регіону. Для молоді характерним є сприйняття простіших форм політичних закликів, тому вона прихильна до радикальних політичних сил – «Правого сектору» (32 %, за результатами екзит-полів під час виборів до ВРУ від 28.10.2014, див. рис. 2. 7.) та Радикальної партії (22 %), за яку також активно голосували люди старші 60 р. (28%), що пояснюється персональною харизматичністю лідера партії. Серед молоді популярне ВО «Самопоміч» (24 %), яка своєю діяльністю і політичною платформою відображає настрої молоді інтелігенції, позиціонуючи себе як нову «свіжу хвилю політиків». Запит на нових політиків серед молоді відобразився і в голосуванні за маловідомі політичні сили, які не вели широкої передвиборчої кампанії (27 %). Це пов'язане як із голосуванням за нові політичні ідеї і сили, так і з контрголосуванням, внаслідок розчарування молоді в політиці після Революції Гідності. Старше покоління консервативне, а їх політичні орієнтації відхиляються в сторону лівих партій – Комуністична партія України та Опозиційний блок, що пояснюється як ностальгічними настроями у людей похилого віку, так і впливом агітаційної кампанії Опозиційного блоку, яка була спрямована на соціальну сферу, важливу для цієї

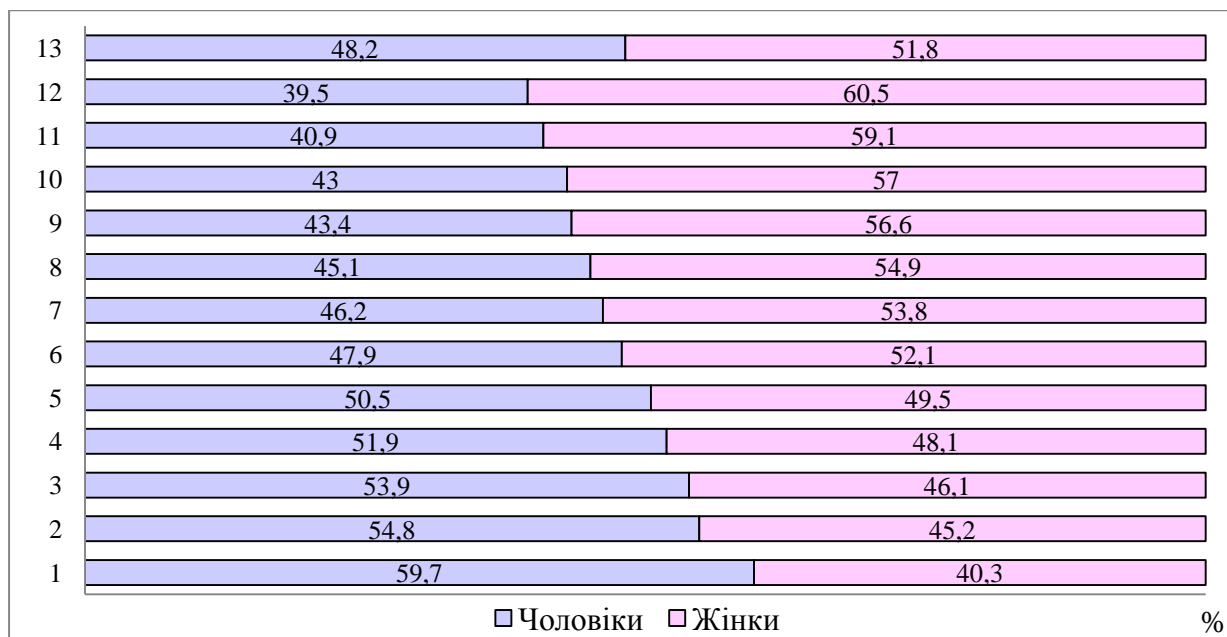

Рис. 2. 6. Розподіл електорату основних партій за ознакою статі, %

Примітки:

1 – ПП «Правий сектор», 2 – ПП ВО «Свобода», 3 – ПП «Громадянська позиція (А. Гриценко)», 4 – Комуністична партія України, 5 – Радикальна Партія Олега Ляшка, 6 – ПП «Об'єднання «Самопоміч», 7 – ПП «Блок Петра Порошенка», 8 – «Сильна Україна», 9 – ПП ВО «Батьківщина», 10 – ВО «Заступ», 11 – «Опозиційний блок», 12 – ПП «Народний фронт», 13 – Інші.

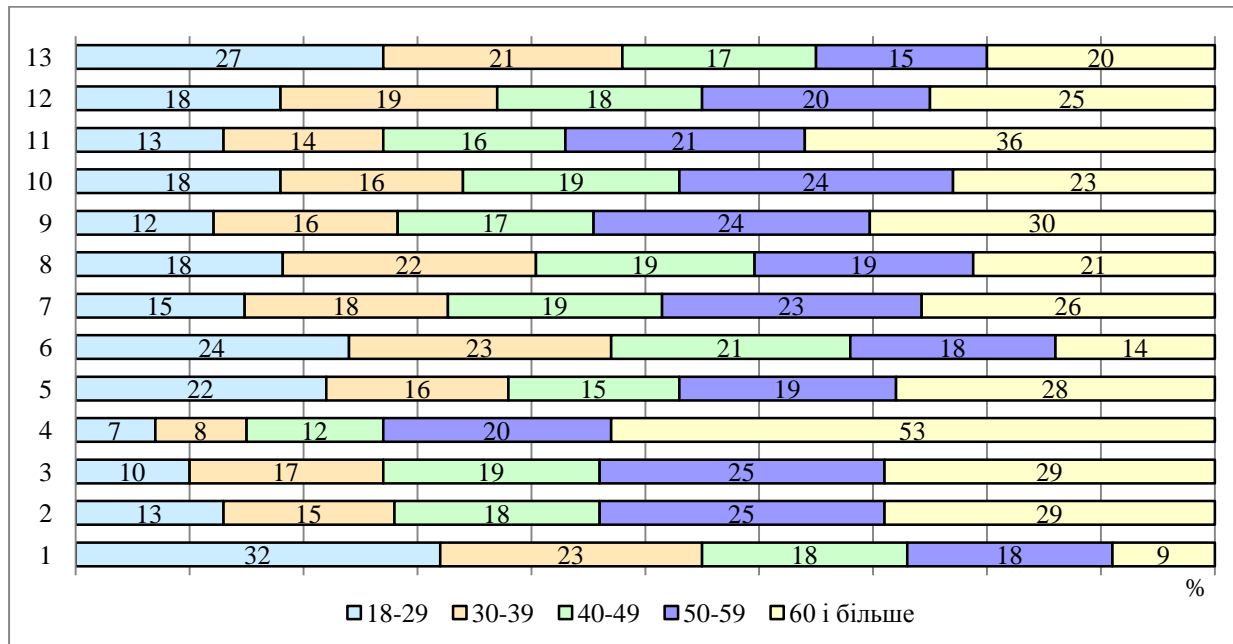

Рис. 2. 7. Розподіл електорату основних партій за віком респондентів, %

Примітки:

1 – ПП «Правий сектор», 2 – ПП ВО «Свобода», 3 – ПП «Громадянська позиція (А. Гриценко)», 4 – Комуністична партія України, 5 – Радикальна Партія Олега Ляшка, 6 – ПП «Об'єднання «Самопоміч», 7 – ПП «Блок Петра Порошенка», 8 – «Сильна Україна», 9 – ПП ВО «Батьківщина», 10 – ВО «Заступ», 11 – «Опозиційний блок», 12 – ПП «Народний фронт», 13 – Інші.

частини виборців. Спостерігається схильність людей похилого віку голосувати за партії-лідери і інші відомі політсили. Громадяни у віці від 50–59 р. у більшості голосували за відомі політсили, рівномірно розподілившись між усіма учасниками передвиборчої кампанії. Окремо необхідно відмітити активне голосування даної категорії за ВО «Заступ» та найменшу, порівняно з іншими віковими групами, схильність обирати маловідомі партії (15 % з тих, хто голосував за «Інші») (рис. 2. 7.). Водночас, пенсіонери, зазвичай, менш активні в ФА і ПрА.

За національним складом в ЗРУ переважають українці – понад 10 млн ос., або близько 90 % усього населення регіону, а також 27 % українського населення України (кожен четвертий українець мешкає тут). Проживають також росіяни, євреї (в міських поселеннях), поляки (Львівська, Хмельницька області), угорці, словаки (Закарпаття), румуни (Чернівецька і Закарпатська області) та представники інших національностей (дод. Ж. 3., Ж. 4.). Різноманітний національно-етнічний склад, асимілятивні процеси в історичній ретроспективі суттєво визначають політичні преференції та активність населення регіону. Галичина, котра належала до Речі Посполитої та австрійської частини Австро-Угорської імперії має глибші національні та демократичні традиції, ніж Закарпаття, що адміністративно входило в її угорську частину та повоєнну Чехо-Словаччину. Національна свідомість закарпатців відчуває впливи слабших демократичних традицій старої Угорщини, сильно відчуваються сепаратистські настрої, проросійська орієнтація. Буковина теж позбавлена гіперпатріотизму, історично пов'язана із православними молдавськими князівствами, має частину молдавсько-румунського населення, проте прорумунські настрої слабкі. Волинь, натомість, належала до Російської імперії та міжвоєнної Польщі, демократичні традиції дуже потужні, так само як і історично зумовлений протестний рух. На Хмельниччині, попри її історичну відірваність від регіону збереглися традиційні державницькі позиції. Отже, констатуємо, що попри те, що у ЗРУ однозначно переважає українське населення та україноцентричність, традиційні політичні, культурні, мовні та релігійні орієнтації є різними, помітними і ще довго визначатимуть структуру політичних преференцій [21; 30; 150].

Необхідно відмітити тенденцію незначного голосування українців і більшого голосування росіян за Опозиційний блок, КПУ і «Сильну Україну» (рис. 2. 8.). Це пояснюється зовнішньополітичним вектором даних сил, адже Опозиційний блок і Комуністична партія України схиляються до проросійської політики, а «Сильна Україна» у свідомості громадян сформувала образ «нової проросійської політичної сили», яка також отримала підтримку росіян через свої зовнішньополітичні орієнтири (рис. 2. 8.) [8].

Поліетнічність Західного регіону сприяла розмаїтості конфесійної карти. Провідним віросповіданням залишається греко-католицтво. У Західному регіоні зосереджена переважна кількість громад (93,3 %) УГКЦ, які, однак, нерівномірно поширені серед АТУ регіону. Греко-католицизм є домінуючою конфесією на Буковині і Галичині. Православні організації складають на Волині – 66,2 %, Буковині – 47,5 %, Закарпатті – 36,2 % і Галичині – 32,5 %. Серед православних церков відносно більшість віруючих північних областей зберігається за громадами УПЦ (МП). На Закарпатті їх частка теж висока, але складає лише 33,4 % і лише дещо переважає масив протестантських громад (32,6 %). На Буковині уже давно пріоритетні позиції зберігають протестантські громади (44,7 %), хоча другу позицію займають громади УПЦ (МП) (34,1 %), що свідчить про падіння впливу традиційних Церков і активну діяльність протестантських громад (дод. Ж. 3., Ж. 4.) [150].

Варто наголосити на ПА самих релігійних організацій. Церква надавала свою допомогу у шпиталях, провадила збір коштів, медикаментів, харчів, одягу для учасників Євромайдану та поранених бійців АТО та ін. Попри відділеність політичного життя і Церкви, ПА релігійних організацій під час подій Євромайдану була особливо очевидною (кожне віче супроводжувалося літургією та молитвами на місцевих майданах у містах і селах ЗРУ). Відмітимо громадську активність і волонтерську діяльність священників і капеланів в АТО.

На фоні України ЗР характеризується порівняно низьким рівнем урбанізації, хоча темпи росту міського населення тут високі. Найбільш висока питома вага міського населення у Львівській (61%), найменша – в

Тернопільській, Івано-Франківській, Чернівецькій (по 43 %) та Закарпатській (40%) областях (дод. Ж. 1., Ж. 5.). Більше чотирьох десятків міського населення сконцентровано в обласних центрах. Населення усіх восьми обласних центрів перевищило 100 тис. ос. у кожному. За останні 5 років найбільш високими темпами зростала людність Львова, Тернополя, Івано-Франківська, Луцька і Хмельницького. ЗР характеризується великою кількістю міських поселень (297 міст), з переважанням малих міст і селищ міського типу.

Розподіл населення в розрізі «село–місто» виступає суттєвим чинником ПА. Результати екзит-полу виборів 2014 р. виявили, що рівень електоральної підтримки в розрізі типів населених пунктів схиляється в сторону «Блоку Петра Порошенка» в сільській місцевості, де партія передусім конкурує із Народним фронтом. Значна перевага останнього помітна серед населення, що проживає в містах з населенням від 50–100 тис. ос. Найвищий рівень підтримки у великих містах зафіксований в Опозиційного блоку, натомість в обласних центрах найбільший електорат «Самопоміч» (рис. 2. 9.).

Економіко-географічні чинники включають структуру, територіальну організацію господарства, а також рівень економічного розвитку регіону та окремих його частин. Економічний потенціал ЗРУ важко порівнювати зі східноукраїнським. В часи існування СРСР його базою була електроніка та військове виробництво, галузі були тісно переплетені і після так званої конверсії зазнали повного краху. Натомість сильно розвинувся дрібний бізнес, що дуже відрізняє Західну Україну від Східної, де все ще переважає стара сировинна індустрія [31]. В Західному регіоні помітно переважає паливно-енергетична, хімічна, харчова промисловість та сільське господарство [35].

Західний регіон займає вагомe місце в економіці України, виробляючи близько 15 % промислової та сільськогосподарської продукції. Тут сформувався індустріально-аграрний тип господарського комплексу [35; 179]. Провідними галузями промисловості регіону є лісова, деревообробна, целюлозно-паперова, хімічна та нафтохімічна, машинобудування і металообробка, легка і харчова промисловість. Домінуюче місце в галузевій

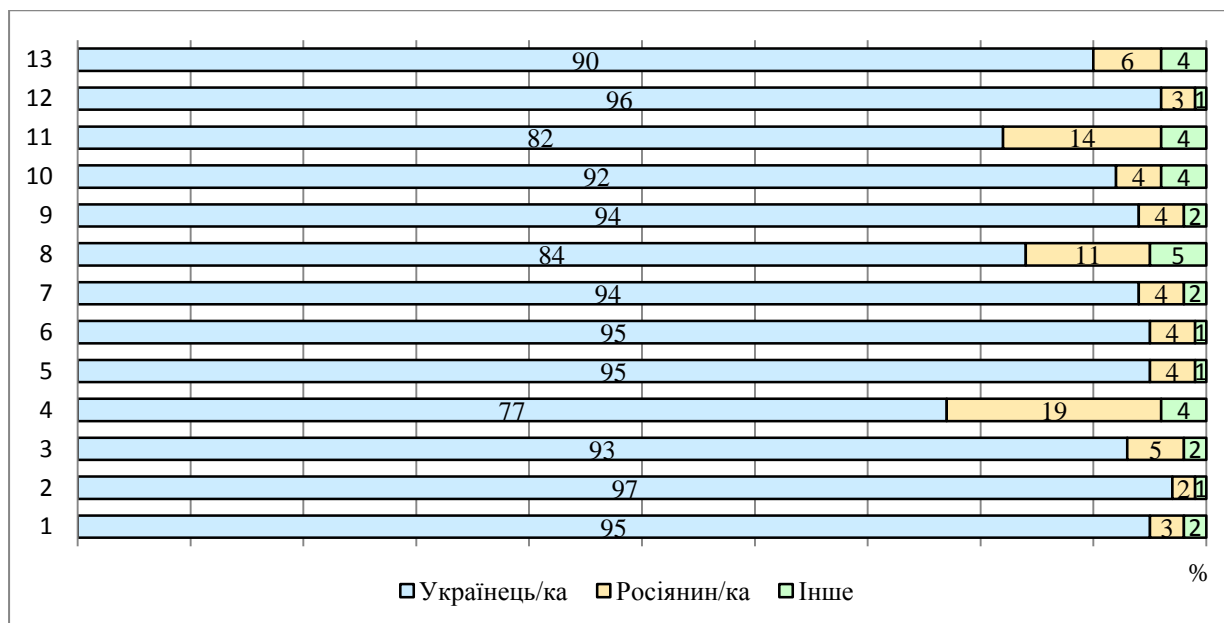

Рис. 2. 8. Розподіл електорату основних партій за національністю, %

Примітки: 1 – ПП «Правий сектор», 2 – ПП ВО «Свобода», 3 – ПП «Громадянська позиція (А. Гриценко)», 4 – Комуністична партія України, 5 – Радикальна Партія Олега Ляшка, 6 – ПП «Об'єднання «Самопоміч», 7 – ПП «Блок Петра Порошенка», 8 – «Сильна Україна», 9 – ПП ВО «Батьківщина», 10 – ВО «Заступ», 11 – «Опозиційний блок», 12 – ПП «Народний фронт», 13 – Інші.

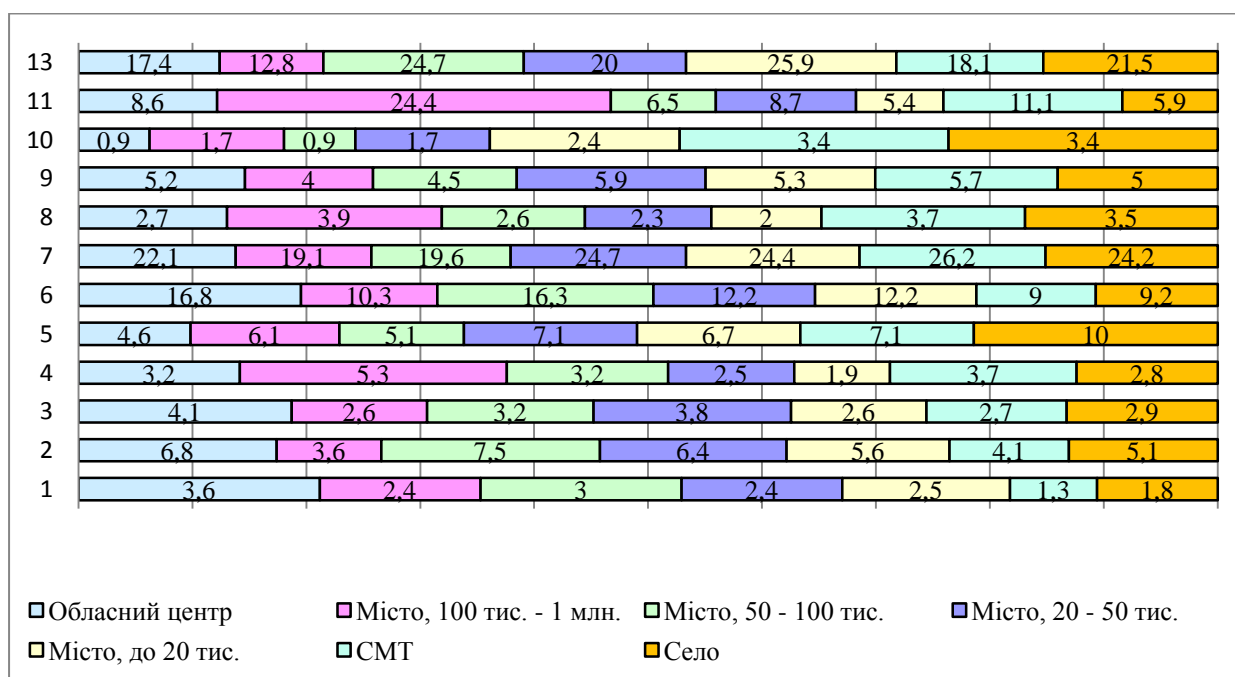

Рис. 2. 9. Розподіл електорату основних партій за типом поселень, %

Примітки: 1 – ПП «Правий сектор», 2 – ПП ВО «Свобода», 3 – ПП «Громадянська позиція (А. Гриценко)», 4 – Комуністична партія України, 5 – Радикальна Партія Олега Ляшка, 6 – ПП «Об'єднання «Самопоміч», 7 – ПП «Блок Петра Порошенка», 8 – «Сильна Україна», 9 – ПП ВО «Батьківщина», 10 – ВО «Заступ», 11 – «Опозиційний блок», 12 – ПП «Народний фронт», 13 – Інші.

структурі промисловості займає машинобудування і металообробка [179]. Машинобудівний комплекс досліджуваного регіону представлений галузями приладобудування, електротехнічної, верстатобудівної, інструментальної та автомобільної промисловості, підприємствами хімічного, нафтохімічного, будівельно-шляхового та комунального машинобудування, електронної та радіотехнічної промисловості. В ЗРУ є необхідні передумови для розвитку автобусного, сільськогосподарського і підйомно-транспортного машинобудування на базі наявного науково-виробничого потенціалу, а також за рахунок створення необхідних потужностей. Лісовиробничий комплекс регіону має значну сировинну базу і спеціалізується на виготовленні меблів, меблевих заготовок, клеєної та струганої фанери, деревостружкових плит, пиломатеріалів, а також лісохімії. Найбільші об'єкти паливно-енергетичного комплексу зосереджені у Львівській, Івано-Франківській та Рівненській областях. Це Рівненська АЕС, Бурштинська і Добротвірська ДРЕС. Хімічне і нафтохімічне виробництво включає гірничо-хімічну промисловість (добування сірки, калійних солей), основну хімію, промисловість хімічних волокон, лакофарбову, хімічних реактивів, пластичних мас і виробів з них. Легка промисловість Західного регіону випускає різні види тканин, швейні, панчішно-шкарпеткові вироби, верхній і білизняний трикотаж, взуття та інші товари народного споживання [35; 168; 179].

Сприятливі ґрунтово-кліматичні умови для виробництва сільськогосподарської сировини сприяли розвитку в Західному регіоні майже всіх підгалузей харчової промисловості – м'ясної, молокопереробної, цукрової, спиртової, плодоовочевої, борошномельної, крохмалопаточкової, виноробної тощо. Розвиток агропродовольчого комплексу орієнтується на стабільне нарощування виробництва високоякісних продуктів харчування для задоволення потреб місцевого населення і контингенту рекреантів на базі підвищення ефективності використання агроресурсного потенціалу, збалансованого розвитку всіх сфер і галузей АПК, впровадження найновіших технологій та екологізації агропродовольчого виробництва.

Транспортна система ЗРУ представлена залізничним, автомобільним, повітряним і трубопровідним транспортом. Розвинена мережа автомобільних шляхів. На залізничному транспорті регіону в останні роки знижується обсяг вантажних і пасажирських перевезень. Гостро стоїть проблема оновлення матеріально-технічної бази. Структура автомобільного парку як за терміном експлуатації автомобілів, так і за видами палива далека від оптимальної. Рухомий склад оновлюється повільнішими темпами, ніж в цілому по Україні. Авіаційний транспорт представлений авіапідприємствами в обласних центрах Західного регіону [35; 168; 179].

Природно-ресурсний потенціал ЗРУ забезпечує можливості для ефективного розвитку рекреаційної діяльності як в передгірських, так і на рівнинних територіях. Попит на рекреаційні послуги оцінюється в понад 4 млн ос./рік лише для потреб відпочинку і туризму, а разом з потребами в санаторно-курортному лікуванні на базі мінеральних вод регіону, – щонайменше в 6 млн ос/рік. Проте не всі санітарно-курортні заклади, їх інфраструктурне забезпечення та умови сервісу відповідають міжнародним стандартам. У цілому рекреаційний потенціал використовується на 10–12 %.

До *соціально-географічних чинників* можна віднести рівень життя населення, соціальної напруженості, якість трудових ресурсів тощо [13].

Показниками рівня життя населення є рівень і структура доходів, забезпеченість населення послугами соціальної сфери. Головним показником рівня життя населення є рівень доходів. Помітним є зростання у порівнянні із попередніми роками частки заробітної плати у доходах населення і зниження частки соціальних допомог, які, хоча і залишаються основним джерелом доходів великої частки населення, однак не можуть забезпечити усіх його базових потреб. Слід зазначити, що рівень середньої заробітної плати в області дещо нижчий, ніж середній рівень по Україні (2700 грн). Забезпеченість населення житлом у регіоні в середньому становить 21, 2 м² загальної площі на особу. У більшості «сільських» районів ЗРУ за забезпеченість житлом є вищою, ніж в урбанізованих районах та обласних центрах.

Рівень розвитку соціальної інфраструктури є досить нерівномірним як у галузевому, так і територіальному аспекті. Розподіл по території значень показників забезпечення послугами охорони здоров'я має обернений характер. У забезпеченості населення лікарняними та амбулаторно-поліклінічними закладами регіон помітно відстає від середнього по країні рівня. Водночас тут вищий рівень забезпечення жіночими консультаціями, дитячими поліклініками, станціями швидкої допомоги, лікарнями. Регіон має кращі показники розвитку культурного обслуговування населення.

Головними показниками соціальної напруженості є частка безробітних серед економічно активного населення. Деформованість галузевої та територіальної структур зайнятості трудових ресурсів, що спостерігалася в регіоні до недавнього часу, породжує напруженість ситуації на місцевому ринку праці. Стан та рівень динаміки безробіття в регіоні є досить значними. За рахунок зменшення попиту на робочу силу очікується подальше зростання незбалансованості місцевого ринку праці. Злочинність, як і безробіття, є однією із соціальних проблем, стан якої суттєво впливає на ПА населення.

ЗР багатий на трудові ресурси. Це полегшує індустріалізацію території і стимулює розвиток трудомістких галузей промисловості і сільського господарства. Історично регіон був джерелом людських ресурсів, оскільки робочих місць було традиційно мало. Такі тенденції збереглися досі. Близько 200 тис. українців працює зараз у Чеській Республіці (закарпатці), близько 200 тис. – у Республіці Польща (галичани та волиняни). Аналогічні цифри і щодо Російської Федерації. Однак сучасна військова агресія РФ та конфлікт на сході України, змушують частину заробітчан повертатися чи відмовлятися від ідеї працювати в країні-агресорі. Українці емігрують до Західної Європи та Америки. Якість людського капіталу, що вимивається, різниться. Найменш чисельним, однак найціннішим є науковий потенціал, високоосвічена молодь. Саме він вимивається з регіону до Києва та за кордон. Це понизило статус регіону та Львова як інтелектуального центру в незалежній Україні. Найчисленнішими гастарбайтерами є робітники та спеціалісти середньої кваліфікації [35; 168; 179].

Регіональні засоби масової інформації є суттєвим засобом впливу на політичну активність населення. Саме вони формують регіональну політичну ідентичність, особливості форм прояву ПА населенням регіону. Як і загальнодержавні, регіональні ЗМІ доцільно поділяти на друковані, теле-і радіомовлення, а також Інтернет. Друковані ЗМІ, серед яких регіональні газети «Високий Замок», «Експрес», «Поступ», «Львівська газета» та ін., а також місцеві періодичні видання здійснюють значний вплив на ПА населення регіону, який особливо помітний щодо електоральної активності.

З метою підтвердження зазначеного факту, було проведено контент-аналіз районної газети «Відродження. Народний часопис Жовківщини» перед виборами до Верховної Ради України 26.10.2014 р. на предмет виявлення взаємозв'язків між кількістю публікацій (згадувань) певної політичної сили (і кандидатів-мажоритарників) та результатами голосування за неї (дод. В. 2., В. 3.). Враховувався і якісний контекст згадування. У ході передвиборчої агітації 201 р. найчастіше згадувались «Народний фронт» (60 з.), Блок Петра Порошенка (40 з.) і позапартійні (43 з.). Однак за кількістю позитивних згадувань «Народний фронт» кількісно вирвався вперед, що повністю корелюється із результатами партії в окрузі. Не дивним є факт і частих згадувань в газеті позапартійних мажоритарних кандидатів, адже кандидатом від даного округу був В. Парасюк, кількість згадувань якого в позитивних контекстах уступила лише «Народному фронту». Найменше згадувань в «непопулярних» в ЗРУ лівих «проросійських» політичних сил – Опозиційного блоку (2 з.) та Комуністичної партії (2 з.), голосування за котрі партії теж було провальним (дод. В. 2., В. 3.) [27].

В ЗРУ кілька регіональних телеканалів – державний «12 канал», а ще телеканали ТРК «Люкс», «НТА» і «ZIK», «Нова Волинь», «Тиса 1», «ОДТРК Карпати», «РТБ» «ТТБ», Поділля-центр, «Буковина». Водночас, як підтверджують результати нашого соціологічного опитування, певні політичні програми та інформаційні випуски регіональних ЗМІ викликають більше довіри, ніж загальноукраїнські медіа. Інтернет-ресурси регіону слабо розвинуті, порівняно із іншими регіонами України. Присутня невелика кількість

самостійних інформаційних інтернет-видань, які висвітлюють події та проблеми регіонального значення. А найвищі позиції у рейтингах популярних Інтернет-джерел – це Інтернет-версії уже згадуваних популярних друкованих видань – «Львівської газети» і «Високого Замку», а також Інтернет-видання «Львівський портал» та інформантство «Західна інформаційна корпорація», «Вголос».

Локальними є ті чинники політичної активності населення, які виявляються на рівні елементарних форм територіальної організації ПА населення – ядер політичної активності локального значення. До локальних чинників відносимо місцеві природно-географічні особливості і особливості політичної соціалізації та соціальної взаємодії у локальному контексті.

На локальному рівні *природне середовище* насамперед впливає на політичну активність через місцеві погодні явища та інші несприятливі фізико-географічні процеси (електоральна та протестна поведінка), а також через місцеві особливості рельєфу та гідрографічної мережі, які, наприклад, впливають на доступність виборчих дільниць під час голосувань.

Вплив *контексту* найпомітнішим є на локальному рівні. Саме тут найчастіше виникають «електоральні аномалії» на виборах, які важко пояснити дією загальнодержавних і регіональних факторів, а також контекст визначає специфічну тематику політичних протестів.

Соціально-економічні проблеми місцевого значення мають досить великий вплив на ЕА населення переважно під час виборів у місцеві органи влади і менший – під час виборів народних депутатів чи Президента України. Головними соціально-економічними проблемами, які виявляються на локальному рівні, є рівень соціально-побутового обслуговування населення, комунальне господарство, якість транспортних шляхів і транспортного сполучення, питання власності та орендування землі, утилізація відходів, екологічні проблеми, спричинені діяльністю промислових підприємств та ін.

Стійкість населення характеризується часткою жителів населеного пункту чи району, які народилися у ньому, або часткою іммігрантів у населенні. Стійкість населення більшості сільських населених пунктів області є високою, за

винятком тих районів, із яких у післявоєнні роки відбувалося масове виселення польського населення і заселення на їх місце українців із етнічних земель у складі сучасної Польщі. Особливої уваги заслуговує масове виселення населення областей ЗРУ в Сибір в роки радянської влади. Велику частку населення міст, а особливо обласних центрів, становлять емігранти із сільської місцевості та інших регіонів держави. Для ЗРУ характерна особливо висока кількість мігрантів–переселенців із окупованих регіонів Донбасу та АР Крим, що безперечно позначається на електоральних перевагах в пунктах їх високої концентрації.

Місцева релігійна ситуація у регіоні є досить різноманітною, проте можна констатувати наступне. Храми і релігійні громади мають суттєвий вплив на особливості політичної активності громадян населених пунктів, де вони знаходяться. Яскравим підтвердженням тези, є особливо висока частка лівих політичних орієнтацій в поселеннях Зборівщини, що пояснюємо знаходженням там Почаївської лаври Московського патріархату та, відповідно, значною кількістю віруючих даної конфесії. Релігійні угруповання можуть здійснювати різної форми політичні протести, а також долучатись до волонтерських та громадянських політичних ініціатив.

Діяльність місцевих органів влади може відбиватися на політичній активності населення через незадоволення діяльністю влади, тоді посилюються опозиційні орієнтації громадян, можливі протестні акції. Водночас, через різноманітні засоби тиску органи влади можуть маніпулювати активністю громадян під час виборів, спрямовуючи її у необхідному напрямі (використання адмінресурсу) чи протестів (змушувати до відвідування тих чи інших протестних акцій). Активна діяльність місцевих осередків політичних партій залучає до нових форм ПА більшу кількість населення і може бути каталізатором протестної активності громадян на локальному рівні.

Вплив щоденних соціальних контактів на політичну активність населення часто називають «ефектом друзів, сусідів і земляцтва». Цей фактор залежить від інтенсивності впливу оточення у певній соціальній спільноті на політичну

свідомість її членів, а також від стійкості їхніх особистих політичних установок. В областях ЗРУ вплив щоденних соціальних контактів на політичну активність населення найінтенсивнішим є у сільській місцевості, у міських населених пунктах натомість зростає роль засобів масової інформації у політичній самоідентифікації громадян. Ефект «друзів та земляцтва» найчастіше виявляється у тому, що певний кандидат або партія, яку він представляє, набирає додаткові голоси у тих населених пунктах, районах, де він народився, або з якими пов'язаний його життєвий шлях, тим самим мобілізуючи електорат та збільшуючи явку виборців (прикладом є місто Маневичі, батьківщина А. Мартинюка, де КПУ традиційно набирає відносно високі показники).

На локальному рівні певну роль можуть відігравати і ситуативні фактори, наприклад, фальсифікація виборів чи підкуп виборців. Слід зазначити, що існує дуже багато варіантів політичних маніпуляцій, які можуть бути застосовані на місцевому рівні і, як наслідок, спотворювати реальну картину волевиявлення громадян на голосуваннях або їхню участь у політичних партіях чи акціях протесту. Однак такі маніпуляції не змінюють моделей політичної активності населення, які в регіоні переважно є дуже стійкими, а дають зовнішній ефект лише у конкретній ситуації. Також сюди належать авторитет, вождизм керівника поселення та застосування адміністративного ресурсу, що здебільшого має розпорошений та прихований характер.

Висновки до розділу II

1. Здійснено класифікацію системи чинників становлення, формування та функціонування ПА населення регіону в сучасних умовах за критеріями змісту, ступеня та інтенсивності впливу, внутрішнього наповнення, тривалості, способу та характеру дії, часу виникнення і ступеня деталізації, відношення до певного середовища та якісних характеристик.

2. З урахуванням суспільно-географічного аспекту дисертаційного дослідження висловлено думку про першочерговість територіального

(просторового) критерію в класифікації чинників політичної активності, відповідно до якого виділено групи глобальних, загальнодержавних, регіональних та локальних чинників.

3. З'ясовано особливості впливу глобальних чинників, які знаходяться поза сферою впливу держави та носять опосередкований характер. За змістом глобальні чинники поділено на геополітичні (геополітичне положення, глобальна структура світу, конфлікти, політика центрів сили, діяльність військово-політичних блоків, тероризм та кіберзлочинність), геоекономічні (геоекономічне положення, фінансово-економічні міжнародні організації, економічні кризи) та геокультурні (геоцивілізаційне положення, культурна та інформаційна глобалізація, цивілізаційні «розломи», світові ЗМІ).

4. Встановлено, що загальнодержавні чинники рівномірно проявляються на всій території держави і поділяються на правові, загальнополітичні та інформаційні чинники. Особливо важливими є перші, які регламентують умови, принципи і межі легального функціонування конкретних видів ПА (виборче законодавство, закони щодо свободи мирних мітингів і зібрань, щодо діяльності політичних партій і громадських організацій).

5. Серед регіональних чинників виокремлено групи природно-географічних та суспільно-географічних чинників та встановлено опосередкований характер впливу на ПА перших. Зазначено, що при виявленні геопросторових особливостей в ПА населення ЗРУ, першочергове значення мають суспільно-географічні чинники, серед яких виділено історико-географічні, етнодемографічні, інформаційні. Риси впливу регіональних ЗМІ на політичну активність населення досліджено за результатами проведеного контент-аналізу районних видань. Здійснено спробу оцінки ступеня впливу регіональних чинників на види політичної активності в ЗРУ та виділено чинники значного, середнього, низького ступенів впливу.

6. Виявлено особливості прояву локальних чинників (природно-географічних та контекстних), які характеризують відміни ПА у межах її відносної однорідності на невеликих за площею територіях (села, громади, міста).

РОЗДІЛ III

ГЕОПРОСТОРОВИЙ АНАЛІЗ ВИДІВ ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

3.1. Світоглядна політична активність

Аналіз наукових підходів до означення та трактування категорії політичної активності дозволив нам сформулювати власне визначення ПА (див. підрозділ 1. 1.) та констатувати факт її обумовленості перш за все політичними мотивами, інтересами, настановами, переконаннями, цінностями, задля задоволення політичних потреб та досягнення певних цілей (див. підрозділ 1. 1.). На цьому рівні політична активність ще не обов'язково означає безпосередню задіяність в конкретних формах прояву видів активності у політичному житті. Таку ПА дефініціюємо як світоглядну активність (далі – СА) – вид політичної активності населення, який становить своєрідне психологічне приєднання до політичного життя, акумулює потенціал активності, внутрішню готовність до дії та здійснює передачу інформації і думок для формування певних політичних преференцій населенням.

Світоглядну ПА населення аналізуємо через призму наступних показників: обізнаність та зацікавленість в політиці, інформаційна активність (опрацювання політичної літератури та преси, перегляд політичних шоу та програм, новинних ресурсів на радіо та ТБ), інтернет-активність (відвідування та активність в політичних форумах, блогах, соціальних мережах). Зазначимо, що цей вид ПА найменш досліджений, оскільки об'єктивні дані такого плану малопоширені або відсутні взагалі. Джерелом інформації про СА у ЗРУ виступили статистична, соціологічна та аналітична інформація різних державних і неурядових організацій, а також соціологічне анкетування, здійснене в рамках дисертаційного дослідження (дод. В. 1., В. 2.) [4; 9; 181].

Значні політичні потрясіння, динамічні зміни та впливи, яких протягом останніх років зазнала Україна, накладають помітний політичний відбиток на

тематику і тональність щоденного способу життя критичної маси українців, в тому числі і Західного регіону. У результаті абсолютна більшість населення ЗРУ цікавиться політичними подіями – з власного бажання чи під впливом зовнішніх обставин. Це підтверджують дані загальнонаціонального опитування, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи ім. І. Кучеріва» спільно з Центром Разумкова 19–24.12.2014 р. Більшість громадян ЗРУ – 70,3 % – відповіли, що все ж певною мірою вони цікавляться політикою (на 3 % більше, ніж загалом по Україні). Людей, яких зовсім не цікавить політика, в регіоні налічується лише 13 % (в Україні – 17,5 %). Тих, кого вона дуже цікавить, – 14 %, що на 2 % вище загальноукраїнського показника [166; 181]. Такі цифри абсолютно корелюються із результатами проведеного нами соціологічного опитування серед студентів і випадкового населення міста 60,4 % і 78,7 % яких, відповідно, цікавляться політикою (дод. В. 1., В. 2.). Тих, кому політика нецікава – суттєво мало, особливо серед жителів міста –1,3 %, молодь в цьому плані пасивніша і не виявляє інтересу до політики 17,8 % респондентів (рис. 3. 1). Водночас, майже 76 % громадян ЗРУ (19–25.06.2014 р.) стверджують, що не залучені до активної громадської діяльності, і лише 11 % політично активні [166; 181].

ПА конкретної особистості, групи людей, територіальної одиниці (району, області) формує суспільний розвиток регіону, виховує патріотичні почуття та політично грамотне прогресивне суспільство, яке своїми активними чи пасивними діями визначає свою роль в політичній системі через особисте ставлення до неї. До пасивних форм ПА, тобто таких, що не залучають громадян до безпосередньої політичної дії, а радше виступають саморухом до особистого політичного розвитку є *інформаційні форми ПА*, куди ми відносимо: *читання політичної літератури та преси, перегляд/прослуховування політичних ток-шоу, програм та новинних ресурсів на телебаченні/радіостанціях*.

З огляду на домінуючу роль інформації в житті українського суспільства, проблем ефективності державної політики у сфері інформаційних відносин і обставин військової агресії Росії в Україні було створено урядову установу – Міністерство інформаційної політики України (2.12.2014 р.) [69; 76; 114].

Його основні функції це: формування державної політики щодо діяльності засобів масової комунікації та здійснення державного контролю за їх діяльністю; розробка стратегії інформаційної політики держави та забезпечення її дотримання; використання національних інформаційних ресурсів і створення умов для розвитку інформаційного суспільства [69; 76].

Незамінними джерелами інформації для мешканців ЗРУ є: друковані ЗМІ, телебачення та радіомовлення. *Друковані джерела інформації* включають *офіційні видання*, співзасновниками яких є органи державної влади чи органи місцевого самоврядування, які утримуються за рахунок державного чи місцевого бюджетів (Офіційний вісник України, газета «Урядовий кур'єр», і «Голос України», Відомості Верховної Ради, інформаційний бюлетень «Президентський вісник України»); *інформаційні агентства України* (УНІАН, УКРІНФОРМ, Інтерфакс-Україна та ін., див. дод. 3. 1.) і ЗРУ (див. дод. 3. 1.) та *недержавні ЗМІ*. Серед недержавних політичних газет західні українці надають перевагу таким загальнонаціональним виданням як «День», «Дзеркало тижня», «Голос України» (див. дод. 3. 2.). З регіональних лідирує «Високий Замок», «Експрес», «Газета по-українськи». Серед журналів: «Український тиждень», «Кореспондент», «Країна» (дод. 3. 2.). Значно меншою мірою західні українці читають політичну, історичну літературу, яка суттєво впливає на політичний світогляд та формує прогресивно-грамотне суспільство (рис. 3. 2).

Жителі ЗРУ прихильно ставляться до політичної інформації, отриманої через *засоби радіомовлення*. Проте перевагу віддають світовим радіостанціям: Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода, Голос Америки, «Бі-Бі-Сі», «РІА Новості». Відмітимо, що Українське радіо (1–3 Канали Національного Радіо України – «Українське Радіо 1», Радіо «Промінь», Радіо «Культура») в інформаційному просторі України займає лише 10 %. Решта належить фінансово-промисловим групам, мовники яких є нерідко абсолютно байдужими до українських цінностей та національних інтересів і позбавлені політичної культури. Також, мешканці ЗР слухають новини по ефірному регіональному радіо (дод. 3. 3.) [196].

Рис. 3. 1. Зацікавленість жителів ЗРУ в політиці, зима 2013–2014 рр., %, (складено автором за результатами проведеного соціологічного опитування)

Рис. 3. 2. Популярна серед жителів ЗРУ політична література, зима 2013–2014 рр., % (складено автором за результатами проведеного соціологічного опитування)

Телебачення, яке масово охоплює і діє на суспільну свідомість, впливає на ПА та громадську думку населення ЗРУ. Воно формує картину світу, відображає ставлення громадянина до політики та політиків, до влади і суспільства. Телевізійна аудиторія мешканців Заходу України різноманітна, вікова градація активного споживача – +50. Найчастіше громадяни дивляться новинні програми, серед яких лідирують новини ТСН (1+1), на 5 каналі, 24 каналі, новини на Hromadske.tv–Громадське телебачення, програма «Факти» на ICTV, «Вікна-новини» на СТБ, новини на 12 каналі (рис. 3. 3). Найбільше українці ЗРУ довіряють інформації з 5 каналу, 24 каналу, 1+1, ЗІКу, TVI, ЕкспресоTV (дод. 3. 4.). Окрім новин, громада ЗР регулярно переглядає й політичні програми, ток-шоу, що є технологічними майданчиками для політичних діячів чи народних депутатів України. Популярні політичні програми, які викликають суспільний резонанс у мешканців це: «Свобода слова» (ICTV), Шустер LIVE (канал 112), ток-шоу «Велика політика» (ІНТЕР) (рис. 3. 4).

Політичне життя країни жителі ЗРУ відслідковують в Інтернет-просторі, де можна оперативно і швидко ознайомитись з новинами, політичними фактами і найсвіжішими подіями. В українському медійному інтернет-просторі виокремимо наступні три види Інтернет-видань, які користуються найбільшою популярністю. Це *Інтернет-версії друкованих чи електронних ЗМІ*, таких як газети «День», «Дзеркало тижня», «Експрес», «Тиждень», «Високий Замок», Gazeta.ua. Другий – це *сайти згадуваних раніше інформаційних агентств*: УНІАН (<http://www.unian.net/>) , ІнтерФакс Україна (<http://www.interfax.com.ua/>), УКРІНФОРМ (<http://www.ukrinform.ua/>), RegioNews (<http://regionews.ua/>), ГлаVред (<http://glavred.info/>), Інформаційне агентство «Західна інформаційна корпорація» (<http://zik.com.ua>). Третій – *власне Інтернет-видання*. Найчастіше мешканці ЗР відвідують електронні агенства новин: Інтернет-видання «Українська Правда» (www.pravda.com.ua/), Лівий Берег (<http://lb.ua/>), IPress.ua, Zaxid.net, Голос України (golosukraine.com/), Корреспондент.net (ua.korrespondent.net/), Політична думка (<http://www.politdumka.kiev.ua/>), Вголос (vgolos.com.ua/), Цензор-нет (<http://censor.net.ua/>), Укр.нет (<https://www.ukr.net/ua/>), Мета.Ua (<http://meta.ua/>).

Цим Інтернет-ресурсам населення ЗРУ і найбільше довіряє – Українська правда, Українська служба ВВС, Лівий Берег, ЛігаБізнес, Цензор-нет, Тексти, Громадське TV, Спільнобачення (рис. 3. 5).

Активна фаза відвідуваності новинних сайтів в Інтернеті припала на січень 2014 р. і становила приблизно 71 % користувачів, що на 15 % більше, ніж до початку акцій протестів на Євромайдані. Спостерігаючи за цими подіями користувачі витрачали до 7 год (в Україні – 3 год 3 хв.), що майже в чотири рази більше, ніж час, витрачений у жовтні 2013 р. – 1 год 31 хв [194].

Відвідувачі Інтернету ЗР переглядали й урядові сайти: сайт Президента України (<http://www.president.gov.ua/>), сайт Кабінету Міністрів – Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua/>), офіційний портал ВРУ (<http://www.rada.gov.ua/>). З 2.07.2015 р., коли Верховна Рада прийняла закон про електронні петиції (<https://petition.president.gov.ua/>), громадяни ЗРУ активно реалізують своє право на звернення до глави держави з електронними петиціями (дод. 3. 5.) [61]. Петиція, адресована відповідно ПУ, ВРУ, КМУ повинна бути розглянута за умови збору на її підтримку не менше 25000 підписів громадян протягом не більше трьох місяців з дня опублікування петиції.

Мешканці регіону є активними учасниками *політичних блогів, форумів, чатів*, які мають значний вплив на громадян ЗРУ навіть на початкових етапах їх мобілізації до безпосередніх політичних дій [28]. Найчастіше користувачі відвідують Український патріотичний форум «Політика» (<http://uapolitics.com/>), Нацфорум політичних дискусій «Чорна Рада» (<http://chorna-rada.org.ua/>), «Українська правда» (<http://forum.pravda.com.ua/>), Політфорум UA (<http://www.politforum-ua.com/>), Майдан онлайн (www.maydan-online.com).

Жителі ЗРУ нерідко переглядають *особисті сайти політиків*, які є своєрідним майданчиком для їхніх існуючих та потенційних прихильників і працюють виключно на імідж політичної особи [81]. Політики заводять і власні блоги (веб-щоденники на спеціалізованому ресурсі чи на сайтах мережевих видань), рівень довіри до яких є досить високий, адже блог вважається особистим інформаційним ресурсом, де конкретна людина регулярно пише текстове

Рис. 3. 3. Популярні новинні джерела в Західному регіоні України, %, зима 2013–2014 рр. (розроблено автором за результатами соціологічного опитування)

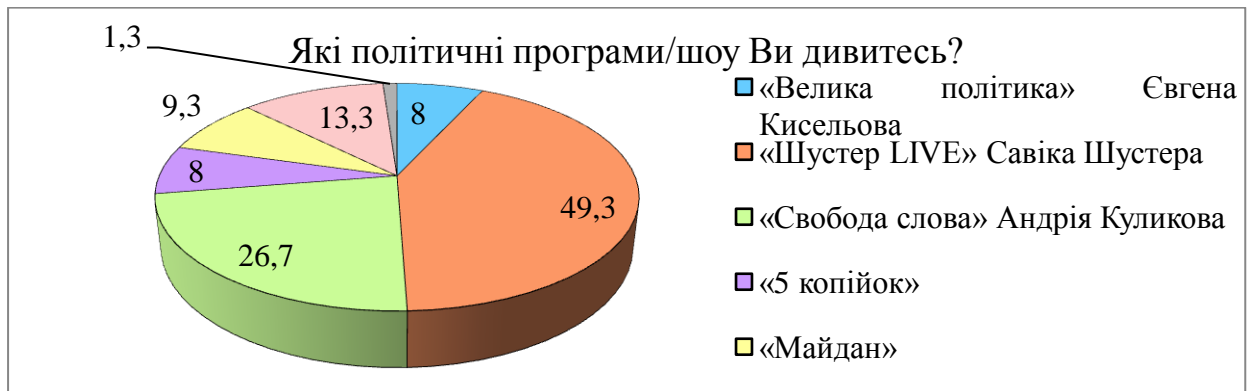

Рис. 3. 4. Політичні ток-шоу та програми, які користуються популярністю в мешканців Західного регіону України, %, зима 2013–2014 рр. (розроблено автором за результатами соціологічного опитування)

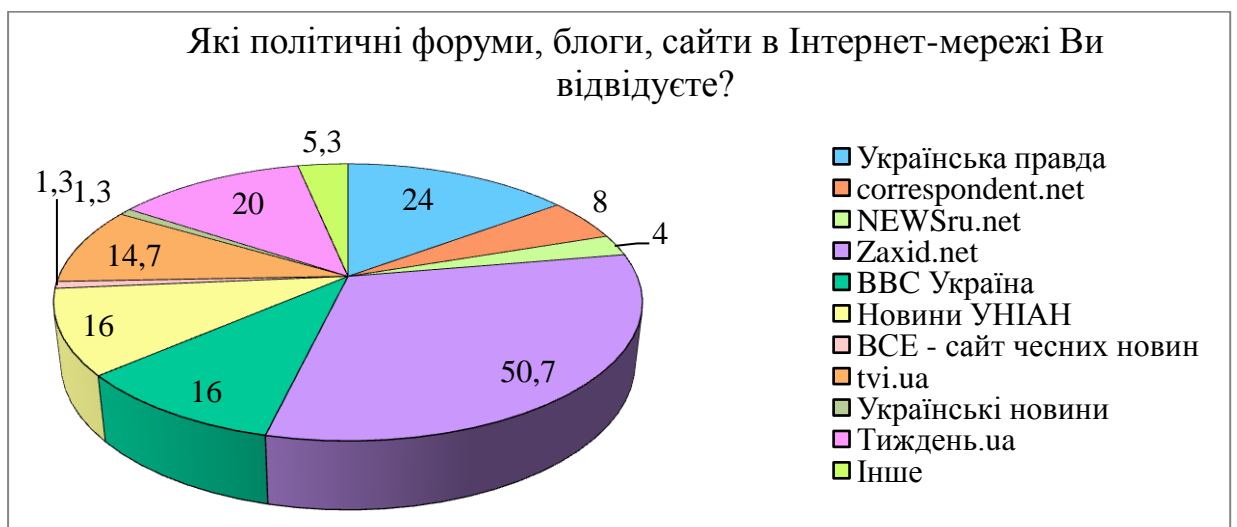

Рис. 3. 5. Популярні політичні Інтернет-портали, які відвідують мешканців Західного регіону України, %, зима 2013–2014 рр. (розроблено автором за результатами соціологічного опитування)

повідомлення, додає зображення (чи мультимедіа) й поширює новини, висловлює власне бачення якоїсь теми чи проблеми. Активними блогерами є політики – Д. Тимчук, О. Соскін, А. Гриценко, А. Яценюк, С. Семенченко, політологи – В. Цибулько, К. Бондаренко, В. Карасьов, В. Бала, В. Портников, В. Фесенко та журналісти: С. Лещенко, М. Наєм, В. Гайдукевич, Р. Скрипін, В. Кіпіані.

Громадяни ЗР звертаються за політичною інформацією й до *україномовного розділу Вікіпедії*. Кількість користувачів, які черпають інформацію зі сторінок цього ресурсу, як і кількість редагувань Вікіпедії постійно зростає. У грудні 2014 р. редагування української Вікіпедії становили 0,5 % від загального числа редагувань Вікіпедій усіма мовами. Двічі в історії української Вікіпедії із закликами дописувати до цього проекту виступали українські міністри освіти і науки – І. Вакарчук (мешканець ЗРУ) і С. Квіт. Зросла й мапа кількості дописувачів Української Вікіпедії по регіонах України. Станом на 5.02.2015 р. дописувачами від ЗРУ стали: львів'яни – 271, івано-франківці – 61, тернопільяни – 49, хмельничани – 29, рівненці – 26, волиняни – 26, закарпатці – 25, чернівчани – 18 [28].

Слід відмітити й *службу соціальних мереж*, які сьогодні виконують потужну інформаційну та мобілізаційну функції. Facebook, Вконтакті, Twitter, Instagram використовуються як елемент корпоративного бренду у світі політики. Без цих соціальних мереж, що стали своєрідними органайзерами масових протестних акцій уже не можливо уявити собі сучасне політичне життя. Як свідчать дослідження, найпопулярнішою поміж українців є російська мережа Вконтакті. За даними компанії GfK Ukraine, їй віддають перевагу 67 % українських користувачів соцмереж. 58 % зареєстровані в Однокласниках (теж із РФ), 43 % уподобали американський Facebook. Схожу інформацію надає «Яндекс»: за підсумками 2014 р. найбільше українських аккаунтів (близько 27 млн) було саме в Вконтакті. Друге місце посіли Однокласники (близько 11 млн), замкнув трійку Facebook (3,2 млн).

Номером один в українців ЗРУ теж залишається *ВКонтакті* – біля 5 млн осіб в регіоні. Найбільше, близько 2,34 млн облікових записів мережі,

припадає на Львівську область (третє місце в державі). Найменше користувачів в Івано-Франківській та Волинській областях. Проникнення ВКонтакті (тобто частка кількості зареєстрованих аккаунтів від усього населення області) у різних АТУ істотно різниться – на Львівщині наближається до чисельності населення і становить 92 %, а в Закарпатті та Івано-Франківщині соцмережею користується не більше чверті жителів. Аудиторія ВКонтакті – це переважно студенти, користувачі віком до 25 рр., їх майже дві третіх. Удвічі менше людей 26–35 рр. та школярів. Користувачів віком +36 не більше 15 %. Чоловіків більше за жінок – 56 % проти 44 %, вони помітно переважають в усіх вікових групах.

Зафіксовано 2,5 млн облікових записів в *Однокласниках*. Найбільше, 695 тис. користувачів, зареєстровано на Львівщині (за цим показником – шоста в Україні), співвідношення кількості аккаунтів і чисельності населення області тут становить 27 %. Найменше аккаунтів у жителів Івано-Франківської, Волинської областей – 146 тис. облікових записів та лише 11 % проникнення. Майже третина відвідувачів мережі – це особи 26–35 рр. В Однокласниках порівну чоловіків та жінок, але серед юних користувачів (до 15 років) хлопців більше, ніж дівчат.

Кількість українських аккаунтів у *Facebook* поки що помітно відстає від попередніх мереж, але з літа 2012 р. збільшилася більш ніж на мільйон – на початок літа 2014 р. вона становила понад 3,2 млн. Найбільше користувачів Facebook припадає на Львівську (237 тис., 2 показник в державі), а найменше – на Івано-Франківську і Чернівецьку області. За кількістю аккаунтів у Facebook, – 3,5 тис. – Івано-Франківщина передостання в Україні. Цікаво, що за числом облікових записів у Facebook до другої десятки областей потрапило Закарпаття, яке за кількістю користувачів у інших соцмережах посідало одне з останніх місць у країні. Проникнення Facebook коливається від 1 % (Івано-Франківщина) до 9% (Львівщина, друга позиція по країні). Гендерні співвідношення – неоднозначні. У львівському Facebook трохи більше жінок (51 % проти 49 %), тоді як у франківському більше чоловіків (53% проти 47%).

Ще в жовтні 2013 р. дослідження показували, що на Facebook заходило тільки 29 % українських інтернет-користувачів, однак у січні 2014 р., після подій

Євромайдану індекс відвідувань Facebook виріс до 32 % і зараз активно зростає. Тому дану соцмережу можна назвати найполітизованішою. Її обирають і самі політики. Активними дописувачами від ЗР є народні депутати: І. Подоляк, В. Парасюк, О. Юринець, А. Парубій, О. Березюк, С. Кубів, С. Курпіль, В. Куйбіда. Часто публікують свої пости відомі персоналії, родом із ЗР: Г. Москаль (губернатор Закарпатської області), М. Маринович (український правозахисник, публіцист, релігієзнавець), Я. Грицак (український історик і публіцист), Є. Глібовицький (експерт з довготермінових стратегій), Т. Возняк (український політолог, редактор), О. Дроздов (журналіст), В. Бала (політолог, директор агенства моделювання ситуацій), Р. Чайка (телеведучий), С. Вакарчук (український музикант), Руслана (українська співачка), колишні народні депутати – Т. Стецьків, О. Тягнибок, І. Сех, І. Фаріон [28].

Окрім того в соцмережі створені й активно діють як закриті так і відкриті спільноти: ЄвроМайдан (302185 ос.), ЄвроМайдан Львів (31179 ос.), Євромайдан SOS (124143 ос.), Антимайдан, Політичні Студії, Патріоти України—єднаймося (33237 ос.), Воля або смерть (закрита, 14476 ос.), Українці в Канаді (закрита), Українці в Італії, УКРОП (3726 ос.), Академія сучасного політика (6098 ос.), Львівська політика (закрита, 3339 ос.), Тернопільські новини (7558 ос.).

Наразі в країні налічується понад 430 тис. *твіттер-аккаунтів*. Її активне зростання почалося наприкінці 2013 р. і пов'язане із подіями на Євромайдані. Якщо до 1.11.2013 р. щомісяця в Україні реєструвалося по 6–7 тис. нових облікових записів, то у грудні 2013 р. з'явилося 16 тис., а у січні 2014 р. – майже 55 тис. нових аккаунтів. У середньому українці залишали близько 90 тис. твітів щодня, а за період Євромайдану (до кінця квітня 2014 р.) ця кількість зросла до 130 тис. У певні дні число твітів від жителів країни сягало 200–210 тисяч і вище, а «піковим» стало 22.02.2014 р. – майже 240 тис. повідомлень. Найбільше аккаунтів має Львівська область (6–8 % від українських), а найменше – Івано-Франківська, Волинська, Чернівецька (менше 3 тис. акантів). Серед користувачів переважають чоловіки (58 %).

Також свої спільноти в мережі створюють телеканали: TVІ має 186287 підписників, Громадське радіо – 14128 підписників, але найбільшу кількість відвідувачів зібрало Громадське ТБ – 7,5 млн у грудні 2013 р. і зайняло перше місце в рейтингу Інтернет-каналів України по версії журналу «Forbes.Україна» [28].

Таким чином, світоглядна активність населення в Західному регіоні України все ще перебуває на етапі свого становлення, проте уже вирізняється багатоваріантністю форм прояву. Як бачимо, на перший план серед каналів політичної комунікації виходять ЗМІ, тоді як електронні канали поки що ще є досить обмеженими в плані невеликої кількості користувачів Інтернету серед мешканців Західного регіону, але мають ті риси, яких позбавлені традиційні ЗМІ, коли користувач безпосередньо має можливість залишати коментарі та дискутувати в режимі реального часу. Такі можливості дозволяють чітко формувати громадську активність, політичний світогляд та мислення.

3.2. Регіональна електоральна активність населення

Електоральна активність – це усвідомлений вид політичної активності індивіда/групи осіб, що визначає їх потенційну активну (пасивну) задіяність у виборчому процесі [105, с. 158.]

Електоральну активність населення Західного регіону України пропонуємо аналізувати через показники – електорального потенціалу, електоральної явки та електоральних преференцій.

Електоральний потенціал регіону – це показник наявного в регіоні населення, що здатне за сприятливих умов здійснювати електоральну активність. Електоральний потенціал напряду залежить від кількості населення в регіоні. Проте, часто менш населені регіони можуть частково компенсувати низький електоральний потенціал високою електоральною явкою і таким чином, суттєво впливати на політичні процеси в регіоні/державі [55; 56].

Частка електорального потенціалу Західного регіону у загальнонаціональному є суттєвою. На регіон припадає $\frac{1}{4}$ потенціалу України – 23,1% [198].

Це перший за потужністю електоральний потенціал в державі (рис. 3. 6). Потужність потенціалу регіону суттєво змінювалася – зменшувалася – корелюючись із загальнодемографічними тенденціями. Найнижчі показники абсолютного електорального потенціалу (за останні 17 рр.) припали на 2015 р. Пояснюємо такий факт глибинною демографічною кризою та політичними обставинами 2013–2015 рр., коли значна кількість жителів ЗРУ виявились мобілізованими та задіяними в вирішенні військового конфлікту (АТО) на сході України. Водночас рівень падіння електорального потенціалу нижчий, ніж в країні загалом, тому частка регіону в загальному потенціалі держави стабільно зростала (рис. 3. 7). Таким чином регіон досі традиційно зберігає за собою статус такого, що врівноважує східний полюс тенденційної для України електорально-географічної осі «Захід–Схід» [200].

Найбільший потенціал має Львівська область (≈ 2 млн. осіб, або 23,9 %) – п'яте місце в Україні (5,43 %) (табл. 3. 1., дод. И. 1.–И. 5., К. 1.), яка, по суті репрезентує інтереси цілого західного макрорегіону. Показники області майже вдвічі перевищують показники кожної з областей ЗРУ [9; 105; 198] (дод. К. 1.).

Таблиця 3. 1.

Електоральний потенціал АТУ Західного регіону України, осіб

Області	Електоральний потенціал, осіб			
	Дуже малий (до 750 тис.)	Малий (750 тис. – 1 млн.)	Середній (1 – 1,5 млн.)	Великий (понад 1,5 млн.)
Волинська		+		
Закарпатська		+		
Івано-Франківська			+	
Львівська				+
Рівненська		+		
Тернопільська		+		
Хмельницька			+	
Чернівецька	+			

Розроблено автором за: [198].

Великий електоральний потенціал – мільйонний – мають Івано-Франківська і Хмельницька області (дод. К. 1.), які в сумі дорівнюють потенціалу Львівщини (по 3 % в загальноукраїнському, та по 13 % в регіональному вимірі) (дод. К. 1.). В цих трьох областях проживають більше половини виборців регіону – 4 млн. ос.

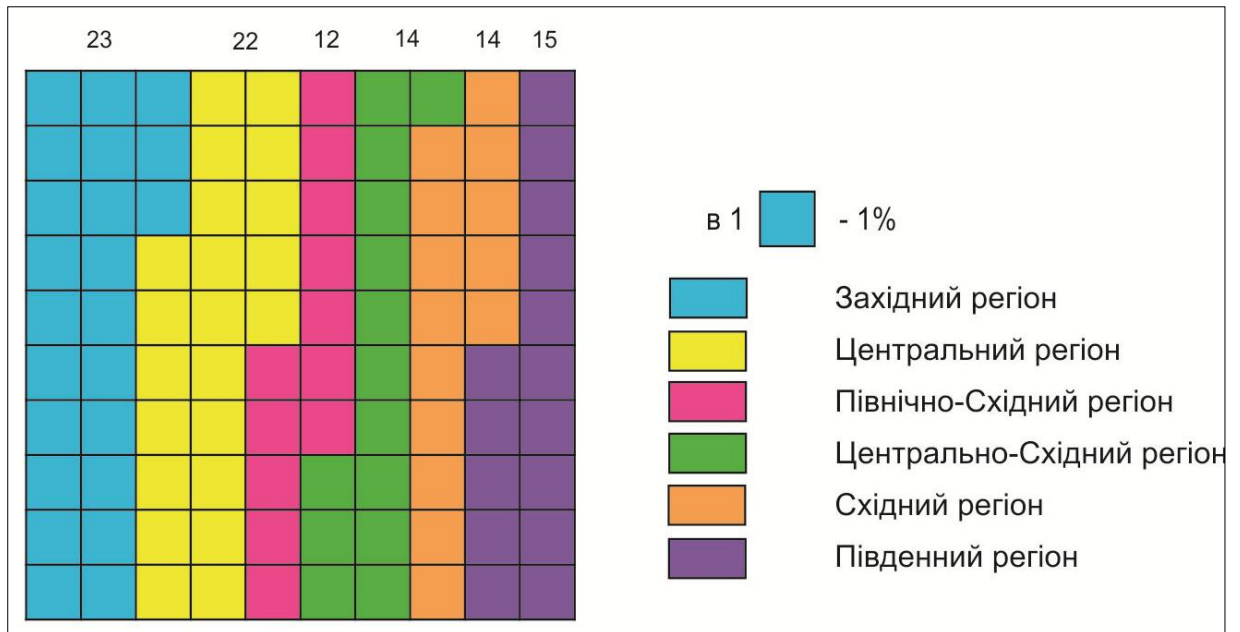

Рис. 3. 6. Електоральний потенціал Західного регіону України, 2014 р., %

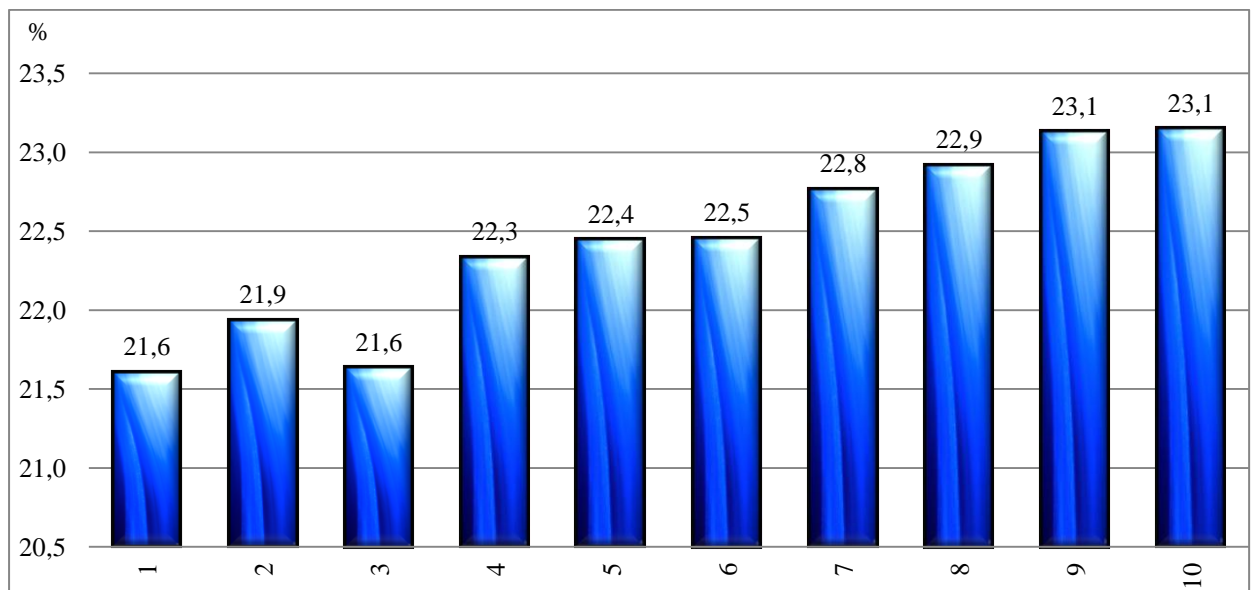

Рис. 3. 7. Частка електорального потенціалу ЗРУ серед регіонів України, 1998–2014 рр., %

Примітка:

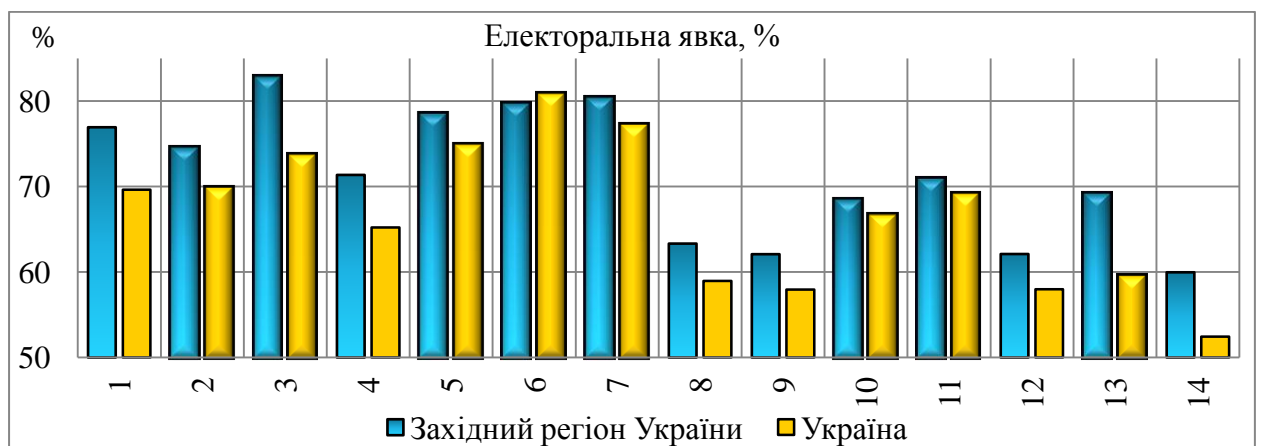
1 – Вибори до ВРУ (29.03.1998), 2 – Вибори ПУ (14.11.1999 – II тур), 3 – Вибори до ВРУ (31.03.2002), 3 – Вибори ПУ (II тур – 26.12.2004), 4 – Вибори до ВРУ (26.03.2006), 5 – Вибори до ВРУ (30.09.2007), 6 – Вибори ПУ (II тур – 07.02.2010), 7 – Вибори до ВРУ (28.10.2012), 8 – Вибори ПУ (25.05.2014), 9 – Вибори до ВРУ (26.10.2014).

або 52 % виборців. В той час, як електоральний потенціал кожної з п'яти інших областей не перевищує 1 млн. ос., тобто менше 10 % від електорального потенціалу регіону в цілому (дод. К. 1.). Електоральний потенціал Чернівецької області – найменший не лише в регіоні, а й в країні загалом (рис. 3. 8., дод. К. 1.) [151].

Отже, електоральний потенціал ЗРУ потужний та характеризується досить помітними диспропорціями. Передумовами цього є глибока демократична традиція, вироблена ще австро-угорським, чехо-словацьким та польським парламентаризмом, структурованість суспільства за політичними орієнтаціями, його висока організованість та суттєва заполітизованість [30].

Жителі Західного регіону України відомі традиційно високим рівнем електоральної явки і довірою до державних інституцій, стійкою підтримкою сил національно-демократичного спрямування та вибором європейського вектора розвитку України. Це підтверджено результатами попередніх голосувань на виборах. Показники явки Західного регіону в загальному та в розрізі конкретних АТУ традиційно вищі, ніж в середньому по Україні (дод. К. 2.). Ця тенденція притаманна усьому періоду незалежності держави (рис. 3. 9.) [198].

Примітка: 1 – Вибори до ВРУ (29.03.1998), 2 – Вибори ПУ (31.10.1999 - I тур), 3 – Вибори ПУ (14.11.1999 – II тур), 4 – Вибори до ВРУ (31.03.2002), 5 – Вибори ПУ (31.10.2004 - II тур), 6 – Вибори ПУ (21.11.2004 - II тур), 7 – Вибори ПУ (II тур – 26.12.2004), 8 – Вибори до ВРУ (26.03.2006), 9 – Вибори до ВРУ (30.09.2007), 10 – Вибори ПУ (17.01.2010 - I тур), 11 – Вибори ПУ (II тур – 07.02.2010), 12 – Вибори до ВРУ (28.10.2012), 13 – Вибори ПУ (25.05.2014), 14 – Вибори до ВРУ (26.10.2014).

Рис. 3. 9. Електоральна явка в ЗРУ та Україні, 1998–2014 р., %.

Диспропорції в електоральній явці виборців України та виборців досліджуваного регіону становлять від 0 до 15 %. Наприклад, на виборах до

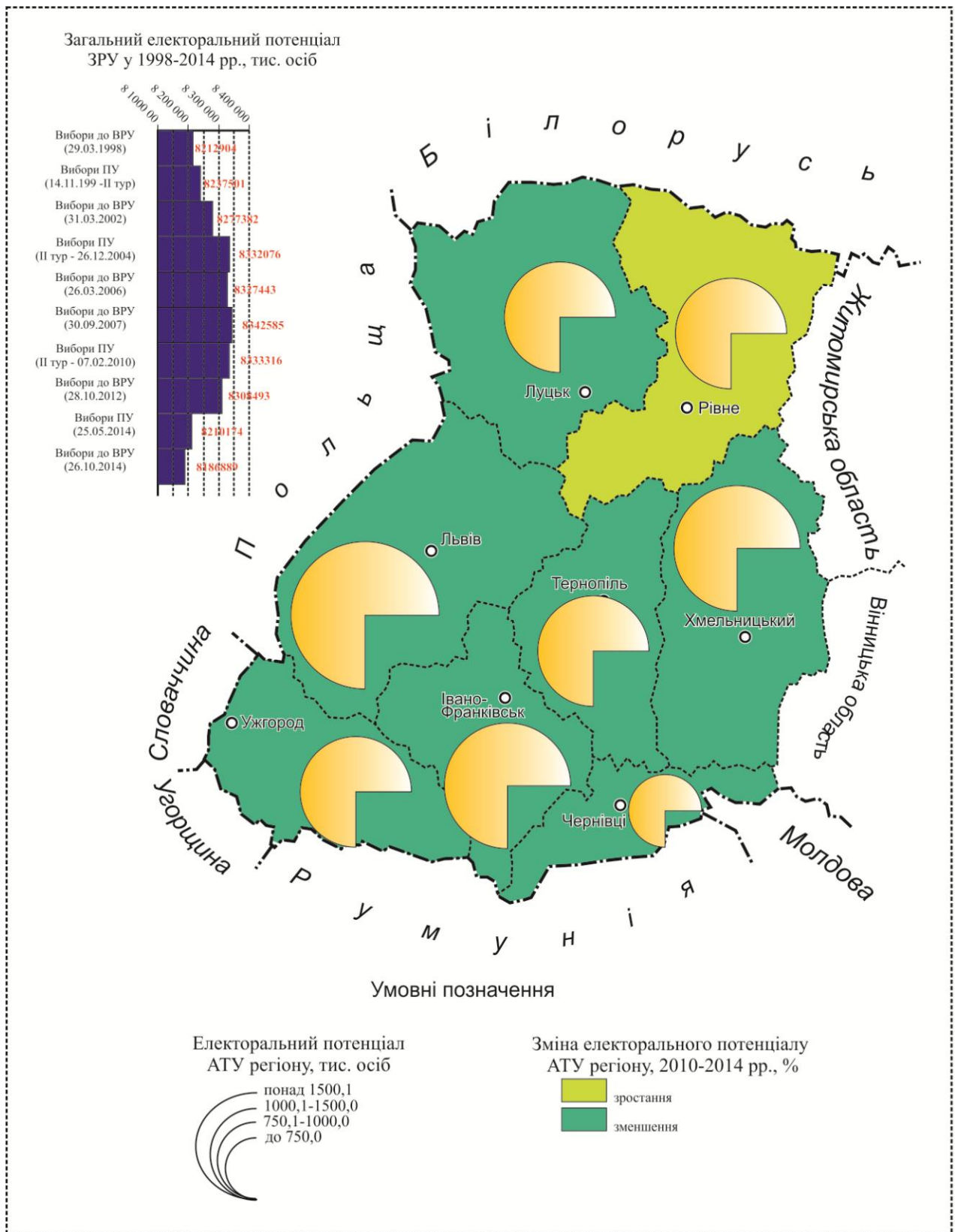

Рис. 3. 8. Електоральний потенціал населення Західного регіону України на виборах до Верховної Ради України від 26 жовтня 2014 року

ВРУ від 26.10.2014 р. явка виборців сягнула – 69,2 % проти 60,3 %, тобто майже на 10 % більше. Дослідження динамічних та просторових особливостей електоральної явки в ЗРУ (див. рис. 3. 10.) дозволило відмітити наступне: – починаючи із 2004 р. явка виборців стабільно знижується; – прослідковується кількісна відмінність в явці під час президентських і парламентських виборів; – президентські вибори становлять більший інтерес для громадськості, електоральна явка традиційно є вищою, особливо популярним є другий тур. Така ситуація характерна і для областей регіону (рис. 3. 10; дод. К. 3.); – динаміка явки АТУ ЗРУ аналогічна регіону загалом (дод. К. 3.).

Просторовий розподіл електоральної явки неоднорідний (рис. 3. 10). Аналіз загальноукраїнських парламентських та президентських виборів 2010–2014 рр. вказує на три групи АТУ Західного регіону України за рівнем електоральної явки. До першої групи належать Львівська та Тернопільська області, як лідери в регіоні та державі. Електоральна явка на виборах до Верховної Ради України від 26.10.2014 р. на Львівщині була найвища в Україні (дод. К. 3.) [198]. Тернопільщина, яка характеризувалась найвищими показниками явки в державі впродовж усіх попередніх виборів, відповідно посіла друге місце в Україні (дод. К. 3.). Інші області ЗРУ – Волинська, Івано-Франківська, Хмельницька, Рівненська – займають відповідно 3–6 місця в державі за показником. Лише Рівненська має нижчу за середню по ЗРУ явку виборців (дод. К. 3.). А дві області регіону – Закарпатська і Чернівецька – мають нижчий загальноукраїнського показник – 44,7 % і 48,5 % відповідно (дод. К. 3.).

Сучасні електоральні преференції населення ЗРУ почали формуватись після здобуття Україною державної незалежності і зберегли продержавницькі позиції. Регіон традиційно є електоральною базою правих національно-демократичних політичних сил. Водночас політичні преференції ЗРУ не обмежуються класичними координатами «ліві-праві», бо важливу роль відіграють особливості регіону та орієнтація на Схід чи Захід, а за нею й вектори на Європу та Росію [205]. Таким чином, аналізуючи систему політичних преференцій населення регіону, важливими вважаємо наступні його особливості:

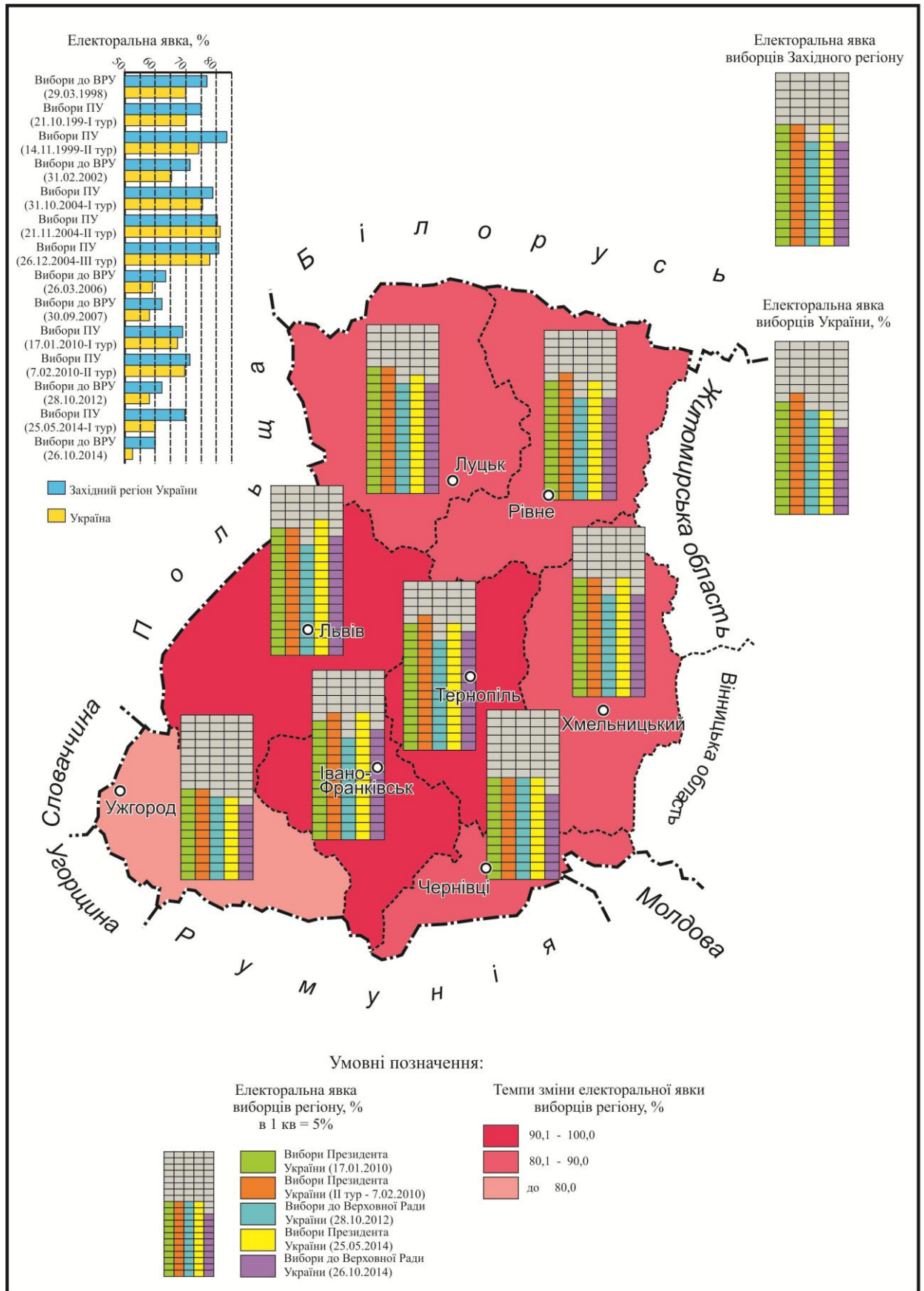

Рис. 3.10. Електоральна явка населення Західного регіону України на виборах 2010–2014 рр.

– Західна Україна внутрішньо неоднорідна, у кожного АТУ регіону є свої ментальні відмінності. Віртуальна крива самоусвідомлення мешканців ЗРУ як українців спадає від Галичини через Волинь, Хмельниччину, Буковину до найнижчої точки – Закарпаття. Очевидно, там процес становлення патріотичної самосвідомості ще триває, тоді як у Галичині він інколи набуває перверсивних форм, що пов'язано з тривалими періодами боротьби за національну незалежність, з відносно ліберальним правлінням Габсбургів та діяльністю Греко-католицької Церкви. Натомість угорське, румунське та російське правління не надали такої змоги іншим регіонам, та й національний потенціал там був значно менший [116].

– Істотною ознакою українців ЗРУ є їхнє самоусвідомлення як європейців, в контексті свого географічного оточення – держав, що рухаються до НАТО та ЄС. Це різко відрізняє їх від східних українців з іншими орієнтирами. Отже, у зовнішньополітичній сфері ЗРУ може стати своєрідною «вітриною» європейської України, мостом на Захід. Однозначним пріоритетом виборців є суверенна Україна у Європейському Союзі і НАТО [11].

– У внутрішньополітичній сфері в досліджуваному регіоні переважають релігійні та культурно-мовні преференції перед економічними та прагматичними. Таким чином, виборець ЗРУ голосує «серцем» [115; 116].

Дослідити електоральні преференції мешканців регіону спробуємо за поширеною схемою політичного протистояння: правих (правих, крайніх правих, правоцентристських та центристських національно-демократичних з проєвропейською зовнішньополітичною орієнтацією) та лівих (проросійських) сил [11].

Західний регіон без перебільшення можна вважати оплотом національних та державницьких правих політичних сил. Першими виявами таких патріотичних позицій вважаємо результати референдуму щодо Акту проголошення незалежності України і перших президентських виборів від 1.12.1991 р. Наступні, чергові та позачергові парламентські і президентські вибори підтверджували традиційні електоральні орієнтації населення регіону.

На виборах Президента України 2010 р. було зареєстровано 18 кандидатів, з яких шість – були представниками правих та правоцентристських політсил.

В сумі вони набрали переважну більшість голосів – 71,2 % [193]. Як бачимо, з рис. 3. 11., дод. Л. 1., найбільшу кількість голосів здобула Ю. В. Тимошенко – 37,98 %, що на 15 % більше, ніж в державі загалом. Причому у другому турі голосування за даного кандидата було майже однотайним (81,16 %), що можемо спостерігати в дод. Л. 2. Підтримка Ю. Тимошенко локалізувалась у північних та східних АТУ регіону (на Волині зафіксований найвищий рівень електоральної прихильності). Галицькі області відзначились поміркованою підтримкою кандидата і лише 7.02.2010 (II тур) продемонстрували одноголосність і високу довіру. Закарпаття виявилось єдиним, де кандидат прогнала представнику «лівих» політичних сил, і лише в другому турі, з невеликою перевагою, здобула лідерство (рис. 3. 12).

Серед інших правих кандидатів варто виділити В. Ющенка (16,8 % голосів виборців в ЗРУ) та А. Яценюка (10,9 %) (дод. Л. 1.). Тоді як перший заручився підтримкою на Львівщині, Тернопільщині та Івано-Франківщині, другий значну частку голосів отримав на своїй малій Батьківщині – в Чернівецькій області, а також середню підтримку в галицьких областях, на Закарпатті та Хмельниччині, котрі для В. Ющенка стали провальними. Низьким рівнем прихильності для обох кандидатів відзначилися поліські області, де ініціативу лідерства перехопила Ю. Тимошенко (рис. 3. 11, 3. 13).

Характерною рисою виборів стало зародження і зростання підтримки ультраправого кандидата О. Тягнибока, що свідчить про радикалізацію та націоналізацію електоральних преференцій мешканців регіону (рис. 3. 11).

Результати парламентських виборів 2012 р. підтвердили високий рівень правих національно-демократичних електоральних преференцій. Сумарна частка голосів виборців відданих за праві партії становила 79,9 %. Проте в Закарпатській області праві таки уступили лідерство лівим (дод. Л.3.) [14].

Чітко виділявся сегмент виборців, що підтримали «Блок Юлії Тимошенко» – більше 35 % населення регіону. Електоральна підтримка БЮТ сконцентрувалась в Чернівецькій (другий результат в країні), Волинській та двох галицьких областях. В шести з 8 областей регіону команда А. Яценюка

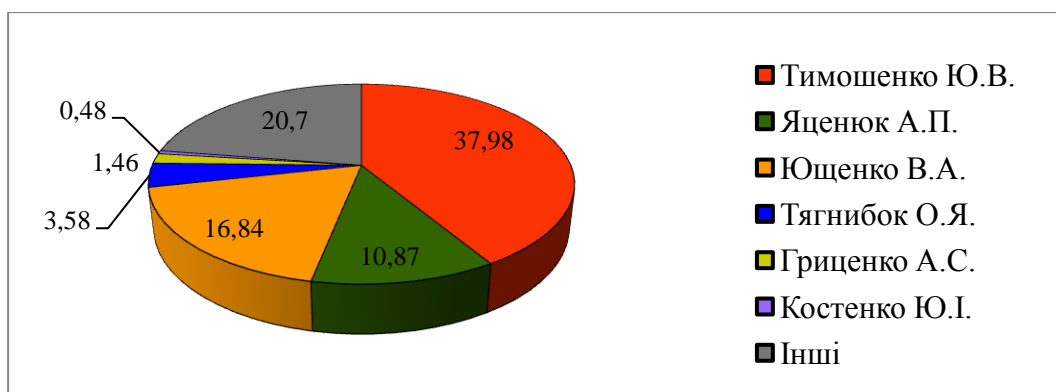

Рис. 3. 11. Кількість голосів виборців, відданих «правим» кандидатам в ЗРУ, 17.01.2010 р. (I тур), %.

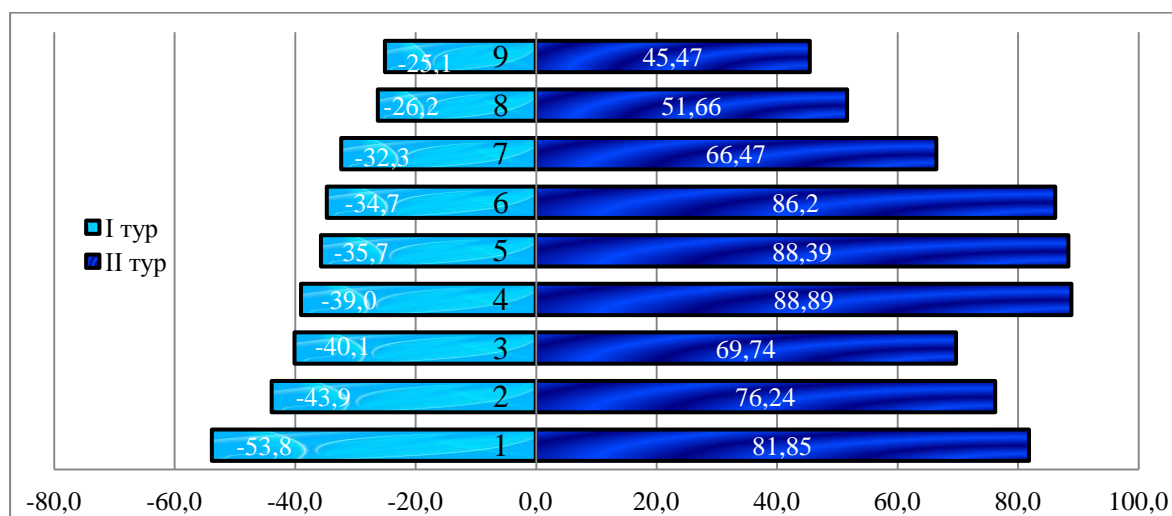

Рис. 3. 12. Електоральна підтримка Ю. Тимошенко, %

Примітка: 1 – Волинська область, 2 – Рівненська область, 3 – Хмельницька область, 4 – Івано-Франківська область, 5 – Тернопільська область, 6 – Львівська область, 7 – Чернівецька область, 8 – Закарпатська область, 9 – Україна.

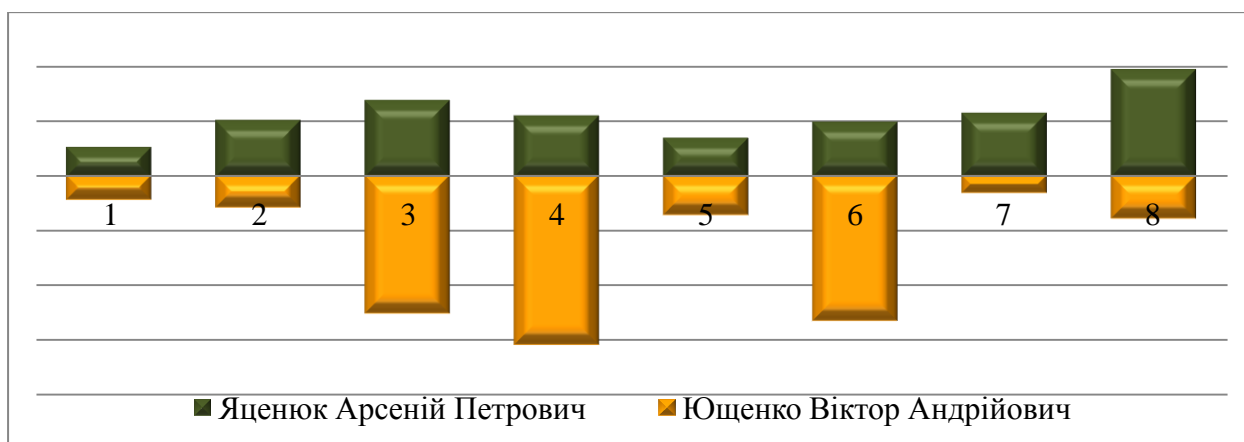

Рис. 3. 13. Електоральні переваги виборців ЗРУ, %

Примітка: 1 – Волинська область, 2 – Закарпатська область, 3 – Івано-Франківська область, 4 – Львівська область, 5 – Рівненська область, 6 – Тернопільська область, 7 – Хмельницька область, 8 – Чернівецька область.

отримала перемогу. Проте в двох АТУ ЗР України БЮТ поступились лідерством: на Львівщині перемогла ВО «Свобода», що позиціонувала себе як крайня права, націоналістично-радикальна партія, та на Закарпатті, де преференції громадян змістились в сторону лівих політичних сил (рис. 3. 14.).

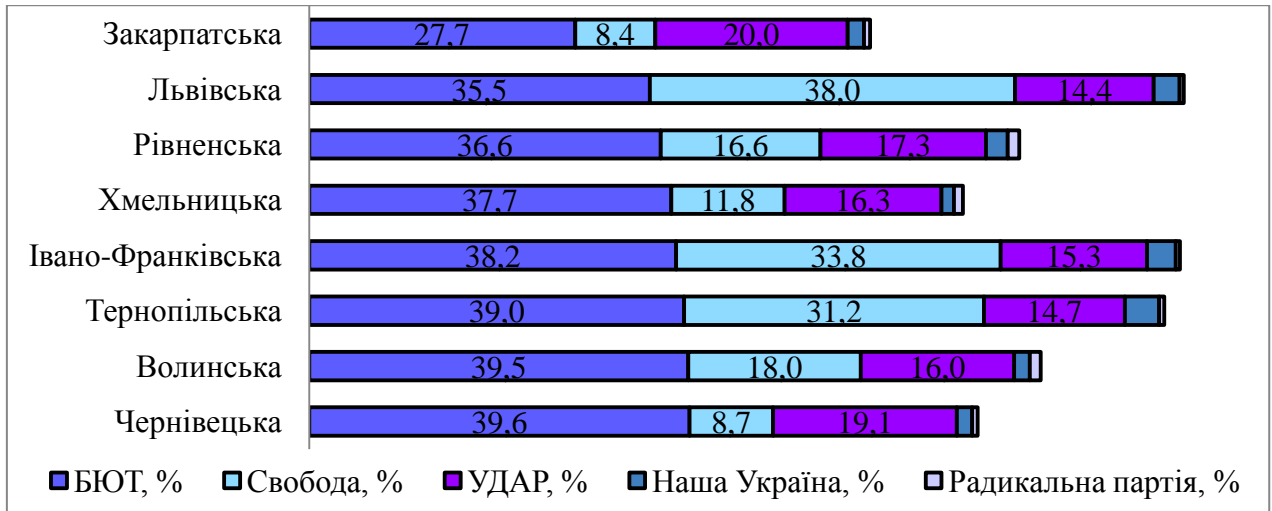

Рис. 3. 14. Географія електоральної підтримки «правих» політичних сил, %

Результат ВО «Свобода» – перемога у Львівській області, друге місце на Івано-Франківщині, Тернопільщині та Волині, і третє на Рівненщині. Більше 40 % голосів партія здобула в Дрогобичі та двох міських округах Львова. Менше відсотка не вистачило щоб повторити результат в округах з центрами в Івано-Франківську, Стрию на Львівщині та Чорткові на Тернопільщині. Найбільше голосів поза Галичиною – майже 20 % – партія набрала в окрузі в центрі Хмельницького. Список регіонів, де «свободівці» не набрали й 10 %, теж показовий – Буковина та Закарпаття (рис. 3. 14.). Таким чином, помітна локальна сконцентрованість електорату «Свободи» навіть в межах даного регіону. Партія «УДАР» отримала більше 16 % голосів виборців регіону, друге місце на Рівненщині та 7 третіх в усіх інших АТУ (рис. 3. 14, дод. Л. 3.). Найкращі результати «УДАР» показав на Закарпатті та Буковині – понад 19 % населення. Партія зуміла стати переможцем лише в Хусті на Закарпатті (понад 30 % голосів) [14]. Позиції «Нашої України» та Радикальної партії О. Ляшка досить слабкі, проте якщо «Наша Україна» знаходиться на етапі завершення своєї публічної великої політики, то Радикальна партія тільки починає діяльність і певний рівень

прихильності до партії свідчить про запит західного виборця на нові політичні обличчя, альтернативні «традиційним» політ силам (рис. 3. 14, дод. Л. 3).

Позачергові вибори Президента України 25.05.2014 р. відбувалися в умовах перманентної надзвичайної ситуації в країні. Акції Революції Гідності 2013–2014 р. призвели до руйнації президентської вертикалі та трансформували партійну систему, а анексія Криму, військові події на Донбасі, постійна загроза відкритого російського вторгнення спричинили високий рівень мобілізації патріотичних виборців та своєрідні політичні пререференції.

На цих виборах традиційні праві, а також правоцентристські та ультраправі сили були представлені як мінімум 6 кандидатами, що в сумі отримали рекордну електоральну підтримку в 93,1 % голосів (рис. 3. 15.).

Саме в цьому регіоні абсолютним переможцем став чинний Президент П. Порошенко – 61,63 % підтримки та перше місце (більше 50 %) у всіх областях та округах регіону (і держави, за винятком Чугуївського округу на Харківщині). Найкращі результати показала Львівщина (69,92 %), де за кандидата проголосували понад $\frac{2}{3}$ або більше мільйону виборців (рис. 3. 15, 3. 16). В Пустомитівському окрузі за Порошенка проголосували понад три чверті виборців.

Ю. Тимошенко в межах ЗРУ отримала другий в Україні результат (Чернівецька область), хоча в середньому по регіону підтримка коливалась в межах 15 % (в Україні – 12,8 %). Найбільше підтримують кандидата на Волині та Хмельниччині. Проте, в жодному АТУ та окрузі регіону (як і в Україні) Ю. Тимошенко не перетнула символічний бар'єр в 20 % (рис. 3. 15, 3. 16). Менше півтора відсотків бракувало Буковині, і лише в місцевому Сторожинці за політика проголосував майже кожен четвертий виборець. Зазначимо, що в округах обласних центрів за экс-главу уряду голосував помітно менший відсоток виборців, ніж у «провінційних» округах. Високі показники отримав О. Ляшко (> 10 %), особливо в Волинській і Рівненській області. Більше 10 % кандидат зібрав на Хмельниччині, Буковині та Тернопільщині. А. Гриценко став «четвертим» в усіх АТУ регіону, отримавши майже 5,3 %. Найкращі результати кандидата це Тернопільщина і Львівщина: понад 10 % виборців в Тернополі та третій результат в

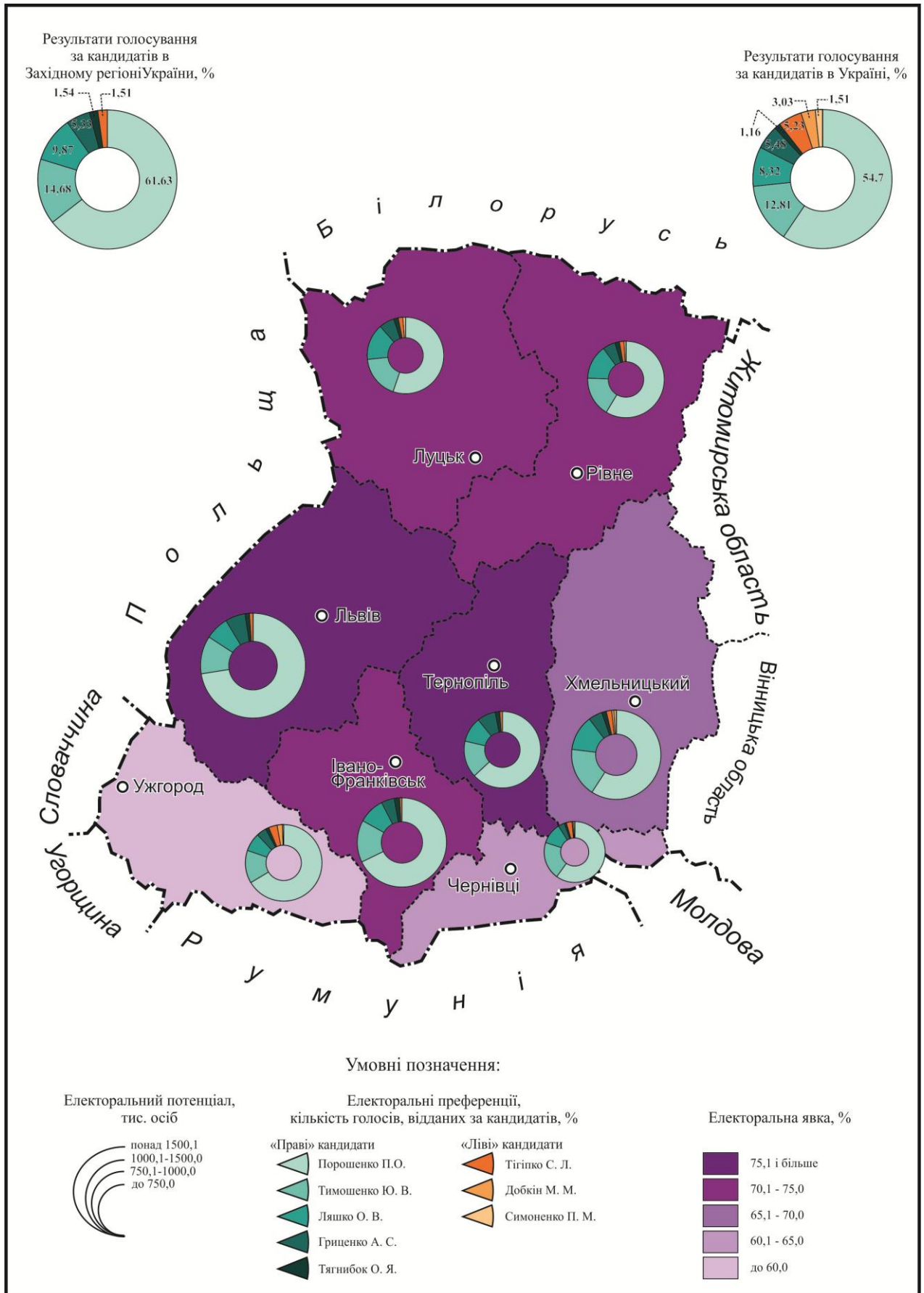

Рис. 3. 15. Електоральна активність населення ЗРУ на виборах Президента України від 25 травня 2014 року

чотирьох округах регіону (Тернопіль та три у Львові). Найневдаліші для політика – Закарпаття і Буковина (до прикладу, в Новоселиці на Буковині – менше 2 %). Вищі результати, ніж по Україні, отримав і О. Тягнибок (більше 1,5 %). Найкращий результат лідер «Свободи» отримав не на рідній Львівщині, а в сусідній Волині, далі традиційно йдуть Тернопільщина та Івано-Франківщина (рис. 3. 16.).

Електоральний вибір населення на парламентських виборах в жовтні 2014 р., формувався у рамках військових дій в зоні АТО, люстраційного періоду, складної економічної і політичної ситуації. Перші після Євромайдану–2014 вибори до ВРУ відрізнялися від усіх виборів ключовим моментом – вперше не стояло питання переможуть «проросійські» або «проукраїнські» сили. Штучне етнічне протистояння, що нагніталось всі роки, перестало бути актуальним. Було зрозуміло, що «проукраїнські» переможуть, оскільки радикальні «проросійські» кандидати тепер балотуються до квазі-парламентів ДНР та ЛНР. І, навіть «Опозиційний Блок», зібраний з решток Партії Регіонів, представляє інтереси старої бюрократії та пов'язаного з нею бізнесу, а не конкретно Росії [26; 130].

Отже, праві політичні сили, представлені вісьмома партіями, отримали суттєву підтримку в межах Західного регіону – 91,75 % (рис. 3. 17., 3. 18.).

Яскраво виділяється сегмент виборців, які підтримали «Народний фронт» – 32,6 % в регіоні, що на 10 % більше, ніж в державі. Партія посіла 8 перших місць в областях ЗР України. Понад 30 % голосів виборців проголосували за список Яценюка на Івано-Франківщині (найбільше в Україні – майже 38 %), Тернопільщині, Волині, Львівщині та рідній прем'єрові Буковині. В Галичині за «фронтовиків» охочіше голосували периферійні округи, у обласних центрах відсоток підтримки цієї партії менший. Гірші результати політсили на Закарпатті, в Хмельницькій та Рівненській областях – менше 30 % (рис. 3. 17., 3. 18.).

Другим у всіх АТУ та округах регіону став Блок Петра Порошенка з результатом 21 % голосів виборців. Як бачимо на рис. 3. 17., 3. 18., другий найкращий результат (28 %) президентській партії дало Закарпаття, де в деяких округах за БПП проголосували понад 30 % виборців. В трійці регіонів з найгіршим результатом для БПП опинилася Волинь – 17 % голосів електорату.

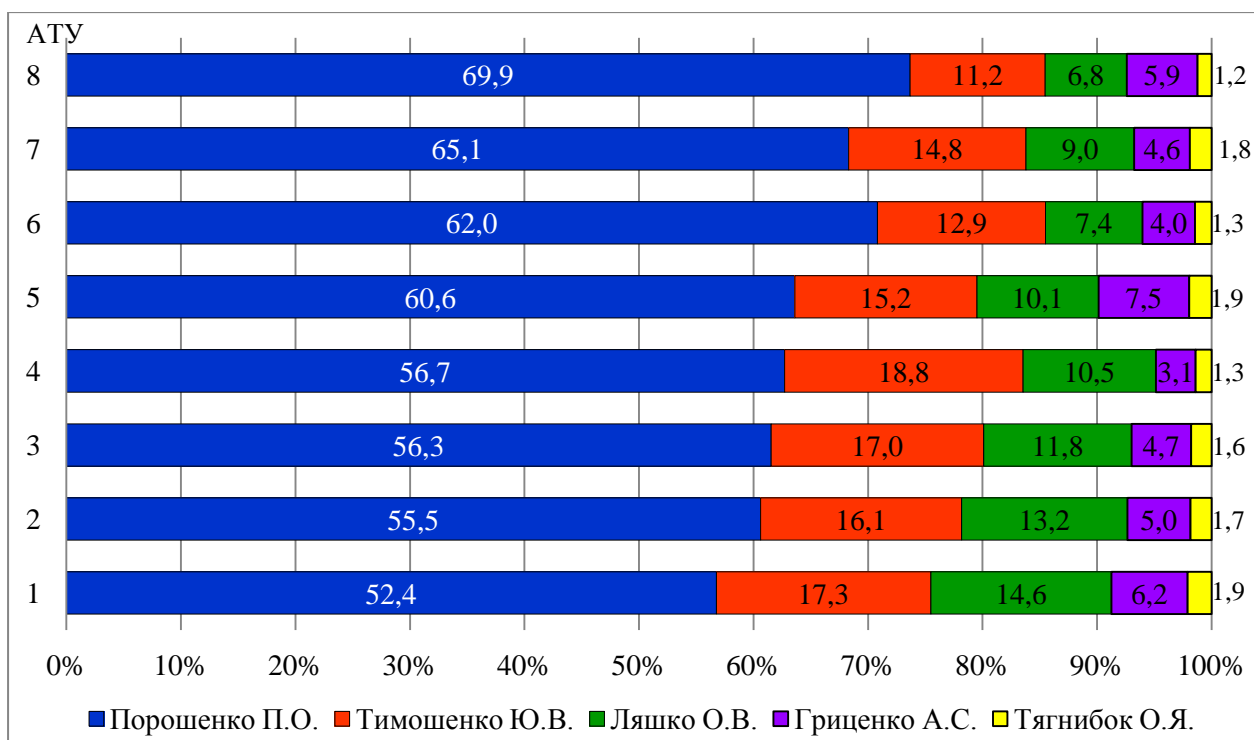

Рис. 3. 16. Електоральна підтримка «правих» політичних сил, %, 2014 р.

Примітка: 1 – Волинська область, 2 – Рівненська область, 3 – Хмельницька область, 4 – Чернівецька область, 5 – Тернопільська область, 6 – Закарпатська область, 7 – Івано-Франківська область, 8 – Львівська область.

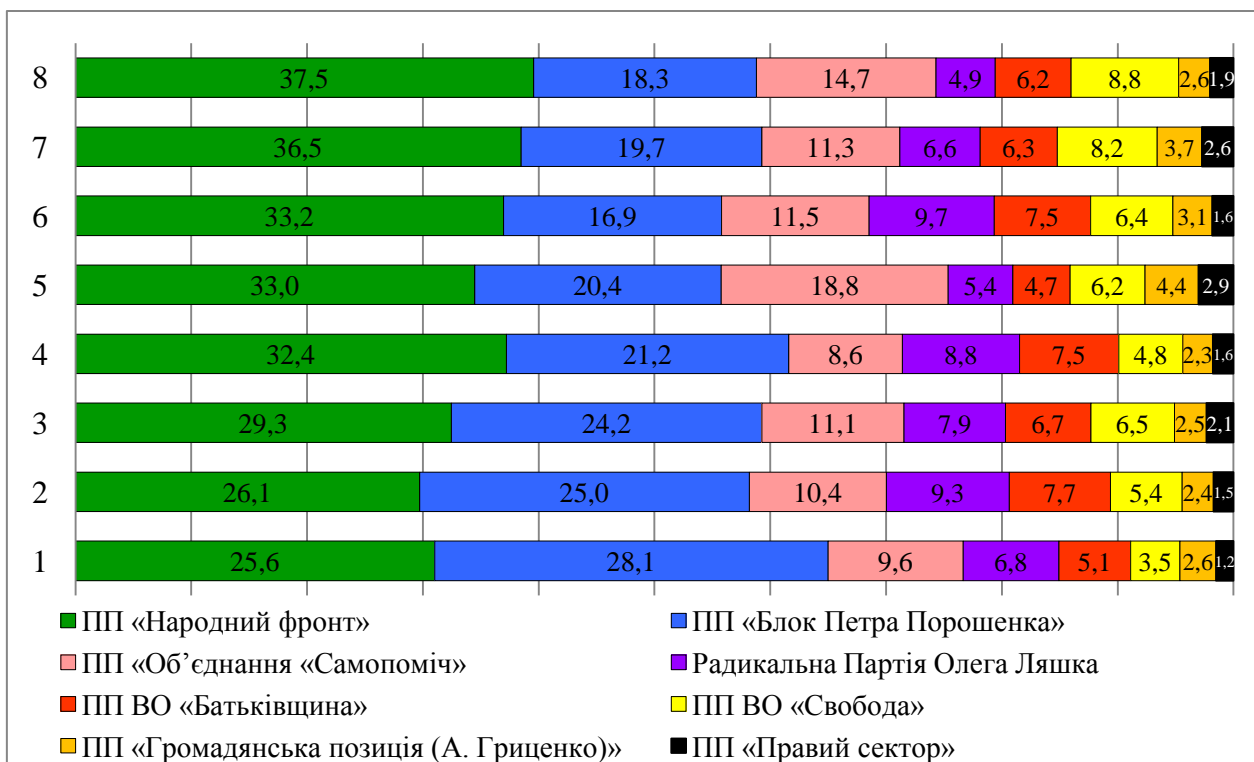

Рис. 3. 17. Електоральна підтримка «правих» політичних сил, %, 2014 р.

Примітка: 1 – Закарпатська область, 2 – Хмельницька область, 3 – Рівненська область, 4 – Чернівецька область, 5 – Львівська область, 6 – Волинська область, 7 – Тернопільська область, 8 – Івано-Франківська область.

Не найкращі показники і на Львівщині – якщо півроку тому тут за П. Порошенка проголосували майже 70 % виборців, то тепер показник підтримки партії ледве перевищує 20 % [26].

Партія «Об'єднання «Самопоміч» отримала підтримку 13 % мешканців Західної України. Запит виборців на нові обличчя у парламенті, здатні очолити реформування країни є головною причиною успіху партії на даних виборах. Важливо враховувати і роль особистого іміджу А. Садового як ефективного мера, а також вдалу конвертацію іміджу Львова як успішного європейського міста в політичну підтримку цієї партії. Якщо на теренах України діяльність «Самопоміч» та Садового оцінюють позитивно, то у Львові їх часто звинувачують у корупції та відкатах. Попри це, результат «Самопоміч» – сім третіх і одне четверте місце в регіоні. У Івано-Франківську, чотирьох міських округах Львова і двох найбільших містах Львівщини: Дрогобичі і Червонограді, партія набрала понад 20 % голосів виборців. Менше відсотка до позначки у 20 % «Самопоміч» не вистачило у Тернополі та Луцьку. У всіх АТУ регіону партія отримала більше голосів у обласних центрах, ніж на периферії. Менше 10 % електоральної підтримки отримано на Буковині, де партія поступилась лідерством Радикальній партії, та Закарпатті (рис. 3. 17., 3. 18).

Серед тих, хто отримав в регіоні більше 6 % виборчих голосів, виділимо Радикальну Партію Олега Ляшка, ПП ВО «Батьківщина», ПП ВО «Свобода». Партія Олега Ляшка показала найкращий результат на Волині (майже 10 %) та Буковині. Натомість п'ятивідсоткового бар'єру їй не вдалося подолати в Івано-Франківській області. «Свобода», котру називали сенсацією попередніх виборів, цього разу не провела свій список до ВРУ: їй не вистачило 0,3 % голосів виборців. Фатальним для націоналістів стало те, що найбільше зменшилася кількість їхніх виборців у «ядерних» регіонах, котрі підтримували їх найактивніше. Показник підтримки «Свободи» на Львівщині зменшився у понад шість разів – з 38 % до 6,2 %. Тим не менше, підсумки виборів доводять: «електоральне ядро» «Свободи» – це Галичина, Волинь, Рівненщина. На території цих регіонів є лише два округи, у яких «Свободі» не вдалося подолати

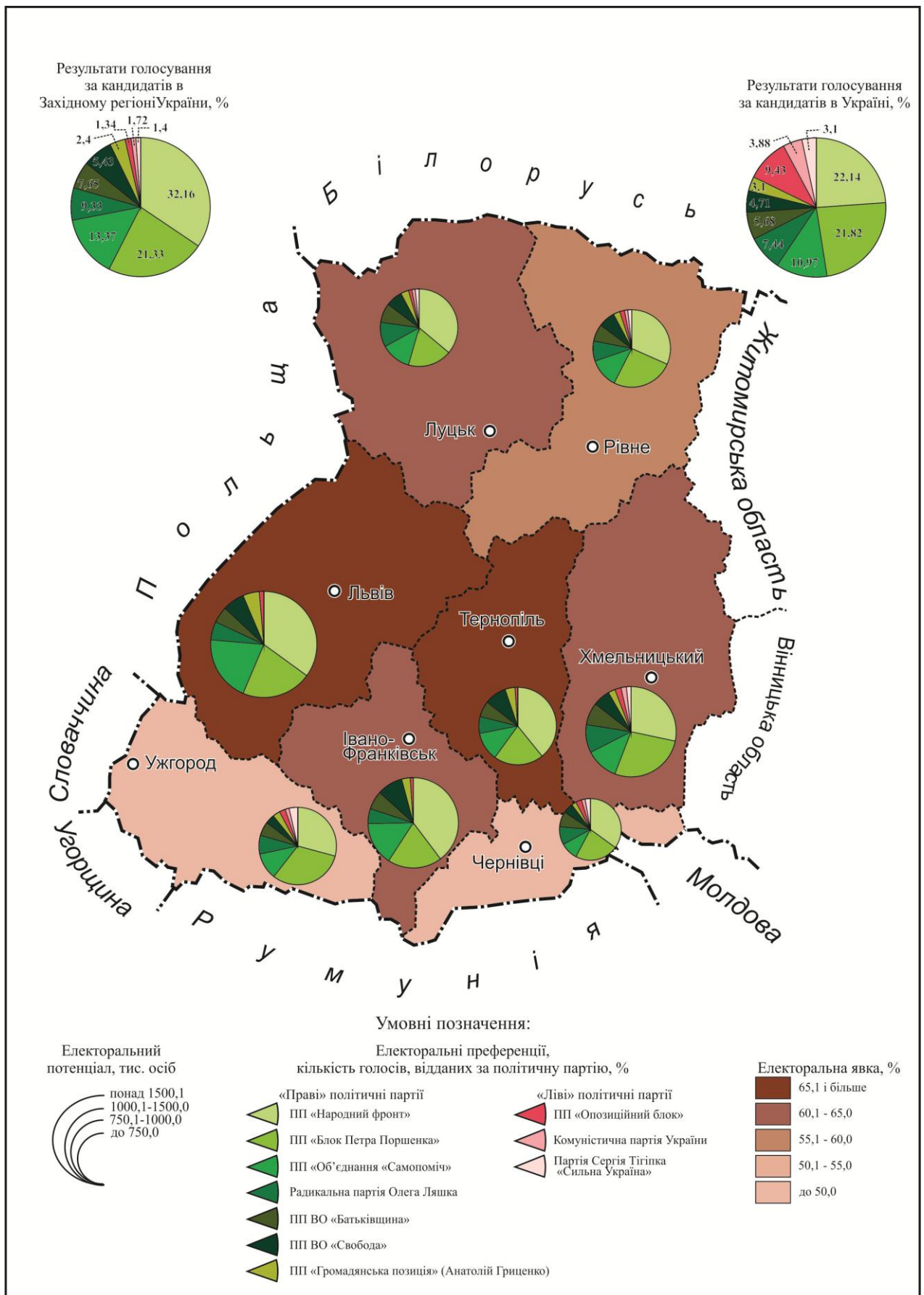

Рис. 3. 18. Електоральна активність населення ЗРУ на виборах до Верховної Ради України від 26.10.2014.

п'ятивідсотковий виборчий бар'єр – у Яворові на Львівщині та у Дубровиці на Рівненщині. Максимального результату націоналісти досягли у Івано-Франківську – тут знаходиться єдиний округ, у якому вони набрали понад 10 % голосів виборців. Менше відсотка до цього показника не вистачило «Свободі» у Чорткові на Тернопільщині та Надвірній на Івано-Франківщині. Партія Юлії Тимошенко не увійшла до трійки призерів у жодній області та не набрала більше 10 % голосів у жодному виборчому окрузі регіону. Підтримка партії локалізувалась на Волині, Буковині та Хмельниччині. Натомість до 5 % «Батьківщина» не дотягнула на Львівщині, яку ще кілька років тому вважали «електоральним ядром» партії (рис. 3. 17., 3. 18.) [26; 191].

Стабільні ліві електоральні преференції для регіону загалом не характерні. Їх системно підтримує доволі незначна чітко окреслена частина населення. Уперше сегмент населення регіону з такими поглядами виокремився на референдумі 1991 р., коли проти Акту проголошення незалежності України проголосувало 1,9 % виборців. Припускаємо, що саме ця група населення стала базою підтримки лівих політичних сил на наступних виборах [151].

На президентських виборах 2010 р. за результатами першого туру від 17.01.2010 р. кандидати від лівих політичних сил набрали разом 20,7 % виборців регіону, що вважаємо досить високим показником для політично ворожого до лівих кандидатів регіону (дод. Л. 1.). Найбільшу частку голосів виборців у ЗРУ здобув В. Янукович – майже 12 %, удвічі менше виборців підтримали С. Тігіпка, і зовсім мало – близько 1 % – П. Симоненка. Як бачимо на рис. 3. 19., територіальний розподіл підтримки лівих – неоднорідний та неоднозначний і має декілька особливостей: 1) Підтримка В. Януковича локалізувалась в Закарпатській області (>29 %, це максимальний показник в регіоні і лідерство над правими), на Буковині та Хмельниччині – >15 %. Водночас галицькі області підтримали претендента значно слабше (5 %). Хоча подолання символічного 5% бар'єру в усіх АТУ ЗРУ вважаємо перемогою В. Януковича (рис. 3.20); 2) Підтримка С. Тігіпка концентрувалась на сході регіону (Хмельниччина – 13 %), півночі (> 10 %, зокрема у Волинській області С. Тігіпка навіть обійшов

В. Януковича) та півдні (Закарпаття). Галичина не подарувала кандидатові навіть 5 %; 3) За П. Симоненка найбільше голосували на Хмельниччині та Волині, найменше – на Галичині (дод. Л. 1., рис. 3. 19).

В другому турі дещо збільшилась кількість прихильників В. Януковича і сягнула позначки – 16,19 %. Попри те, що у всіх АТУ кандидат фінішував другим, його підтримка усюди сягнула більше 7 %, а на Закарпатті В. Янукович отримав більше 40 % голосів виборців (дод. Л. 2.).

За результатами голосування на парламентських виборах 2012 р. у багатомандатному окрузі ліві партії (Партія Регіонів – ПР, Комуністична партія України – КПУ та Партія Наталії Королевської «Україна – Вперед!») набрали разом 18 % голосів виборців, що дещо більше, ніж на попередніх виборах ПУ (дод. Л. 3., рис. 3. 21.). Найбільшу підтримку виборців здобула ПР – 12,38 %. Закарпатська область вже традиційно єдина, де Партія Регіонів отримала перемогу з результатом в 30 %. Найменше прихильників ПР у галицьких областях – не більше 7 % (Львівська область – 4,7%) (дод. Л. 3.). Комуністична партія України отримала 4% голосів населення ЗРУ, що втричі менше загальноукраїнського результату. Електорат КПУ чітко структурований в географічному відношенні. Якщо східні, південні і північні АТУ регіону подарували комуністам більше 5 % голосів, то галицькі області не виділили навіть 2 %. Найвищим результатом комуністів стали 13,4 % голосів у Маневичах на Волині, малій батьківщині першого віце-спікера парламенту, члена КПУ – А. Мартинюка. Мінімальний результат КПУ в Україні та ЗРУ – Івано-Франківська область – 1,8 %, а у Городку та Яворові на Львівщині не отримали навіть 1 % голосів виборців. З іншого боку, у двох округах Львова, у Івано-Франківську та у Зборові на Тернопільщині (на території цього округу міститься Почаївська лавра, що підпорядковується православної церкві Московського патріархату) КПУ набрала більше, ніж 3 % голосів. Львівський спальний район Сихів віддав комуністам понад 5% голосів (дод. Л. 3., рис. 3. 21.). Електоральна підтримка молоді політичної сили «Україна – вперед» мізерна і не перевищує 1,5 %, а в районах Львівщини, Тернопільщини і Івано- Франківщини не досягає і 1% (дод. Л. 3., рис. 3. 21.).

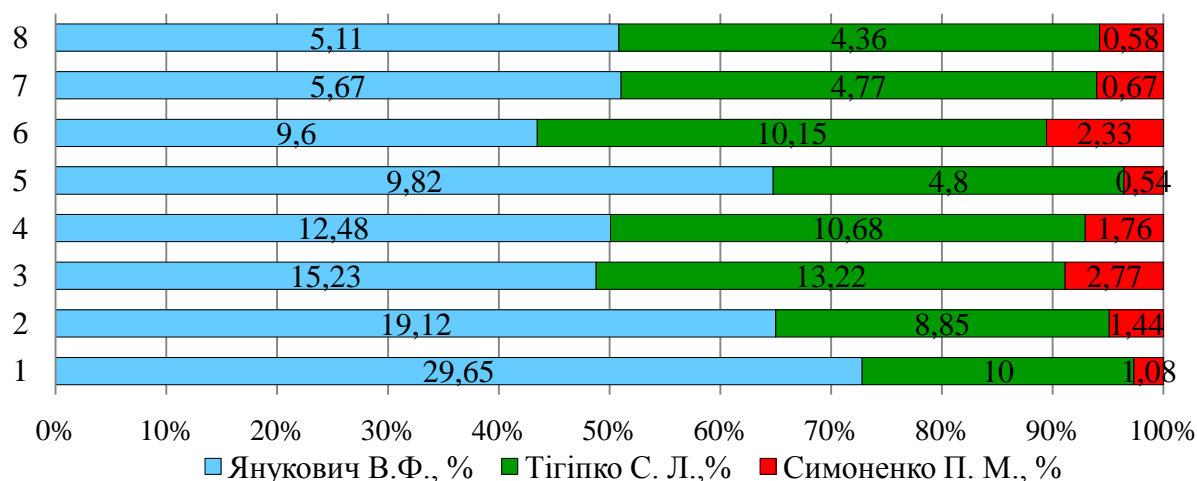

Рис. 3. 19. Електоральна підтримка «лівих» політичних сил, 2010 р.

Примітка: 1 – Закарпатська область, 2 – Чернівецька область, 3 – Хмельницька область, 4 – Рівненська область, 5 – Тернопільська область, 6 – Волинська область, 7 – Львівська область, 8 – Івано-Франківська область.

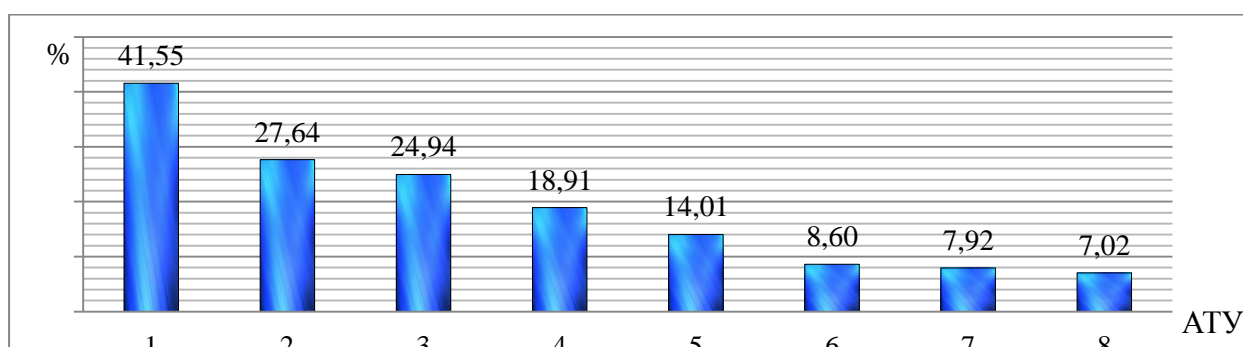

Рис. 3. 20. Електоральна підтримка В. Януковича, 7.02.2010 р.

Примітка: 1 – Закарпатська область, 2 – Чернівецька область, 3 – Хмельницька область, 4 – Рівненська область, 5 – Волинська область, 6 – Львівська область, 7 – Тернопільська область, 8 – Івано-Франківська область.

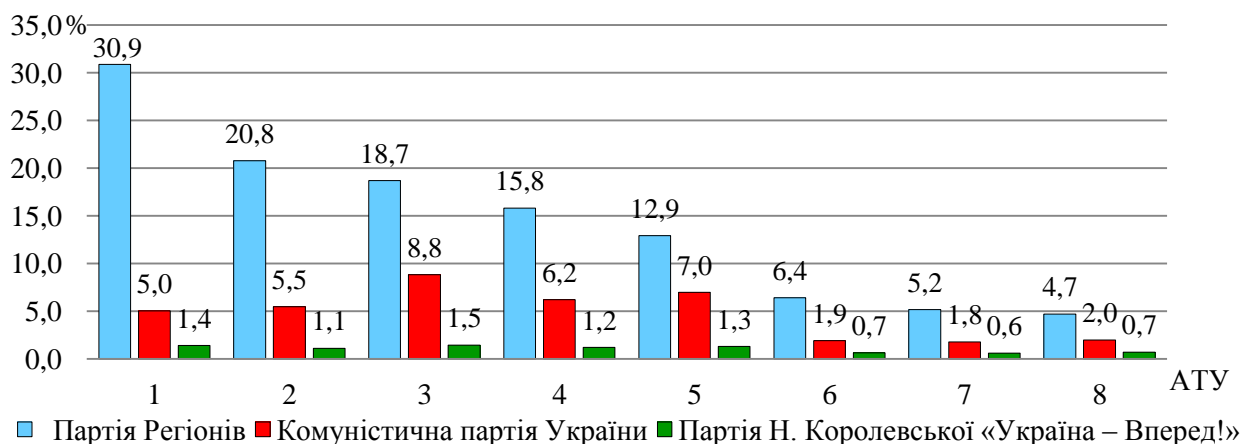

Рис.3. 21. Електоральна підтримка «лівих» політичних сил, 2012 р.

Примітка: 1 – Закарпатська область, 2 – Чернівецька область, 3 – Хмельницька область, 4 – Рівненська область, 5 – Волинська область, 6 – Тернопільська область, 7 – Івано-Франківська область, 8 – Львівська область.

Стабільно низькою була підтримка «лівих» представників і на виборах ПУ від 25.05.2014 – в сумі 2,3 %. Наголосимо, що дані вибори відбувались в обставинах, які не мали аналогів у попередні електоральні цикли. 22.02.2014 р. ВРУ постановила, що Президент України В. Янукович в неконституційний спосіб самоусунувся від здійснення повноважень та є таким, що не виконує свої обов'язки. Ліві сили відчували крах найпотужнішої партії та відсутність сильних лідерів, здатних авторитетом замінити В. Януковича. Відповідною постановою парламент призначив позачергові вибори ПУ на 25.05.2014 р., вперше в яких не брав участь чинний Глава держави, що створювало нові умови для кандидатів та виборців. Передвиборча кампанія розпочиналася в умовах безпрецедентної уваги до неї з боку громадян, політикуму, громадськості та світового співтовариства.

Ліві сили представили трьох кандидатів – Тігіпка С., Симоненка П. та Добкіна М. (рис. 3. 15., 3. 22.). Колишній глава штабу В. Януковича та екс-регіонал С. Тігіпко отримав найкращий результат – 1,5 %. Його прихильники концентруються в Закарпатській (3%), Хмельницькій, Чернівецькій і двох поліських областях. Очікувано провальними стали для Тігіпка результати у Галичині (мінімум – Івано-Франківщина – 0,6 %). Але, подолати одновідсотковий бар'єр вдалося у міських округах Львова, в Івано-Франківську, а також традиційно у Збаразькому окрузі Тернопільської області. Єдиним регіоном, де офіційний кандидат від ПР М. Добкін отримав більше 1 % виборчих голосів стало Закарпаття. В інших АТУ кандидат не подолав 1 %, найменше на Івано-Франківщині – 0,11 %. Комуніст П. Симоненко, який як кандидат брав участь в усіх виборах, цього разу оголосив про зняття власної кандидатури, але ЦВК уже не встигла провести таку процедуру, тому його прізвище значилося у бюлетенях та отримало півтора відсотка позначок навпроти, або 0,5 % у ЗРУ, де результати лідера КПУ коливались від 0,7 % на Хмельниччині до 0,17 % на Тернопільщині (рис. 3. 15., 3. 22.).

На виборах до Верховної Ради 26.10.2014 р. ліві політсили продемонстрували неабияку змобілізованість та зуміли отримати четвертий результат в державі, проте частка прихильників лівих сил в ЗРУ зросла лише до 3 % (рис. 3. 18., 3. 23.). У Західній Україні результати «Опозиційного блоку»

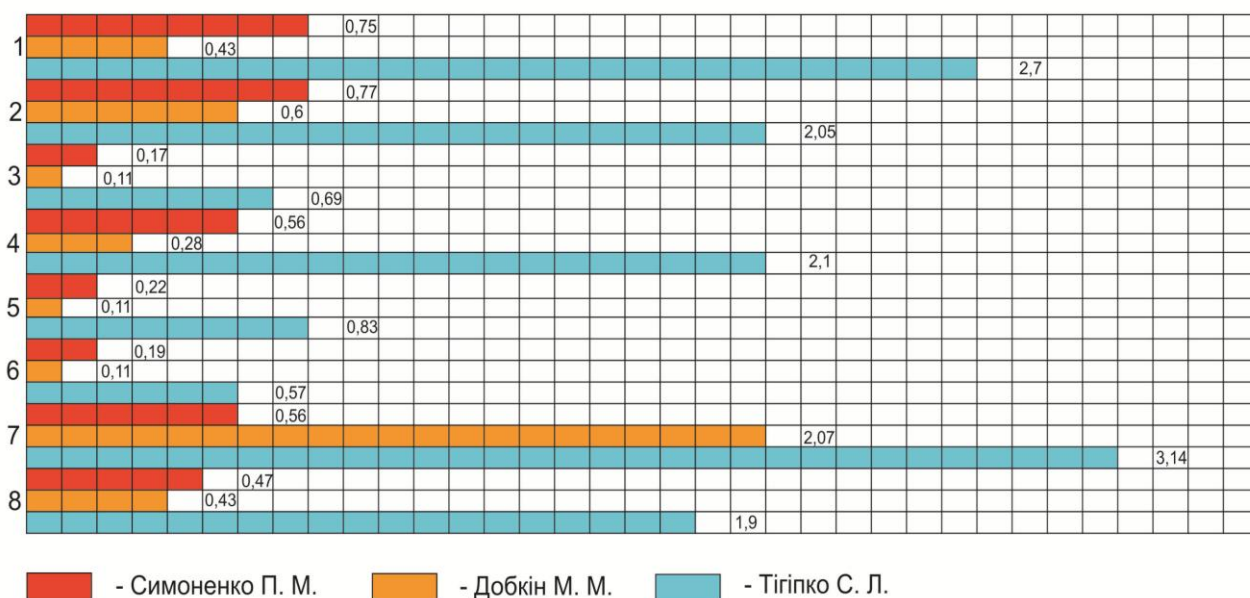

Рис. 3. 22. Географія електоральної підтримки «лівих» політичних сил, 2014 р.

Примітка: 1 – Чернівецька область, 2 – Хмельницька область, 3 – Тернопільська область, 4 – Рівненська область, 5 – Львівська область, 6 – Івано-Франківська область, 7 – Закарпатська область, 8 – Волинська область.

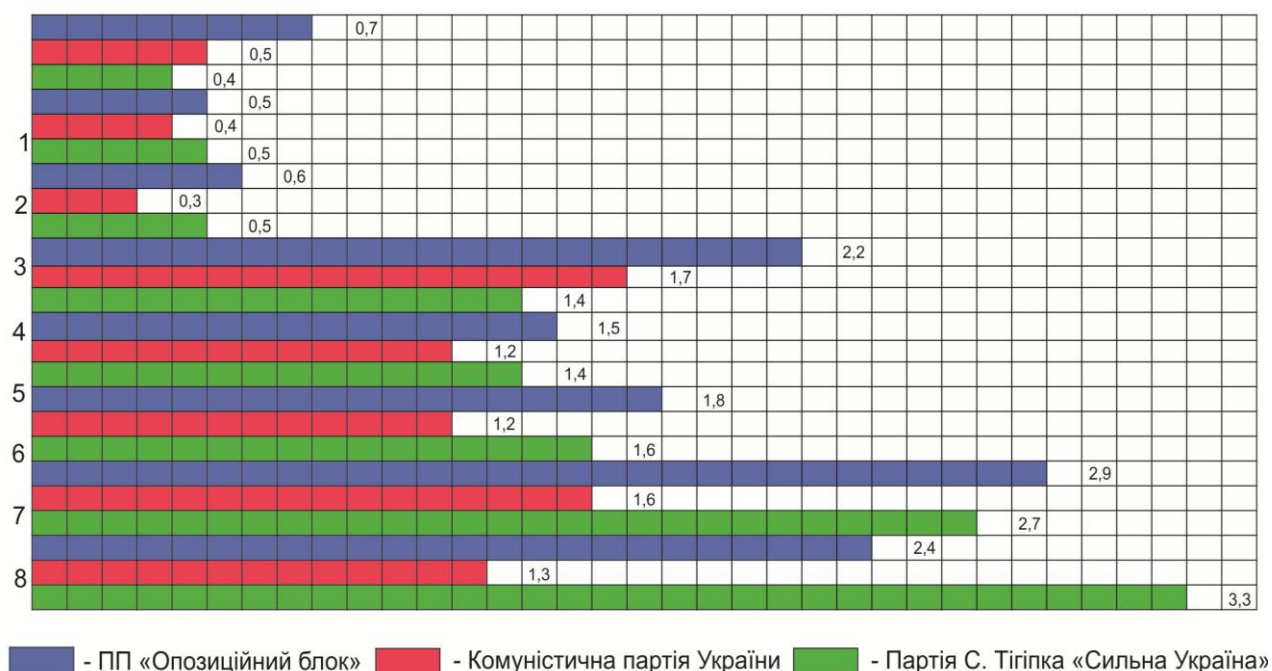

Рис. 3. 23. Географія електоральної підтримки «лівих» політичних сил, 2014 р.

Примітка: 1 – Львівська область, 2 – Івано-Франківська область, 3 – Тернопільська область, 4 – Хмельницька область, 5 – Волинська область, 6 – Рівненська область, 7 – Чернівецька область, 8 – Закарпатська область.

можна вважати провальними. У жодному регіоні опозиціонери не набрали більше 3 % голосів виборців, а у трьох галицьких областях не здобули і відсотка підтримки. Найменший результат «Опозиційного блоку» зафіксований у Городку на Львівщині – партію підтримали лише 0,26 % виборців. Програш КПУ був прогнозований: постать П. Симоненка давно вимагає переобрання, а риторика комуністів вже застаріла. Щодо партії «Сильна Україна» С. Тігіпка, то її здобутки – 3 % в Закарпатті, 2 % на Буковині та менше 1 % на Галичині (рис. 3. 18., 3. 23.) [26; 191].

Дискретний характер ЕА дозволяє говорити про такі форми її геопросторової організації, як ядра ПА різного рангу. В ЗРУ чітко виділяється місто Львів, електоральна активність якого має загальноукраїнський вплив та репрезентує інтереси та особливості ПА усього макрорегіону. Потужний (майже вдвічі більший від кожного наступного населеного пункту) електоральний потенціал, підкріплений високими показниками явки та історично зумовленими електоральними преференціями дозволяє говорити про Львів як макроядро ЕА Західного регіону України. Просторово-часовий аналіз ЕА дозволяє виділяти також обласні ядра, якими виступатимуть обласні центри, що акумулюють потужні в розрізі АТУ електоральні потенціали (більше 100 тис.) та формують риси електоральної ситуації в своїй області. Субобласними ядрами ЕА зазвичай виступають великі міста, міста обласного підпорядкування, ядрами ЕА локального значення вважаємо елементарні населені пункти, в яких були розміщені дільничні виборчі комісії.

3.3. Протестна активність населення в регіоні

Політико-географічне дослідження проявів протестної активності, що відбуваються в реальному часі на території нашої країни, є актуальним і має особливе значення. Пропонуємо під протестною активністю розуміти вид суспільної активності, який являє собою сукупність дій індивіда, групи людей, суспільної спільноти (прошарку, класу, нації, і т.п.), маси на сформовану в

суспільстві політичну ситуацію чи конкретні дії влади, які зачіпають інтереси громадянина і названих груп населення. [109; с. 210; 110, с. 106]. Суспільно-географічний аналіз особливостей ПрА в ЗРУ пропонуємо здійснювати в структурному (за тематикою, формою, характером дії, складом і кількістю учасників та ін.), динамічному та територіальному зрізах.

Станом на 31.12.2013 р. в Україні було зафіксовано 4809 протестів. Це рекордний показник за останні 5 р. (рис. 3. 24., дод. М. 1.) Тобто, щодня в Україні відбувалося більше 13 акцій (далі – а.) на день. Це на 35 % більше, ніж у 2012 р., що пояснюється подіями Революції Гідності. Дані за серпень 2014 р. свідчать, що цей місяць вирізнявся особливо високою ПрА в Україні, яка, попри те, що носила переважно характер патріотичної мобілізації, фіксується надзвичайно високим рівнем радикальних протестів (далі – пр.) і перевищує домайданівські показники 2013 р. (без врахування подій АТО). Середньомісячна кількість протестів за серпень вдвічі перевищує показники домайданівських років [4; 163; 197].

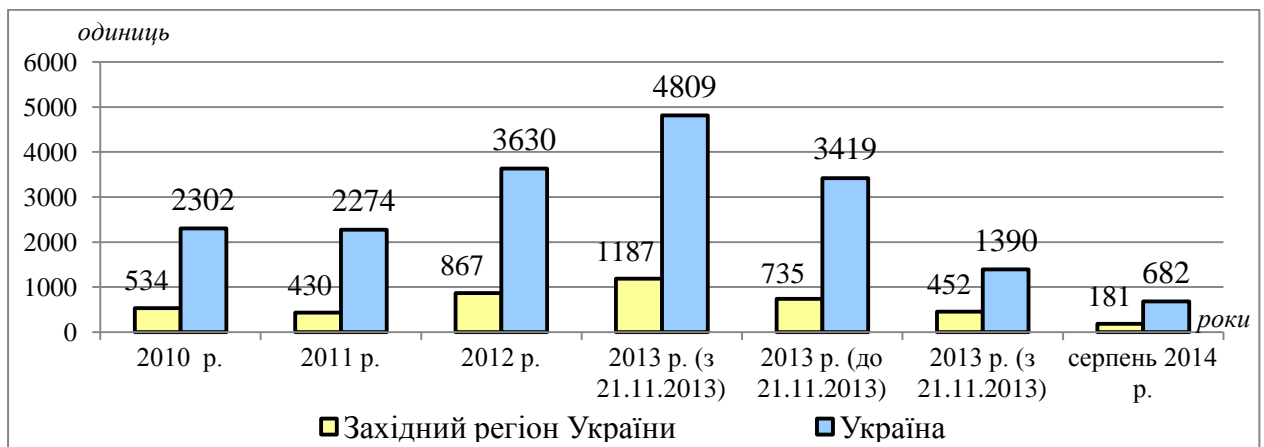

Рис. 3. 24. Динаміка кількості протестів в ЗРУ та Україні, 2010–2014 рр., од.

На Західний регіон України станом на 31.08.2014 р. припадає 27 % усіх акцій протесту, які відбувалися в Україні, що на 2 % більше, ніж у 2013 р., та на 5 % менше, ніж в період подій Євромайдану (дод. М. 1., Н. 1.), або трохи більше $\frac{1}{4}$ усіх акцій протесту України (Рис. 3.25.), за винятком останніх двох років, коли частка ЗРУ в протестних рухах зросла до 30 і більше відсотків (дод. Н. 1.).

Західний регіон України стабільно посідає другу сходинку за кількістю протестів, після Центрального регіону, здебільшого тому, що до останнього

входить столиця України – м. Київ (рис. 3.26.). А протести, як відомо, концентруються там, де зосереджені центральні і місцеві органи влади. Крім того, події у столиці відносно рідше проходять непоміченими для ЗМІ [163].

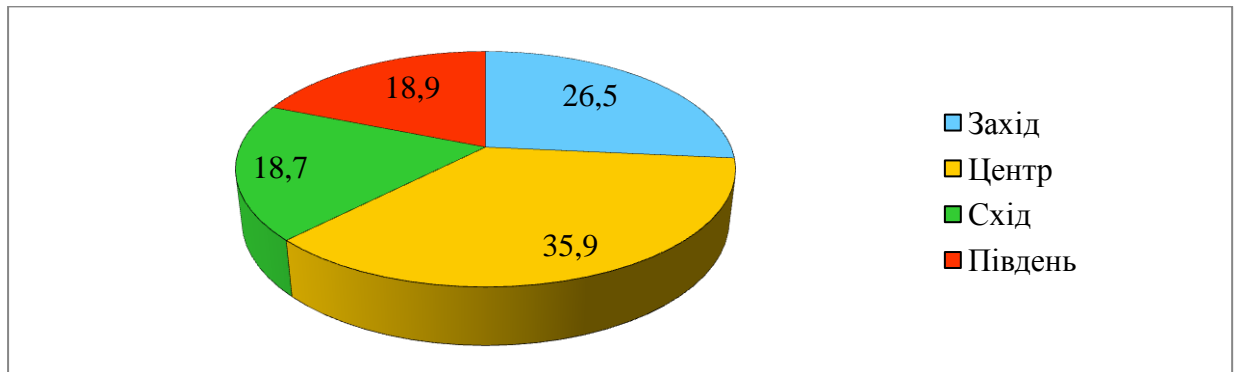

Рис. 3.25. Кількість акцій протесту в регіонах України, серпень 2014 р., %.

Динаміка зміни кількості акцій по роках в ЗРУ відображає загальноукраїнські тенденції, тобто їх стабільне збільшення (рис. 3.24.). Графіки місячної кількості акцій протесту відображають реальну соціально-економічну чи політичну ситуацію в регіоні/державі. До прикладу (див. рис. 3.27.), стабільно низьку кількість протестних акцій в червні 2012 р. можна пояснити проведенням в Україні Чемпіонату Європи з футболу, а сплески протестів припадають на липень (акції щодо мовних питань) та жовтень (електоральні протести в рамках передвиборчої кампанії до виборів ВРУ від 26.10.2012 р.). Водночас можна спостерігати традиційні сезонні коливання: улітку та взимку під час відпусток, свят та надмірно морозної (січень, лютий) або ж спекотної (серпень) погоди відбувається менше протестів, ніж восени та навесні [163].

В розрізі областей, помітно, що найбільша кількість протестів припадає на Львівську область (430 пр.), це $\frac{1}{4}$ протестних акцій усього Західного регіону (рис. 3.28.). Дана тенденція незмінна протягом 5 останніх років (дод. Н. 2.). Львівщина лідирує не лише в регіоні, а й стабільно входить в перелік найбільш протестних областей країни (дод. Н. 2., Н. 4.), а ще займає передові позиції в розрахунку кількості протестних подій на 100 тис. осіб (дод. Н. 3.). Більша частина протестів Львівської області (і ЗРУ) відбуваються в місті Львів. Станом на 31.08.2014 р. Львів ввійшов в Топ-5 міст України з найбільшою кількістю протестів, посідаючи 4 позицію. Це макрорайон ПрА регіону (дод. Н. 5.).

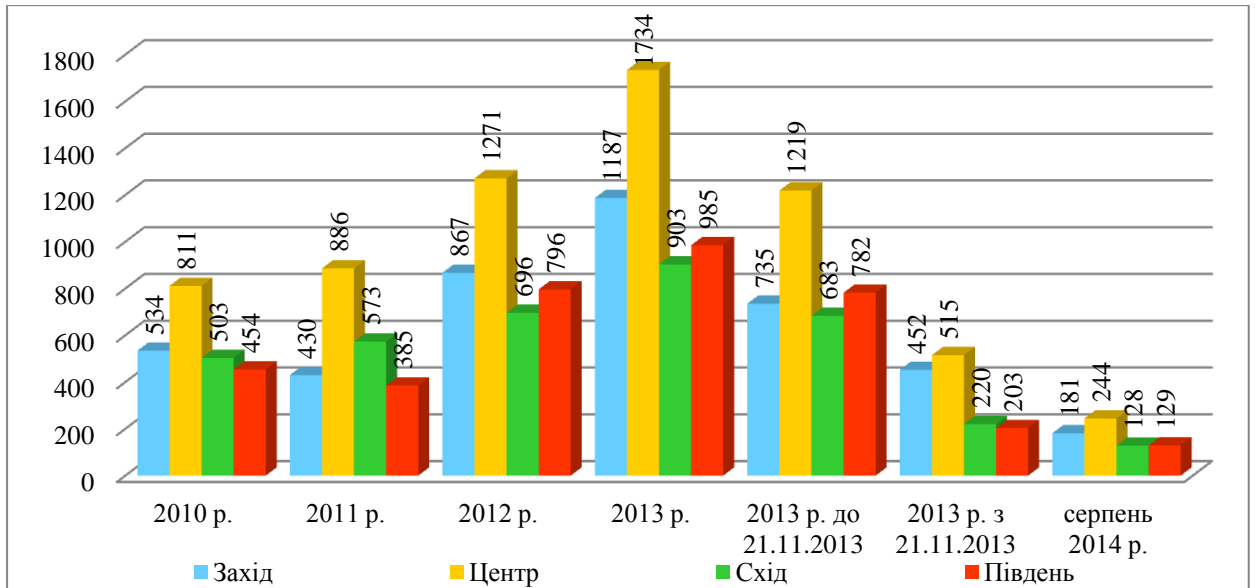

Рис. 3.26. Динаміка кількості протестів в регіонах України, 2010-2014 рр., од.

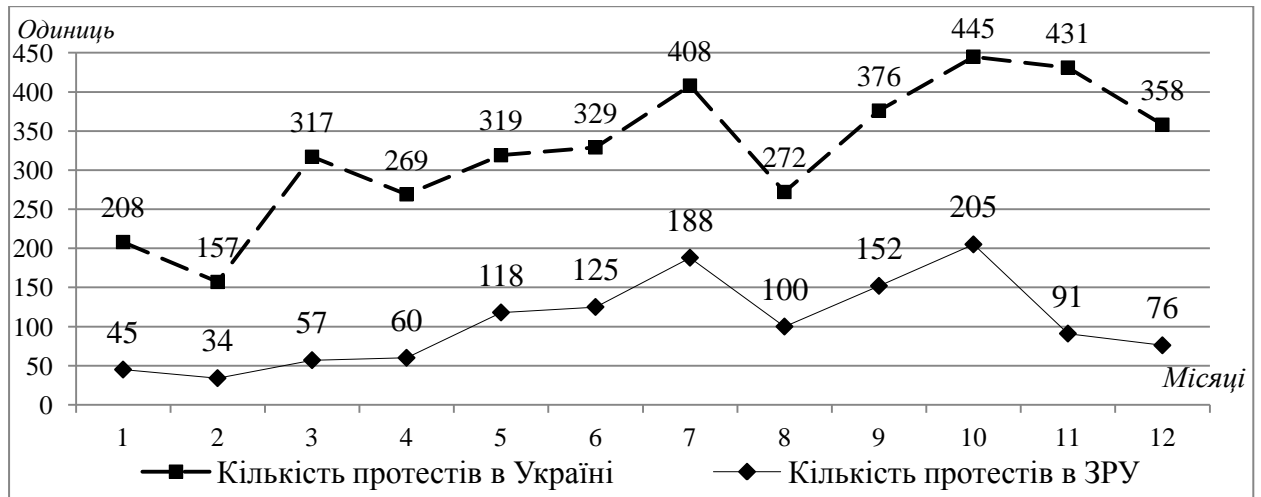

Рис. 3.27. Кількість акцій протесту в ЗРУ в 2012 р., одиниць.

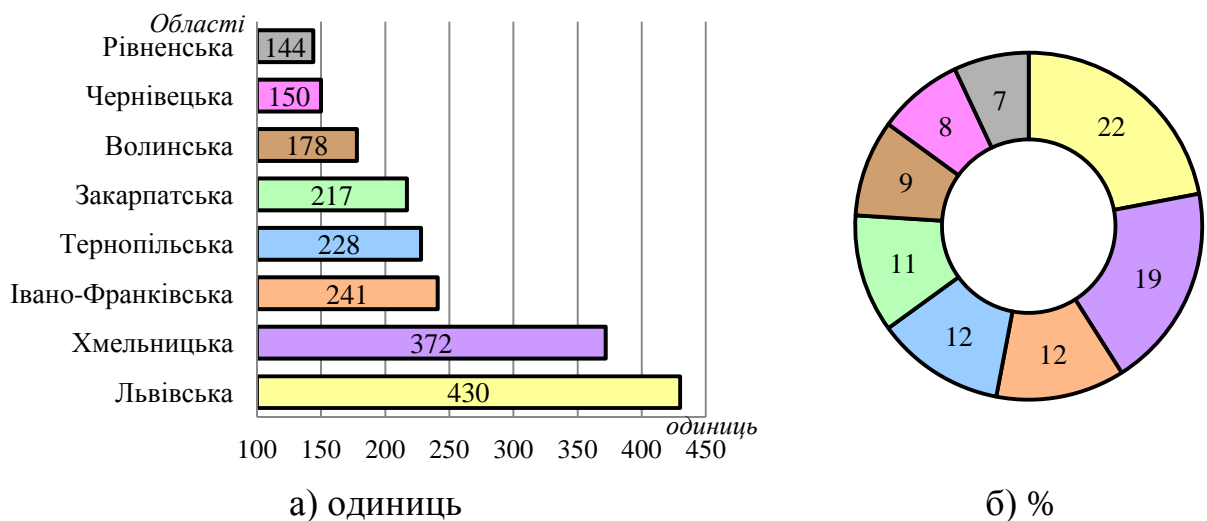

Рис. 3.28. Кількість акцій протесту в АТУ ЗРУ, 2013 р.(розроблено за [194]).

Значна кількість акцій протесту відбулась в Хмельницькій та Івано-Франківській областях (рис. 3.28., дод. Н. 2.–Н. 3.). На Галичину припадає половина ППр в регіоні, а на Рівненську та Чернівецьку разом – менше 15 %. Окрім останніх, найспокійнішою є Закарпатська область. Переважна більшість згаданих в ЗМІ протестних дій відбувались в обласних центрах (ядра ПрА), що може свідчити як про концентрацію конфліктів у великих містах, так і про те, що протести в містечках і селах рідше потрапляють навіть в обласні новини.

За тематикою усі протести поділяємо на політичні, ідеологічні, соціально-економічні та щодо захисту громадянських прав. З табл. 3. 2., бачимо, що в 2010–2011 рр. найбільше акцій соціально-економічного характеру та щодо захисту громадянських прав, тоді як в 2012–2015 рр. на перший план виходять політичні та ідеологічні протести (рис. 3. 29., дод. М. 1.).

Таблиця 3.2.

Тематика протестів в Західному регіоні України, одиниць

Типи протестів	2010 р.	%	2011 р.	%	2012 р.	%	2013 р.	%
Політичні	201	21	138	21	419	55	991	43
Ідеологічні	156	17	143	22	318	41	169	7
Соціально-економічні	379	40	300	45	16	2	608	27
Захисту громадянських прав	204	22	83	13	14	2	524	23
УСІ	937	100%	664	100%	767	100%	2292	100%

Призабуті під час Майдану соціально-економічні протести зростали і фактично в усіх регіонах ЗР України лишалися найбільш частими видами протестів. Під час протестів на захист громадянських прав піднімалися питання свавілля або бездіяльності правоохоронних органів, а також свободи слова та цензури в ЗМІ, корупції та люстрації. Політичні і ідеологічні протести вирізнялися неабиякою мобілізаційною активністю, вони чисельні і масові, політизовані і нерідко носять партійну символіку. В 2013–2015 рр. їх суттю стає патріотична мобілізація, яка відсуває на другий план конкретні вимоги Майдану (люстрація, боротьба з корупцією, зняття недоторканності), а також соціально-економічні проблеми, які загострюються політикою уряду. Це не означає, що питання

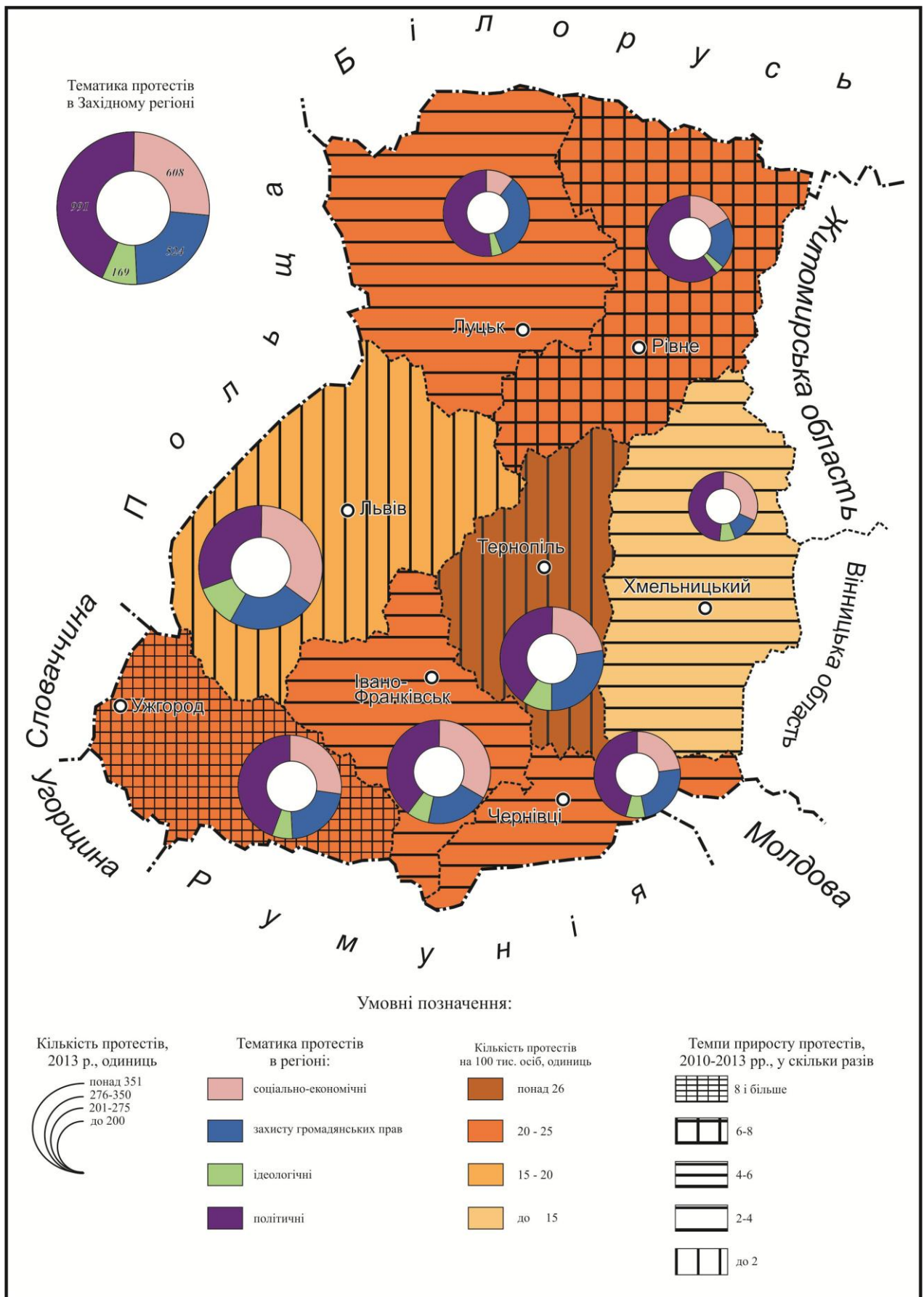

Рис. 3. 29. Протестна активність населення Західного регіону України, 2013 р.

конкретних реформ не можуть бути поставлені на порядок денний у майбутньому масовою протестною хвилею, однак це навряд може статися поки увага не перемикнеться з зовнішнього ворога на внутрішні українські проблеми [4; 163].

Отож, *політичні протести* – це протести, що стосуються політичних рішень влади, «проти» або «за» конкретних політиків, політичних партій чи уряду, включаючи протести в рамках електоральних компаній на підтримку певних кандидатів [4]. На ППр припадає більше третини усіх протестів ЗРУ (рис. 3.29., дод. М. 1., Н. 6.). Кількість ППр цілком очікувано і виправдано зростає у передвиборчі роки. До прикладу, найбільше зростання ППр припадає на період після президентських виборів 2010 р. з березня по червень, з подальшим поступовим спадом. Така сама тенденція спостерігається у вересні, напередодні місцевих виборів. Пік ППр у 2012 р., припадає на жовтень, адже вибори 28.10.2012 р. супроводжувалися чисельними протестними акціями (дод. П. 1.). Тоді, з виборами Верховної Ради було пов'язано 134 протестні події (рис. 3. 30.).

Тематика політичних протестів впродовж усього досліджуваного періоду в ЗРУ неодноразово змінювалась (дод. М. 1.), проте рівень протестів, зазначених в табл. 3. 3. був особливо високим. Структура політичних протестів 2012–2013 р.

Таблиця 3.3.

Тематика політичних протестів в ЗРУ, одиниць

Тематика політичних протестів	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік
Проти Президента України В. Януковича	13	22	43	23
Проти уряду загалом	21	44	44	48
Проти Партії Регіонів	2	2	26	24
Проти экс-міністра освіти, науки, молоді та спорту України Д. Табачника	37	6	8	0
На підтримку ультраправих політичних сил (ВО «Свобода»)	0	0	8	3
Проти ВО «Свобода»	0	3	3	23
На підтримку правих політичних партій	0	0	10	0
На підтримку ув'язнених Ю. Тимошенко та Ю. Луценка	0	19	7	2
В рамках електоральних кампаній	77	1	198	2

(див. рис. 3. 30., дод. П. 1., П. 2.) особливо одноманітна і спрямована переважно проти політики уряду, тодішнього Президента України, а також свавілля правлячої партії, дуже не чисельно – на підтримку правих та ультраправих сил.

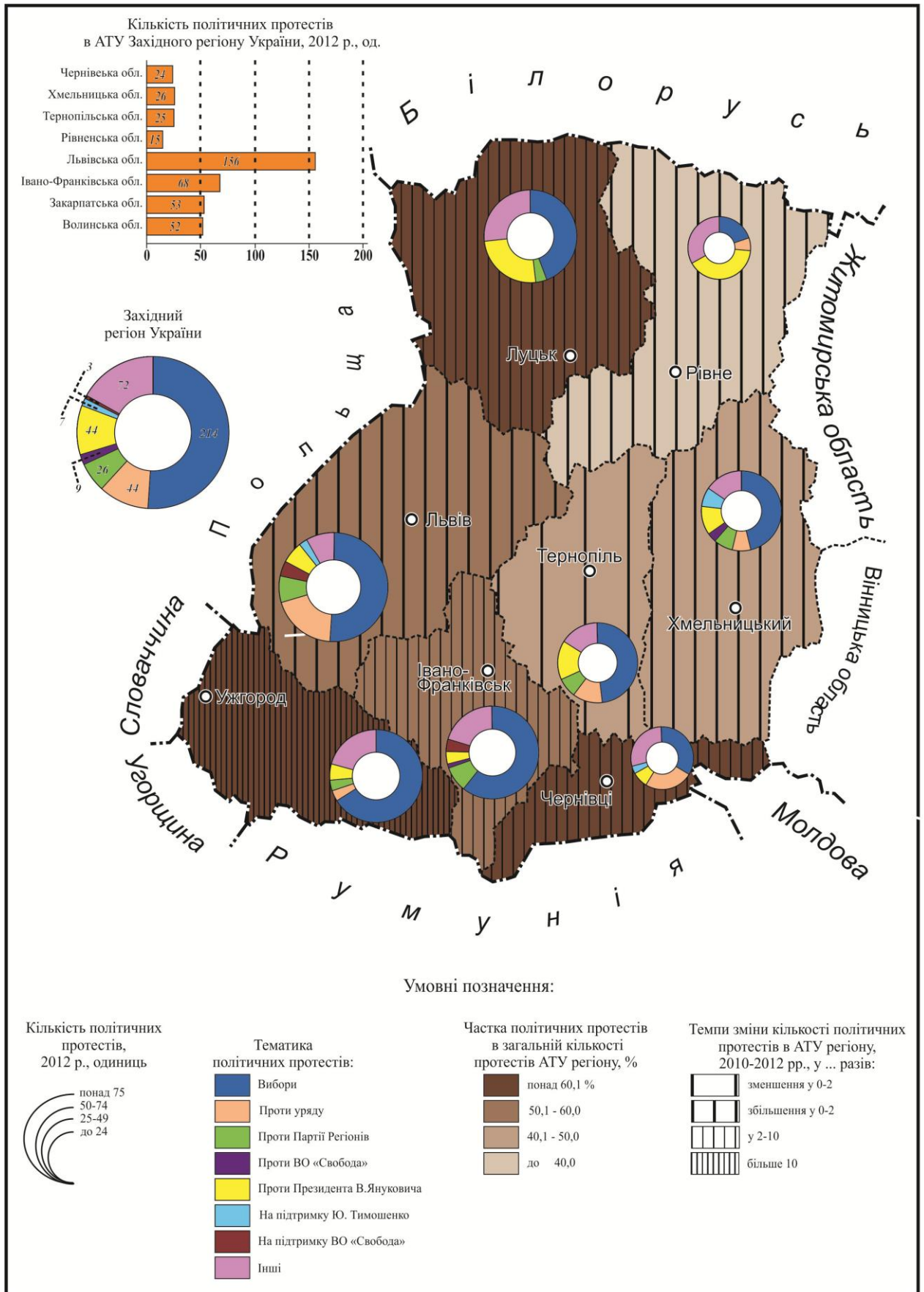

Рис. 3. 30. Протестна активність населення Західного регіону України (політичні протести), 2012 р.

Територіальне відображення ППр в ЗРУ особливо цікаве (дод. П. 1., П. 2.). Як бачимо з табл. 3. 4., найбільше протестів охопило Львівську область – майже третина протестів. Тут страйкували проти діяльності уряду та В. Януковича, а також найактивніше підтримували праві та ультраправі ПП. Львівщина пережила найбільше подій в рамках передвиборчих/поствиборчих кампаній, а також найчисельніші акції в рамках Євромайдану. Протести області привертають увагу як широкого кола громадськості, так і політиків, політичних партій, громадських організацій, тому їх вважаємо особливо політизованими. Інші галицькі області мають схожу протестну тенденцію, а саме тематику, значну кількість акцій, правда, меншу масштабність і чисельність.

Таблиця 3. 4.

Області	Географія політичних протестів в ЗРУ, одиниць.					Загалом
	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2013 рік, Євромайдан	
Волинська	14	13	52	31	81	191
Закарпатська	5	5	53	54	82	199
Івано-Франківська	31	19	68	44	83	245
Львівська	79	33	156	78	112	458
Рівненська	9	7	15	89	74	194
Тернопільська	24	15	25	35	88	187
Хмельницька	13	16	26	46	42	143
Чернівецька	9	16	24	45	47	141

Суттєвою була кількість ППр в північних областях, тут найактивніше підтримували ув'язнену лідерку опозиції Ю. Тимошенко. Дивує високими показниками політичної Пра Закарпаття. Якщо в 2010–2011 рр. її вважаємо найспокійнішою в регіоні, то події 2012 р.(протести перед виборами до ВРУ) та Євромайдан 2013 р. висунули АТУ на перші позиції за кількістю протестів, чого не можна сказати про Буковину та Хмельниччину. Проте низькі рівні протестної активності цих областей в ЗРУ не свідчать про низьку активність на всеукраїнському рівні [4; 197].

До політичного протесту, який вважаємо безпрецедентним, наймасовішим і найпотужнішим протестним рухом в Україні, відносимо події Євромайдану та Революції Гідності. Євромайдан не можна однозначно віднести до жодного типу протестів. Оскільки як суто політичний протест він бере свій початок 21.11.2013 р.

як реакція на рішення Кабінету Міністрів України про призупинення процесу підготування до підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом. В його основі лежали ідеологічні засади спрямовані на підтримку європейського вектора зовнішньої політики України (ідеологічний протест). Протести активізувались після силового розгону демонстрації в Києві вночі 30.11., коли демонстранти відстоювали особисті громадянські свободи та протестували передусім, проти корупції, свавілля правоохоронних органів та сил спецпризначення. Акцент протестів із проєвропейського змінився на антиурядовий, процес трансформувався в протест на захист громадянських прав і свобод [28].

На ЗРУ припадає 609 подій в рамках Євромадану за 2013 р. та 609 подій у 2014 р. (дод. П. 3.). Вісім міських Майданів з 8 обласних центрів ЗРУ увійшли в Топ-25 найчисельніших Євромайданів України, посівши 2–6, 9, 11, 17 позиції. Місто Калуш (Івано-Франківська область) посіло 25 позицію і стало єдиним не обласним центром, яке увійшло в даний перелік (дод. П. 4.).

Ідеологічні протести порушують історичні та ідеологічні питання і найчастіше пов'язані з регіональним поділом в Україні. Можна виділяти підгрупи акцій лівого та правого спрямування. До «правих» протестів відносимо події радикального націоналізму, відстоювання прав українців в своїй державі (на захист державного статусу української мови: щодо ухвалення законопроекту про регіональні мови, проти переважання російської мови у друкованих ЗМІ та загальному обсязі теле- і радіо мовлення, відстоювання права на власну історію: демонстрації вшанування пам'яті героїв ОУН-УПА, жертв Голодомору). Такі акції територіально тяжіють до західних, особливо до Львова, та центральних областей України. Інтерпретація минулого України, вшанування героїв та святкування національних/прорадянських свят потужно знаходить відгомін в політичній свідомості населення ЗРУ (дод. Р. 1.). Протести лівих орієнтацій проklamують культурну та політичну постсоціалістичну реінтеграцію пострадянських країн, стверджують або захищають радянську версію історії України, по суті є втіленням імперіалістичних амбіцій Російської Федерації на території української держави, і тяжіють до Східного регіону України та АР Крим (дод. Р. 1.).

До ідеологічних належать акції та заходи присвячені питанням українського націоналізму, «мовного» питання, антикомунізму, російського націоналізму, ставлення до СРСР, ОУН-УПА, проблеми, які стосуються Другої світової війни, питання розміщення Російського Чорноморського флоту в Севастополі, конфлікти навколо розколу Української православної церкви, протестні акції присвячені Голодомору, Дню Незалежності тощо (дод. Р. 2.). Варто зазначити, що тематика ідеологічних протестів постійно змінюється (дод. М. 1., Р. 2.). Ще у 2010 р. питанню розміщення Чорноморського флоту на території України було адресовано 37 акцій протесту, в 2011 р. таких акцій було лише 2. Водночас, якщо у 2010 та 2011 рр. мовного питання стосувалися лише близько 2 % протестних подій, то у 2012 р. цей показник підскочив до майже 60 %. Тобто кожна десята акція протесту, яка відбулася в Україні та кожна 2 акція, що відбувалась в ЗРУ у 2012 р., стосувалася мовного питання [4]. Станом на кінець 2014 р. констатуємо остаточну зміну тематики ідеологічного протесту. Вперше за історію незалежності, серед протестних акцій важко виявити події лівого ідеологічного спрямування. В Топ-3 тем протестів українців ЗР входять «За єдину Україну» (58 п.), «Український націоналізм» (28 п.), «Проти російської інтервенції»(18 п.) (дод. Р. 2.). Із територіальною організацією ідеологічних протестувань в ЗРУ можна ознайомитись в дод. Р. 3.

Однією з особливостей ПрА останніх років стала увага до історичних питань. В середньому 30 % протестних подій в Західному регіоні (або більше 175 а. з 1.01.2010 по 31.12.2014) кидали виклик певній інтерпретації минулого або захищали її. Найбільш масштабними кампаніями та конфронтаціями навколо історичних питань були акції пам'яті загиблих студентів у бою під Крутами в 1918 р., які в січні 2010 р. були зафіксовані в 8 обласних центрах ЗРУ України; чисельні протести за і проти присвоєння звання Героя України Р. Шухевичу та С. Бандері, конфронтація між крайньою правою ВО «Свобода» та лівими партіями й ветеранами Великої Вітчизняної війни на 9.05.2010 р. у Львові. При аналізі місячної динаміки історичних протестів помітні значні сплески, адже вони концентруються навколо визначних дат. Так, протестний

п'як у січні створений чисельними акціями на честь дня народження С.Бандери (1 січня) та річниці бою під Крутами (29 січня), а п'як у травні припадає на конфронтації у День Перемоги [4]. Популярними стають напади на радянські пам'ятники, що до зими 2014 р. мали більше символічну логіку, наприклад, нанесення плям жовтою і блакитною фарбами або надписи на кшталт «Кат України» на пам'ятниках Леніну. Для половини нападів на радянські пам'ятники нападник невідомий, але для тих подій, для яких все-таки можливо були ідентифікувати суб'єкта – це були в переважній більшості випадків активісти праворадикальних груп та ВО «Свобода». Напади супроводжувалися мобілізаціями та конфронтаціями з вимогами захисту або знесення пам'ятників.

Різке зростання кількості ідеологічних протестів мало дві хвилі. Першу викликали розгляд та ухвалення закону «Про засади державної мовної політики» від 3.07.2012 р. [2]. Розгляд та ухвалення законопроекту супроводжувались багатотисячними масовими акціями – близько 179 подій [4], або 80 % усіх протестних подій з цього питання, які були зафіксовані за весь час моніторингу (2010–2014 р.) сталися 2012 р. 94 % цих виступів – виступи на захист української мови або проти прийнятого закону про мови, який розширював офіційні сфери можливого вживання російської мови і, на думку експертів, де-факто надавав їй статус другої державної. Найчастіше «за мову» громадяни виходили протестувати у Львівській (57 п., максимальний показник у Західному регіоні та в Україні загалом), Івано-Франківській (28 п.), Волинській (16 п.), Тернопільській (14 п.) областях [3] (дод. Р. 4.).

Аналіз учасників протестів щодо «мовного питання» чітко і однозначно вказує на високу зацікавленість з боку політичних партій, котрі взяли участь у 68 % (63 п.) «мовних» протестів. Попри це, загальна кількість учасників «мовних» протестів не була високою. У 44 % акцій взяли участь менше ста осіб, при цьому в 34 % подій чисельність не була повідомлена взагалі. Такі характеристики як висока мобілізація ПП та невисока кількість учасників, вказують на зацікавленість політиків у створенні «мовного» ажіотажу. Сплеск політактивності зауважуємо і в ЗМІ та на ТБ [4]. Цікавим аспектом мовних протестів 2012 р. є поширеність

багатоденних акцій. Якщо загальна частка багатоденних протестів у 2012 р. становить 5 %, то в рамках мовних протестів багатоденні події проводилися вдвічі частіше – у 10 % випадків. Серед них – 6 багатоденних голодних страйків, 7 багатоденних мітингів та 18 багатоденних наметових містечок.

Друга хвиля ідеологічних протестів пов'язана із подіями Євромайдану. Вектор вибору зовнішньополітичного курсу держави став ідеологічною основою Революції Гідності та вилився в колосальний рух українського націоналізму та декомунізації. Розпочався масовий процес звільнення площ та майданів населених пунктів від радянських символів, пам'ятників тоталітарного режиму, назв вулиць та інше (більше 70 акцій). Від зими 2014 р. загальноукраїнською протестною акцією став «Ленінопад» – стихійна хвиля демонтажів і пошкоджень пам'ятників В. Леніну та іншим комуністичним діячам в Україні. Першою подією, яка набула широкого розголосу, стало повалення пам'ятника Леніну в Києві (8.12.2013 р.). На території ЗРУ було знесено більше 80 пам'ятників, при чому 90 % з них були повалені на території Хмельницької області (дод. Р. 5.–Р. 7.).

До *соціально-економічних протестів* належать антизабудовні конфлікти, трудові і робітничі протести (через затримку заробітної платні, закриття шахт), щодо захисту житлового права (проти виселення з гуртожитків), щодо комунальних послуг (проблеми з постачанням електроенергії та води, поганий стан доріг, громадського транспорту), соціальної інфраструктури (закриття поліклінік та шкіл), охорони здоров'я, освіти, екологічні конфлікти, питання приватизації міського простору, інтересів дрібного бізнесу, соціальних виплат, закриття компаній, шахрайств, зростання цін, безробіття. Соціально-економічні протести 2013–2014 рр (див. рис. 3. 31., дод. М. 1.) виявилися менш чисельними, організованими та політизованими та більш розпорошеними, ніж інші протести. Водночас їх найбільше, вони охоплюють найширші верстви населення і стосуються повсякденних питань з життя громадян. Вказують на структурні проблеми у державі, яка балансує між виборами і візитами Міжнародного валютного фонду та намагається зменшити дефіцит бюджету за рахунок скорочення видатків на невиробничі і несилові бюджетні сфери.

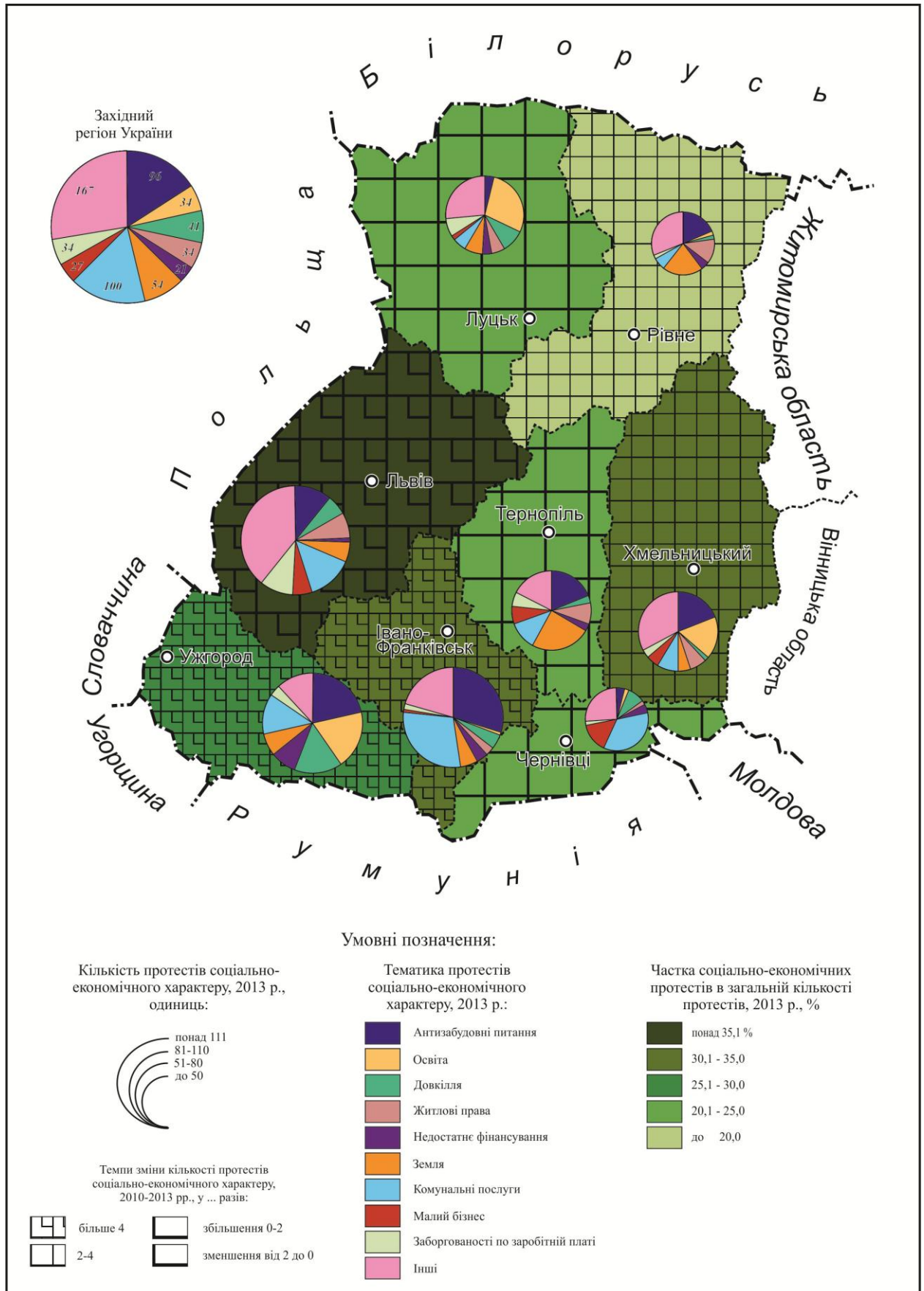

Рис. 3. 31. Протестна активність населення ЗРУ (соціально-економічні протести), 2013 р.

Протести на захист громадянських прав і свобод спрямовані насамперед на захист свободи слова, проти зловживань міліції, незаконних дій державних службовців, корупції тощо [3]. Під час цих протестів найчастіше піднімалися питання свавілля або бездіяльності правоохоронних органів (зокрема, хвилю протестів по регіонах України спровокувала поблажливість правоохоронців у справі жорстокого звалтування та вбивства О. Макар у Миколаєві, а також події у Врадіївці). Значний резонанс викликала справа Павличенків, яка масовими протестами прокотилася стадіонами та містами ЗРУ (рис. 3. 32., дод. М. 1.).

Незважаючи на відносно високу кількість протестів в Західному регіоні (1187 протестних подій), у 69,5 % випадків (для яких була повідомлена чисельність учасників, бо 294 зафіксованих подій не містили відомостей про кількість протестувальників) брали участь менше 100 протестувальників (див. табл. 3. 5., дод. М. 2., С. 1.), а майже 13,3 % акцій були проведені менш, ніж 10 учасниками. Водночас показники чисельності протестів 2013 р. в кілька разів вищі, ніж в усі попередні роки, 30,6 % акцій протесту залучили більше 100 осіб, а 9 % подій являли собою як мінімум тисячну протестну акцію. Зафіксовано щонайменше 20 акцій, з чисельністю більше 5 тисяч осіб.

Таблиця 3. 5.

Кількість учасників акцій протесту, одиниць.

Кількість учасників	2010 рік		2011 рік		2012 рік		2013 рік	
	Од.	%	Од.	%	Од.	%	Од.	%
1	117	25,6	12	4,3	27	6,2	37	4,1
1–10	35	7,7	30	10,8	68	15,5	80	9,0
10–100	146	31,9	136	48,9	226	51,5	504	56,4
100–500	91	19,9	76	27,3	87	19,8	153	17,1
500–1000	18	3,9	9	3,2	13	3,0	38	4,3
1000–5000	39	8,3	12	4,3	17	3,9	60	6,7
5000–10 000	7	1,5	2	0,7	1	0,2	14	1,6
10 тис. – 25 тис.	4	0,9	1	0,4	0	0	6	0,7
>25 тис.	0	0	0	0	0	0	1	0,1

Табл. 3. 5. і дод. С.1. демонструють, що українські протестні ініціативи мають низький мобілізаційний потенціал. Соціально-економічні протести та протести на захист громадянських прав у середньому значно менш чисельні, ніж протестні дії, пов'язані з боротьбою за владу або ідеологічними конфліктами.

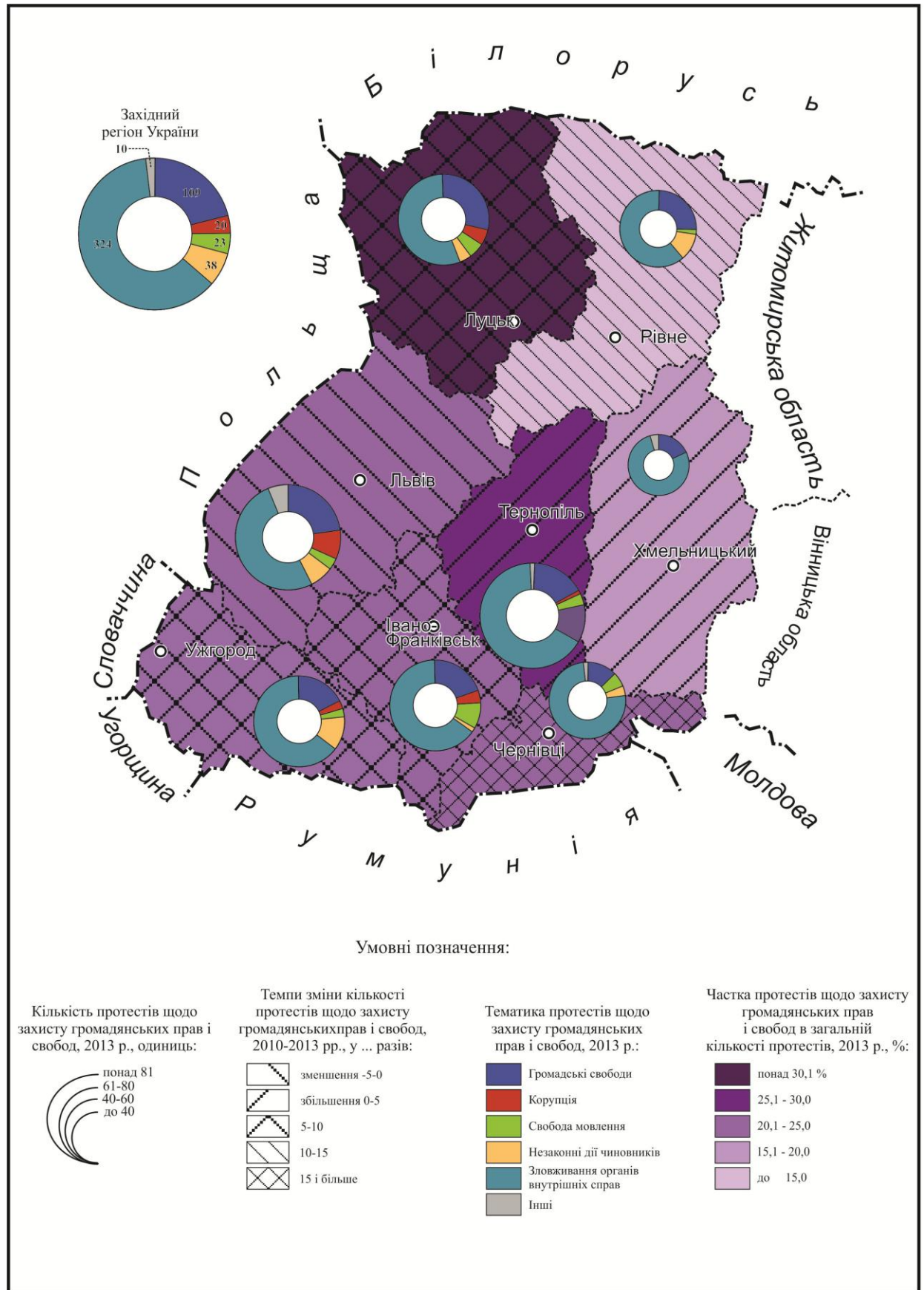

Рис. 3. 32. Протестна активність населення ЗРУ (протести щодо захисту громадянських прав і свобод), 2013 рік.

Це свідчить про слабкість й несформованість «громадянського» суспільства, а також його розкол: інституціоналізоване «громадянське суспільство» відірване від низових протестних ініціатив.

В масових суспільних протестах приймають участь різні верстви населення. Зазвичай рушійною силою є студентство. Також активну участь приймають пенсіонери, які мають вільний час, підприємці, в яких налагоджені справи, працівники з непостійною зайнятістю, актив різного роду громадських організацій та інтелігенція (освітяни, аналітики, журналісти). Як подано в дод. М. 3., С. 2., найактивнішими учасниками протестних ініціатив виступають самостійні, непартійні соціальні групи (студенти, пенсіонери, журналісти, ветерани, водії, футбольні фанати, селяни та ін.). Значно рідше до протестів підключаються організації підприємців, політичні партії, профспілки та ін. Зазвичай їхня участь припадає на час електоральних кампаній або резонансних суспільних подій. Найрідше протестують ідеологічні ініціативи (екоактивісти, українські, російські, кримсько-татарські націоналісти, феміністки та ін.).

Поширеним способом поділу протестів є їх структуризація за формами прояву. Форми протесту дуже різноманітні (дод. Б., Т. 1.). В ході нашого дослідження здійснено спробу розподілу усіх протестів, що мали місце бути в конкретному регіоні в конкретний проміжок часу, за 66 формами ППр.

В результаті виявлено наступне:

– в 2010 р. в ЗРУ зафіксовано 47 форм акцій протесту. Причому п'ять з них це одиночні випадки, 13 форм траплялись не більше п'яти разів, а 20 форм ППр, серед них – наметові містечка, арешти, побиття, блокування, автоколони, повторювались від п'яти до 20 разів. І лише 10 видів були найпоширенішими і найрегулярнішими, причому три з цих форм – пікетування, мітинг та голодування, повторювались більше 100 разів протягом року (дод. Т. 2.);

– в 2011 р. різноманітність форм протестів зменшилась до 43 форм. З них найменш «популярними» є 20 (менше п'яти акцій в рік), ще 13 форм повторювались до 20 разів, і лише дев'ять характеризуються значною частотою повторюваності, з них дві траплялись більше 100 разів – мітинги і пікетування (дод. Т. 2.);

– в 2012 р. кількість форм ПрА дещо зросла. Зафіксовано більше 52 різних форм, сім з них – одиничні випадки, а ще 13 повторювались менше п'яти разів в рік, тобто ці форми протесту користуються малою популярністю в населення. 16 форм протесту повторювались до 20 разів на рік, зокрема це акти вандалізму, страйки, голодування та ін. А 15 форм були найбільш поширені, а три з них мали кількість акцій більше ста – пікетування, мітинги, символічні акції (дод. Т. 2.);

– кількість форм ППр в 2013 р. залишилась такою як в 2012 р., проте самі форми змінились та суттєво зросла їх кількість і масовість. Шість форм протесту носили одиничний характер. Попри це серед них були такі кричущі форми, як вбивства та самогубства. Ще 10 форм траплялись дуже рідко. 16 – зафіксовано до 20 разів. 13 (автоколони, страйки, графіті, акти вандалізму, арешти) носили середньостатистичний характер повторюваності, і п'ять форм (пікетування, мітинги, символічні акції, блокування, демонстрації) траплялись більше 100 разів. На них припадає 60% акцій протесту Західного регіону. Події Євромайдану суттєво поповнили арсенал форм протестування. Були використані нові і постмодерні форми протесту (лежачі протести, мовчання тощо). Виділимо наступні:

а) політичний стріт-арт охоплює явища, пов'язані з публічною художньою активністю та об'єднує різні напрямки вуличної творчості, зазвичай графіті та моралізм тощо (дод. Т. 1.). Особливо актуалізувався під час революційно-воєнних подій 2013–2014 рр. Патріотичний бум втілювався у багатьох креативних художніх формах: фарбування оглядово видимих об'єктів (мостів, глухих стін багатоповерхівок, стел на в'їздах у населені пункти, автозупинок, набережних) у національні двоколори, декорування автомобілів, випуск дизайнерських колекцій із патріотичними принтами, оформлення газонів, покришок люків, гігантські графіті, мурали. Сплеск патріотизму в 2014 р. призвів до перевтілення українських міст. Політичний стріт-арт має колосальну іміджеву силу. У цій техніці виконані посвяти «Небесній сотні» та полеглим воякам та мирному цивільному населенню під час АТО. Спецназівець, який замахнувся на беззахисну фігуру; В. Янукович та В. Путін із символічною кривавою плямою на лобі, портрети Героїв Небесної Сотні – це сучасний український політичний стріт-арт в ЗРУ;

б) непересічною формою протесту є політичні інсталяції, постановочні мізансцени, які створюються тимчасово на публічному просторі у форматі режисерського задуму (дод. Т. 1.). Наступні інсталяції були представлені громадянам ЗРУ (2013–2014 рр.) – тризуб–гільйотина із надписом «Люстрація», солом'яне опудало В. Путіна та ін.

в) однією із постмодерних форм ПА є флешмоб (дод. Т. 1.), який укорінився у політику, керуючись головною метою – викликати у випадкових глядачів цікавість, бажання дізнатися, що відбувається. Він перетворився в нову форму демократичної активності громадян за мережевим принципом формування. Особливої уваги заслуговують численні патріотичні флешмоби у період Євромайдану, проти псевдореферендумів у Криму та на Донбасі, до Дня Конституції України та Дня Державного Прапора України, а також бойкот російської продукції. Популярними зараз формами флешмобів є відправлення однакових за змістом електронних повідомлень на офіційні сторінки політиків. Оригінальним флешмобом, що прийшов із Заходу, але істотно переформатувався в Україні, є #IceBucketChallenge, коли українці вдавалися до крижаних обливань із передаванням естафети наступним трьом учасникам (чи колективам) задля збору коштів на потреби армії. Цей флешмоб (попри несерйозність форми – для людей поважного віку) охопив далеко не лише молодь: естафету першими просували саме ректори вузів, мери міст, топ-менеджери, політики, творчі особистості, духовенство. Вважаємо, що флешмоб попри несприйняття його частиною громадськості, є одним із найдинамічніших методів згуртування громади для вирішення спільної проблеми. Різновидом політичних флешмобів є просування користувачами соціальних мереж, насамперед Facebook і Twitter, хештегів для позначення тем, що становлять інтерес у мікроблогах мереж. У рамках флешмобу учасники розсилали заздалегідь заготовлені твіти англійською мовою, адресовані впливовим політикам, журналістам і громадським діячам по всьому світу.

г) Як нова ФПП популярним стає політичний перформанс, що уже засвідчив свою ефективність як технологія взаємодії (впливу). Втіленням постмодерного перформансу вважаємо візуалізовану форму протесту проти авторитарних законів

від 16.01.2014 р., які зокрема, забороняли носіння масок та шоломів під час мирних вуличних акцій. На народні віча кількох наступних днів протестувальники приходили у каструлях, мисках, друшляках, будівельних і військових касках, перев'язували обличчя шарфами, прикривалися розмальованими у блакитно-жовту тональність медичними масками. Автомобілісти зумисне формували колони понад п'ять автівок. На спинах перехожих висіли плакати з написами: «Я – п'ятий! Не йди за мною!». Політичні перфоманси з використанням державних символів – прапору, герба, зокрема їх кольорів, мелодики гімну особливо поширені. Адже національна символіка якнайкраще виражає уявлення про колективну спільноту «ми», а тому активно використовується в критичні моменти, які вимагають мобілізації суспільства. Політичні перфоманси є невід'ємним атрибутом парламентаріїв, політичних партій (народна люстрація чиновників із використанням сміттєвих баків, #TrashBucketChallenge).

Проаналізувавши поширеність форм протесту, констатуємо, що найпоширенішими в регіоні є: пікетування, мітинги, символічні акції, демонстрації/марші, блокування, голодування, страйки, переслідування, акти вандалізму, графіті, автоколони, наметові містечка (дод. Т. 3.). Відмітимо і латентну форму протесту, яка не зафіксована статистично, але має реальну амплітуду коливань. Це кіберпротести, акції непокори і флешмоби в соціальних мережах.

Отже, суспільно-політичне життя населення Західного регіону супроводжували різного роду протести, характер протікання, зміст, чисельність та можливі результати яких є полем для майбутніх суспільно-географічних пошуків. Здійснений аналіз ПрА в регіоні дозволив виявити низку форм геопросторової локалізації. Макроядром регіону вважаємо місто Львів, протестні ініціативи в якому масові і чисельні, нерідко політизовані і зазвичай носять суспільний резонанс. Оскільки протести насамперед звернені до влади, то і концентруються вони поближче до органів центральної влади, де виникають обласні ядра ПрА регіону – обласні центри, та субобласні ядра – міста обласного підпорядкування та районні центри. Ядрами локального значення вважаємо конкретні населені пункти, де мали місце протестні події за весь досліджуваний період.

3.4. Фахова активність населення

Фахова політична активність – це вид ПА, який виявляється через участь та діяльність громадян, партій, рухів, об'єднань (мова йде про офіційне членство, а не симпатизування чи діяльність на волонтерських засадах) в офіційно зареєстрованих громадських та політичних об'єднаннях, які, як правило, беруть участь у виборчому процесі.

Аналізуючи загальну картину ФА населення ЗРУ пропонуємо зупинити увагу на таких ключових аспектах, як просторово-часові зміни кількості місцевих осередків (далі – МОс) політичних партій (далі – ПП) різного рангу в межах регіону, географія представництва ПП в місцевих органах влади та центральних державних органах в розрізі найпопулярніших політичних партій регіону.

Після здобуття Україною незалежності Західний регіон став політично найактивнішим регіоном України. Він характеризується значною партійною активністю населення, великою кількістю обласних, районних та первинних осередків політичних партій України та значною кількістю їх членів.

Станом на 01.01.2015 р. в Західному регіоні України зареєстровано 77358 місцевих осередків всеукраїнських ПП, з яких 46420 це первинні осередки. Таким чином в регіоні функціонує 30 % МОс ПП різного рангу, що найбільше серед регіонів України, як і в показнику загальної кількості структурних утворень (рис. 3. 32., дод. У.), так і кількості первинних осередків політичних партій. З 2010 по 2015 рр. частка регіону зросла ще на 2 %, таким чином лише закріпивши лідируючі позиції. Отже, відмітимо, що зміна кількості партій та їх осередків в регіоні та Україні має схожу динаміку(рис. 3. 32.–3. 34.).

В 2014 р. загальні тенденції еволюції кількості ПП та їх МОс змінились – суттєво зменшилась. Це можна пояснити наступними причинами:

– Революція Гідності змінила вертикаль політичної влади та трансформувала партійну систему. Діяльність однієї з найбільших партій з українського політикуму – Партії регіонів та її лідера – В. Януковича на посаді Президента була основною причиною масових протестів Євромайдану.

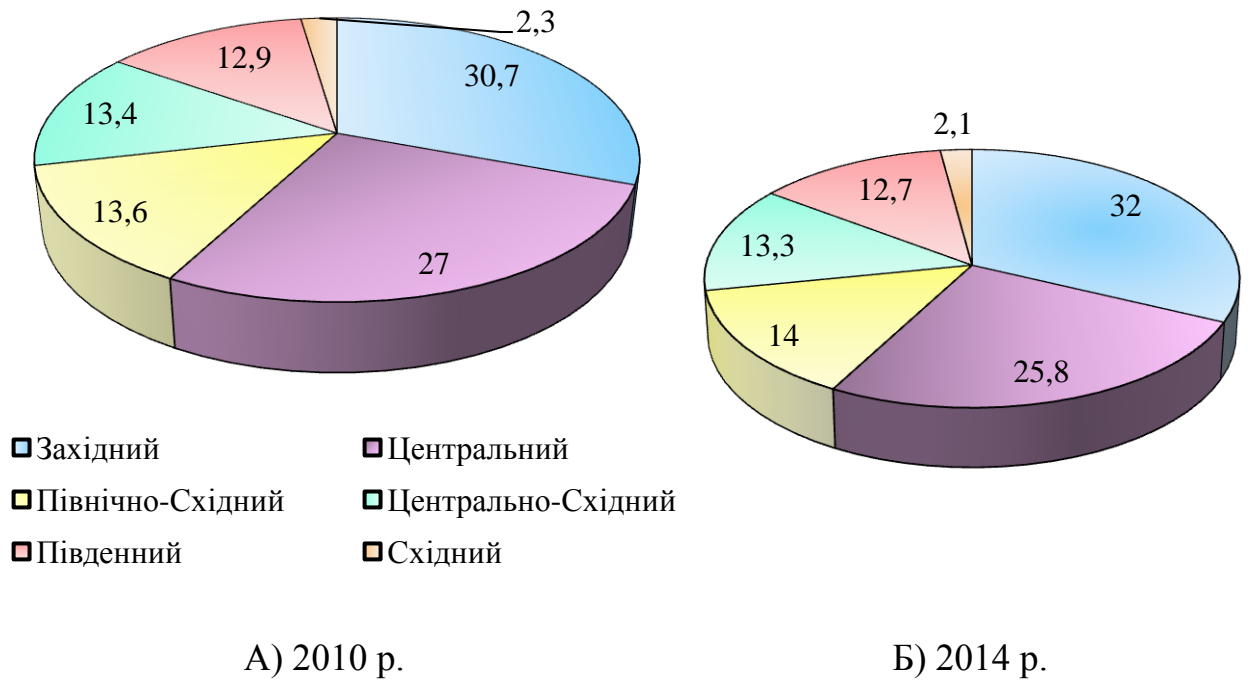

Рис. 3. 32. Позиціонування Західного регіону за кількістю місцевих осередків політичних партій в Україні, %

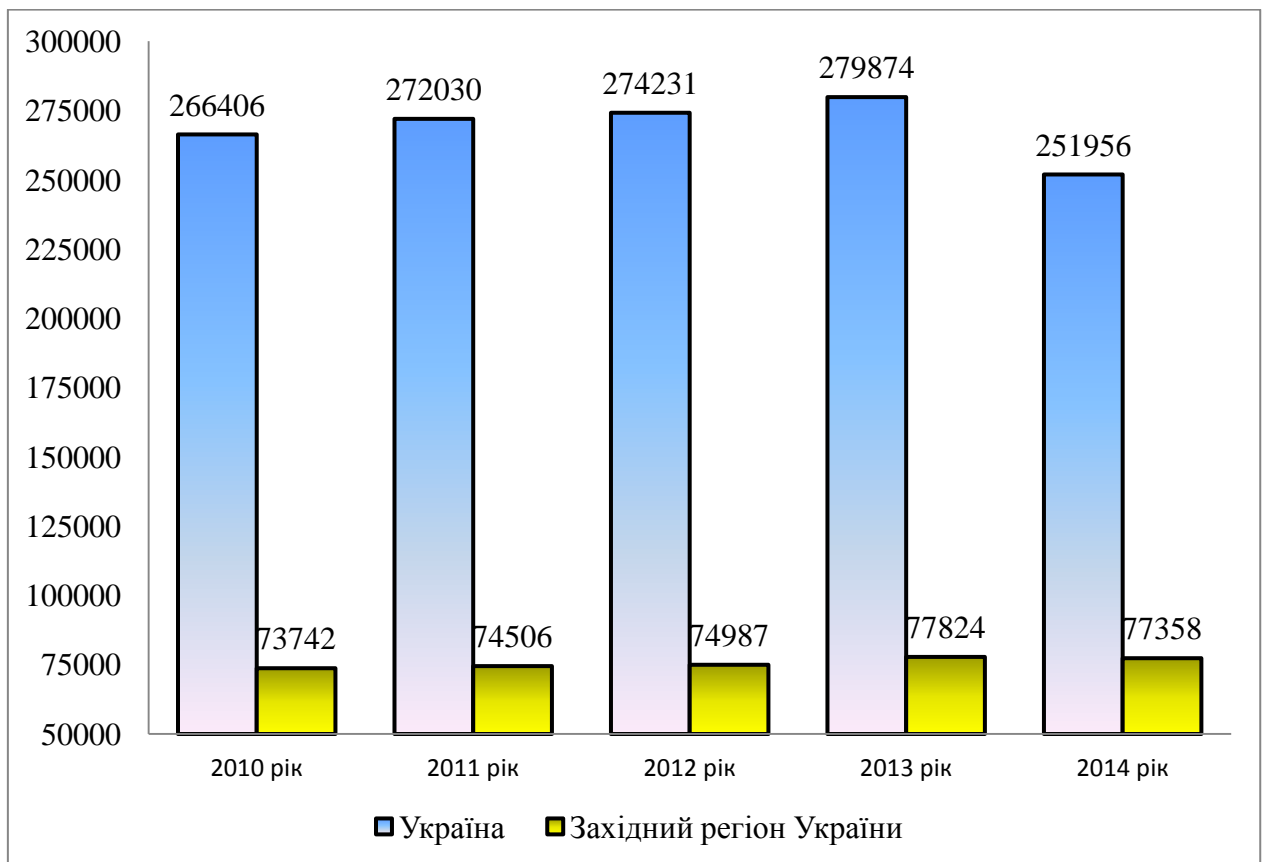

Рис. 3. 33. Динаміка кількості МОс ПП в ЗРУ та Україні, од., 2010–2014 р.

Прийняття 16.01.2014 р. в Верховній Раді України 10 законів, направлених на звуження конституційних прав і свобод громадян завдяки голосам депутатів з «Партії регіонів» з порушенням установленної процедури голосування, викликало чергову хвилю протестів проти даної партії. 25.01.2014 р. дві області ЗРУ – Тернопільська та Івано-Франківська облради прийняли рішення про заборону діяльності та символіки Партії регіонів на території своїх областей. Після кривавих подій 18–20.02.2014 р. члени Партії Регіонів почали залишати лави партії. В період з січня по травень 2014 р. фракцію покинули 106 депутатів, загалом із партії до червня 2014 р. вийшло близько 1 млн осіб. Частина колишніх політиків з Партії регіонів заснувала Партію розвитку України та «Опозиційний блок». Проте відновити кількість осередків чи кількість прихильників Партії Регіонів новим проектам наразі не вдалось.

– Крах однієї із найстаріших партій України – Комуністичної партії України (далі – КПУ) розпочався 16.01.2014 р., коли комуністи в повному складі підтримали введення «законів про диктатуру», а 28.01.2014 р. не голосували за їх скасування. 20.02.2014 р. фракція Компартії стала єдиною з-поміж парламентських фракцій, що не дала жодного голосу за Постанову про засудження застосування насильства. В 2014 р., після перемоги Євромайдану, Комуністична партія України почала співпрацювати з проросійськими сепаратистськими терористичними угрупованнями, що дало підставу в. о. Президента О. Турчинову ставити питання про заборону її діяльності, 13.05.2014 р. обіцяти заборону діяльності компартії у разі, якщо Міністерство юстиції доведе їхню причетність до сепаратизму. 14.06.2014 р. докази протиправної діяльності Комуністичної партії України та її представників, що налічують близько 120 сторінок, а також відео- і аудіо матеріали (докази причетності представників партії до дій, які призвели до окупації Криму Росією, до постачань зброї і фінансування терористів у східних регіонах, до проведення сепаратистських референдумів у Луганській і Донецькій областях, факти безпосередньої участі представників КПУ в активних бойових діях проти українських сил антитерористичної операції) були передані до Міністерства

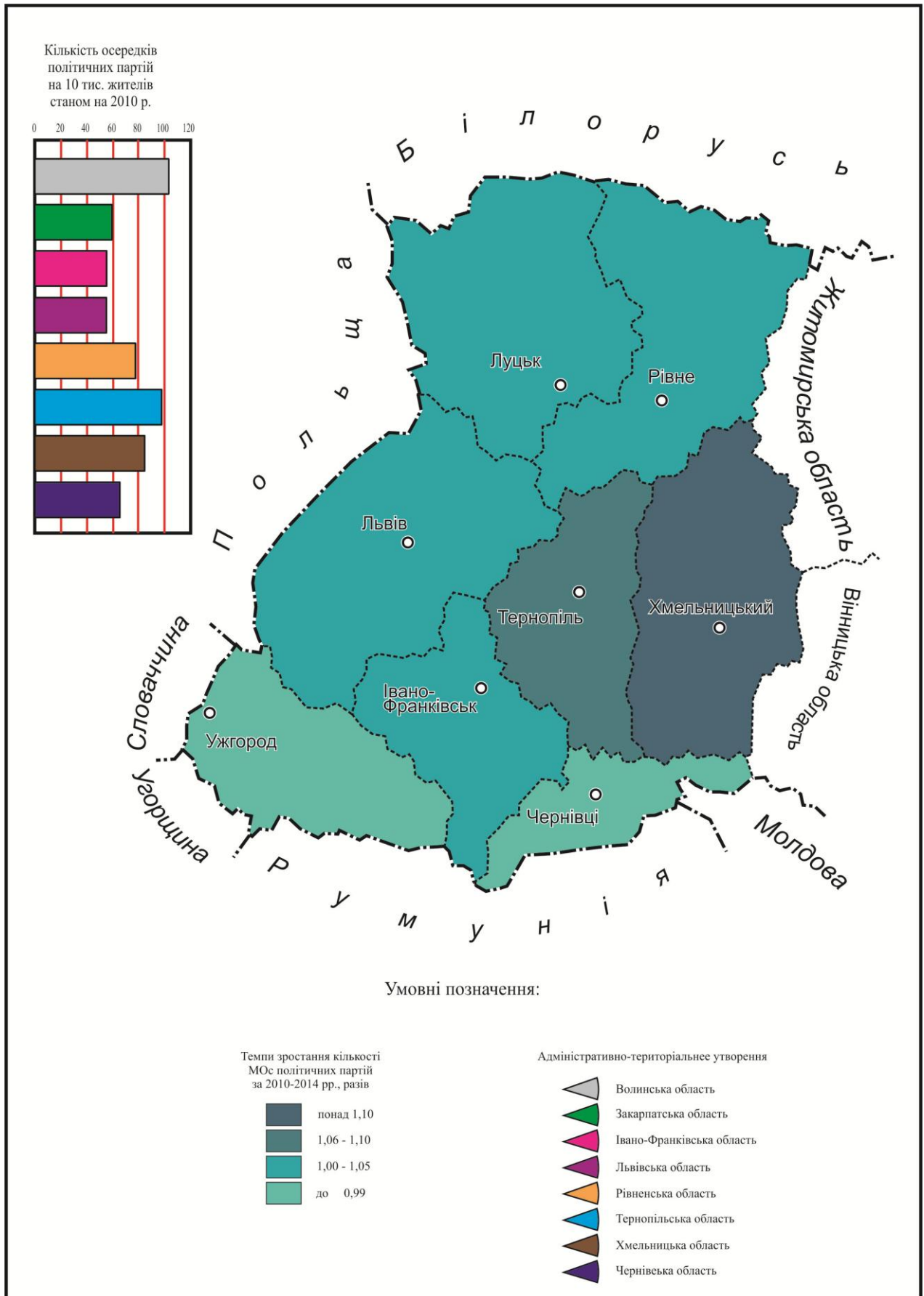

Рис. 3. 34. Фахова політична активність Західного регіону України, 2014 р.

юстиції. 24.07.2014 р. було оголошено про розпуск фракції Компартії у Верховній Раді VII скликання. Одразу окружний адміністративний суд Києва розпочав розгляд позову про заборону КПУ. Незважаючи на спроби ліквідації Компартії, ЦВК зареєструвала її для участі у позачергових парламентських виборах (які Компартія провалила, вперше не потрапивши до парламенту).

З 24.07.2015 р. всі компартії в Україні не можуть бути суб'єктами виборчого процесу та брати участь у виборах, тобто вони є забороненими.

Тенденції зменшення кількості партій характерні і для більшості з областей регіону (дод. Ф. 1.), за винятком Тернопільщини. Цікавою, з огляду динаміки кількості осередків ПП, є Хмельницька область, де абсолютний приріст кількості МОс в проміжку 2012–2013 рр. сягнув більше 2 тис. осередків.

В розрізі областей ЗРУ, зауважимо, що найбільша кількість партійних осередків знаходиться на території Хмельницької області (табл. 3. 5.). Це п'ятий показник в державі (дод. Ф. 2.) та перший в регіоні (рис. 3. 35.).

Таблиця 3. 5.

Кількість МОс ПП по АТУ ЗРУ, 2014 р., одиниць

Області	Чисельність МОс ПП		
	Мала (до 7,5 тис.)	Середня (7,5–10,0 тис.)	Значна (більше 10,0 тис.)
Волинська область			+
Закарпатська область	+		
Івано-Франківська область		+	
Львівська область			+
Рівненська область		+	
Тернопільська область			+
Хмельницька область			+
Чернівецька область	+		

Так було не завжди, в лідери область вийшла лише в останні два роки (дод. Ф. 3.). На Хмельниччину припадає 17% загальної кількості МОс партій (рис.3. 35.). Значна кількість осередків знаходиться на Львівщині, Тернопільщині та Волині (табл.3. 5., рис. 3. 35., дод. Ф. 1.–Ф. 3.). На ці області загалом припадає майже 50 % усіх МОс ПП регіону. Варто зазначити, що Львівська область тримала лідерство за даним показником в ЗРУ до 2012 р., опісля займає 2 позицію (дод. Ф. 3.). Найменша кількість осередків припадає на Чернівецьку область – майже 6 тис.

осередків, або 8 % від загальної кількості МОс ПП (рис. 3. 35.), яка входить в трійку областей з найменшою кількістю МОс ПП, поступившись лише Донецькій та Луганській областям, частина з яких окупована. Така ситуація характерна впродовж останніх двох років, а до 2013 р. Буковина мала найменшу кількість офіційних осередків політичних партій (дод. У., Ф. 1.–Ф. 3.).

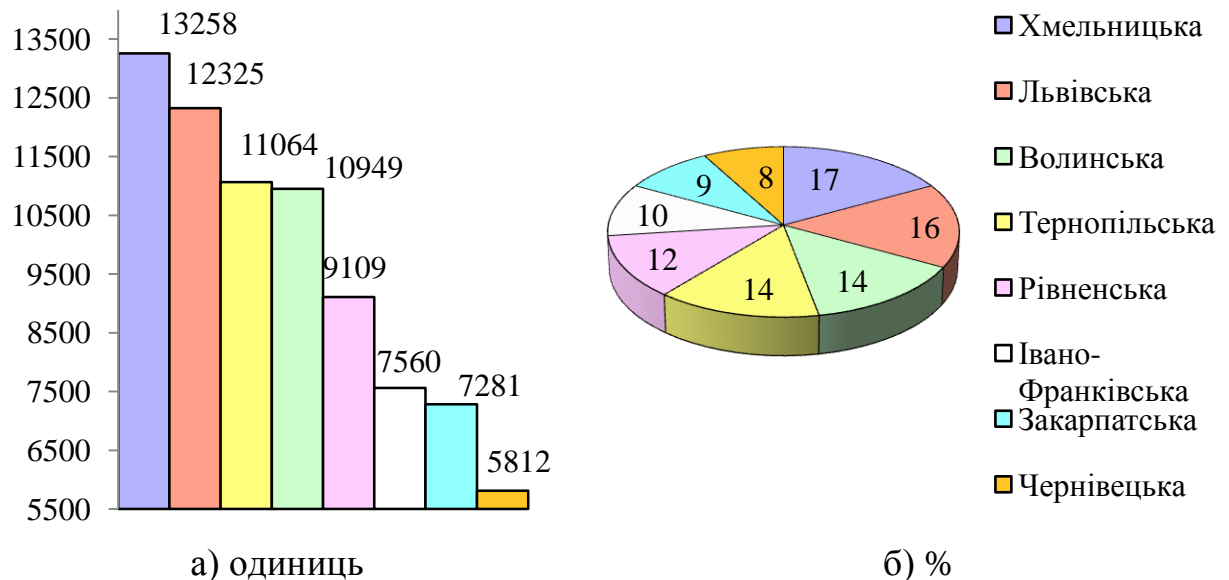

Рис. 3. 35. Кількість МОс ПП по АТУ ЗРУ, 2014 рік.

Цікавою є географія місцезнаходження керівних органів політичних партій. В даному випадку Західний регіон не займає лідируючих позицій, найбільше керівних органів партій знаходиться в столиці (майже пів сотні), тоді як на інші регіони припадає менше 10. В даному випадку це 4 керівні органи ПП у Львівській області, 2 – на Закарпатті, та 1 – на Рівненщині.

Дослідження геопросторового представництва політичних партій в центральних та місцевих органах державної влади пропонуємо здійснювати в розрізі найпопулярніших ПП регіону. Такими, згідно результатів останніх виборів (2012 р. і 2014 р.) та соціологічного опитування (дод. В. 1., В. 2.) показали, можна вважати наступні політичні партії (див. дод. Ф. 4.).

Найбільш розгалужену систему дієвих осередків партії в ЗРУ, особливо у північних його областях, має ВО «Батьківщина» – майже 500 районних осередків. Зазначимо, що в період 2010–2012 рр. спостерігався певний відтік членства з партії, що пов'язано як із деяким тиском на прихильників

Ю. Тимошенко (за правління В. Януковича), так і певним розчаруванням виборців у партії. Друга хвиля відтоку членів партії припала на 2014 р., коли вона по суті втратила значну частку своєї старої еліти. Водночас, в умовах політичної кризи щодо реформи про децентралізацію влади 2015 р. кількість прихильників та симпатиків партії суттєво зростає (за рахунок відтоку чи розчаруванню громадян в політиці партій «Народного фронту» та БПП). Цікавою є географія представництва даної партії в місцевих органах влади. Станом на 2012 р. при владі (в міських та обласних радах) в ЗРУ перебуває 1200 представників даної політичної сили. Найбільше місцевих депутатів на Волині, Тернопільщині та Рівненщині, найменше – на Закарпатті.

«Народний фронт» базується на партійній основі «Фронту змін», котрий в свою чергу до 2013 р. мав хорошу динаміку розвитку партійної структури. До партії часто приєднувались окремі депутати від різних політичних сил. Наприклад, Волинський обласний осередок партії «За Україну!» майже повним складом перейшов до «Фронту Змін». Піком популярності партії вважаємо Парламенські вибори 2014 р., опісля, здебільшого через урядову діяльність лідера партії, популярність політсили, як і кількість її членів стала зменшуватись. Партія «Наша Україна» майже повністю розпалася і частина її соратників перейла в «Батьківщину», «Громадянську позицію» А. Гриценка та ін.

ВО «Свобода» має розгалужену партійну мережу і досить стабільне членство, особливо потужне представництво на Львівщині. Партію називали «проривом» виборів 2012 р., проте уже через 2 роки вона не пройшла в парламент. Ряди партії теж порідшали.

Партія регіонів найбільш активно працювала у Закарпатській області. Спиралася на вертикаль виконавчої влади, але беззаперечного домінування в області їй набути не вдалося. Партія регіонів мала представництво у радах усіх рівнів усіх АТУ ЗРУ. До неї долучалася партія «Єдиний центр», яка мала найбільш розгалужену структуру, яка формувалася ще з 2002 р. з лав «Нашої України». Участь партії у масових акціях соціального та благодійного характеру зробило структуру злагодженою і мобілізованою.

До 2014 р. дослідження партійності керівників органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування демонструє чітку політичну заангажованість абсолютної більшості посадових осіб. Найбільше керівників органів влади мали стосунок до Партії регіонів. Наявність кількох керівних посад у представників інших партій пов'язано або з особистим авторитетом певної особи, або ж із електоральною специфікою окремого району.

Внаслідок подій на Євромайдані кардинально змінився баланс сил у політичній системі регіону. Так, 20.02.2014 р. саморозпустилася фракція Партія Регіонів у обласних та міських радах, а також у більшості районних та міських рад ЗРУ. З партії почали виходити місцеві депутати різних рівнів. Таким чином партія повністю втратила свої домінуючі позиції, зокрема у всіх органах місцевого самоврядування областей. ВО «Батьківщина», ВО «Свобода» та «УДАР» стали не лише найбільш рейтинговими, але і найбільш впливовими, отримавши контроль над більшістю районних державних адміністрацій.

Крім того, в результаті подій Революції Гідності в регіоні з'явилися декілька формальних та неформальних громадських ініціатив. Зокрема, активно діє на території Правий сектор. Під час революційних подій активісти організації брали активну участь в зайнятті приміщень обласних державних адміністрацій та ще декількох державних установ, що знаходяться в регіоні. Активісти організації забезпечували цілодобову охорону цих будівель, зокрема, приміщення обласної адміністрації. Також активісти Правого сектору в нічний час займалися патрулюванням вулиць, чергували на блокпостах на виїзді з міста. Правий сектор у післяреволюційний період бере активну участь у громадських протестах проти «кулуарних» призначень. До списку найпопулярніших партій 2012 р. добавились постмайданівські партії. Зокрема Блок Петра Порошенка, ВО «Самопоміч», «Правий сектор», «УКРОП» та ін., які потужно заявили про себе на виборах 2014 р.

Позиціонування депутатів ВРУ від регіону представлене досить потужним пластом. Західний регіон в ВРУ представляє 84 народних депутати (майже 20 % усіх обранців країни), це на 4 особи менше ніж, в Парламенті

сьомого скликання. Найбільше нардепів – вихідці із Львівщини – 37 %, найменше з Волині – 7 % (дод. Ф. 5.).

Цікавою є партійна приналежність обранців регіону (дод. Ф. 5.). Ситуація виглядає наступним чином. Від Рівненщини до Парламенту пройшло дев'ять депутатів, шестеро з яких є представниками колишніх опозиційних партій і підтримували Євромайдан з його перших днів. Двоє депутатів від області після трагічних подій 20.02.2014 р. вийшли з фракції Партії Регіонів та поповнили лави депутатської групи «Суверенна європейська Україна». На виборах 2012 р. у одномандатних виборчих округах Закарпаття було обрано шість народних депутатів України: 3 – Партія Регіонів; 3 – партія «Єдиний центр». Після подій, пов'язаних із Євромайданом, регіонали вийшли зі складу фракції. Ці депутати увійшли до складу депутатської групи «Суверенна європейська Україна». Натомість народні депутати України, які є членами «Єдиного центру», залишаються позафракційними. Львівську область за своїм походженням та місцем обрання у ВРУ представляють 28 депутатів. Депутати від Львівщини майже у повному складі поповнили лави двох фракцій – ВО «Свобода» (9 осіб) і ВО «Батьківщина» (11 осіб), троє є позафракційними, двоє – члени фракції «УДАР», по одному депутату у фракціях КПУ і Партії Регіонів. Після подій Євромайдану жоден з зазначених депутатів не поміняв свою партійну чи фракційну приналежність. З 8 депутатів Верховної Ради від Тернопільщини жоден не змінив свою партійну чи фракційну приналежність у результаті подій Євромайдану. Четверо з них перебувають у лавах фракції ВО «Батьківщина», троє – ВО «Свобода», один – член «УДАРу». 11 народних депутатів України, шість з яких є мажоритарниками, представляють Хмельницьку область у парламенті. Внаслідок подій Євромайдану двоє мажоритарників, вийшли зі складу фракції Партії Регіонів та стали позафракційними.

Намірів балотуватися на посаду Президента України ніхто з місцевих політиків не виявляв. До закінчення терміну реєстрації у соціальних мережах поширювалися заклики до мера Львова, Андрія Садового, з проханням балотуватися на пост Президента. Проте А. Садовий відмовився та заявив, що

наразі має бажання працювати лише на місцевому рівні. Найбільш ймовірним кандидатом на посаду Президента від Рівненщини міг бути экс-міністр внутрішніх справ України та лідер громадського руху «Третя Українська Республіка» рівнянин Юрій Луценко.

Висновки до розділу III

В дисертаційній роботі здійснено просторову (досліджена територіальна організація) та часову (проаналізовані динамічні зміни) характеристику видів (компонентів) політичної активності на різних геопросторових рівнях – загальнодержавному, регіональному та обласному.

1. Розкрито сутність світоглядної політичної активності, яку проаналізовано через призму обізнаності та зацікавленості в політиці, інформаційної ПА та інтернет-активності населення регіону. З'ясовано позиціонування регіону в загальноукраїнському вимірі та встановлено, що рівень даного виду ПА вищий, ніж в середньому по Україні, про що свідчать результати проведених соціологічних досліджень щодо рівня політизованості суспільства, опрацювання політичної літератури, перегляду політичних програм, новинних ресурсів, а також різних проявів «мережевої» активності.

2. Здійснено суспільно-географічне дослідження електоральної активності населення Західного регіону України через показники електорального потенціалу, електоральної явки та електоральних преференцій. З'ясовано роль електорального потенціалу ЗРУ, як найпотужнішого в державі, динаміка якого корелюється із загальнодемографічними тенденціями. Виявлено особливості електоральної явки жителів ЗРУ, яка стабільно знижується з 2004 р., а також кількісно різниться між президентськими і парламентськими виборами. Розкрито неоднозначний характер сучасних електоральних преференцій населення, які не обмежуються електоральними розколами «ліві-праві», а враховують особливості регіону та політичну орієнтацію на Схід чи Захід, тобто Європу та Росію.

3. Комплексний аналіз протестної активності проведено через зрізи тематики протестів (політичні, ідеологічні, соціально-економічні та присвячені проблемам захисту громадянських прав, із внутрішнім поділом кожного типу), тактики, чисельності, складу учасників та форм. Досліджено динамічні, внутрішньоструктурні та просторові відміни кожного змістового типу протестів. Виявлено, що протестна активність ЗРУ має чітко моноцентричний характер, що виражається у концентрації більшості масових акцій в обласних центрах та у великих містах, формуючи ядра масової протестної активності – обласні центри, міста обласного підпорядкування, чисельні районні центри. Більшість масових акцій мають політичне (антиурядове), соціально-економічне та рідше ідеологічне забарвлення. Наймасовішим і найпотужнішим протестним рухом в Україні стали події Євромайдану осені–зими 2013–2014 рр. Аналіз динамічних процесів Пра дозволяє говорити про: стабільне зростання кількості протестів, наявність традиційних сезонних (улітку та взимку під час відпусток, свят та надмірно морозної або ж спекотної погоди відбувається менше протестів) і політичних (кількість політичних протестів цілком очікувано і виправдано зростає у передвиборчі роки) коливань. Констатовано збільшення кількості форм акцій протесту. Виявлено низький мобілізаційний потенціал протестних подій в регіоні.

4. Охарактеризовано фахову політичну активність Західного регіону максимальними в державі показниками загальної кількості структурних утворень, кількості місцевих осередків політичних партій різного рівня і рангу, зокрема обласних, районних та первинних осередків політичних партій України. Виявлено, що найбільша кількість партійних осередків знаходиться на території Хмельницької області, значна кількість осередків знаходиться на Львівщині, Тернопільщині та, а найменша припадає на Чернівецьку область. Водночас представництво регіону депутатами Верховної Ради України сьомого і восьмого скликання незначне.

РОЗДІЛ IV

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ТА ЗАХОДИ ГАРАНТУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

4.1. Інтегральна оцінка політичної активності в регіоні та типізація адміністративно-територіальних утворень регіону за її рівнем

Рівень політичної активності в регіоні пропонуємо визначати як інтегральний показник, який відображає кількісні і якісні характеристики політичної ситуації в одних АТУ відносно інших АТУ. Розрахунок такого показника в першу чергу є базою для порівняння політичної ситуації в регіоні, а відповідно дозволяє виявити територіальну диференціацію за рівнем ПА. Такий диференційований підхід дає змогу вжити відповідних заходів для поліпшення, стабілізації або активізації політичної активності у межах, дозволених законом та безпечних для суспільства.

Інтегральна оцінка ПА ЗРУ за 2010–2015 рр. здійснювалася з використанням математично-статистичних методів: індексного (математична таксономія), кластерного та факторного (метод головних компонент) аналізів (див. підрозділ 1.3). Це дозволило порівняти ПА регіону не лише за результатами кількісних методів, але виявити її рівень, просторові, структурні і часові особливості.

Проведене засобами Statistica 8.0 дослідження ПА в регіоні загалом та окремих її видів: електоральної, протестної, фахової та світоглядної, методом факторного аналізу дало змогу виділити 4 латентні фактори, які пояснюють 60% сукупної дисперсії даних. Власні значення кореляційної матриці та матриця факторних навантажень, отримана після обертання факторів методом нормалізованого варимаксу наведені в дод. X. 1.–X. 5.).

Перший латентний фактор зумовлює близько 30 % сукупної дисперсії даних і характеризує протестну активність соціально-економічного характеру, на захист громадянських прав і свобод та європейського зовнішньополітичного

вибору. Найвищі факторні навантаження відповідають індексам ЕА – 0,87, ПрА – 0,96, ФА – 0,87. Фактор пов'язаний з масовою протестною активністю, залученням широких верств населення, застосуванням активних (аж до насильницьких) методів протесту, високою частотою страйків і мітингів. Зауважимо, що цей фактор зумовлює зменшення кількості легалізованих МО ПП та збільшення кількості політичних партій, що припинили свою діяльність.

Другий латентний фактор зумовлює близько 13 % сукупної дисперсії даних та об'єднує індекси ПрА – 0,82, ФА – 0,70. Характеризує протести проти незаконних дій чиновників, «податковий Майдан», проти «освітніх реформ» Д. Табачника, проти продовження дислокації Чорноморського флоту РФ та на підтримку ОУН–УПА. Фактор пов'язаний з активністю лівих і правих ідеологічних груп, а також окремих політиків і партій, і зумовлює виникнення нових політичних партій і рухів.

Третій латентний фактор пояснює близько 12 % дисперсії і характеризується суто ідеологічними протестами спрямованими проти Партії Регіонів та уряду. Найвищі факторні навантаження – ПрА – 0,82, ФА – 0,18. Фактор пов'язаний з невеликою кількістю учасників, радикалізацією форм протестів, застосуванням владою репресивних методів, практично не пов'язаний з ФА.

Четвертий латентний фактор пояснює понад 5 % сукупної дисперсії даних і характеризує навантаження ПрА – 0,68, ФА – 0,33. Виділяє найбільш чисельні антиурядові мітинги. Фактор зумовлює деяке зростання питомої ваги осередків політичних партій.

Розміщення факторних навантажень у просторах відповідних латентних факторів подано в дод. Х. 2 Значення виділених латентних факторів для кожної АТУ подано в дод. Х. 3. Обчислені за цими значеннями індекси протестної активності відображені в дод. Х. 5. В результаті виділені 3 групи АТУ Західного регіону з різними рівнями ПА: низькою (до 0,5), середньою (0,51–0,6), високою (0,61 і більше) (див. рис. 4. 1.).

Перший з виділених типів, із високим рівнем політичної активності, охоплює лише Львівщину і Тернопільщину, що якісно вирізняються на фоні

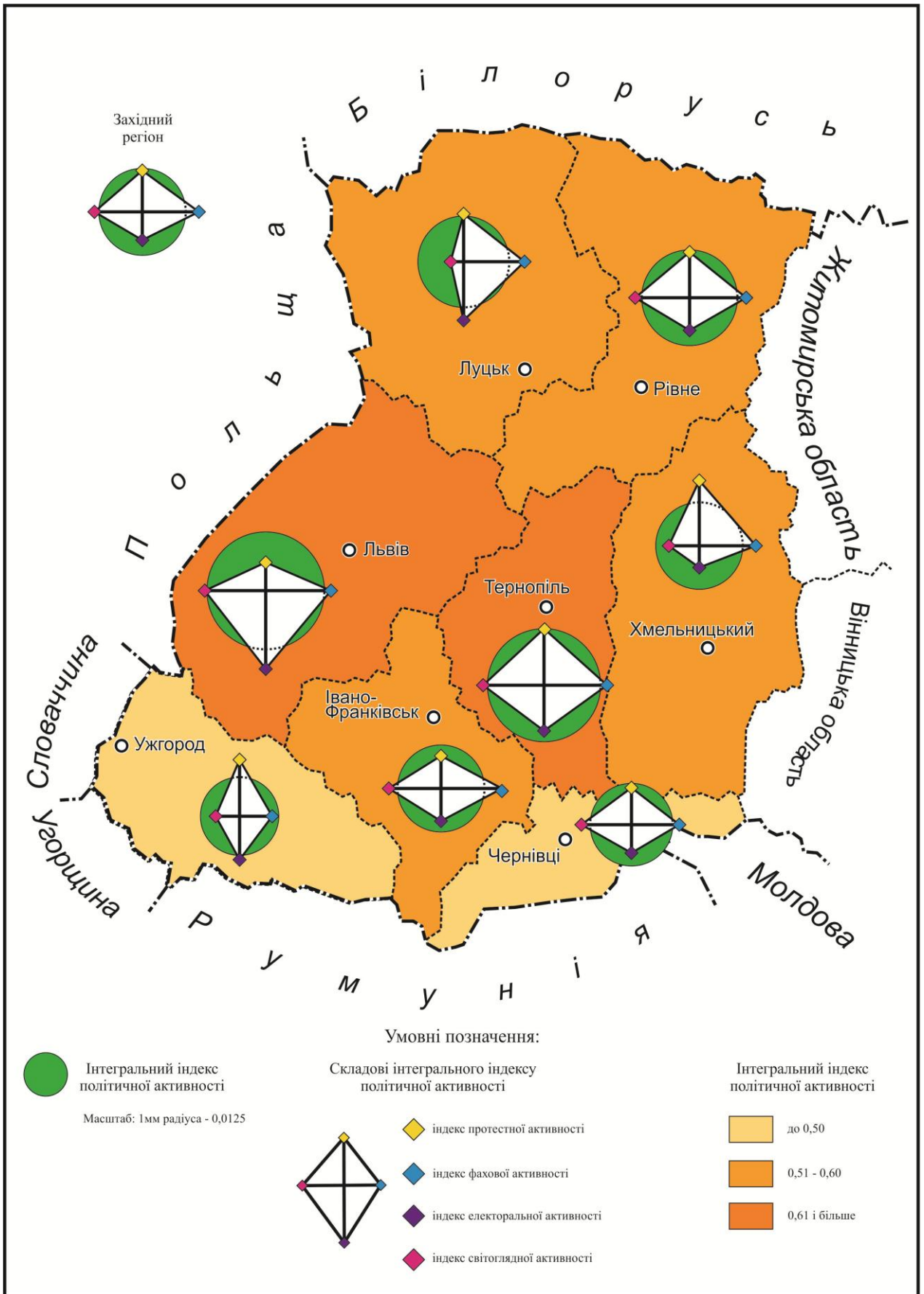

Рис. 4. 1. Типізація АТУ Західного регіону України за інтегральним індексом політичної активності (метод головних компонент), 2014 р.

інших АТУ показником інтегрального індексу понад 0,6. Цей рівень – наслідок особливо високої електоральної, світоглядної та протестної активностей областей. До підтипу АТУ, який характеризується середнім рівнем ПА, належать чотири АТУ, серед яких один східний район, один центральний та два північних – Хмельницька, Івано-Франківська, Волинська та Рівненська області. Інтегральний індекс політичної активності у зазначених АТУ коливається в межах від 0,5 на Хмельниччині до 0,55 на Рівненщині. Характерною рисою ПА у даному підтипі є лідерство за протестною та електоральною активністю. Низькі показники субіндексу має фахова активність (за винятком Хмельницької області). АТУ з низькою ПА об'єднує Чернівецьку та Закарпатську області. Регіон має нижчі показники ЕА та ПрА, показники ФА середні для регіону.

На основі статистичної обробки даних з використанням табличного процесора MS Excel рівень політичної активності регіону, для порівняння, також було обчислено індексним методом (табл. 4. 1.).

Таблиця 4. 1.

Індекси політичної активності АТУ ЗРУ

Область	2010 рік		2011 рік		2012 рік		2013 рік	
	Індекс ПА	Рейтинги АТУ	Індекс ПА	Рейтинги АТУ	Індекс ПА	Рейтинги АТУ	Індекс ПА	Рейтинги АТУ
Волинська	0,344698	4	0,42375	5	0,41712	2	0,626292	3
Закарпатська	0,260505	7	0,230701	7	0,318156	6	0,571336	4
Івано-Франківська	0,340054	5	0,442285	4	0,355525	5	0,64253	2
Львівська	0,587406	1	0,61229	2	0,37739	3	0,97541	1
Рівненська	0,27936	6	0,217207	8	0,315012	7	0,410703	7
Тернопільська	0,403438	3	0,636633	1	0,452399	1	0,551508	5
Хмельницька	0,234577	8	0,442748	3	0,061388	8	0,281924	8
Чернівецька	0,567386	2	0,396423	6	0,35556	4	0,479216	6
ЗРУ	0,45375		0,497656		0,3881		0,637283	

Обчислено автором

Для обрахунку рівня політичної активності шляхом математичної таксономії використано вихідні ненормалізовані значення 68 індикаторів (дод. И, М, У). Результати обчислень виявили, що за період 2010–2015 рр. усі АТУ ЗРУ змінили своє положення у типізаційній структурі за індексом ПА, майже усі

перейшли до типів з вищими значеннями інтегральних індексів ПА, лише Буковина знизилася свої показники. Усі АТУ неодноразово міняли рейтинг за рівнем ПА, проте можна виявити певні тенденції. В лідерах завжди залишалась Львівська чи Тернопільська області, а Хмельниччина та Рівненщина стабільно посідали останні позиції (табл. 4. 1., рис. 4. 2.).

В результаті порівняння індексів ПА обчислених двома методами виявлено, що за індексним методом отримано в основному дещо нижчі показники інтегрального індексу, ніж обчислені методом головних компонент. АТУ з найнижчими та найвищими місцями в обох рейтингах майже повністю співпадають (табл. 4. 2.).

Таблиця 4. 2.

Інтегральні індекси політичної активності в областях ЗРУ

Області	Факторний аналіз			Індексний аналіз		
	Індекс ПА	Рейтинг	Група АТУ	Індекс ПА	Рейтинг	Група АТУ
Волинська	0,52	4	II	0,63	3	II
Закарпатська	0,45	8	III	0,57	4	III
Івано-Франківська	0,51	5	II	0,64	2	II
Львівська	0,67	1	I	0,98	1	I
Рівненська	0,54	3	II	0,41	7	III
Тернопільська	0,65	2	I	0,55	5	III
Хмельницька	0,50	6	II	0,28	8	IV
Чернівецька	0,47	7	III	0,48	6	III

Примітка.

Рівень політичної активності:

Дуже низький	Низький	Середній	Високий
--------------	---------	----------	---------

Окрім попередніх методів для типізації АТУ також застосовано кластерний аналіз. Для побудови дендрограми використано вихідні ненормалізовані показники 68 індикаторів, які характеризують 4 види ПА. Побудову здійснено засобами ППП Statistica 8.0. В результаті кластерного аналізу, АТУ ЗРУ згрупувались наступним чином – виокремлено два великі кластери, один з яких включає Волинську, Тернопільську, Закарпатську,

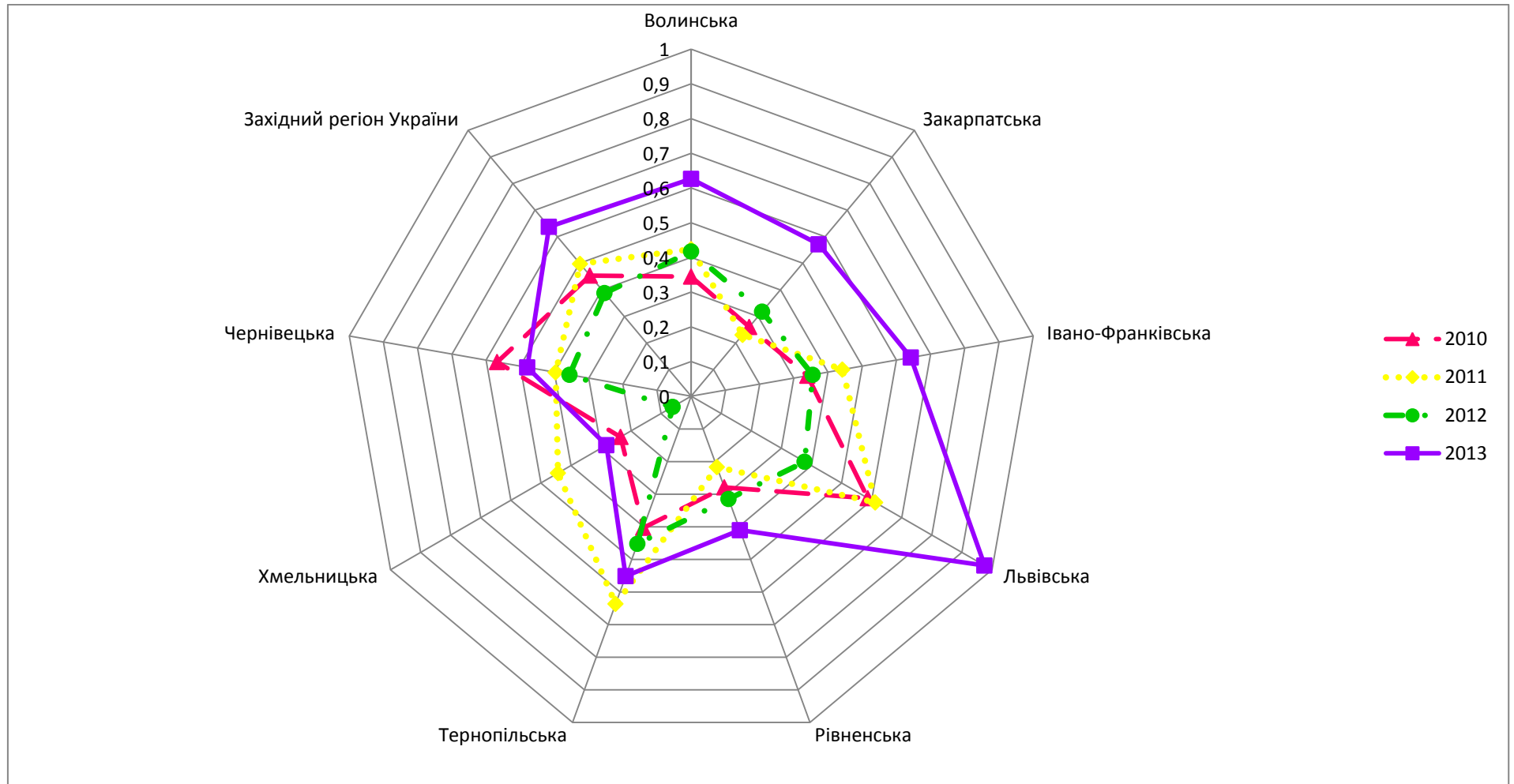

Рис. 4.2. Результати таксономічного аналізу політичної активності в розрізі АТУ Західного регіону України, 2010–2013 рр.

області, а інший – Хмельницьку, Рівненську, області, а інший – Хмельницьку, Рівненську, Чернівецьку та Івано-Франківську. Що цікаво, весь ЗРУ поводитья як даний (другий) кластер. Львівська область відділяється окремо, формуючи одиничний кластер (рис. 4. 3.).

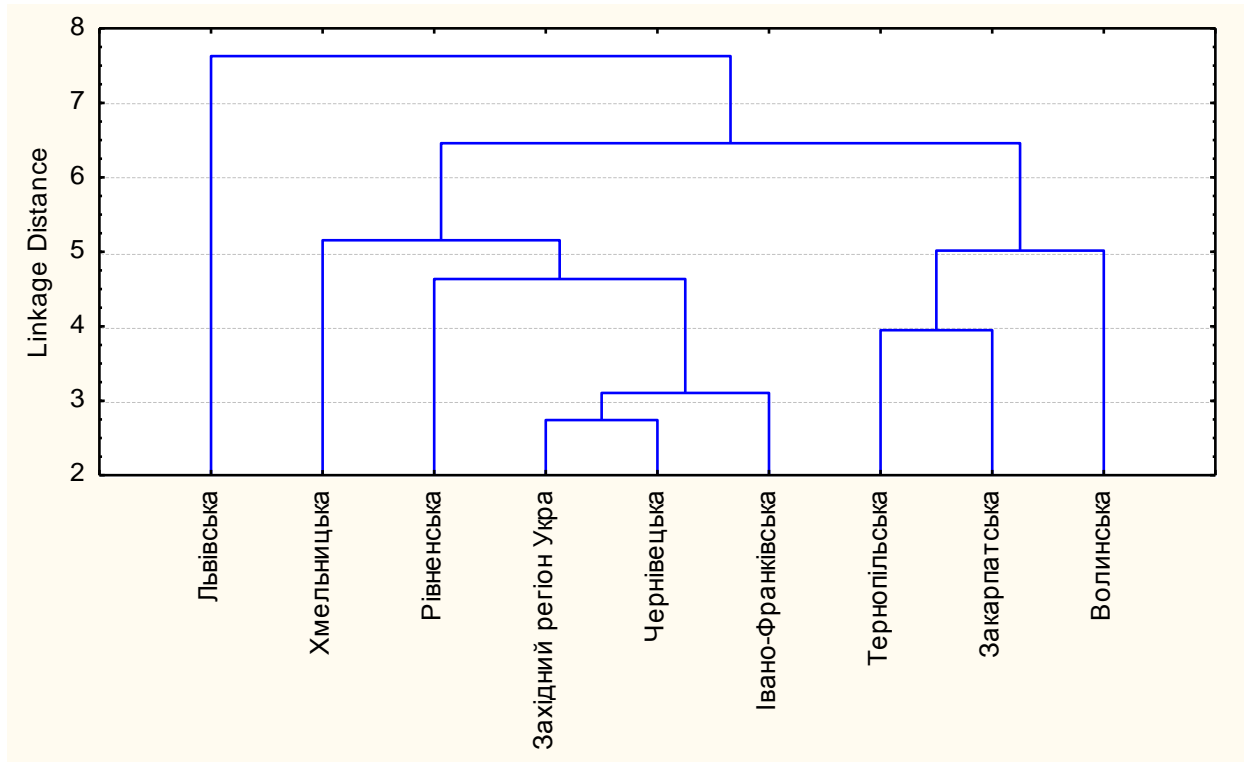

Рис. 4.3. Граф «дерево поєднань» АТУ Західного регіону України за інтегральним індексом політичної активності

Виділяючи Львівську область як окремий кластер політичної активності населення, ми керуємось фактами унікальності політичної активності області, яка суттєво виділяється на фоні політичної активності інших областей, насамперед великим електоральним потенціалом (вдвічі більшим за будь-яку іншу область), особливо високою електоральною явкою, частими і масовими протестними акціями за участю професійних політичних партій, потужною мережею місцевих осередків політичних партій, а також загальнодержавним значенням політичної активності Львівщини, як ретранслятора політичної активності усього Західного регіону України.

До першого великого кластеру належать чотири області – Хмельницька, Рівненська, Чернівецька, Івано-Франківська. Регіон

визначається: малим (до 1 млн., Чернівецька, Рівненська) та середнім (1–1,5 млн., Хмельницька, Івано-Франківська) електоральним потенціалом, високими, за винятком Закарпаття, показниками виборчої явки. В регіоні окремо виділяються Хмельницька і Івано-Франківська області через високі показники протестної та фахової активності. Те саме можна сказати і про Чернівеччину – регіон з найменшими показниками електорального та протестного потенціалу. Інший кластер – Тернопільщина, Закарпаття та Волинь – доволі неоднорідний. Регіон об'єднує АТУ з малим електоральним потенціалом (до 1 млн.), високою (Тернопільщина) та низькою (Закарпаття) явкою, найменшою в регіоні (Волинь) та найбільшою (Закарпаття) підтримкою «лівих» сил.

Застосування трьох вищезгаданих методів до типізації АТУ Львівської області за рівнем політичної активності засвідчило незначні відмінності у отриманих результатах. Принципові відмінності застосованих методів не значно вплинули на територіальну диференціацію інтегрального індексу ПА, що може свідчити про об'єктивність проведеного дослідження.

4.2. Територіальна організація форм політичної активності

Узагальнення та інтерпретація результатів математично-статистичних методів допомогли виділити на території ЗРУ: три міжобласні субрегіони ПА населення – Волино-Поліський (Волинська і Рівненська області), Галицький (Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська області) та Карпатський (Закарпатська, Хмельницька, Чернівецька області) і один обласний субрегіон – Подільський (Хмельницька область) (див. рис. 4. 4.).

Найбільшу частину (50 %) території Західного регіону України займає *Галицький субрегіон політичної активності*, в якому проживає майже 47 % (або понад 5 млн осіб) населення усього регіону. Характерними рисами політичної активності населення цього субрегіону є особливо високий (в регіональному та загальнодержавному масштабах) рівень ПА, що поєднується із найбільш вираженими, порівняно з іншими субрайонами, правими політичними орієнтаціями.

Виокремлення даного регіону має ґрунтовну історичну основу, а саме – глибокі демократичні традиції, пов'язані з австро-угорським та польським парламентаризмом. Упродовж усього ХХ століття цей регіон був дуже політизованим. Висока політична активність у Галичині зумовлена тривалими періодами боротьби за національну незалежність, коли така політична позиція була вкрай необхідною, та з відносно ліберальним правлінням Габсбургів, яке дало змогу розвинути тут глибоку національну самосвідомість. Дуже багато у цій царині попрацювала і Греко-католицька Церква.

Електоральна активність населення субрегіону характеризується значним електоральним потенціалом, високим рівнем електоральної явки та вищою від середньої в регіоні підтримкою правих політичних сил. Електоральний потенціал Львівської області – перший в субрегіоні та регіоні і п'ятий в державі, мільйонним потенціалом володіє Івано-Франківщина. Прикметно, що дещо нижчі показники електорального потенціалу Тернопільщини (менше 1 млн) компенсуються виключно високою електоральною явкою. Електоральна явка субрегіону – найвища в державі, як і рівень підтримки правих політичних сил. Субрегіон відзначився високим рівнем підтримки правих кандидатів під час першого туру президентських виборів 2010 р. та майже одноголосним голосуванням за «праву» Ю. Тимошенко в другому турі. Суттєвою була підтримка і лівих кандидатів, символічною перемогою котрих вважаємо подолання 10 % бар'єру в усіх областях субрегіону. Окремо виділилась Тернопільщина з 15 % прихильністю до «лівих» кандидатів, що обумовлюємо розташуванням в Кременецькому районі Тернопільської області одного з форпостів «руського міра» – Свято-Успенської Почаївської лаври. Вибори 2012 р. продемонстрували сконцентрованість електорату радикальної ВО «Свободи» в даному субрегіоні. Ядрами підтримки партії стали Львів, Дрогобич, Стрий, Тернопіль, Івано-Франківськ, Чортків. Натомість уже в 2014 р. регіон голосував за П. Порошенка (більше 65 %), а ще через пів року за «Народний Фронт» та ВО «Самопоміч», підтримка якої концентрувалась у Львові, Дрогобичі, Червонограді, Івано-Франківську, Тернополі. Стабільно низькою є підтримка «лівих» представників. Хоча міське

населення Львова, Івано-Франківська та Зборова регулярно віддає «лівим» кандидатам значну частку своїх голосів.

Галицький субрегіон помітно вирізняється високою та масовою протесною активністю. На його території відбувається половина усіх протестних подій ЗРУ та знаходиться половина ядер ПрА в регіоні – Калуш, Самбір, Червоноград. Переважна більшість протестів відбувались в обласних центрах, що свідчить як про концентрацію конфліктів у великих містах. Найбільше протестів субрегіону відбуваються в місті Львів. Тут найчастіше страйкували проти діяльності уряду та В. Януковича, а також найактивніше підтримували праві та ультраправі ПП. Регіон пережив найбільше подій в рамках передвиборчих/поствиборчих кампаній, а також найчисельніші акції в рамках Євромайдану. Львівський, Івано-Франківський, Тернопільський Євромайдани були наймасовішими і найчисельнішими в державі, опісля Столичного. До субрегіону територіально тяжіють протести радикального українського націоналізму, захисту прав українців та державного статусу української мови, щодо вшанування пам'яті героїв ОУН-УПА, жертв Голодомору. Наголосимо на частоті та масовості протестів, а також значній задіяності в них політичних партій та громадських організацій.

Партійна активність субрегіону, виражена через значні показники кількості осередків, є однією з найвищих в ЗРУ. Прикметним є високий рівень прихильності до правих проєвропейських політичних сил, на відміну від проросійських, які в регіоні традиційно мають найменшу в регіоні популярність. Практично завжди саме тут, в Галичині, вироблялася нова українська ідеологія. Щоправда, зараз можемо констатувати певну кризу/відсутність конструктивних реальних політичних програм, що стосувались би розвитку українського суспільства в умовах державності. В субрегіоні на вимогу часу, формуються радикальні та ліберальні праві громадянські та політичні організації. Здобувають популярність на всеукраїнському рівні місцеві, первинно прив'язані до конкретних регіонів політичні партії (ВО «Свобода», 2012 р., ПП «Самопоміч», 2014 р.).

Друге місце за площею охопленої території та кількістю населення займає *Волинсько-Поліський субрегіон*, до якого включаємо Волинську та

Рівненську області. Субрегіон історично довгий час належав до Російської імперії та міжвоєнної Польщі, демократичні традиції дуже потужні, так само як і історично зумовлений протестний рух. Історичні та релігійні чинники (УПЦ (КП)) відіграють суттєву роль у виділенні даного субрегіону.

Електоральний потенціал кожної з областей субрегіону не перевищує 1 млн ос., проте вдало компенсується високою електоральною явкою, особливо в Волинській області. Рівненщина в свою чергу характеризується нижчими від загальноукраїнського рівнями виборчої явки. Електоральні преференції регіону особливо монолітні. На час президентських виборів 2010 р. тут локалізувалась підтримка правої Ю. Тимошенко та націоналіста О. Тягнибока (в Волинській області зафіксовані найвищий показник електоральної прихильності другого, а на Рівненщині – першої). Електоральна перевага БЮТ та ВО «Свобода» в регіоні збереглися і на парламентських виборах 2012 р. В 2014 році нішу цих політсил зайняли Радикальна партія та «Громадянська позиція». Показово низькими є результати Блоку Петра Порошенка. Значною для даного субрегіону є підтримка в 2010–2012 рр. і лівих кандидатів, зокрема у Волинській області (с. Маневичі).

Даний регіон характеризують середні рівні протестної активності – менше 15 % протестів усього регіону. Водночас незначна кількість акцій на регіональному рівні не означає низької протестної активності в загальноукраїнському вимірі. Тут найактивніше підтримували ув'язнену лідерку опозиції Ю. Тимошенко, протестували на захист української мови та в рамках Євромайдану. На території областей знаходиться значна кількість осередків політичних партій. Найбільше розгалужену мережу дієвих осередків мають ВО «Батьківщина» та ВО «Свобода».

Окремо виділяємо Чернівецьку та Закарпатську області, як такі які утворюють *Карпатський субрегіон політичної активності*, суттєвий вплив на яку мають етнодемографічні і релігійні регіональні чинники.

Політична активність Закарпаття, що адміністративно входило в угорську частину Австро-Угорської імперії та повоєнну Чехо-Словаччину, відчуває впливи слабких демократичних традицій старої Угорщини. Тут доволі сильно

даються знаки сепаратистські настрої, проросійська орієнтація. Головна причина цього – історична відірваність регіону від України, слабка національна свідомість та нечисельність політичних еліт. Крім того в Закарпатті, проживає численна група угорського населення. Буковина історично була пов'язана із православними молдавськими князівствами і має частину молдавсько-румунського населення. Таким чином етнічна різноманітність та релігійні особливості (пріоритетні позиції зберігають протестантські громади та УПЦ (МП)) в певній мірі визначають своєрідність ПА АТУ.

Показники електорального потенціалу областей, як і явки виборців, найнижчі в ЗРУ. Тут найбільш виражені ліві політичні орієнтації, які притаманні як міському, так і сільському населенню. Підтверджують тезу результати виборів 2010–2012 рр., коли «ліві» кандидати здобули перемогу в Закарпатській області, і лише в другому турі дещо поступилися «правим» силам, та отримали високі результати на Буковині. Чернівецька область віддала перевагу правому БЮТу, і традиційно (вибори 2012–2014 рр.) являється електоральним ядром підтримки свого земляка А. Яценюка. Попри прихильність до лівих «проросійських» орієнтацій, в субрегіоні помітна чітка локальна сконцентрованість прихильників «УДАРу», котрий зумів стати переможцем в Хусті на Закарпатті, а також несприйняття радикальних націоналістичних партій (ВО «Свобода», «Громадянська позиція», «Правий сектор»). Дивує високими показниками політичної ПрА Закарпатська область. Якщо в 2010–2011 рр. її вважаємо найспокійнішою в регіоні, то події 2012 р. (протести перед виборами до ВРУ) та Євромайдан 2013–2014 рр. висунули АТУ на перші позиції за кількістю протестів, чого не можна сказати про Буковину. Фахова ПА зберігає середні для ЗРУ рівні та територіальну локалізацію лівих партійних осередків.

Хмельниччина формує окремий *обласний субрегіон політичної активності – Подільський*. Він прилягає до Західної України і є перехідною зоною до Центральної України. Попри явну україноцентричність даного субрегіону, тут зосереджена одна з головних груп польського населення України. Субрегіон має великий – мільйонний – електоральний потенціал, середній для регіону рівень

електоральної явки та високий рівень правих національно-демократичних електоральних преференцій. Тут локалізуються осередки підтримки центристських ліберально-демократичних сил з проєвропейськими орієнтаціями. Область зазвичай віддає найбільше голосів кандидатам від популярних всеукраїнських політичних партій правого спрямування, водночас тут високий відсоток підтримки центристських лівих, а інколи і реакційних комуністичних політичних партій. На Хмельниччину припадає незначна кількість протестів, переважають соціально-економічні та політичні протести в рамках електоральних кампаній. Регіон суттєво активізувався в протестній активності в період Євромайдану, який вилився в колосальний ідеологічний рух українського націоналізму. Зокрема, в рамках загальноукраїнської протестної акції «Ленінопаду» на території області було знесено більше 80 пам'ятників, що найбільше в межах регіону та України. На території субрегіону знаходиться найбільша кількість партійних осередків, при чому показники їхнього абсолютного приросту теж найбільші.

4.3. SWOT-аналіз та заходи щодо гарантування політичної активності населення в регіоні

Громадянське суспільство, як і політична активність населення Західного регіону України все ще перебувають на етапі становлення. З урахуванням цього, головною проблемою сучасної політичної активності населення регіону є несформованість системи інституційної та територіальної організації ПА регіону. Для систематизації та практичного використання отриманих результатів, зокрема для розробки заходів щодо гарантування ПА та пропозиції по територіальній організації процесів, що стосуються політичної активності та її видів пропонуємо застосовувати методику SWOT-аналізу.

Основою SWOT-аналізу є поділ середовища ПА на зовнішню та внутрішню частини й побудова матриці з чотирма взаємовиключними елементами. Кожен з елементів, що формує матрицю характеризує сприятливі або несприятливі впливи (сторони) зовнішнього чи внутрішнього середовища.

До внутрішнього середовища відносяться сильні та слабкі сторони досліджуваного об'єкта, а зовнішнього середовища – сприятливі можливості чи потенційні загрози.

Внутрішнє середовище ПА визначається наявними позитивними або негативними її характеристиками. Сильні сторони – це позитивні явища чи зміни, що дають змогу покращити якісні та кількісні параметри компонент. В свою чергу, слабкі сторони ПА – це порушення процесів рівноваги або важливих елементів системи забезпечення різних її компонент. Для якісного SWOT-аналізу необхідно з'ясувати сильні та слабкі сторони компонент ПА, котрі характеризуються кількісними і якісними параметрами, та від яких залежить формування певного рівня ПА у АТУ (див. дод. Ц. 1.).

Внутрішнє середовище ПА постійно перебуває у залежності від зовнішнього. Адже, спочатку здійснюється вплив позарегіональних (зовнішніх) чинників, а через певний час – змінюється поведінка видів ПА і як результат ПА регіону загалом, що обумовлено взаємозв'язками між змінами кількісних параметрів компонент в політичному житті суспільства. Тому наступним важливим етапом здійснення SWOT-аналізу є врахування усіх можливих позитивних можливостей та потенційних загроз (дод. Ц. 2.). Потенційними загрозами ПА є можливість чи неминучість виникнення несприятливих подій та явищ, котрі можуть мати прогнозовану, або неконтрольовану дію, що негативно впливатиме на стан ПА. Важливе значення має детальне вивчення явищ, які здатні запобігати чи нівелювати загрози. Сукупність таких явищ зумовлює створення сприятливих умов для зміцнення ПА і називаються можливостями. При цьому необхідно враховувати, що своєчасно не реалізована можливість може стати загрозою.

Ключовим етапом проведення SWOT-аналізу, та по суті його результатом, є побудова матриці, де розглядаються усі можливі варіанти комбінації її складових. Вони формують можливі сценарії розвитку ПА в ЗРУ. Аналіз кожного сценарію дозволить виокремити основні тенденції, на яких буде ґрунтуватись стратегія гарантування ПА регіону.

Сценарій 1. Це найсприятливіший та найоптимістичніший сценарій, оскільки враховує найсильніші сторони/риси політичної активності регіону за реалізації найсприятливіших можливостей зовнішнього середовища. Даний сценарій виключає вплив будь-яких загроз, тому усі форми та компоненти (види) ПА мають розвиватись максимально прискореними темпами.

Зміни в законодавстві (виборчому, щодо діяльності політичних партій, органів центральної та місцевої влади та ін.), а також очищення влади на усіх рівнях, люстрація відновлюють довіру до владних інституцій та підвищують впевненість особи у власному впливі на політичне життя суспільства, держави і регіону. Запровадження електронного врядування та налагодження механізму електронного спілкування владних установ з громадськістю, швидке реагування на онлайн-запити громадян оптимізує світоглядну активність населення, розкриваючи перед населенням широкий спектр форм залученості до політичного життя держави через систему електронних петицій, онлайн-голосувань тощо. Пріоритет свободи слова та відмова від цензури і олігархічної влади над ЗМІ створює єдину інформаційну базу чесних новин, очищує віртуальний, радіо- та телепростір від недостовірної чи/і заангажованої політичної інформації. Покращення демографічних показників призводить до зростання абсолютних величин електорального потенціалу населення. Уточнена виборча нормативна база робить кожен голос виборця важливим і дієвим, оптимізуючи явку виборців, як таку, що має безпосередній вплив на політичне представництво держави. Вибір доктринальних та концептуальних рішень в бік україноцентричної внутрішньої та зовнішньополітичної стратегії держави, а також забезпечення в суспільстві настроїв гордості та поваги до власної мови, культури, історії визначає національно-патріотичні політичні преференції громадян, знижує кількість та чисельність ідеологічних протестів. Остаточна декомунізація суспільства, відмова від старих «радянських» героїв, достойне визнання власних нівелює причини і передумови ідеологічного типу протестних акцій. Протести на підтримку чи проти конкретних політичних діячів і в рамках електоральних компаній стають показником активного громадянського суспільства, а також актом контролю

влади з боку громадськості. Зникає «проплаченість» протестних подій. Структурні реформи в галузях господарства знижують частку соціально-економічних акцій. Такі протести стають нечисельними, мають розпорошену територіальну локалізацію, і виступають способом привернення уваги місцевих чи центральних органів влади до нагальних локальних проблем. Реорганізація правоохоронних органів, оновлення судової системи знижує протести громадськості щодо захисту своїх прав і свобод. Трансформуються форми політичних протестів ненасильницькі та мирні. Масовим і чисельними стають акції державних святкувань та вшанувань пам'яті національних героїв в формі мітингів, демонстрацій (наприклад, демонстрації вшанування жертв Голодомору, 1-січневий марш Героїв УПА з нагоди дня народження С. Бандери, скорботна хода пам'яті Героїв Небесної Сотні), флешмобів («Запали свічку пам'яті», «Одягни вишиванку» в День Незалежності) тощо. Змінюється партійна система держави, зменшується кількість партій, зникають проросійські чи сепаратистські партії, знижується плюралізм політичних програм. Зростає участь реально заінтересованих в політиці громадян в діяльності політичних партій [167]

Сценарій 2 полягає у використанні сильних сторін ПА для відвернення явних загроз внутрішнього і зовнішнього середовища. Електоральний потенціал регіону зменшуватиметься пропорційно падінню демографічних показників, хоча частка регіону в державі збільшуватиметься (демографічна криза в регіоні не набиратиме таких темпів як в країні). Явка виборців залишатиметься найвищою в державі, хоча абсолютні показники зменшуватимуться. Регіон традиційно залишатиметься оплотом демократичних національних політичних сил, а також «малою батьківщиною» «нових» політичних сил. Погіршення політичного клімату, а також економічної та соціальної ситуації в державі активізуватиме політичні протести даних видів. Можна говорити про радикалізацію форм протестних акцій. Зростатиме протестне навантаження, а також частота і чисельність протестних подій. Констатуватимемо подальший плюралізм партій та їх політичних програм у зв'язку із значними викликами соціально-економічного та зовнішньополітичного характеру. Участь громадян Західного регіону в

політичних партіях (фахова політична активність) залишатиметься низькою. Зацікавлення політичним життям країни залишатиметься значним.

Сценарій 3 передбачає використання максимальної дії можливостей для поліпшення слабких сторін політичної активності. Політична активність за таким сценарієм знаходитиметься в незадовільному стані з перспективою довготривалого покращення при умові оптимального використання усіх можливостей. Проведення структурних реформ в законодавчому нормуванні сфер ПА призведе до вирівнювання рівня заінтересованості в політиці усіма категоріями населення. Регулювання зовнішньополітичного курсу держави знизить рівень радикалізації та поляризації суспільства. Курс на оновлення влади знизить рівень абсентеїзму та дозволить повернути показники явки 2005–2010 рр. Курс на євроінтеграцію та територіально-культурну єдність держави знівелює проєвропейсько-проросійський електоральний розкол та змістить вектор політичних преференцій до національно-демократичних сил. Реформування секторів економіки покращить рівень життя населення та знизить інтенсивність та масовість соціально-економічних протестів. Вибір геополітичної доктрини країни зніме проблематику ідеологічних протестів. Єдність ідеології відкине потребу в частині політичних партій, трансформувавши партійну систему країни і регіону.

Сценарій 4 найпесимістичніший з усіх чотирьох. Він передбачає поєднання слабких сторін ПА при інтенсифікації зовнішніх загроз та викликів. При такому розвитку подій, відірваність політикуму від громадськості поглиблює розкол у суспільстві, знижуючи зацікавленість в політиці та радикалізуючи населення. Фінансова залежність ЗМІ від олігархічних кланів та владних представників викривлює політичні орієнтації громадян, а світоглядна активність переміщується в площину незалежного від політиків віртуального інтернет-простору. Демографічна криза зменшує абсолютні і відносні показники електорального потенціалу. Недовіра до влади та відчуття власної неспроможності знижує електоральну явку. Зростає показник абсентеїзму. Узурпація влади та загроза політичного пригноблення невдоволених політичним курсом веде до утворення підпільних організацій і спланованих терористичних актів. Відсутність графи

«проти всіх» призводить до поміркованої пасивності, аж до уникнення виборчого процесу чи зумисного псування бюлетенів. Невизначеність зовнішнього вектору політики диференціює електоральний розкол в регіоні, веде до зіткнення, радикалізму. Структурні порушення виробничої та невиробничої сфери, зuboжіння, депопуляція населення, масова еміграція провокують антагонізм населення і влади і активізують протести економічного, політичного, релігійного характеру, соціальні та «голодні» бунти. Радикалізація та масовість протестів зростає. Диференціюються насильницькі форми політичного протесту. Можливі випадки крайнього насильства, що загрожує соціальним вибухом аж до революції.

Результати дослідження політичної активності Західного регіону України вказують на певні загрози та ризики нормального функціонування громадянського суспільства, з чого випливає необхідність впровадження заходів щодо гарантування структурних компонентів ПА. Для цього першочергово варто розробити комплекс заходів щодо гарантуванні ПА ЗРУ, які можна вважати одним із важливих регіональних пріоритетів і які вимагають пильної уваги органів державної влади та наукових кіл.

Стратегія гарантування ПА повинна визначати бажаний прогностичний стан ПА регіону та її видів. Перш за все варто враховувати результати кластерного аналізу, типізації АТУ регіону за індексним та факторним методами, результати SWOT-аналізу. Стратегія гарантування ПА ЗРУ розроблена на основі Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», Державної стратегії регіонального розвитку України до 2020 р., Комплексної стратегії розвитку Львова 2012-2025, Стратегії розвитку Львівської області на період до 2027 р., Стратегії розвитку Рівненської області на період до 2020 р., Стратегії розвитку Волинської області на період до 2020 р., Стратегії розвитку Івано-Франківської області на період до 2020 р., Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2020 р., Стратегії розвитку Тернопільської області на період до 2020 р., Стратегії розвитку Хмельницької області на період до 2020 р., Стратегії розвитку Закарпатської області на період до 2020 р., а також аналізу чинників формування ПА та SWOT-аналізу, на підставі якого виділено чотири сценарії зміни ПА регіону.

Таким чином для гарантування ПА ЗРУ пропонуємо реалізувати стратегічні цілі по оптимізації кожної із структурних складових (компонентів) ПА. Стратегічні цілі та заходи їх реалізації подаємо нижче.

Стратегічна ціль 1 – гарантування світоглядної активності. Для забезпечення досягнення вказаної цілі необхідно вжити наступні заходи: а) Регулювання частки політичної зацікавленості між усіма віковими, гендерними та іншими категоріями населення ЗРУ; б) Патріотизація ментальності; в) Нівеляція радикалізму та поляризації політичних настроїв; г) Достовірність та висока якість політичної інформації; г) Розробка і впровадження елементів електронного врядування та механізмів електронної реалізації ПА громадянами ЗРУ.

Стратегічна ціль 2 – заходи гарантування електоральної активності населення регіону передбачають: а) Удосконалення виборчого законодавства (введення графі «проти всіх», квотного принципу щодо частки «негативістів» (до прикладу, якщо «проти усіх» проголосувало більше 15% виборців, наявних у списку кандидатів змінити та ін.). Такі зміни активізують електоральну явку, зробивши кожен голос виборців важливим та актуальним. В певній мірі можна ввести метод санкцій за уникнення виборчого права та ігнорування голосування; б) Розробка комплексу заходів по регулюванні демографічної ситуації в країні, та регулювання процесу позитивної динаміки збільшення електорального потенціалу регіону; в) Подолання електоральних розколів в регіоні та полярних політичних прераференцій.

Стратегічна ціль 3 – заходи гарантування протестної ПА пропонує: а) Законодавче регулювання нормативно–правових актів щодо проведення та форм здійснення протесту; б) Уніфікувати зовнішньополітичний курс держави, таким чином нівелювати частину ідеологічних протестів. Прийняти свою історію та культуру та зняти питання сприйняття минулого в протестних акціях; в) Проводити структурні фундаментальні реформи ключових сфер економіки і сфери послуг, таким чином звести до мінімуму протести робітниць, трудові, соціальні, будівельні, екологічні, освітні, культурні та ін.; г) Знизити

масовість політичних та ідеологічних протестів; г) Змінити та трансформувати часто насильницький характер протестних акцій в більш мирне русло; д) Збільшити чисельність акцій, та чисельність протестувальників в заходах колективних відзначень знакових для держави чи регіону подій.

Стратегічна ціль 4 – гарантування показників фахової політичної активності, вимагає: а) Активізувати діяльність політичних партій в їх політичній боротьбі; б) Зменшити кількість розрізнених політичних партій шляхом заборони сепаратистських, антидержавних політичних сил; утворення крупної партії об'єднанням низки сумісних за політичними програмами; в) Активізувати та оптимізувати кількість членів політичних партій та залучати побільше громадян до політичної активності в професійному політичному полі.

Висновки до розділу IV

1. Здійснено інтегральну оцінку ПА з використанням факторного (метод головних компонент), індексного (математична таксономія) та кластерного аналізів. Запропоновано визначати ПА як інтегральний показник, який відображає кількісні й якісні характеристики політичної ситуації в одних адміністративно-територіальних утвореннях стосовно інших, що дає змогу виявити територіальну диференціацію за рівнем ПА.

2. Результатом проведення факторного аналізу стало виокремлення чотирьох латентних факторів, які пояснюють 60 % загальної дисперсії. Обчислено чотири індекси відповідних компонент: світоглядної, електоральної, протестної, фахової та розраховано інтегральний індекс ПА, на підставі якого виділено три групи АТУ Західного регіону з різними рівнями ПА: низькою (до 0,5), середньою (0,51–0,6), високою (0,6 і більше).

3. Обчислення рівня ПА методом математичної таксономії (індексний аналіз) виділило чотири групи АТУ з дуже низьким (до 0,4), низьким (0,4–0,6), середнім (0,6–0,8) і високим (понад 0,8) рангом ПА. Попри те, що за період 2010–2015 рр. усі АТУ ЗРУ змінили своє ієрархічне положення за індексом ПА,

в лідерах завжди залишалась Львівська або Тернопільська області, а останні позиції незмінно займали Хмельницька та Рівненська області.

4. Порівняння індексів ПА обчислених двома методами виявили, що за індексним методом отримано вищі показники інтегрального індексу, ніж обчислені методом головних компонент. Проте, АТУ з найнижчими та найвищими місцями в обох випадках майже повністю збігаються.

5. Проведений кластерний аналіз згрупував АТУ ЗРУ в два великі кластери, один з яких охоплює Волинську, Тернопільську, Закарпатську області, а інший – Хмельницьку, Рівненську, Чернівецьку та Івано-Франківську. Цікаво, що весь ЗРУ поводить як другий кластер. Львівська область виділяється окремо, формуючи одиничний кластер.

6. Узагальнення та інтерпретація результатів математично-статистичних методів допомогли виділити на території ЗРУ: три міжобласні субрегіони ПА населення – Волино-Поліський (Волинська і Рівненська області), Галицький (Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська області) та Карпатський (Закарпатська, Хмельницька, Чернівецька області) і один обласний субрегіон – Подільський (Хмельницька область). Укладено карту форм територіальної організації політичної активності в Західному регіоні України.

7. Проведено SWOT-аналіз, за яким побудовано чотири сценарії зміни ПА у ЗРУ, які враховують сприятливі можливості та потенційні загрози зовнішнього середовища, сильні й слабкі сторони внутрішнього середовища.

8. Розроблено систему заходів гарантування ПА, яка об'єднує сукупність цілей і заходів, спрямованих на повноцінне, але раціональне використання наявного політичного потенціалу, з метою якнайповнішого задоволення політичних потреб населення.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні розроблено теоретико-методологічні засади вивчення політичної активності великого регіону держави, виконано суспільно-географічний аналіз ПА в Західному регіоні України в сучасних умовах. Це дало підстави сформулювати такі висновки та результати:

1. Проблематика дослідження політичної активності громадян міждисциплінарна, а для суспільно-географічної науки – ще й досить нова. Глибокий науковий аналіз ПА регіону як важливої підсистеми ПА населення держави особливо актуальний, оскільки може розкрити реальні політичні (і не лише) потреби мешканців регіону, розробити ефективну регіональну стратегію розвитку громадянського суспільства.

2. Розглянуто головні наукові підходи до означення та розуміння поняття «політична активність населення». З'ясовано причини відсутності єдиної методології внутрішнього поділу ПА, висвітлено провідні варіанти її структуризації вітчизняними та зарубіжними науковцями. Уточнено й упорядковано поняттєво-термінологічний апарат дослідження.

3. У роботі вперше розкрито сутність політичної активності з позицій суспільної географії. *Це такий вид суспільної діяльності, компоненти якої (світоглядна, електоральна, протестна та фахова), реалізуються з метою задоволення потреб у досягненні й утриманні влади на різних геопросторових рівнях (локальному, регіональному та загальнодержавному).* Обґрунтовано авторську компонентну та геопросторову структуризацію ПА регіону. Запропоновано інші типові критерії поділу ПА. Врахувавши суспільно-географічний характер дослідження, виділено конкретні форми територіальної організації ПА: ядра політичної активності різного рангу і типу, вузли, субрегіони, регіони.

4. Розроблено методика суспільно-географічного дослідження ПА, яка містить: 1) аналіз літературних джерел, систематизацію підходів до розуміння концепції ПА регіону; 2) оцінку чинників – глобальних, загальнодержавних, регіональних і локальних, їхній вплив на ПА населення регіону; 3) аналіз

компонентної структури ПА, просторово-часової зміни її видів; 4) інтегральну оцінку ПА методами математично-статистичного аналізу (факторний, індексний, кластерний методи); 5) розробку заходів гарантування ПА регіону (SWOT-аналіз).

5. Виконано суспільно-географічну класифікацію і комплексний аналіз головних чинників формування ПА регіону. Виділено групи глобальних (геополітичні, геоекономічні та геокультурні), загальнодержавних (правові, загальнополітичні та інформаційні), регіональних (природно-географічні і суспільно-географічні: суспільно-географічне положення регіону, історико-географічні, етнодемографічні, соціально-географічні, економіко-географічні, інформаційні) та локальних (природно-географічні, соціально-економічна ситуація, діяльність місцевої влади тощо) чинників.

6. Проведено просторову (територіальна організація) та часову (динамічні зміни) оцінку компонентів ПА на різних рівнях.

Виявлено, що світоглядна ПА, яку проаналізували через призму обізнаності та зацікавленості в політиці, інформаційної та інтернет-активності, вирізняється в загальноукраїнському масштабі особливо високими показниками. Територіально рівень СА знижується від галицьких областей на північ і до подільських та Закарпаття. Часово активність масштабно виявила себе саме в досліджуваній період.

Дослідження електоральної активності населення регіону показало, що Західний регіон України – найпотужніший у державі за електоральним потенціалом, має високий рівень електоральної явки, традиційно праві проєвропейські електоральні преференції.

Комплексний аналіз ПрА проводили через зрізи тематики, кількості, складу учасників та форм протестів. Дослідження динамічних, структурних і просторових відмін різних типів протестів дало змогу виявити поліцентричний характер ПрА. Масові акції мають політичне (антиурядове), соціально-економічне, інколи ідеологічне забарвлення, територіально концентруються в обласних центрах і великих містах. Попри стабільне

зростання кількості протестів та урізноманітнення їхніх форм, протестні ініціативи мають низький мобілізаційний потенціал.

Фахова активність з максимальними в державі показниками загальної кількості структурних утворень політичних партій різного рівня і рангу, високою кількістю членів партій, позиціонує ЗРУ як особливо активний у веденні професійної партійної діяльності в державі.

7. З використанням факторного (метод головних компонент), індексного (математична таксономізація) та кластерного аналізу зроблено інтегральну оцінку ПА населення ЗРУ.

Результатом факторного аналізу стало групування АТУ ЗРУ за низьким, середнім і високим рівнем ПА.

Рівень ПА ЗРУ обчислено індексним методом, внаслідок чого усі АТУ ЗРУ поділено на 4 групи: з дуже низькою, низькою, середньою та високою ПА.

Для типізації АТУ також застосовували кластерний аналіз. Тому області згрупували два великі кластери, лише Львівська область сформувала одиничний кластер.

8. Врахувавши територіальну специфіку ПА, запропонували варіант районування ЗРУ за рівнем ПА, виокремили конкретні форми територіальної організації ПА. Виділено три міжобласні – Волино-Поліський, Галицький, Карпатський і один обласний – Подільський – субрегіони ПА населення. Кожен з них має досить однорідний набір регіональних чинників, специфічне поєднання політико-географічних ядер (різного рангу і функцій) та вузлів.

9. На основі проведеного SWOT-аналізу укладено комплекс заходів щодо оптимізації та гарантування ПА, щоб раціонально використовувати наявний політичний потенціал та якнайповніше задовольняти політичні потреби населення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абетка української політики : довід. / [упоряд. : М. Томенко (кер. кол.), Л. Бадешко, В. Гребельник та ін.]. – Київ : Смолоскип, 2003. – Вип. 6. – 364 с.
2. Алаев Э. Б. Социально-экономическая география: Понятийно-терминологический словарь. / Э. Б. Алаев – Москва : Мысль, 1983. – 350 с.
3. Алмонд Г. Гражданская культура и стабильность демократии [Электронный ресурс] / Г. Алмонд, С. Верба // Полис (политические исследования) : сетевой портал журнала. – Електронні дані. – 1992. – № 4. – Режим доступу : http://www.polisportal.ru/index.php?page_id=51&id=28 (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.
4. Аналітичний центр «CEDOS» [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – Режим доступу : <http://www.cedos.org.ua/> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.
5. Антипович О. Політична активність населення Львівщини та українців в цілому [Електронний ресурс] / О. Антипович // Соціологічний аспект – Електронні дані. – 1992. – № 4. – Режим доступу : <http://www.lnu.edu.ua/faculty/Phil/Antypovych.pdf> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.
6. Арістотель. Політика / Арістотель ; [пер. з давньогрец. та передмова О. Кислюка]. – Київ : Основи, 2005. – 239 с.
7. Атлас історії української державності / В. Грицеляк, І. Дикий, І. Ровенчак. – Львів : НВФ «Карти і Атласи», 2013. – 128 с.
8. Балакірева О. М., Бондар Т. В., Дмитрук Д. А., Електоральні орієнтації та поведінка виборців під час виборів народних депутатів України 26 жовтня 2014 р. / О. М. Балакірева та ін. // Український соціум, 2014. – №4 (51) – С. 43–60.
9. Банк даних Державної служби статистики [Електронний ресурс] // Бази даних РС-Axis – Електронні дані. – Режим доступу : <http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile.asp?lang=1> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

10. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / З. Бауман ; [пер. з англ. І. Андрущенко ; за наук. ред. М. Винницького]. – Київ : Видав. дім «Києво-Могилянська академія», – 2008. – 109 с.
11. Березинський В. П. Електоральний простір України : спроба побудови операційної моделі / В. П. Березинський // Грані. – 2004.– № 5 – С. 118–122.
12. Бжезінський З. Вибір : світове панування чи світове лідерство / З. Бжезінський ; [пер. з англ. А. Іщенко]. – Київ : Видав. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 203 с.
13. Білецький М. І. Соціальна географія : [навч. посіб.] / М. І. Білецький, І. В. Ванда, Л. І. Котик. – Львів : Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. – 468 с.
14. Блій Г. де. Географія : світи, регіони, концепти / Г. де Блій, П. Муллер; [пер. з англ. Д. Олесевич та ін. ; передмова та розділ «Україна» О. І. Шаблія]. – Київ : Либідь, 2004. – 740 с.
15. Боббіо Н. Майбутнє демократії / Н. Боббіо // Демократія : Антологія [упоряд. О. Проценко]. – Київ : Смолоскип, 2005. – С. 104–119.
16. Богашева Н. В. Дослідження деяких аспектів еволюції виборчого законодавства України (1989–2006 роки) / Н. В. Богашева, Ю. Б. Ключковський, Л. В. Колісецька. – Київ : ПЦ «Фоліант», 2006. – 146 с.
17. Бойко О. Д. Політичне маніпулювання : [навч. посіб.] / О. Д. Бойко. – Київ : Академвидав, 2010. – 432 с. – (серія «Альма-матер»).
18. Бортніков В. І. Політична участь, політична активність, політична діяльність, політична поведінка : спільне й особливе [Електронний ресурс] / В. І. Бортніков // Політичні інститути та процеси. – Електронні дані. – 2007. – № 19. – Режим доступу: <http://vlp.com.ua/node/3027> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.
19. Бортніков. В. І. Політична участь і демократія : українські реалії : [монографія] / В. І. Бортніков. – Луцьк : РВВ «Вежа» ВНУ імені Лесі Українки, 2007. – 524 с.
20. Васильченко Сергій. Електоральний портрет України. Аналіз активності громадян на виборах 1994–2004 рр. в Україні у регіональному

розрізі [Електронний ресурс] / С. Васильченко. – Електронні дані.– Фонд «Європа ХХІ» за підтримки Freedom House. – Режим доступу: <http://vasylchenko.maidan.org.ua/akt.pdf>. – Назва з екрана.

21. Васюта І. Політична історія Західної України (1918–1939) / І. Васюта. – Львів : Каменярь, 2006. – 335 с.

22. Вахула Б. Я. Соціальні медіа як механізм протестної мобілізації в сучасному українському суспільстві / Б. Я. Вахула // Український соціум. – 2015. – №1. – С.1–10.

23. Ващенко К. О. Політологія для вчителя [Електронний ресурс] / К. О. Ващенко, В. О. Корнієнко. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://posibnyku.vntu.edu.ua/politolog/122..htm> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

24. Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер ; [пер. с нем. ; сост., общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова ; предисл. П. П. Гайденко]. – Москва : Прогресс, 1990. – 808 с.

25. Вегеш М. М. Політологія: підручник / М. М. Вегеш та ін. ; 3-тє вид., перероб. і доповн. – Київ : Знання, 2008. – 384 с.

26. Вибори ВР 2014: особливості і сюрпризи. [Електронний ресурс] / Електронні дані. – Режим доступу : [/http://hvylyu.net/analytics/politics/vibori-vr-2014-osoblivosti-i-syurprizi.html](http://hvylyu.net/analytics/politics/vibori-vr-2014-osoblivosti-i-syurprizi.html) (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

27. «Відродження. Народний часопис Жовківщини» // Газета №1–50

28. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

29. Влах М. Р. Історія географії : [навч. посіб.] / М. Р. Влах. – Львів : Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. – 330 с.

30. Возняк Т. Геополітична роль Західної України в українському і європейському контекстах [Електронний ресурс] / Т. Возняк // Ретроспективна політологія. Епоха Кучми. – Електронні дані. – [Бібліотека Незалежного культурологічного журналу «І», 2010]. – Режим доступу :

http://www.ji.lviv.ua/ji-library/Vozniak/polit-kuchma/rol_zah_ukr.htm (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

31. Воєнна доктрина України // Законодавчі акти України з питань військової сфери. Збірник № 8. – Київ: МО України, 1994. – С. 3-10

32. Гаджиев К. С. Геополитические горизонты России : контуры нового миропорядка / К. С. Гаджиев ; РАН, ин-т мир. экон. и междунар. отношений [2-е изд. испр. и доп.]. – Москва : Экономика, 2011. – 479 с.

33. Гелей С. Д. Політологія : [навч. посіб.] / С. Д. Гелей, С. М. Рутор. – [5-те вид., перероб. і доп.]. – Київ : Т-во «Знання», КОО, 2004. – 645 с.

34. Географічна енциклопедія України: В 3 т. Т.1: А - Ж / Редкол.: Відп. ред. О. М. Маринич, та ін. – Київ : Українська Радянська Енциклопедія, 1989. – 414 с.

35. Гілецький Й. Р. Географія України [Електронний ресурс] / Й. Р. Гілецький // Географія. – Електронні дані. – Режим доступу : http://geoknigi.com/book_view.php?id=386 (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

36. Глобальні проблеми світу : атлас. – Київ : ДНВП “Картографія”, рік. – 144 с.

37. Гозман Л. Я. Политическая психология / Л. Я. Гозман, Е. Б. Шестопап. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. – 448 с.

38. Голд Дж. Психология и география : основы поведенческой географии / Дж. Голд ; [пер. с англ. ; авт. предисл. С. В. Федулов. – Москва : Прогресс, 1990. – 304 с.

39. Голев С. В. Политическая психология : слов.-справоч. [Електронний ресурс] / С. В. Голев // Национальная энциклопедическая служба. – Електронні дані. – [Херсон : ОМУРЧ “Украина” ХФ, 2004]. – 164 с. – Режим доступу : <http://politike.ru/dictionary/841/word/aktivnost> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

40. Головатий М. Ф. Політична психологія / М. Ф. Головатий. – Київ : МАУП, 2001. – 136 с.

41. Голод А. П. Політична поведінка населення регіону : [монографія] / А. П. Голод. – Ужгород : ДВНЗ [Ужгород. нац. ун-т], 2012. – 212 с.
42. Гончаров Д. В. Политическая мобилизация [Електронний ресурс] / Д. В. Гончаров // Полис (политические исследования): сетевой портал журнала. – Електронні дані. – 1995. – № 6. – С. 129–137. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/848552/> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.
43. Гончаров Д. В. Теория политического участия / Д. В. Гончаров. – Москва : Юрист, 1997. – 206 с.
44. Грицевич В. С. Математичні методи в суспільній географії: [навч. посіб.-практ. для самоств. роб. студ.] / В. С. Грицевич, І. В. Ванда. – Львів : Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. – 96 с.
45. Гудзеляк І. І. Географія населення : [навч. посіб.] / І. І. Гудзеляк. – Львів : Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – 232 с.
46. Дарендорф Ральф. Ліберальний устрій під тиском: демократичні дилеми // У пошуках нового устрою: Лекції на тему політики свободи у ХХІ ст. Пер. з нім. – Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – С. 74–90.
47. Деггер Р. Участь у політичному житті і проблема апатії / Р. Деггер // Демократія : [антологія] / упоряд. О. Проценко]. – Київ : Смолоскип, 2005. – С. 304–326.
48. Дегтярев А. Основы политической теории : [учеб. пособ.] / А. Дегтярев // Ин-т «Открытое о-во». – Москва : Высшая школа, 1998. – 239 с.
49. Дембрицька Н. І. Когнітивні аспекти політичної свідомості нового покоління / Н. І. Дрембрицька // Соціальна психологія : укр. наук. журнал. – 2003. – № 1. – С. 87–100.
50. Денисенко В. М. Дискурс свободи : утопія та реальність вибору / В. М. Денисенко, В. Й. Климончук, Ю. О. Привалов. – Львів : Астролябія, 2007. – 212 с.

51. Дергачев В. А. Геополитика [учеб. для вузов] / В. А. Дергачев. – Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 526 с.
52. Джанда К., Берри Д.М., Голдман Д., Хула К.В. Трудным путем демократии. Процесс государственного управления в США / К. Джанда и др. Москва: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2006. – 656 с.
53. Джерела та напрямки трансформації сучасних політичних партій // Українська національна ідея : реалії та перспективи розвитку : зб. наук. пр. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка» 2005. – Вип. 16. – С. 22–27.
54. Діяльний аспект політичної культури (політична участь і політична поведінка) [Електронний ресурс] // Навчальні матеріали онлайн. – Електронні дані. – Режим доступу : [/http://pidruchniki.com/1523121055280/politologiya/diyalni_aspekt_politichnoyi_kulturi_politichna_uchast_politichna_povedinka](http://pidruchniki.com/1523121055280/politologiya/diyalni_aspekt_politichnoyi_kulturi_politichna_uchast_politichna_povedinka) (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.
55. Дністрянський М. С. Політична географія та геополітика України : [навч. посіб.] / М. С. Дністрянський. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 344 с.
56. Дністрянський М. С. Політична географія України : [навч. посіб.] / М. С. Дністрянський. – Львів : Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. – 348 с.
57. Довідник НАТО. – Київ: Основи, 2001 – 429 с.
58. Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією (№ 13/98-ВР від 14.01.1998 р.) [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Верховна Рада України 1994–2016]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_006 (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.
59. Договір між Україною і Російською Федерацією про українсько-російський державний кордон (№ 1681-IV (1681-15) від 20.04.2004 р.) [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Верховна Рада України 1994–2016]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/643_157 (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

60. Доцяк І. І. Сучасне студентство у виборчому процесі : роль, особливості та перспективи : [монографія] / І. І. Доцяк.— Івано-Франківськ : Місто-НВ, 2001. – 181 с.

61. Електронні петиції [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Офіційне інтернет-представництво Президента України]. – Режим доступу : <https://petition.president.gov.ua/> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

62. Енциклопедія історії України : в 5 т. / [редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін.]. – Київ : Наукова думка, 2005. – Т. 3 : Е–Й. – 2005. – 672 с.

63. Енциклопедія політичної думки / [за ред. Девіда Міллера ; пер. з англ. Н. Лисюк]. – Київ : Дух і Літера, 2000. – 472 с.

64. Енциклопедія Сучасної України : багатотомне вид. / НАН України, Наук. т-во ім. Шевченка, Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України. – Київ : НАНУ, 2005. – Т. 4 : В–Вог. – 2005. – 699 с.

65. Загальна та прикладна політологія : [навч. посіб.] / [під заг. ред. В. І. Жукова, Б. І. Краснова]. – Москва : МГСУ ; Вид-во «Союз», 1997. – 992 с.

66. Закон України «Про вибори народних депутатів України» 17 листоп. 2011 р. № 4061-VI [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Верховна Рада України 1994–2016]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4061-17> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

67. Закон України «Про вибори Президента України» від 5 берез. 1999 р. № 474-XIV (офіційний текст зі змінами станом на 08.04.2014). – Київ : ПАТ “ДАК Укрвидавполіграфія”, 2014. – 128 с.

68. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 01.01.2016, № 2365-14 – [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Верховна Рада України 1994–2016]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2365-14> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

69. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 9 січ. 2007 р. № 537-V [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Верховна Рада України

1994–2016]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-16> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

70. Заставний Ф. Д. Географія України : у 2 кн. / Ф. Д. Заставний . – Львів : Світ, 1994. – 472 с.

71. Збірник нормативно-правових актів Центральної виборчої комісії з питань підготовки і проведення позачергових виборів Президента України 25 трав. 2014 р. – Київ : ТОВ «Інпрес», 2014. – 271 с.

72. Зельницький А. Політичні партії і вибори (Довідник партійного працівника) / А. Зельницький, П. Удовенко. – Київ : ІУЕП «Гарант квалі»; ФКП «НДІСЕП» ВПЦ «Тираж», 2003. – 600 с. (Серія «Довідники-порадники»).

73. Иберла К. Факторный анализ. Пер. с нем. В. М. Ивановой. Москва : Статистика, 1980. – 398 с.

74. Іваненко О. Відхід як форма соціального конфлікту / О. Іваненко, В. Казаков // Укр. моніторинг – 2003. Соціол. моніторинг [за ред. В. Ворони, М. Шульги]. – Київ : Ін-т соціол. НАН України. – С. 402–410.

75. Івах Я. Є. Історико-географічні паралелі у російсько-українською війною ХХ–ХХІ століть / Я. Є. Івах // Географія, екологія, туризм : теорія, методологія, практика : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 25-річчю географ. ф-ту ТНПУ ім. В. Гнатюка (Тернопіль, 21–23 трав. 2015 р.). – Тернопіль : СМП «Тайп», 2015. – С. 81–83.

76. Інформаційна політика України: європейський контекст : [монографія] / Л. В. Губерський, Є. Є. Камінський, Є. А. Макаренко та ін. – Київ : Либідь, 2007. – 360 с.

77. Карпенко О. М. Молодежь в современном политическом процессе в России / О. М. Карпенко, И. А. Ламанов. – Москва : Изд-во СГУ, 2006. – 560 с.

78. Кастельс М. Глобальный капитализм / М. Кастельс // Москва : Экономические стратегии, 2000. – С. 15–25.

79. Кирилук Ф. М. Політологія Нової доби : [посіб.] / Ф. М. Кирилук. – Київ : Видав. центр «Академія», 2003. – 304 с. (Серія «Альма-матер»).

80. Киричек А. И. К вопросу о дифференциации содержания категорий «политическая активность», «политическое поведение» и «политическое участие» / А. И. Киричек // Общество : политика, экономика, право. – Краснодар : ИД «ХОРС», 2011. – № 3. – С. 34–37.

81. Киселев А. А. Политическое участие в интернете : автореф. дис. на получения учен. степени канд. полит. наук : спец. 23.00.02 «Политические институты, этнополитическая конфликтология, национальные и политические процессы и технологии» / А. А. Киселев. – Краснодар, 2007. – 25 с.

82. Климончук В. Й. Політичні свободи в українському націогенезі : [монографія] / В. Й. Климончук. – Львів : ПАІС, 2011. – 480 с.

83. Климчук В. О. [Электронный ресурс]. – Кластерний аналіз : використання у психологічних дослідженнях / Климчук В. О – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/3297/1/9.pdf> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

84. Книш М. М. Політико-географічна глобалістика : [навч. посіб.] / М. М. Книш, Л. І. Котик. – Львів : Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. – 484 с.

85. Книш М. М. Регіональна економічна і соціальна географія світу (Латинська Америка та Карибський басейн, Африка, Азія, Океанія) : [навч. посіб.] / М. М. Книш, О. І. Мамчур. – Львів : Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – 386 с.

86. Книш М. М. Суспільно-географічна картографія : [навч.-метод. посіб.] / М. М. Книш. – Львів : Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – 124 с.

87. Коваліско Н. В. Стратифікаційний аналіз сучасного суспільства : [навч. посіб.] / Н. В. Коваліско. – Львів : «Магнолія 2006», 2013. – 312 с.

88. Колосов В. А. Геополитика и политическая география : [учеб. для вузов] / В. А. Колосов, Н. С. Мироненко. – Москва : Аспект Пресс, 2001. – 479 с.

89. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – Харків: Фоліо, 2004. – 46 с.

90. Короткий оксфордський політичний словник / [пер. з англ. ; за ред. І. Макліна, А. Максиміліана]. – Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2006. – 789 с.

91. Короткий словник політологічних термінів [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – Режим доступу : <http://politics.ellib.org.ua/encyclopedia-term-238.html> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

92. Коцан Н. Н. Волинь в умовах демократичної трансформації (кінець ХХ - початок ХХІ століття) : [колект. монографія] / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; [за заг. ред. В. І. Бортнікова]. – Луцьк : СНУ ім. Лесі Українки, 2012. – 656 с. – Додатки. – Бібліогр.: с. 617–627.

93. Кочубей Л. О. Виборчі технології : політичний аналіз (на прикладі виборів до парламенту сучасної України) : [монографія] / Л. О. Кочубей. – Київ : Юридична думка, 2006. – 280 с.

94. Кузишин А. В. Геопросторова оцінка парламентських виборів 2012 року в Тернопільській області / А. В. Кузишин // Наукові записки. Серія: Географія. – Тернопіль, 2012. – № 3 (33). – С. 87-93.

95. Культурне життя в Україні. Західні землі : [документи і матеріали] / НАН України, Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича. – Київ : Наукова думка, 1995. – Т. 3 : 1966–1971 / [упоряд. : Т. Галайчак, О. Луцький]. – 2006. – 856 с.

96. Купцова І. І. Політико-правові засади права на протест. // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / [голов. ред. С. В. Ківалов ; НУ ОЮА ; Південноукр. центр гендер. проблем]. – Одеса : Фенікс, 2014. – Вип. 53. – 408 с.

97. Левченко О. Щодо визначення категорій політична активність, політична діяльність, участь та поведінка : критерії розбіжності [Електронний ресурс] / О. Левченко // Видання ЧДУ імені Петра Могили. – Електронні дані. – Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/ukrpolituk/3/9.pdf> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

98. Липсет С. М. Политический человек. Социальные основы политики / С. М. Липсет. – Москва, 2011. – № 3. – С. 195–245.

99. Львів. Комплексний атлас / О. І. Шаблій, С. О. Матковський, О. І. Вісьтак та ін. – Київ : ДНВП «Картографія», 2012. – 192 с.
100. Логический словарь-справочник / Сост. Н. И. Кондаков. – Москва : Просвещение, 1975. – 765 с.
101. Макеєв С. Сучасна Україна : громадянська свідомість і політична участь населення / С. Макеєв // Політична думка. – 2000. – № 2. – С. 10–16.
102. Мар'єнко Б. С. Психологічні аспекти політичної активності та радикалізму / Б. С. Мар'єнко // Наукові студії з політичної психології. – Київ : ДОК-К, 1996. – Вип. 2. – С. 80–87.
103. Масляк П. О. Перманентна революція в Україні: геополітика та геостратегія / П. О. Масляк // // Львівська суспільно-географічна школа: історія, теорія, українознавчі студії: матеріали Всеукраїнської наукової конференції за участю закордонних учених, присвяченої 70-річчю кафедри економічної і соціальної географії (м. Львів, 19–20 листопада 2015 р.) / [відп. ред. О. І. Шаблій]. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2015. – С. 293–303.
104. Мельник І. Нарис політичної геометрії / І. Мельник // Студії політологічного центру «Генеза». – 1997. – № 2. – С. 14–16.
105. Мирош М. В. Електоральна активність населення Західного регіону України (на прикладі виборів Президента України 2014 р.) / М. В. Мирош // Географія, картографія, географічна освіта : історія, методологія, практика : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 9–11 жовт. 2014 р.). – Чернівці : Родовід, 2014. – С. 158–161.
106. Мирош М. В. Класифікація факторів політичної активності населення регіону / М. В. Мирош // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2014.–Вип.724-725 : Географія. – С. 171–174.
107. Мирош М. В. Методика суспільно-географічного дослідження політичної активності населення регіону / М. В. Мирош // Вісник Одеського

національного університету : наук. журнал. – Одеса : ОНУ, 2014. – Том. 19. – Вип. 4. (23). – С. 188–195 (Серія «Географічні та геологічні науки»).

108. Мирош М. В. Поняття, структура і типізація політичної активності в системі суспільно-географічних знань / М. В. Мирош // Геополітика и екогеодинамика регионів : науч. журнал. – Симферополь : Крымский научный центр НАН Украины и Министерства образования и науки Украины, рік. – Том. 10. – Вып. 2. – С. 158–163.

109. Мирош М. В. Суспільно-географічний аналіз протестної активності в Україні в 2012 р. / М. В. Мирош // Шевченківська весна. Географія : зб. наук. пр. XI міжнар. наук. міждисциплінарної конф. студентів, аспірантів та молодих вчених. – Київ : Видавництво географічної літератури «Обрії», 2013. – Вип. XI. – С. 210–213.

110. Мирош М. В. Територіальна організація форм протестної активності (на матеріалах Західного регіону) / М. В. Мирош // Географія, екологія, туризм : теорія, методологія, практика : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 25-річчю географ. фа-ту ТНПУ ім. В. Гнатюка (Тернопіль, 21–23 трав. 2015 р.). – Тернопіль : СМП «Тайп», 2015. – С. 106–108.

111. Мирош М. В. Типізація політичної активності (суспільно-географічний аспект) / М. В. Мирош // Часопис соціально-економічної географії. – Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2015 – Вип. 19(2). – С. 181–187.

112. Мирош М. В. Форми протестної активності в Західному регіоні України в 2012 році / М. В. Мирош // Потенціал сучасної географії в розв'язанні проблем розвитку регіонів : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, присвяч. 95-річчю НАН України, (Київ, 3–5 жовт. 2013 р.). – Київ : Логос, 2013. – С. 103–108.

113. Міністерство закордонних справ України : сайт [Електронний ресурс] : [Інтернет-портал]. – Електронні дані. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

114. Міністерство інформаційної політики України : сайт [Електронний ресурс] : [Інтернет-портал]. – Електронні дані. – Режим доступу : <http://mir.gov.ua> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.
115. Молода нація : альманах. Інтеграційна модель для України [редкол. : О. Бабкіна та ін.]. – Київ : Смолоскип, 2003. – Вип. 4 (29). – 199 с.
116. Моніторинг «Львів як середовище інтелектуальних візій» // Політологічний центр «Генеза». – Львів, 1998.
117. Москаленко В. В. Соціальна психологія : [підруч.] / В. В. Мовкаленко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.
118. Національний атлас України / НАН України, Інститут географії, Державна служба геодезії, картографії та кадастру ; голов. ред. Національного атласу України Л. Г. Руденко ; голова ред. кол. Б. Є. Патон. – Київ : ДНВП «Картографія», 2007. – 435 с.
119. Національні процеси в Україні : історія і сучасність. Документи і матеріали. Довідник : у 2 ч. / [упоряд. : І. О. Кресіна (кер.), О. В. Кресін, В. П. Ляхоцький, В. Ф. Панібудьласка ; за ред. В. Ф. Панібудьласки]. – Київ : Вища школа, 1997. – Ч. 1. – 583 с.
120. Обушний М. І. Партологія : [навч. посіб.] / М. І. Обушний, М. В. Примуш, Ю. Р. Шведа ; [за ред. М. І. Обушного]. – Київ : Арістей, 2006. – 432 с.
121. Ольшанский Д. В. Основы политической психологии / Д. В. Ольшанский. – Екатеринбург : Деловая книга, 2001. – 496 с.
122. Ольшанский Д. В. Политико-психологический словарь : [учеб. пособ.] / Д. В. Ольшанский. – Москва : Акад. проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2002. – 574 с. (Сер. «Gaudeamus» : учеб. пособ. для вузов).
123. Ольшанский Д. В. Политическая психология / Д. В. Ольшанский. – Санкт-Петербург : Питер, 2002. – 576 с.
124. Основи інформаційного права України : [навч. посіб.] / [В. С. Цимбалюк, В. Д. Гавловський, В. В. Гриценко та ін.] ; за

ред. М. Я. Швеця, Р. А. Калюжного, П. В. Мельника. – Київ : Знання, 2004. – 274 с.

125. Основи політичної науки : курс лекцій / [за ред. Б. Кухти]. – Львів : Кальварія, 1997–1998. – Ч. 1 : З історії політичної думки: від стародавності до наших днів / [Б. Кухта, А. Романюк, Л. Старецька та ін.]. – 1997. – 288 с. ;

126. Основи політичної науки : курс лекцій / [за ред. Б. Кухти]. – Львів : Кальварія, 1997–1998. – Ч. 2 : Політичні процеси, системи та інститути / [Б. Кухта, А. Романюк, Л. Старецька та ін.]. – 1997. – 336 с. ;

127. Основи політичної науки : курс лекцій / [за ред. Б. Кухти]. – Львів : Кальварія, 1997–1998. – Ч. 3 : Політична свідомість і культура / [Б. Кухта, Л. Климанська, А. Романюк та ін.]. – 1998. – 556 с.

128. Особливості розвитку глобальних світових процесів у 2014 році [Електронний ресурс] // Розвиток геополітичної ситуації у світі у 2014 році. – Електронні дані. – [Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень «Борисфен Інтел»]. – Режим доступу : <http://bintel.com.ua/uk/article/itogi2014-full/> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

129. Особливості розвитку російсько-українського конфлікту і його вплив на військово-політичну обстановку у світі [Електронний ресурс] // Розвиток геополітичної ситуації у світі у 2014 році. – Електронні дані. – [Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень «Борисфен Інтел»]. – Режим доступу : <http://bintel.com.ua/uk/article/itogi2014-3/> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

130. Парламентські вибори-2014: аналіз білбордів. http://vgolos.com.ua/articles/parlamentski_vybory_2014_analiz_bilbordiv_158019.html

131. Перша Львівська демократична : діяльність львівської обласної Ради першого демократичного скликання (1990–1994) / [упор. І. Мельник]. – Львів : Сполом, 2012. – 320 с.

132. Петрунько О. В. Мотиви відчуження сучасної молоді від активної політичної діяльності / О. В. Петрунько // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 1. – С. 98–101.

133. Петухов В. В. Политическая активность и гражданская самоорганизация россиян / В. В. Петухов // Общественные науки и современность. – 2002. – № 6. – С. 59–65.

134. Петухов В. В. Политические ценности и поведение среднего класса / В. В. Петухов // Социологические исследования. – 2000. – № 3. – С. 23–33, С. 27–30.

135. Піча В. М. Політологія / В. М. Піча, В. М. Хома. – Київ : «Каравела», Львів : «Новий Світ–2000», 2001. – 344 с.

136. Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях: Пер. с польск. В. В. Иванова. – Москва: Финансы и статистика, 1989. – 175 с.

137. Позняк Д. В. Соціально-психологічні механізми політичної свідомості виборців / Д. В. Позняк // Соціальна психологія. – 2004. – № 1 (3). – С. 31–45.

138. Политико-терминологический словарь [Электронный ресурс] : [Интернет-портал]. – Электронний дані. – []. – Режим доступу : <http://politike.ru/dictionary/285/word/aktivnost-politicheskaja> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

139. Политическая активность [Электронный ресурс] // – Электронні дані. – [Твой Выбор!] – Режим доступу : http://yavibrat.ru/index.php?page=6&news_id=201 (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

140. Политическая активность [Электронный ресурс] : [Интернет-портал]. – Электронний дані. – Режим доступу : <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/politicheskaya-aktivnost.html> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

141. Политическая энциклопедия : в 2 т. / [Пред. науч.-ред. совета Г. Ю. Семигин]. – Москва : Мысль, 2000–2001. – Т. 1. – 2000. – 750 с.

142. Политическая психология : [учеб. пособ. для вузов / [под об. ред. А. А. Деркача, В. И. Жукова, Л. Г. Лаптева]. – Москва : Академический Проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2001. – 853 с.

143. Политическая психология : [хрестоматия] / [сост. Е. Б. Шестопа]. – Москва : Аспект Пресс, 2007. – 447 с.

144. Политическая психология. Словарь-справочник [Электронный ресурс]. – Электронні дані. – [Академик]. – Режим доступу : http://political_psychology.academic.ru/158 (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

145. Политический процесс : основные аспекты и способы анализа : сб. учеб. мат. / [под ред. Е. Ю. Мелешкиной]. – Москва : изд-во «Весь мир», 2001. – С. 155–156.

146. Политическое участие [Электронный ресурс]. – Электронні дані. – Режим доступу : http://nicbar.ru/protest_01.htm (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

147. Политология : энциклопедический словарь / [общ. ред. и сост. Ю. И. Аверьянов]. – Москва : Издательство Московского коммерческого университета, 1993. – 431 с.

148. Політична географія і геополітика : [навч. посіб.] / [за ред. Б. П. Яценка]. – Київ : Либідь, 2007. – 255 с.

149. Політична енциклопедія / [редкол. : Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін.]. – Київ : Парламентське видавництво, 2011. – 808 с.

150. Політична історія ХХ ст. : [навч. посіб.] / В. Ф. Салабай, Л. О. Пончук, Я. А. Титаренко та ін.]. – Київ : КНЕУ, 2001. – 376 с.

151. Політичні карти областей 2014[Электронный ресурс] – Электронні дані. – Режим доступу : <http://www.oporaua.org/vybory/politychni-karty-oblastei-2014>(дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

152. Політична наука : методи досліджень : [підруч.] / [за ред. О. А. Габрієляна]. – Київ : ВЦ «Академія», – 2012. – 320 с. (Серія «Альма-матер»).

153. Політична наука. Словник : категорії, поняття і терміни / [Б. Кухта, А. Романюк, Л. Старецька та ін.]. – Львів : Кальварія, 2003. – 500 с.

154. Політична поведінка [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Електронна бібліотека підручників]. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-6693.html> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

155. Політична ситуація в Україні: кризові тенденції та шляхи їх подолання: (2007 р. – вересень 2008 р.): зб. аналіт. мат-ів / за ред. В. М. Яблонського. – Київ : НІСД, 2009. – 108 с.

156. Політична участь молоді сучасної України : психологічні чинники активізації : [монографія] / [за ред. Л. О. Кияшко]. – Київ : Міленіум, 2013. – 216 с.

157. Політологічний енциклопедичний словник / [за ред. Ю. С. Шемчушенка]. – Київ, 2001. – 723 с.

158. Політологічний словник [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – Режим доступу : <http://subject.com.ua/political/dict/46.html> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

159. Поліщук І. «Політична культура» : категоріальне осмислення [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Всеукраїнська асоціація політичних наук]. – Режим доступу: http://politolog-ua.io.ua/s415050/polishchuk_igor._politichna_kultura_kategorialne_osmislennya (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

160. Почепцов Г. Г. Стратегический анализ : стратегический анализ для политики, бизнеса и военного дела / Г. Г. Поченцов. – Киев : Дзвін. – 2004. – 333 с.

161. Приходько С. М. Політична участь громадян як основа демократичних процесів [Електронний ресурс] / С. М. Приходько, П. Г. Редюк.

– Електронні дані. – Режим доступу : http://www.democracy.kiev.ua/publications/collections/conference_2005/section_4/Rryhodko,Rendyuk.doc (дата звернення 14.01.15. р.). – Назва з екрану.

162. Про політичну активність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://imp.rudn.ru/ffec/polit/p14.html> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

163. Протести, перемоги і репресії в Україні : результати моніторингу 2011–2013 рр. / [за ред. В. Іщенка]. – Київ : Центр дослідження суспільства, 2012–2014.

164. Про порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрації в СРСР : Указ Президії Верховної Ради СРСР від 28 липня 1988 року № 9306-ХІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v9306400-88> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

165. Психологічна енциклопедія / [автор-упоряд. О. М. Степанов]. – Київ : Академвидав. – 2006. – 424 с.

166. Публікації / Прес-релізи / Парламентські вибори-2014 : оцінки експертів [Електронний ресурс]. Електронні дані. – [Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва»]. – Режим доступу : dif.org.ua (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

167. Розанвалон П'єр. Демократична легітимність. Безсторонність, рефлексивність, наближеність / П'єр Розанвалон ; [пер. з фр. Є. Марічева]. – Київ : Видав. дім «Києво-Могилянська академія», 2009 – 287 с.

168. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика [Електронний ресурс]/ Д. М. Стеченко. – Електронні дані. – Режим доступу : <http://studentbooks.com.ua/content/view/978/76/1/3/> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

169. Рябов С. Політологія : словник понять і термінів / С. Рябов. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Київ : Видавничий Дім «КМ Академія», – 2001. – 253 с.

170. Світова історія XX століття. Енциклопедичний словник / [за ред. І. Підкови, Р. Шуста. – Львів : Літопис, 2008. – 976 с

171. Свобода и плюрализм, насилие и диктатура как детерминанты политической активности [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Студопедія]. – Режим доступу : <http://studopedia.org/9-21510.html> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

172. Словник з політології / [відпов. ред. В. Н. Коновалов]. – Ростов-на-Дону : РГУ, 2001. – 285 с.

173. Словник іншомовних слів / [уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. – Київ : Наукова думка, 2000. – 680 с. (Словники України).

174. Словник іншомовних слів Мельничука [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Словопедія]. – Режим доступу : <http://slovopedia.org.ua/42/53392/276989.html> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

175. Словник політологічних термінів [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – Режим доступу : http://www.ebooktime.net/book_274_glava_86_%D0%A1%D0%9B%D0%9E%D0%92%D0%9D%D0%98%D0%9A_%D0%9F%D0%9E%D0%9B%D0%86%D0%A2%D0%9E%D0%9B%EF%BF%BD.html (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

176. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980) [Електронний ресурс] – Електронні дані.– Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/aktyvnistj> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрану.

177. Слюсаревський М. Політична участь як особливий «зріз» політичної поведінки / М. Слюсаревський [Електронний ресурс] – Електронні дані. – Режим доступу : <http://dspace.nbuiv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/71052/02-Slyusarevskiy.pdf?sequence=1> (дата звернення 14.02.2016 р.). – Назва з екрана.

178. Социальная психология / [под ред. А. Л. Журавлева]. – Москва : Per Se, – 2002. – 350 с.

179. Соціально-економічна географія України : [навч. посіб.] / [за ред. О. І. Шаблія]. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Львів : Світ, 2000. – 680 с.
180. Соціологія : [підруч.] / [за ред. В. Г. Городяненка]. – Київ : ВЦ «Академія», 2008. – 544 с (Серія «Альма-матер»).
181. Соціологічна служба Центру аналітичних досліджень Разумкова: [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – Режим доступу : www.uceps.org/ (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.
182. Суспільно-політична думка : словник-довідник / [уклав О. І. Юристовський]. – Львів : Сполом, 2008. – 800 с.
183. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження : методологія, методи, методики : [навч. посіб.] / О. Г. Топчієв. – Одеса : Астропринт, 2005. – 632 с.
184. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії : [навч. посіб.] / О. Г. Топчієв. – Одеса : Астропринт, 2001. – 560 с.
185. Трохимчук С. Політична арифметика / С. Трохимчук. – Львів : Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 67 с.
186. Умови розвитку сприймання. Порухення Сприймання [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – Режим доступу : <http://lektsii.org/3-50828.htm> (дата звернення 26.02.2016 р.). – Назва з екрана.
187. Програма курсу «Політична активність особи». // Колмакова Н. Н., Бадзага Г. Ж., Барінова В. И., Бормотов И. В., Виноградова И. Б., Володин С. Ф., Тимофеев С. В. / Кафедра политологии и социологии. Тульский государственный педагогический университет им Л. Н. Толстого. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tula.net/tgpu/resources/politolog/lec4.html>. – Назва з екрана
188. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; [редкол. : В. І. Шинкарук (голова)]. – Київ : Абрис, 2002. – 742 с.

189. Фінансова допомога Заходу для України. Частина 2 [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Geostrategy – Global Intelligence Group]. – Режим доступу : [http://geostrategy.ua/%](http://geostrategy.ua/) (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

190. Фліс І. М. Основні принципи формування політичної активності студентської молоді / І. М. Фліс // Гілея (науковий вісник) : зб. наук. пр. – Київ, 2008. – Вип. 13. – С. 208 – 216.

191. С. Форест. Переможці і аутсайтери: аналіз результатів виборів до парламенту// Репортер Житомира. [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Інтернет-видання «Репортер Житомира»]. Режим доступу : <http://reporter.zt.ua/news/15963-peremozh-tsi-i-atsaidery-analiz-rezultativ-vyboriv-do-parlamentu> (дата звернення 10. 01. 2016 р.) . – Назва з екрана

192. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-атлантичного договору // Народна армія. –1997. –11липня– № 118. – С. 1, 3.

193. Хан Є. А. Електорально-географічний аналіз президентських виборів в Україні / Є. А. Хан // Український географічний журнал. – 1999. – № 1. – С. 59–62.

194. Хвиля протестів [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Інтернет-журнал «Ліва»]. – Режим доступу : <http://liva.com.ua/sentre-for-society-research-reliz-211113.html> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

195. Хельсинський Заключительный акт [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Organization for Security and Co-operation in Europe]. – Режим доступу : <http://www.osce.org/ru/mc/39505> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана

196. Хроніка свободи слова 2013 : [посіб.]. – Київ : Національний внесок заради демократії (NED), 2014. – 255 с.

197. Центр дослідження суспільства : моніторинг протестів найманих працівників за січень-жовтень 2013 року [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Політиком]. – Режим доступу : <http://politcom.org.ua/?p=5742> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

198. Центральна виборча комісія України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – Режим доступу : <http://www.cvk.gov.ua> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

199. Шаблій О. І. Геополітичні виклики України / О. І. Шаблій // Львівська суспільно-географічна школа : історія, теорія, українознавчі студії : матеріали Всеукр. наук. конф. за участю закорд. учених, присвяч. 70-річчю кафедри економічної і соціальної географії (Львів, 19–20 листоп. 2015 р.) ; [відп. ред. О. І. Шаблій]. – Львів : Простір М., 2015. – С. 185–194.

200. Шаблій О. І. Електоральна географія / О. І. Шаблій // Соціально-економічна географія України : [навч. посіб.] / [за ред. О. І. Шаблія]. – [2-е вид., перероб. і доп.]. – Львів : Світ, 2000. – С. 116–131.

201. Шаблій О. І. Математичні методи в економічній географії / О. І. Шаблій. – Львів : Видавництво при ЛДУ видавничого об'єднання «Вища школа», 1984. – 135 с.

202. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії : [підруч.] / О. І. Шаблій. – Львів : Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 444 с.

203. Шаблій О. І. Суспільна географія : теорія, історія, українознавчі студії / О. І. Шаблій. – Львів : Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – 744 с.

204. Шарп Дж. От тоталитаризма к демократии. Издание Военно-Державного Союза России / Дж. Шарп. – Москва, 2005. – ... с.

205. Шведа Ю. Р. Вибори та виборчі системи. Європейські стандарти та досвід для утвердження демократії в Україні / Ю. Р. Шведа. – Львів, 2010. – 462 с.

206. Шведа Ю. Р. Партійна система незалежної України : етапи трансформації / Ю. Р. Шведа // Освіта Регіону. Політологія. Психологія. Комунікації. – Київ, 2009. – № 3. – С. 50–55.

207. Шведа Ю. Р. Партії та вибори : європейський досвід і українські реалії. Енциклопедичний словник / Ю. Р. Шведа. – Львів : Вид-во Тараса Сороки, 2009. – 500 с.

208. Шведа Ю. Р. Політичні партії у виборах : теорія та практика виборчої кампанії : [навч. посіб.] / Ю. Р. Шведа. – Київ : Знання, 2012. – 373 с.
209. Шведа Ю. Р. Політичні партії : енциклопедичний словник. Науково-навчальне видання / Ю. Р. Шведа. – Львів : Астролябія, 2005. – 488 с.
210. Шведа Ю. Р. Теорія політичних партій та партійних систем : [навч. посіб.] / Ю. Р. Шведа. – Львів : Тріада Плюс, 2004. – 528 с.
211. Шестопал Е. Б. Личность и политика : критический очерк современных западных концепций политической социализации Е. Б. Шестопал. – Москва : Мысль, 1988. – 203 с.
212. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної науки) : [підруч.] / П. П. Шляхтун. – Київ : Либідь, 2002. – 576 с.
213. Юрій М. Ф. Політична участь [Електронний ресурс] / М. Ф. Юрій // Політологія : підруч. – Електронні дані. – [Електронная библиотека Князева]. – Режим доступу : http://www.ebk.net.ua/Book/political_science/uriy_politologiya/part7/1504.htm (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.
214. Яцків М. І. Теорія економічного аналізу / М. І. Яцків. – Львів : Світ, 1993. – 415 с.
215. Conway M. M. Political Participation in the United States / M. M. Conway . – [3d ed.]. – Washington, DC : CQ Press, 2000. – 227 p.
216. Crotty W. J. Political participation and American democracy / W. J. Crotty. – New York : Greenwood Press, 1991–2008. – 233 p.
217. Huntington S. No Easy Choice: Political Participation in Developing Countries / S. Huntington, J. M. Nelson. – Cambridge : Cambridge University Press, 1976.
218. Lingvo Online – безкоштовний онлайн словник. Англо-український, англо-російський, тлумачний український словник та інші словники безкоштовно! [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – Режим доступу : <http://www.lingvo.ua/uk/Interpret/uk> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

219. Kenneth Janda, Jeffrey M. Berry, Jerry Goldman, Kevin W. Hula. *The Challenge of Democracy. Brief Edition • Fifth Edition.* Houghton Mifflin Company. Boston; New York, 2004.

220. Myrosh M. Human geographical aspects of ideological protests in Western region of Ukraine // *European science review* № 11–12 2015. – November–December «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH. – Vienna. – 2015.

221. Milbrath L. W. *Political Participation : How and why Do People Get Involved in Politics?* / L. W. Milbrath, M. L. Goel. – 1982. – 236 p.

222. Milbrath L. *Political participation* / L. Milbrath, M. L. Goel. – Chicago, 1977.

223. Peltzman S. *Political participation and government regulation* / S. Peltzman. – University of Chicago Press, 1998. – 346 p.

224. *Political activities* [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Imagine Canada]. – Режим доступу : <http://sectorsource.ca/managing-organization/activities/political-activities> (дата звернення 10.01.2016 р.). – Назва з екрана.

225. Schonfeld W. R. *Les Abstentionnistes ont-ist toujours tort?* / W. R. Schonfeld, M. F. Toinet // *Revue trancaise de science politigue.* – 1975. – № 4.

226. Scott F. E. *Participative Democracy and the Transformation of the Citizen : some intersections of feminist, postmodernist, and critical thought* / F. E. Scott // *The American Review of Public Administration.* – 2000. – Vol. 30. – № 3. – P. 252–270.

227. «Strategic Horizons : Russia's Ukraine Invasion Signifies a Changing Global Order». – *World Politics Review.* – March 5, 2014

228. Verba S., Nie N.H. *Participation in America.* N.Y., 1972.

229. Weber M. *Politik als Reruf. Vortrage vor dem Freistudentischen Bund. Zweites Vortrag : München und Leipzig* / M. Weber. – 1919.

ДОДАТКИ

Наукові підходи до трактування поняття «політична активність»

№	Автор	Рік	Визначення, тлумачення терміну «політична активність»
1	2	3	4
1	Бортніков В. І. [19]	2007	Активність політична (далі – а.п.) – це складне багатокomпонентне психічне утворення, яке базується на потребах, інтересах особистості, реалізується в системі цільових настановлень, ціннісних орієнтацій та ставлення, що існують як внутрішня готовність до дії та які регулюють індивідуальну поведінку. Отже, політична активність може розглядатися з точки зору двох рівнів: орієнтаційно-ціннісного (внутрішнього) рівня, який становить підґрунтя для другого – поведінкового (або зовнішнього) рівня.
2	Голев С. В. [39]	–	Активність – характерна властивість людини, соціальної спільноти, що робить їх здатними ефективно функціонувати в різних умовах. Політична активність суб'єктів політики проявляється в самих різних формах. На характер цієї активності і особливості її прояву впливають різні чинники, які можуть бути представлені як внутрішні (їх носієм виступає суб'єкт політики) і зовнішні (вплив середовища на суб'єкт політики). (Переклад автора).
3	Діяльний аспект політичної культури [Е. р.*,54]	–	Поняття «політична активність» – наголошує на певній спрямованості політичної діяльності – спрямованості на вдосконалення або зміну соціально-економічного й політичного порядку, політичних інститутів.
4	Киричек А. И. [80]	2011	Активність політична – це багатостороннє і багатоаспектне поняття, що розкриває сукупність дій, вихід енергії індивідів і соціальних груп, що спрямовані на зміну свого політичного статусу та оточення. Політична активність розглядається, як правило, в єдності двох компонентів: матеріальних (реальна зміна політичних відносин) і духовних (акумуляція і трансляція політичного знання і досвіду, обмін інформацією, міжгрупова та міжособистісна координація). (Переклад автора).
5	Короткий словник політологічних термінів [Е. р.,91]	–	Активність політична (political activity) – енергійна, наполеглива діяльність особистості, групи, різних політичних сил і організацій, спрямована на досягнення певних соціально-економічних і політичних цілей. Фундаментальну основу ПА складають конкретні інтереси, а її могутнім стимулятором є процеси демократизації громадського життя. Це діяльна життєва позиція людини, що виражається в спрямованості її мислення, поведінки, вчинків, у принциповості, послідовності відстоюванні своїх поглядів. А.п. може виявлятися як у конструктивні діяльності громадян, партій, лідерів, що відповідає інтересам суспільства, його консолідації і стабільності, так в негативних формах, наприклад, у націоналізмі, сепаратизмі, екстремізмі і т.д.

* Е. р. – електронний ресурс

Продовження додатку А.

1	2	3	4
6	Левченко О. [Е.р.,97]	–	Активністю у політиці позначена діяльність професійних політиків, у т.ч. депутатів, чиновників вищої ланки, лідерів політичних партій, організацій та їх членів, самих партій та організацій, націй та інших соціальних спільнот, аж до держав. Розрізняють такі форми ПА: міжнародна (дипломатична, громадська); суспільна (регіональна, місцева, колективна); особистісна (відставка, голодування, абсентеїзм та ін.).
7	Ольшанский Д. В. [122. с. 285]	2001	Активність політична – це діяльність політичних груп або індивідів, пов’язана з наміром розвитку або зміни політичного чи соціально-економічного ладу та відповідних соціально-політичних інститутів. На індивідуальному рівні політичну активність вчений розглядає як сукупність проявів життєдіяльності людини, в яких відбивається його прагнення брати активну участь в політиці, захищати свої права та інтереси. <i>(Переклад автора).</i>
8	Политико-терминологический словарь [Е.р.,138]	–	Активність політична – діяльне вираження інтересів особистості, групи, партії, громадського руху в сфері владних відносин. <i>(Переклад автора).</i>
9	Политическая активность/ Твой выбор! Результаты выборов на Украине [Е.р.,139]	–	Активність політична – діяльність соціальних груп і громадян, пов’язана з прагненням взяти участь в політичному житті країни (регіону), удосконалити або змінити соціально-економічний порядок. Політична активність виражається не тільки в діях (активна форма), але і в знаннях поточної ситуації (пасивна). Активна форма політичної активності виражається в членстві в партіях, участі в різних заходах, мітингах, активній пропаганді своєї точки зору. Пасивна активність вказує на те, що виборець цікавиться ходом передвиборної гонки, знає кандидатів, їх програми. Політичну активність можна регулювати. Там, де зачіпаються інтереси виборців політична активність вище, ніж в той час, коли все йде розмірено, своєю чергою. Явка на вибори прямо пропорційна політичній активності, відповідно її можна піднімати або занижувати, створюючи необхідні інформаційні приводи або не створюючи їх <i>(Переклад автора)</i> .
10	Политическая активность [Е.р.,140]	–	Політична активність – форма включення суб’єкта в політику, сукупність його дій для досягнення колективних цілей. Вона може проявлятися як політична поведінка (участь) і політична діяльність. Суб’єктами політичної активності можуть виступати спільності і організації, а також особи, які виявляють її від імені та (або) в ім’я спільності. Політичну активність особистості як форму реалізації політичних інтересів розглядають як критерій розвитку політичних відносин. Громадянина в демократичному суспільстві відрізняють прояви інтересу до політики, залученість в політичні процеси, наявність певних знань в політиці. Тобто атрибутом політично активного індивіда стає громадянськість. <i>(Переклад автора)</i> .

Продовження додатку А.

1	2	3	4
11	Политическая энциклопедия [141. с. 33-35]	2001	Активність громадянська (далі – а. г.) – одна з форм суспільної активності, основною метою якої є реалізація соціально значимих інтересів, притаманна індивіду, різним об'єднанням громадян. А. г. залежить від духовних і політичних цінностей і орієнтацій, загальної культури суб'єкта діяльності та поведінки. За змістом А. г. може бути прогресивною і консервативною, конструктивною і деструктивною, за способами і методами – конвенційною та неконвенційною. А. г. спрямована на залучення максимально можливої уваги громадськості, засобів масової інформації (ЗМІ), владних структур до різного роду громадських проблем <i>(Переклад автора)</i> .
12	Политическая психология. Словарь-справочник [Е.р.,144]	–	Політична активність – це форми політичної участі людей у владних відносинах. Політична активність є відображенням доцільності політики. Якщо реактивність – вимушена реакція людини на дії політичної влади, то активність – психолого-політичне самовисування громадянина, пробуджене запізнілими діями влади. Зазвичай розрізняють: позитивні чи негативні реакції людей на імпульси, які поступають від політичної системи суспільства, від її інститутів або їх представників і не пов'язані з необхідністю високої активності людини (останній лише фіксує їх у своїй свідомості, часто систематизує відповідні політичні уявлення, як наслідок того, щоб просто орієнтуватися в соціально-політичній дійсності, але не робить ініціативних дій <i>(Переклад автора)</i> .
13	Политическое участие/ Лекции [Е.р.,146]	–	«Політична активність» використовувалося для позначення свідомої включеності особистості в політичні структури. Це цілком зрозуміло, оскільки саме активність відображала постійну націленість ідеологізованого суспільства на досягнення чергових рубежів в будівництві соціалізму за рахунок ентузіазму, ініціативи, різного роду починів і т. д. В принципі ж політична активність властива особистості, яка бере участь в політичному процесі, коли вона проявляє ініціативні дії, більш високу ступінь діяльності в порівнянні зі звичайною. Вона включає систему якісних і кількісних показників, до яких слід віднести інтенсивність, імпульсивність, раціональність, оперативність, старанність, відповідальність, ініціативність, неординарність, самодіяльність, послідовність і т. д. Важливо відзначити, що ступінь інтенсивності участі, що дорівнює активності, не є постійною величиною, а залежить від виконуваних соціально-політичних функцій, конкретних форм і спрямованості політичної діяльності, а також відносини людини до неї. Визначальним показником політичної активності є діяльна, конструктивна, цілеспрямована, результативна поведінка учасників політичного процесу. При характеристиці активності необхідно враховувати не тільки функціональний аспект, а й мотиваційну структуру поведінки, яка спонукає особистість діяти <i>(Переклад автора)</i> .

Продовження додатку А.

1	2	3	4
14	Политология: Энциклопедиче- ский словарь [147. с. 32]	1993	В основі політичної активності, як правило, лежать неординарні психологічні та соціальні якості суб'єкта (сильна воля, характер, холеричний і сангвінічний тип темпераменту), або за іншою класифікацією – екстравертність, завищені претензії (<i>Переклад автора</i>).
15	Політична енциклопедія [149. с. 21]	2011	Активність політична (від лат. <i>activus</i> – діяльний) – одна з форм суспільної активності, мислення й діяльності соціальних суб'єктів, які мають на меті впливати на прийняття політичних рішень, реалізацію потреб та інтересів. А. п. властива як для індивідів, що беруть участь у політиці, так і масам, буває усвідомленою і стихійною. Кожна сучасна держава, здійснюючи свою політику, намагається заручитися підтримкою якомога більшої кількості громадян. Демократичні держави вбачають у розвитку А. п. одну з умов досягнення й забезпечення політичної стабільності суспільства. Навіть диктаторські та тоталітарні режими, які за своєю суттю зацікавлені в максимальному обмеженні участі громадян у політичному житті, намагаються створити ілюзію масової А. п., примушуючи всіх брати участь у різноманітних політичних акціях.
16	Політична наука. Словник Кухта Б. та ін. [153. с. 15]	2003	Активність політична (від лат. <i>activus</i>) енергійна діяльність , (діяльна участь у чомусь) в широкому розумінні поняття відображає діяльність(дії) політичних суб'єктів, спрямованих на реалізацію своїх інтересів; у вузькому А. п є мірою інтенсивності та систематичності політичної участі суб'єктів політики в політичному процесі та мірою залучення індивідів, соціальних груп у процесі політичної участі, що відображені в різних формах політичної поведінки.
17	Політолог. енциклопед. словник /за ред Ю. Шемчушенка [157. с.22]	2001	«Політична активність» походить від лат. <i>activus</i> , що в буквальному перекладі означає діяльний. Це одна із форм суспільної активності, діяльність соціальних суб'єктів, яка має на меті впливати на прийняття політичних рішень, здійснення своїх інтересів .
18	Політологі- чний словник [Е.р.,158]	–	Активність політична (від лат. <i>activus</i> – діяльний) – одна з форм суспільної активності, мислення й діяльності соціальних суб'єктів, які мають на меті впливати на прийняття політичних рішень, реалізацію потреб та інтересів. А. п. властива як для індивідів, що беруть участь у політиці, так і для мас; буває усвідомленою і стихійною. Кожна сучасна держава, здійснюючи свою політику, намагається заручитися підтримкою якомога більшої кількості громадян. Навіть диктаторські та тоталітарні режими, які насправді надзвичайно обмежують можливість участі громадян у політичному житті, намагаються створити ілюзію А. п., примушуючи всіх брати участь у різноманітних політичних акціях. Демократичні держави вбачають у розвитку А. п. одну з основних умов здійснення своєї політики, досягнення й забезпечення політичної стабільності.

Продовження додатку А.

1	2	3	4
19	Психологічна енциклопедія [165. с. 15]	2006	Активність політична – (від лат. <i>activus</i> – дієвий, практичний) одна з характерних рис способу життєдіяльності соціального суб'єкта (особистості, соціальної групи, історичної спільноти, суспільства в цілому), що відображає міру (рівень) спрямованості його здібностей, знань, навичок, прагнень, концентрації вольових, творчих зусиль на реалізацію нагальних потреб, інтересів, цілей, ідеалів.
20	Свобода и плюрализм, насилие и диктатура как детерминанты политической активности / Студопедия . [Е.р., 171]	–	Активність – характерологічна властивість людини, соціальної спільноти, що робить їх здатними ефективно функціонувати в різних умовах. Політична активність суб'єктів політики проявляється в самих різних формах. На характер цієї активності і особливості її прояву впливають різні фактори, які можуть бути представлені як внутрішні (їх носієм виступає суб'єкт політики) і зовнішні (вплив середовища на суб'єкт політики). Вони можуть бути представлені через фактори свободи і насильства, які в заданому ними континіумі мають і інші феномени (<i>Переклад автора</i>) .
21	Словник з політології / за ред. В. Н. Коновалова [172]	2001	Активність політична – поняття, що розкриває сукупність дій, вихід енергії індивідів і соціальних груп, що спрямовані на зміну свого політичного статусу та оточення. А. п. Розглядається, як правило, в єдності двох компонентів: матеріальних (реальна зміна політичних відносин) і духовних (аккумуляція і трансляція політичного знання і досвіду, обмін інформацією, міжгрупова та міжособистісна координація та ін.). Політична активність проявляється в політичній діяльності, спілкуванні, поведінці і може бути спрямована як на конструктивно-реформаційну зміну політичної якості, так і на деструкцію віджилих політичних форм. А. індивідуальна спрямована на прояв тих способів життєдіяльності, які сприяють залученню особистості в активну співучасть у політичному процесі, що зачіпає її кардинальні інтереси і цінності (<i>Переклад автора</i>).
22	Суспільно-політична думка: словник-довідник [182. с. 33]	2008	Активність політична – одна з виявів суспільної активності, що проявляється в активному членстві громадян у політичних партіях, групах тиску або споріднених політичних організаціях, виступах у засобах масової інформації з політичних проблем, їх ініціативності і діловитості у розв'язанні суспільно значущих питань. ПА – невід'ємний атрибут політики, політичних стосунків, важливий чинник функціонування політичної системи. Має на меті здійснення впливу на прийняття політичних рішень, реалізацію інтересів суб'єктів політики.
23	Умови розвитку сприймання/ Лекції [Е.р., 186]	–	Активність – загальна характеристика живих істот, їх власна динаміка як джерело перетворення і підтримки ними життєво значущих зв'язків з оточуючим світом, притаманна всім живими істотам здатність до саморегуляції. Активність людини відрізняється від активності тварин наявністю не лише біологічних потреб, а й власне людських потреб. Активність виходить із потреби в діяльності, вона не тільки передуює діяльності, а й супроводжує її.

Закінчення додатку А.

1	2	3	4
24	Філософський енциклопедичний словник [188, с. 15.]	2002	Активність політична – форма активності соціальної, що реалізується у сфері політичної діяльності
25	[Е.р., 213]		Активність особистості – прагнення розширювати сферу своєї діяльності, здатність нести в собі потенціал енергії, сили, творчості. Активність особистості є багатовимірною категорією, яка реалізується в системі цільових установок, ціннісних відносин та орієнтацій, що визначають мотиваційну сферу особистості, спрямованість її інтересів, нахилів, вибір способів діяльності й спілкування. Розраховавши свої сили, можливості для досягнення мети, людина за допомогою активності мобілізує свої здібності, активізує бажання, долає інерцію. Мотиваційними спонуканнями до дії є будь-які її потреби, передусім актуалізовані (незадоволені).
26	Фліс І. М. [190. с. 208-216]	2008	Активність політична – обумовлюється глибинними особистісними структурами, які становлять мотиваційно-ціннісну сферу її життя (інтересами, мотивами, потребами, настановленнями, переконаннями, цінностями). На цьому рівні політична активність не обов'язково означає безпосередню участь у політичному житті. Це скоріше своєрідна психологічне прилучення до нього: глибоке переживання гострих соціально-політичних проблем, бажання сформулювати певну соціальну позицію тощо. З іншого боку, саме на цьому рівні акумулюється потенціал активності, внутрішня готовність до дії, які проявляються в різних діяльнісних (поведінкових) формах політичної участі.
27	Political activities [Е.р.,224]	–	За даними Агентства доходів Канади (CRA), діяльність вважається політично активною, якщо: закликає громадськість зв'язатися із обраними представниками або посадовими особами, щоб закликати їх зберегти, проти, або змінити будь-який закон, політика чи рішення в будь-якій юрисдикції; повідомляє громадськості, що закон, політика чи рішення будь-якого рівня влади в будь-якій юрисдикції, повинні бути збережені/проти, або змінений; або, намагається підбурювати або організувати громадськість чинити тиск на обраних представників або посадових осіб, щоб зберегти/проти, або змінити будь-який закон, політика чи рішення будь-якого рівня влади в будь-якій юрисдикції. (Переклад автора).'

Складено автором за: [19; 39; 54; 80; 91; 97; 122; 138; 139; 140; 141; 144; 146; 147; 149; 157; 158; 165; 171; 172; 182; 186; 188; 190; 213; 224]

Класифікація політичних протестів

Рис. Б. 1. Типи політичних протестів

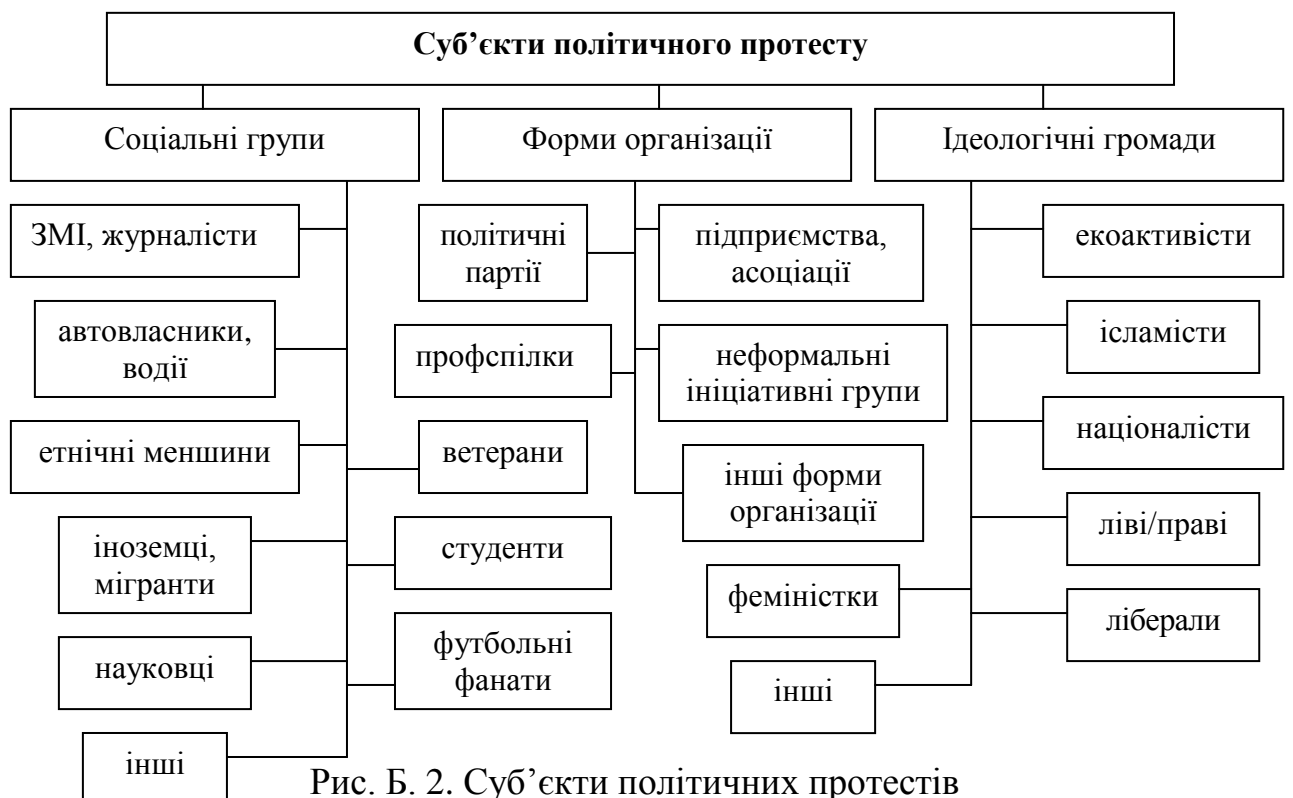

Рис. Б. 2. Суб'єкти політичних протестів

Рис. Б. 3. Форми політичних протестів

Складено автором за: [4; 112, с. 103–108].

Матеріали соціологічного дослідження методом анкетування

Анкета

1. Чи цікавитесь Ви політикою?

- 1) Так
- 2) Ні
- 3) Важко відповісти

2. Які проблеми у Вашій країні Вас найбільше турбують?

- 1) Безробіття
- 2) бБідність
- 3) Забруднення навколишнього середовища
- 4) Занепад моралі і духовності
- 5) Злочинність
- 6) Ігнорування прав і свобод людини владою
- 7) Зовнішня політика чинної влади
- 8) Хабарництво і корупція
- 9) Перетворення України в недемократичну
- 10) Інше

3. Чи читаєте ви політичні газети, журнали, іншу політичну літературу?

- 1) Так, регулярно
- 2) Рідко читаю
- 3) Ні, не читаю

4. Якщо так, то що саме?

- 1) Наукову політичну літературу
- 2) «Дзеркало тижня»
- 3) «День»
- 4) «Кореспондент»
- 5) «Український тиждень»
- 6) «Високий Замок»
- 7) «За вільну Україну»
- 8) «Експрес»
- 9) «Комсомольська правда»
- 10) «Львівська газета»
- 11) «Молода Галичина»
- 12) «Поступ»
- 13) «Факти»
- 14) Іноземна преса
- 15) Інше

5. Чи переглядаєте Ви політичні програми та шоу?

- 1) Так, регулярно
- 2) Дивлюсь зрідка
- 3) Зовсім не дивлюсь

6. Якщо так, то які?

- 1) «Велика політика» Євгена Кисельова
- 2) «Шустер LIVE» Савіка Шустера
- 3) «Свобода слова» Андрія Куликова
- 4) «5 копійок»
- 5) «Майдан»
- 6) «Прямим текстом»
- 7) Інші

7. Чи переглядаєте Ви випуски новин?

- 1) Так, постійно
- 2) Час від часу
- 3) Не дивлюсь

8. Якщо так, то які?

- 1) ТСН на 1+1
- 2) «Вікна» НА СТБ
- 3) «Подобиці» на ІНТЕРі
- 4) «Факти» на ІSTV

9. Чи відвідуєте Ви політичні форуми, блоги, сайти в Інтернет-мережі?

- 1) Так, постійно
- 2) Рідко
- 3) Ніколи

10. Якщо так, то які саме?

- 1) Українська правда
- 2) correspondent.net
- 3) NEWSru.net
- 4) Zaxid.net
- 5) BBC Україна
- 6) Новини УНІАН
- 7) ВСЕ - сайт чесних новин
- 8) tvі.ua
- 9) Українські новини
- 10) Тиждень.ua
- 11) Інше _____

11. Чи брали Ви участь у попередніх виборах (2012 року)?

- 1) Так
- 2) Ні

12. Якщо так, то за яку партію (виборчий блок) голосували?

- 1) Блок Віктора Ющенка «Наша Україна»
- 2) Блок «За єдину Україну»
- 3) Виборчий блок «Блок Юлії Тимошенко»
- 4) Комуністична партія України

- 5) Соціал-демократична партія України (об'єднана)'
- 6) Соціалістична партія України
- 7) ВО «Свобода»
- 8) ПП. «УДАР»
- 9) Партія регіонів
- 10) Інша (напишіть) _____

13. Наскільки Ви задоволені діяльністю політичної партії (виборчого блоку), за яку віддали свій голос?

- 1) Повністю задоволений(на)
- 2) Скоріше задоволений(на)
- 3) Скоріше незадоволений(на)
- 4) Повністю незадоволений(на)
- 5) Важко відповісти

14. Чи плануєте Ви взяти участь у голосуванні на майбутніх виборах Президента України?

- 1) Так
- 2) Ні
- 3) Ще не визначився(лась)

15. Якщо так, то за кого із кандидатів на пост Президента України Ви віддасте свій голос на виборах?

- 1) Арсенія Яценюка
- 2) Віталія Кличка
- 3) Олега Тягнибока
- 4) Віктора Ющенка
- 5) Віктора Януковича
- 6) Олександра Мороза
- 7) Петра Симоненка
- 8) Володимира Литвина
- 9) Петра Порошенка
- 10) Олега Ляшка
- 11) За іншого
(напишіть) _____
- 12) Проголосую проти всіх
- 13) Ще не визначився(лась)

16. Чи є Ви членом громадської організації?

- 1) Так
- 2) Ні

17. Якщо так то якої за тематикою?

- 1) Молодіжної
- 2) Спортивної
- 3) Трудової
- 4) Для старшого населення
- 5) Екологічні
- 6) Інші

18. Чи є Ви членом політичної партії?

- 1) Так
- 2) Ні

19. Прихильником якої політичної партії Ви є? (позначте не більше трьох)

- 1) Партія Регіонів
- 2) Аграрна партія України
- 3) ВО «Батьківщина»
- 4) ВО «Свобода»
- 5) ПП «УДАР»
- 6) Комуністична партія України
- 7) Народний Рух України
- 8) Народно-демократична партія
- 9) Соціал-демократична партія України (об'єднана)
- 10) Українська народна партія
- 11) Інша
(напишіть) _____
- 12) Не підтримую жодної партії
- 13) Важко відповісти

20. Яка політична партія найактивніше працює у Вашому місті (селі)?

- 1) ПП «Партія Регіонів»
- 2) Аграрна партія України
- 3) Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»
- 4) Всеукраїнське об'єднання «Свобода»
- 5) ПП «УДАР»
- 6) Комуністична партія України
- 7) Народний Рух України
- 8) Народно-демократична партія
- 9) Соціал-демократична партія України (об'єднана)
- 11) Українська народна партія
- 12) Інша (напишіть) _____
- 13) Нічого не знаю про діяльність політичних партій у місті (селі)
- 14) Важко відповісти

21. Чи брали Ви коли-небудь участь у роботі органів влади і місцевого самоврядування?

- 1) Так
- 2) Ні

22. Чи брали Ви раніше участь в акціях протесту?

- 1) Так
- 2) Ні

23. Якщо так, то в яких формах? (можна позначити кілька відповідей)

- 1) Збір підписів
- 2) Мітинги і пікети
- 3) Страйки

- 4) Блокування
  - 5) Голодування
  - 6) Демонстрація
  - 7) Флешмоб
  - 8) Інше
- (напишіть) _____

24. Якщо так, то в яких саме?

1) Політичні:

- а) проти уряду М. Азарова
- б) особисто проти президента В. Януковича
- в) проти міністра освіти, науки, молоді та спорту України Д. Табачника
- г) на підтримку ув'язнених Ю. Тимошенко і Ю. Луценка
- д) на підтримку ультраправих та правих політичних партій
- е) протести в рамках електоральних (передвиборчих) кампаній (напишіть якої) _____
- є) щодо зовнішньополітичного курсу України (за ЄС, НАТО)
- ж) _____
- інше _____

2) Ідеологічні:

- а) акції на захист державного статусу української мови б) вшанування пам'яті героїв ОУН-УПА
- в) вшанування пам'яті жертв Голодомору
- г) заходи на підтримку українського націоналізму
- д) акції до Дня Незалежності
- е) конфлікти щодо розколу Української православної церкви тощо
- є) інше _____

3) Соціально-економічні:

- а) антизабудовні конфлікти
- б) робітничі протести (насамперед через затримку заробітної платні)
- в) житлові права (зокрема, протести проти виселення з гуртожитків)
- г) екологічні конфлікти
- д) комунальні послуги
- е) громадський транспорт
- є) охорона здоров'я
- ж) освіта
- з) інше _____

4) Щодо захисту громадянських прав:

- а) захист свободи слова
- б) протести проти зловживань міліції, судів, прокуратури (наприклад, справа Павліченків та інше)
- в) проти корупції
- г) інше _____

25. У якій галузі господарства Ви працюєте?

- 1) Медицина
- 2) Освіта
- 3) Промисловість
- 4) Сільське господарство
- 5) Торгівля, громадське харчування

- 6) Транспорт
- 7) Інше (напишіть) _____
- 8) Зараз ніде не працюю

25. У якій галузі господарства Ви працюєте?

- 1) Медицина
- 2) Освіта
- 3) Промисловість
- 4) Сільське господарство
- 5) Торгівля, громадське харчування
- 6) Транспорт
- 7) Інше (напишіть) _____
- 8) Зараз ніде не працюю

26. Де Ви мешкаєте?

- 1) У місті
- 2) В селі

27. Ваша стать:

- 1) Жіноча
- 2) Чоловіча

28. Ваш вік:

- 1) 18-24 роки
- 2) 25-29 років
- 3) 30-39 років
- 4) 40-49 років
- 5) 50-59 років
- 6) 60 і більше

29. Ваш сімейний стан:

- 1) Одружений(на)
- 2) Неодружений(на)

30. Ваша освіта:

- 1) Середня
- 2) Середня спеціальна (училище)
- 3) Неповна вища (студент)
- 4) Вища
- 5) Немає освіти

Розроблено автором

Додаток В. 2.

Результати соціологічного дослідження методом анкетування

Запитання анкети	Код відповіді	Мешканці міста		Студенти	
		Кількість відповідей	Частка відповідей, %	Кількість відповідей	Частка відповідей, %
		225	100	175	100
<i>1. Чи цікавитесь Ви політикою?</i>	1	177	78,7	136	60,4
	2	3	1,3	40	17,8
	3	24	10,7	16	7,1
<i>2. Які проблеми у Вашій країні Вас найбільше турбують?</i>	1	81	36	112	49,8
	2	66	29,3	91	40,4
	3	42	18,7	42	18,7
	4	60	26,7	84	37,3
	5	57	25,3	35	15,6
	6	117	52	77	34,2
	7	72	32	21	9,3
	8	135	60	126	56
	9	90	40	14	6,2
	10	9	4	7	3,1
<i>3. Чи читаєте ви політичні газети, журнали, іншу політичну літературу?</i>	1	69	30,7	35	15,6
	2	93	41,3	84	37,3
	3	15	6,7	49	21,8
<i>4. Якщо так, то що саме?</i>	1	18	8	7	3,1
	2	33	14,7	21	9,3
	3	36	16	14	6,2
	4	27	12	28	12,4
	5	36	16	7	3,1
	6	81	36	48	21,3
	7	6	2,7	0	0
	8	105	46,7	63	28
	9	0	0,0	0	0
	10	15	6,7	0	0
	11	3	1,3	0	0
	12	15	6,7	0	0
	13	12	5,3	21	9,3
	14	18	8,0	14	6,2
	15	21	9,3	42	18,7
<i>5. Чи переглядаєте Ви політичні програми/шоу?</i>	1	27	12,0	56	24,9
	2	108	48,0	70	31,1
	3	21	9,3	35	15,6
<i>6. Якщо так, то які?</i>	1	18	8,0	7	3,1
	2	111	49,3	56	24,9
	3	60	26,7	42	18,7
	4	18	8,0	0	-
	5	21	9,3	14	6,2
	6	30	13,3	21	9,3
	7	3	1,3	42	18,7

Продовження додатку В. 2.

Запитання анкети	Код відповіді	Мешканці міста		Студенти	
		Кількість відповідей	Частка відповідей, %	Кількість відповідей	Частка відповідей, %
		225	100	175	100
7. Чи переглядаєте Ви випуски новин?	1	126	56,0	91	40,4
	2	45	20,0	49	21,8
	3	3	1,3	14	6,2
8. Якщо так, то які?	1	132	58,7	161	71,6
	2	51	22,7	35	15,6
	3	45	20,0	7	3,1
	4	60	26,7	21	9,3
	5	48	21,3	56	24,9
9. Чи відвідуєте Ви політичні форуми, блоги, сайти в Інтернет-мережі?	1	54	24,0	42	18,7
	2	99	44,0	70	31,1
	3	15	6,7	56	24,9
10. Якщо так, то які саме?	1	54	24,0	49	21,8
	2	18	8,0	14	6,2
	3	9	4,0	14	6,2
	4	114	50,7	84	37,3
	5	36	16,0	21	9,3
	6	36	16,0	14	6,2
	7	3	1,3	0	-
	8	33	14,7	7	3,1
	9	3	1,3	14	6,2
	10	45	20,0	21	9,3
	11	12	5,3	21	9,3
11. Чи брали Ви участь у попередніх виборах (2012 року)?	1	111	49,3	28	12,4
	2	57	25,3	140	62,2
12. Якщо так, то за яку партію (виборчий блок) голосували?	1	3	1,3	7	3,1
	2	0	0,0	0	-
	3	27	12,0	0	-
	4	0	0,0	0	-
	5	0	0,0	0	-
	6	0	0,0	0	-
	7	36	16,0	14	6,2
	8	24	10,7	0	-
	9	6	2,7	0	-
	10	3	1,3	21	9,3
13. Наскільки Ви задоволені діяльністю політичної	1	3	1,3	7	3,1
	2	45	20,0	28	12,4
	3	63	28,0	21	9,3
	4	9	4,0	7	3,1

Продовження додатку В. 2.

Запитання анкети	Код відповіді	Мешканці міста		Студенти	
		Кількість відповідей	Частка відповідей, %	Кількість відповідей	Частка відповідей, %
		225	100	175	100
<i>партії (виборчого блоку), за яку віддали свій голос?</i>	5	27	12,0	63	28,0
14. Чи плануєте Ви взяти участь у голосуванні на майбутніх виборах Президента України?	1	168	74,7	133	59,1
	2	0	0,0	7	3,1
	3	0	0,0	21	9,3
15. Якщо так, то за кого із кандидатів на пост Президента України Ви віддасте свій голос на виборах?	1	12	5,3	28	12,4
	2	48	21,3	7	3,1
	3	27	12,0	14	6,2
	4	0	0,0	7	3,1
	5	3	1,3	7	3,1
	6	0	0,0	0	-
	7	0	0,0	0	-
	8	15	6,7	0	-
	9	3	1,3	35	15,6
	10	0	0,0	7	3,1
	11	6	2,7	0	-
	12	72	32,0	14	6,2
16. Чи є Ви членом громадської організації?	1	51	22,7	28	12,4
	2	120	53,3	141	62,7
17. Якщо так то якої, за тематикою?	1	9	4,0	39	17,3
	2	15	6,7	8	3,6
	3	0	0,0	1	0,4
	4	15	6,7	2	0,9
	5	3	1,3	0	-
	6	6	2,7	25	11,1
	7	0	0,0	0	-
	8	9	4,0	2	0,9
	9	3	1,3	1	0,4
	10	0	0,0	0	-
	11	0	0,0	1	0,4
	12	3	1,3	1	0,4
	13	3	1,3	1	0,4
	14	3	1,3	0	-
	15	0	0,0	0	-
	16	0	0,0	0	-

Продовження додатку В. 2.

Запитання анкети	Код відповіді	Мешканці міста		Студенти	
		Кількість відповідей	Частка відповідей, %	Кількість відповідей	Частка відповідей, %
		225	100	175	100
<i>18. Чи є Ви членом політичної партії?</i>	1	6	2,7	5	2,2
	2	162	72,0	105	46,7
<i>19. Прихильником якої політичної партії Ви є?</i>	1	3	1,3	3	1,3
	2	0	0,0	0	-
	3	57	25,3	6	2,7
	4	66	29,3	33	14,7
	5	66	29,3	3	1,3
	6	0	0,0	0	-
	7	9	4,0	2	0,9
	8	0	0,0	0	-
	9	0	0,0	0	-
	10	0	0,0	5	2,2
	11	0	0,0	10	4,4
	12	24	10,7	39	17,3
	13	18	8,0	18	8,0
<i>20. Яка політична партія найактивніше працює у Вашому місті (селі)?</i>	1	15	6,7	10	4,4
	2	0	0,0	0	-
	3	42	18,7	15	6,7
	4	123	54,7	33	14,7
	5	24	10,7	2	0,9
	6	0	0,0	0	-
	7	6	2,7	8	3,6
	8	0	0,0	0	-
	9	0	0,0	3	1,3
	10	0	0,0	0	-
	11	0	0,0	0	-
	12	6	2,7	20	8,9
	13	12	5,3	10	4,4
	14		0,0	40	17,8
<i>21. Чи брали Ви коли-небудь участь у роботі органів влади і місцевого самоврядування?</i>	1	48	21,3	30	13,3
	2	120	53,3	136	60,4
<i>22. Чи брали Ви раніше участь в акціях протесту?</i>	1	162	72,0	135	60,0
	2	9	4,0	8	3,6
<i>23. Якщо так, то в яких формах?</i>	1	75	33,3	30	13,3
	2	156	69,3	119	52,9
	3	105	46,7	50	22,2

Продовження додатку В. 2.

Запитання анкети	Код відповіді	Мешканці міста		Студенти		
		Кількість відповідей	Частка відповідей, %	Кількість відповідей	Частка відповідей, %	
		225	100	175	100	
<i>23. Якщо так, то в яких формах?</i>	4	24	10,7	6	2,7	
	5	0	0,0	2	0,9	
	6	42	18,7	30	13,3	
	7	66	29,3	26	11,6	
	8	0	0,0	12	5,3	
<i>24. Якщо так, то в яких саме?</i>	1				-	
	а	90	40,0	92	40,9	
	б	111	49,3	73	32,4	
	в	102	45,3	20	8,9	
	г	12	5,3	15	6,7	
	д	12	5,3	12	5,3	
	е	4	1,8	13	5,8	
	є	57	25,3	63	28,0	
	ж	0	0,0	15	6,7	
	2					-
	а	60	26,7	30	13,3	
	б	60	26,7	60	26,7	
	в	102	45,3	60	26,7	
	г	21	9,3	20	8,9	
	д	60	26,7	22	9,8	
	е	0	0,0	2	0,9	
	є	0	0,0	0	-	
	3					-
	а	18	8,0	0	-	
	б	3	1,3	6	2,7	
	в	9	4,0	0	-	
	г	30	13,3	5	2,2	
	д	0	0,0	0	-	
	е	15	6,7	0	-	
	є	3	1,3	0	-	
	ж	45	20,0	22	9,8	
	з	0	0,0	0	-	
	4					-
	а	33	14,7	22	9,8	
	б	21	9,3	40	17,8	
	в	30	13,3	29	12,9	
	г	15	6,7	14	6,2	
д	0	0,0	2	0,9		
<i>25. У якій галузі господарства Ви працюєте?</i>	1	3	1,3	3	1,3	
	2	45	20,0	39	17,3	
	3	0	0,0	2	0,9	
	4	3	1,3	0	-	
	5	12	5,3	0	-	
	6	3	1,3	0	-	

Закінчення додатку В. 2.

Запитання анкети	Код відповіді	Мешканці міста		Студенти	
		Кількість відповідей	Частка відповідей, %	Кількість відповідей	Частка відповідей, %
		225	100	175	100
25.	7	18	8,0	0	-
	8	87	38,7	105	46,7
26. Де Ви мешкаєте?	1	144	64,0	106	47,1
	2	24	10,7	32	14,2
27. Ваша стать:	1	84	37,3	116	51,6
	2	84	37,3	33	14,7
28. Ваш вік:	1	141	62,7	142	63,1
	2	21	9,3	2	0,9
	3	9	4,0	3	1,3
	4	3	1,3	0	-
	5	0	0,0	5	2,2
	6	0	0,0	0	-
29. Ваш сімейний стан:	1	21	9,3	0	-
	2	147	65,3	128	56,9
30. Ваша освіта:	1	3	1,3	0	-
	2	3	1,3	6	2,7
	3	126	56,0	122	54,2
	4	39	17,3	1	0,4
	5	0	0,0	0	-

Розроблено та обчислено автором

Додаток В. 3.

Матеріали та результати соціологічних досліджень методом контент-аналізу

Таблиця В. 3. 1.

Результати контент-аналізу газети «Відродження. Народний часопис Жовківщини» перед виборами до Верховної Ради України 26 жовтня 2014 р.

Політична партія (виборчий блок)	Загальна кількість згадувань	У тому числі:						Загальні переваги					
		Кількість позитивних згадувань	У %	Кількість негативних згадувань	У %	Кількість нейтральних згадувань	У %	Розташування на площі газетного листа			Наявність супровідних малюнків, фото, портретів	Заголовки	Загальний обсяг матеріалу
								Передові сторінки	Середньостатистичне положення	У кутках			
«Народний фронт»	60	43	71,7	0	0	17	28,3	1	8	2	14	5	29
Партія	15	9	60	0	0	6	40	0	3	2	4	1	10
Лідер	35	24	68,6	0	0	11	31,4	1	3	0	5	3	15
Мажоритарники	10	10	100	0	0	0	0	0	2	0	5	1	4
Блок Петра Порошенка	40	13	32,5	1	2,5	26	65	5	0	2	8	2	12,3
Партія	6	0	0	0	0	6	100	0	0	0	0	1	0
Лідер	9	1	11,1	1	11,1	7	77,8	0	0	1	0	0	0,3
Мажоритарники	25	12	48	0	0	13	52	5	0	1	8	1	12
Радикальна партія	2	0	0	1	50	1	50	0	0	1	0	0	0
Партія	1	0	0	0	0	1	100	0	0	1	0	0	0
Лідер	1	0	0	1	100	0	0	0	1	0	0	0	0
Партія «Заступ»	9	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	0	2
Партія	9	0	0	0	0	9	100	2	0	0	2	0	2
ВО «Батьківщина»	27	20	74,1	1	3,7	6	22,2	1	1	1	1	0	6
Партія	6	3	50	0	0	3	50	0	0	1	0	0	0
Лідер	10	9	90	1	10	0	0	0	1	0	0	0	1
Мажоритарники	11	8	72,7	0	0	3	27,3	1	0	0	1	0	5
«Опозиційний блок»	2	0	0	0	0	2	100	0	0	1	0	0	1
Партія	2	0	0	0	0	2	100	0	0	1	0	0	1

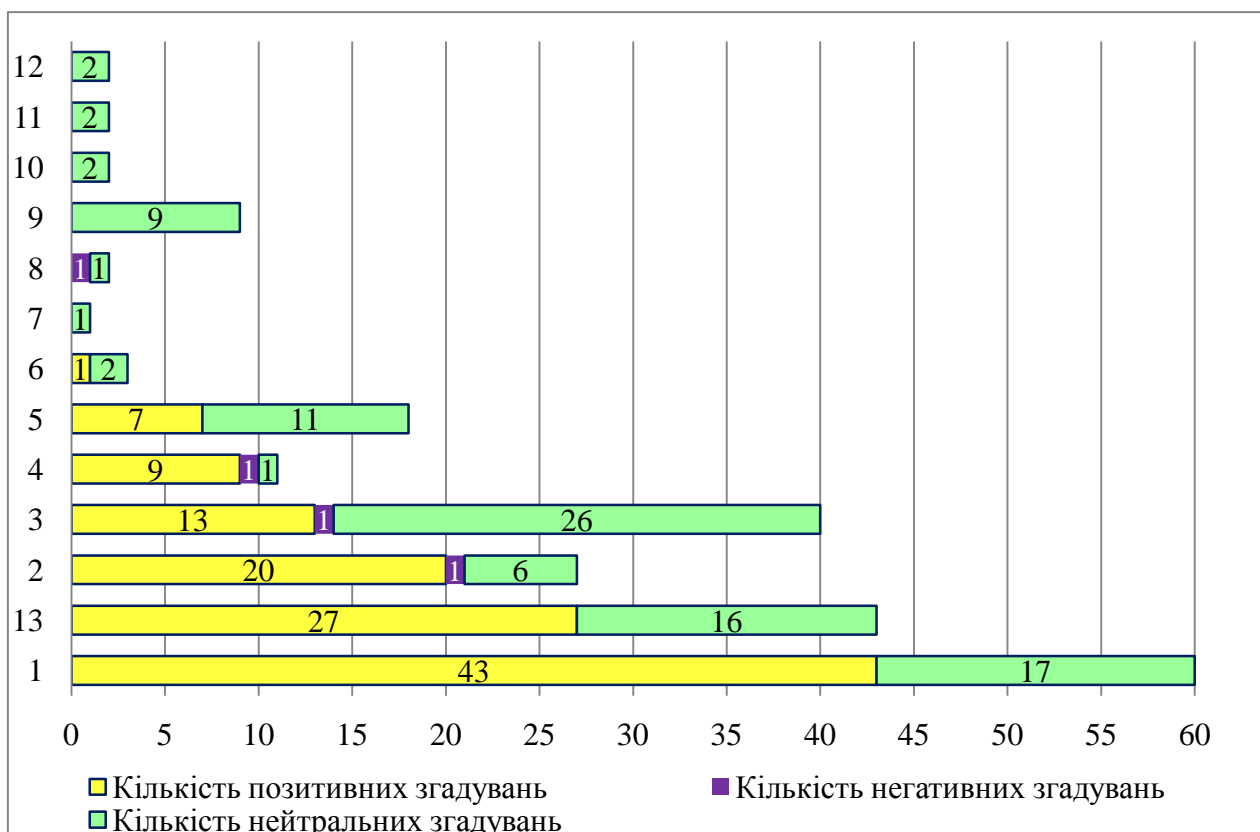
Закінчення таблиці В. 3. 1.

Політична партія (виборчий блок)	Загальна кількість згадувань	У тому числі						Загальні переваги					
		Кількість позитивних згадувань	У %	Кількість негативних згадувань	У %	Кількість нейтральних згадувань	У %	Розташування на площі газетного листа			Наявність супровідних малюнків, фото, портретів	Заголовок	Загальний обсяг матеріалу
								Передові сторінки	Середньостатистичне положення	У кутках			
ВО «Свобода»	3	1	33,3	0	0	2	66,7	0	0	1	0	0	1
Партія	3	1	33,3	0	0	2	66,7	0	0	1	0	0	1
ВО «Самопоміч»	1	0	0	0	0	1	100	0	0	1	0	0	1
Партія	1	0	0	0	0	1	100	0	0	1	0	0	1
«Сильна Україна»	2	0	0	0	0	2	100	0	0	1	0	0	1
Партія	2	0	0	0	0	2	100	0	0	1	0	0	1
«Громадянська позиція»	11	9	81,8	1	9,1	1	9,1	0	0	1	1	0	1,5
Партія	6	5	83,3	0	0	1	16,7	0	0	1	1	0	1,5
Лідер	5	4	80	1	20	0	0	0	0	0	0	0	0
Комуністична партія	2	0	0	0	0	2	100	0	0	1	0	0	0,3
Партія	2	0	0	0	0	2	100	0	0	1	0	0	0,3
Українська народна партія	18	7	38	0	0	11	61,1	0	2	0	2	2	6
Партія	3	1	33,3	0	0	2	66,7	0	0	0	0	0	0
Лідер	6	2	33,3	0	0	4	66,7	0	0	0	0	0	0
Мажоритарники	9	4	44,4	0	0	5	55,6	0	2	0	2	2	6
Позапартійні	43	27	62,8	0	0	16	37,2	1	5	1	6	6	21,5

Розроблено і обчислено автором за матеріалами друкованих ЗМІ [27].

Закінчення додатку В. 3.

Результати контент-аналізу газети «Відродження. Народний часопис Жовківщини» перед виборами до Верховної Ради України 26 жовтня 2014 р.

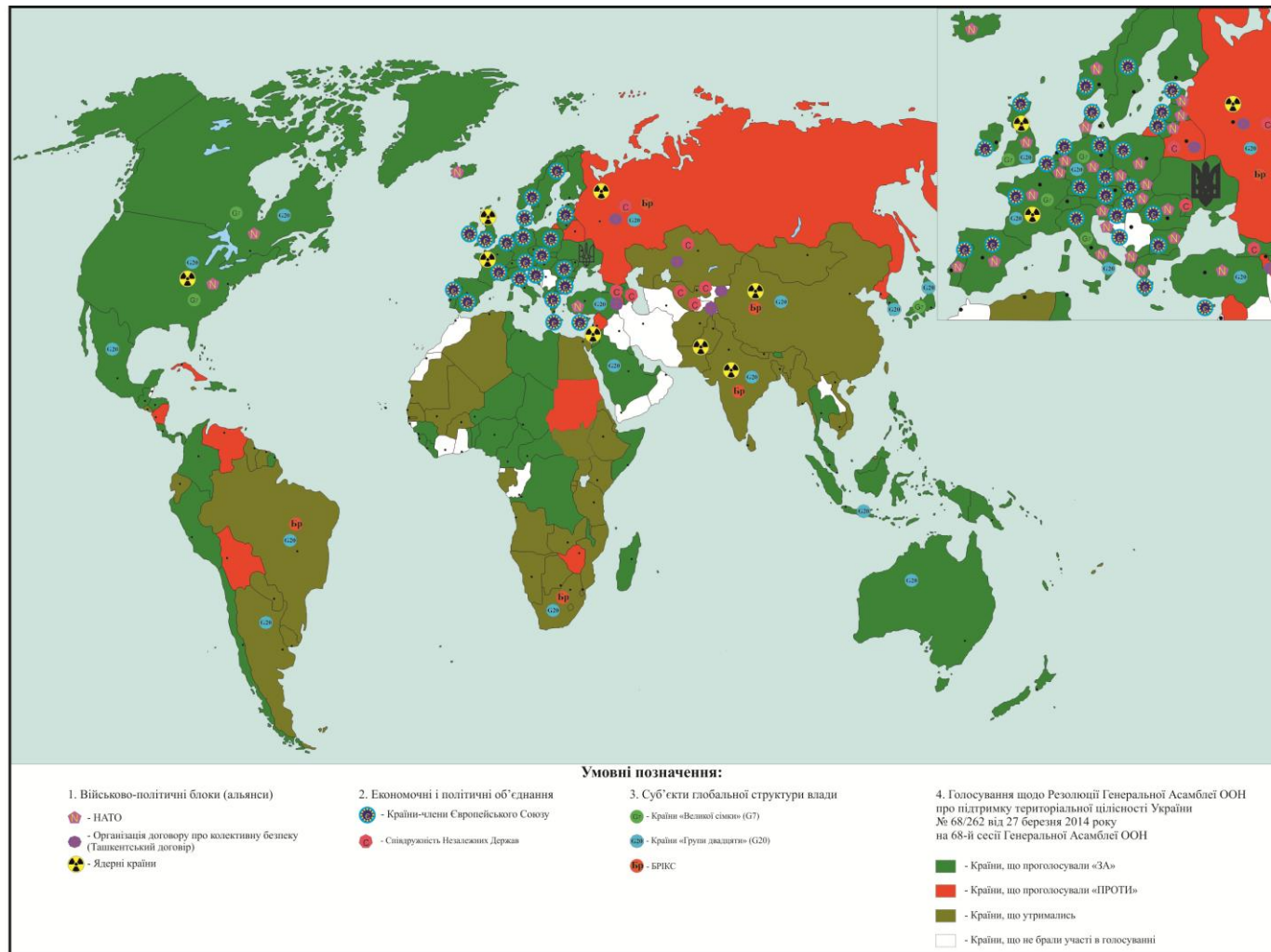

Примітки: 1 – «Народний фронт», 2 – ВО «Батьківщина», 3 – Блок Петра Порошенка, 4 – «Громадянська позиція», 5 – Українська народна партія, 6 – ВО «Свобода», 7 – ВО «Самопоміч», 8 – Радикальна партія, 9 – ПП «Заступ», 10 – «Опозиційний блок», 11 – «Сильна Україна», 12 – Комуністична партія, 13 – Позапартійні.

Розроблено автором за матеріалами друкованих ЗМІ [27].

Додаток Г. 1.

Глобальне геополітичне, геостратегічне і гео економічне положення Західного регіону України

Розроблено автором

Додаток Г. 2.

Міжнародна реакція на російсько-українську війну 2014–2016 рр.

№ за п.	Геополітичні гравці/ міжнародні організації	Політичні, декларативно-правові, дипломатичні, військові, інформаційні та економічні заходи
1	2	3
1	Австралія	У грудні 2014 р. австралійська сторона повідомила про прийняте рішення щодо виділення 2 млн. доларів США на потреби Збройних Сил України (далі – ЗСУ), а також про виділення 100 млн. доларів США допомоги, яку вона надасть Україні в рамках Міжнародного Валютного Фонду (далі – МВФ). Українській стороні передано зимового обмундирування для військових підрозділів, задіяних в АТО, на суму 2,3 млн. дол. США.
2	Бразилія	Висловилася «утриматись» при відкритому голосуванні за Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН про підтримку територіальної цілісності України № 68/262 від 27 березня 2014 р. на 68-й сесії Генеральної Асамблеї ООН.
3	ЄС	<p>Поглиблено співпрацю між ЄС і НАТО в питаннях протидії військовим загрозам. Розроблено новий План розвитку оборонних можливостей ЄС на 2015–2018 рр.</p> <p>Федеративна Республіка Німеччина. Федеральний уряд ФРН надав Україні допомогу на суму 25 млн. євро для забезпечення проживання в осінньо-зимовий період тимчасово переміщених громадян України з Луганської, Донецької областей та АРК. Також надав урядові гарантії на суму понад 500 млн. євро за кредитами, спрямованими на відновлення інфраструктури та соціально важливих об'єктів даних областей. МЗС ФРН виділено додатково грантові кошти (500 тис. євро), які використані для закупівлі для вимушених переселенців з Донбасу теплої зимової одягу, оренди помешкань, придбання продуктових наборів. Базовими регіонами проекту визначені м. Київ, Київська, Харківська та Полтавська області. Протягом вересня–грудня 2014 р. на лікуванні у ФРН (фінансує витрати, пов'язані з транспортуванням в обох напрямках, лікуванням та реабілітацією) перебували 20 важкопоранених військовослужбовців України.</p> <p>Велика Британія. Затвердила загальний пакет допомоги в сумі 10 млн. фунтів стерлінгів для сприяння економічній та політичній стабілізації в Україні. У рамках цього пакету допомоги 1,4 млн.ф. стерлінгів асигновано для гуманітарних цілей, в тому числі для постачання засобів необхідних для зимового періоду, в рамках проектів ООН та через неурядові організації. У жовтні 2014 р. у Лондоні започатковано гуманітарний проект «Global Friends of Ukraine», який передбачає заснування неурядової організації, головною метою якої буде організація допомоги (фінансової, технічної, експертної) для громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення АТО, а також для відновлення системи життєзабезпечення звільнених територій.</p>

Продовження додатку Г. 2.

1	2	3
3	ЄС	<p>Норвегія. У травні 2014 р. Уряд Норвегії заявив про рішення надати фінансову допомогу Україні у сумі близько 25,5 млн. дол. США.</p> <p>Франція. У травні 2014 р. Уряд Франції передав Міноборони України 1000 бронежилетів (вартість вантажу складає 412645 євро) у якості гуманітарної допомоги. Протягом липня-серпня минулого року від Міноборони Франції Україною отримано у якості гуманітарної допомоги 2 тонни медичних матеріалів на суму 49808 євро. (індивідуальні перев'язувальні матеріали, шприци, таблетки для очищення води і антисептики). Кризовим центром МЗС Франції передано гуманітарну допомогу загальною вагою 6 тонн (200 спальних мішків, 1 тис. ковдр, 15 теплових систем опалення, дві ємкості для харчових продуктів об'ємом 5 тис. літрів, 15 генераторів і 15 прожекторів). Благодійна асоціація «Aide Medicale&Caritative France-Ukraine» («АМСФУ»), протягом 2014 р. відправила в Україну 4 вантажівки з гуманітарним парамедичним обладнанням на потреби української армії та військових госпіталів, забезпечила перебування на лікуванні в Парижі 2 українських військових; провела 2 місії французьких хірургів до українських госпіталів; організувала в листопаді-грудні 2014 р. місію з 4 українських хірургів у Париж для навчання та практики у французьких госпіталах.</p> <p>Республіка Польща. Рада Міністрів Республіки Польща прийняла рішення про виділення Україні гуманітарної допомоги у 757 тис. дол. США. У рамках виділеної квоти польська сторона планує закупити на території для Харківської області 20 переносних будиночків для біженців із зони АТО, в яких може проживати біля 100 осіб.</p>
4	Індія	<p>Підписання серйозних контрактів в області озброєнь і енергетики прем'єр-міністром Індії Н. Моді і президентом РФ В. Путіним в грудні 2014 р. свідчить про особливі стосунки між двома країнами.</p>
5	Іран	<p>З Іраном, після зняття ембарго та потепління в стосунках із заходом, Росії навряд чи вдасться про щось домовитись, точніше, щось запропонувати. Те саме стосується Куби й Венесуели.</p>
6	Канада	<p>У березні 2014 р. Канада оголосила про надання Україні допомоги на відновлення економіки та забезпечення соціальної і політичної стабільності. Пакет допомоги складається з кредиту на суму 200 млн. канадських дол. та 20 млн. канадських дол. технічної допомоги за впровадження реформ. Крім того, канадською стороною було прийняте рішення про виділення технічної допомоги на посилення спроможностей Національного банку України в сумі близько 1 млн. канадських дол., що також надаватимуться по лінії МВФ. У вересні 2014 р. Канадою виділено 4 млн. дол. США на ініціативи НАТО у зв'язку з ситуацією в Україні. При цьому допомога на суму 1 млн. дол. США була виділена на поліпшення можливостей командування ЗСУ, вдосконалення комунікаційних та комп'ютерних можливостей, а також з метою впровадження стандартів НАТО. У листопаді 2014 р. Міністерство оборони Канади оголосило про рішення надати Україні військову допомогу на загальну суму 12 млн. канадських дол. Наприкінці 2014 р. – у січні 2015 р. в Україну прибули кілька літаків та кілька партій морських контейнерів із зимовою військовою уніформою.</p>

Продовження додатку Г. 2.

1	2	3
6	Канада	<p>У січні 2015 р., перебуваючи з візитом в Україні, Міністр міжнародної торгівлі Канади оголосив про наміри Канади надати Україні додатково 52 млн. канадських дол. для низки проектів, у тому числі на підтримку малих та середніх підприємств, що виробляють молочну продукцію, а також на зміцнення підприємств, які займаються зберіганням зернових.</p> <p>У січні 2015 р. Уряд Канади оголосив про надання Україні додаткового кредиту на 200 млн. канадських дол. У травні 2015 р. під час офіційного візиту в Україну Міністра закордонних справ Канади було: повідомлено про виділення понад 30 млн. канадських дол. допомоги Україні на гуманітарні цілі та розвиток демократичних інституцій; оголошено про надання 1,2 млн. канадських дол. для розвитку можливостей медичної системи Міністерства оборони України; прийнято рішення про направлення місії у складі 200 інструкторів для тренування українських військових.</p>
7	Китай	<p>Керівництво КНР висловило велику стурбованість ситуацією навколо російсько-українського конфлікту в контексті його впливу на зростання ризиків політико-економічної нестабільності не лише для регіону Східної Європи, але і для всього світу. При цьому китайська сторона інформує відповідних представників офіційного Брюсселю про підсумки обговорень «українського питання» у рамках зустрічей Сі Цзіньпіна з В. Путіним, що підтверджує прагнення Пекіна сформувати «базис довіри» для розвитку стосунків з Євросоюзом.</p> <p>Вперше за довгий період часу Китай, що традиційно підтримував Росію (в лівійському, сирійському, іранському і інших питаннях), виступив за збереження територіальної цілісності України і не визнав російську анексію Криму, зберігаючи єдину, менш жорстку, з США позицію.</p> <p>Китай виступає проти санкцій ЄС щодо РФ.</p> <p>Уряд КНР через Товариство Червоного Хреста КНР надав Товариству Червоного Хреста України гуманітарну допомогу (медичне обладнання, засоби для інвалідів та облаштування біженців) загальною вартістю близько \$3,3 млн.</p> <p>Корпорації «Гечжоба» та «СіноГідро» (найбільші компанії Китаю у сфері інфраструктурного будівництва) попередньо заявили про свої наміри взяти участь у програмі відбудови Донбасу за схемою ЕРС+F (проекування, закупки, будівництво і фінансування).</p> <p>У грудні 2014 р. китайська сторона виступила з ініціативою щодо виділення Україні додаткових 50 млн. китайських юанів (близько 8,2 млн. дол. США) безоплатної технічної допомоги.</p>
8	НАТО	<p>НАТО визнало, що Росія «перекидає» в Україну зброю і бійців та здійснює артилерійські атаки на її територію. Генсек НАТО Андерс Фог Расмуссен засудив вторгнення російського «гуманітарного конвою».</p> <p>Звернув увагу на наявність у бойовиків великої кількості сучасної зброї, «включаючи танки, бронетранспортери і артилерію в сепаратистських груп у Східній Україні».</p>

Продовження додатку Г. 2.

1	2	3
8	НАТО	Крім того 15 серпня 2014 р. Генсек НАТО заявив, що минулої ночі НАТО спостерігало порушення українського кордону військової автоколоною. «Це підтверджує той факт, що ми бачимо постійний приплив зброї та бійців з Росії на Схід України», – заявив Расмуссен. Генсек НАТО також відзначив, що вторгнення бронетехніки недвозначно демонструє, що Росія продовжує дестабілізувати Східну Україну.
9	ОБСЄ	Парламентська асамблея ОБСЄ звинуватила Росію в окупації України 1 липня 2014 р. на 23-й сесії Парламентська асамблея Організації з безпеки і співробітництва у Європі більшістю голосів ухвалила резолюцію, яка має назву «Очевидне, грубе і не виправлене порушення Гельсінкських принципів Російською Федерацією». В резолюції серед іншого зазначається, що «...починаючи з лютого 2014 р., Російська Федерація в рамках своїх відносин з Україною порушила всі десять гельсінкських принципів...» і що Росія «продовжує порушувати свої міжнародні зобов'язання з наміром висунути такі ж незаконні домагання на східну частину України, як вона вже чинила раніше і загрожує і надалі чинити стосовно інших держав-учасниць». Тому Парламентська асамблея ОБСЄ вважає: військову агресію і різні форми примусу, які спрямовані на утиск властивих суверенітету України прав на угоду власним інтересам Російської Федерації, не спровокованими і заснованими на абсолютно безпідставних припущеннях і приводах; заявляє про тверду підтримку суверенітету, політичної незалежності, єдності і територіальної цілісності України, як це визначено Конституцією країни і в її міжнародно-визнаних кордонах. Окрім того у зазначеній резолюції міститься заклик до держав-членів ОБСЄ «відмовлятися від визнання насильницької анексії Криму Російською Федерацією» та висловлюється «жаль з приводу збройного втручання, здійснюваного контрольованими Російською Федерацією силами в Україні...».
10	ООН	22 серпня 2014 р. відбулося екстрене засідання РадБезу ООН щодо загострення ситуації в Україні. 28 серпня 2014 р. відбулося екстрене засідання РадБезу ООН, у зв'язку із масовим заходом, 24 серпня 2014 р. російських військових на територію України. Екстрене засідання було скликано на прохання України та Литви. 12 листопада 2014 р. (щодо загострення подій і активізації бойових дій на Донбасі та засудження псевдовиборів на підконтрольних бойовикам територіях 2 листопада 2014 р. 25 листопада 2014 р., під час телефонної розмови з Президентом України Порошенком П., Генеральний секретар ООН <u>Пан Гі Мун</u> заявив, що сьогодні весь світ на боці України.
11	ПАРЕ	Ухвалила резолюцію, у якій рішуче засуджується російська військова агресія проти України і анексія Криму. Позбавлено російську делегацію права голосу, заборонено росіянам обіймати керівні посади в ПАРЕ і брати участь в місіях спостерігачів ПАРЕ до кінця 2014 р.
12	Росія	Росія опинилася в дипломатичній ізоляції, адже анексія Криму була визнана тільки Кубою, Нікарагуа, Сирією і Венесуелою.

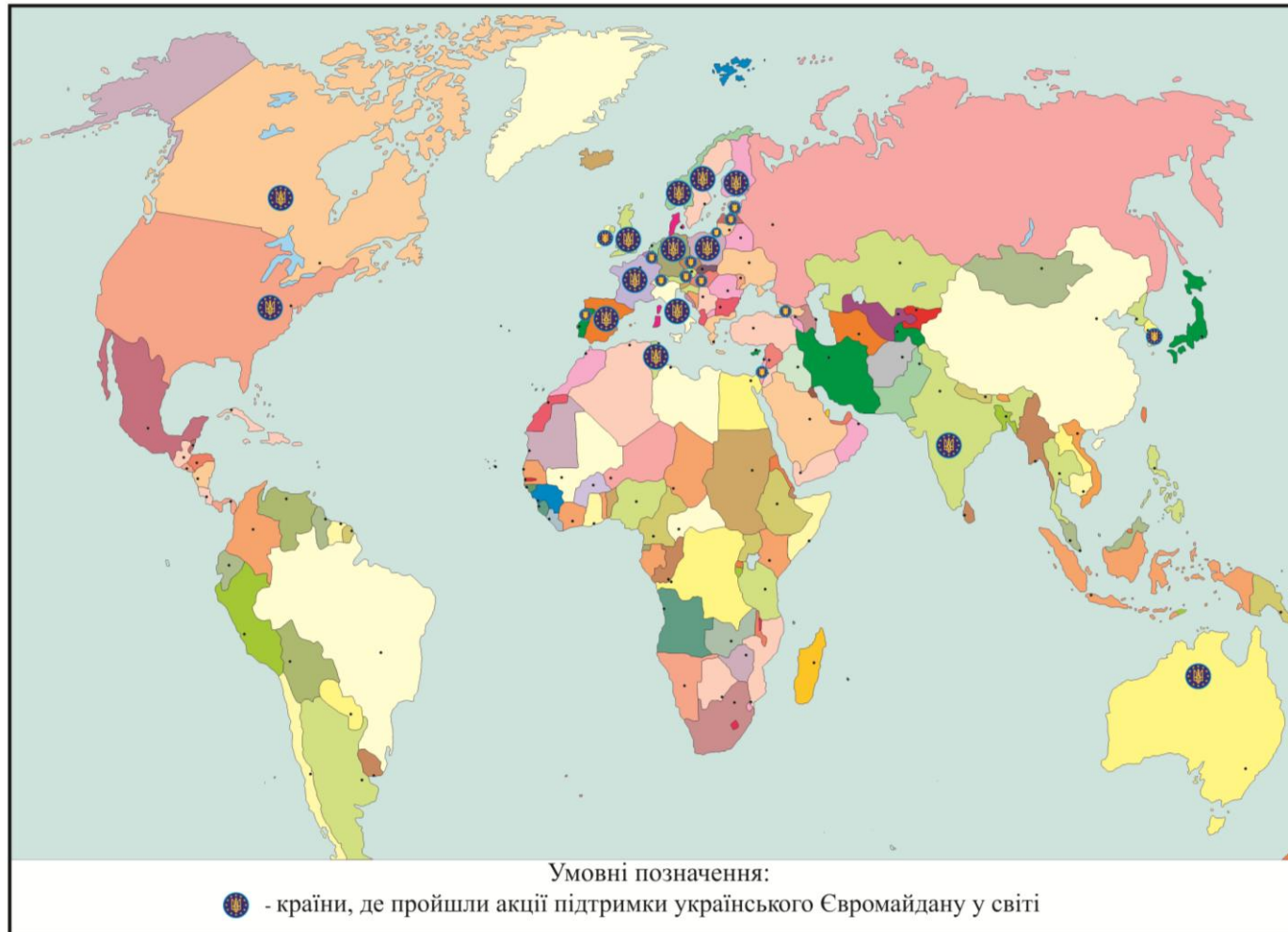
Продовження додатку Г. 2.

1	2	3
12	Росія	<p>Робота з ціллю посіяти розбрат в країнах Європи та Америки (скандали з прослуховування перших осіб держав);</p> <p>Посилювався вплив на країни колишнього СРСР, а саме Митного союзу (МС) і Організації Договору про колективну безпеку (ОДКБ). Розширення і розвиток МС за рахунок вступу до нього Вірменії, реалізації проекту трансформації МС в ЄАЕС з 1 січня 2015 р., а також підписання Киргизстаном угоди про приєднання до ЄАЕС.</p> <p>Разом зі спробами зміцнити пострадянські інтеграційні об'єднання Росія продовжувала чинити тиск на Молдову і Грузію з метою протидії їх європейській інтеграції. Основними такими формами тиску були: підтримка проросійської опозиції в Молдові, провокація напруженості навколо Придністров'я і спроби створити нові конфлікти на молдавській території (зокрема, в Гагаузії); надання допомоги сепаратистським режимам в Абхазії і Південній Осетії, створення передумов для фактичної анексії Абхазії у рамках укладення договору між Росією і Абхазією «Про союзницьке і стратегічне партнерство». Аналогічний договір планується підписати також з Південною Осетією.</p> <p>Посилились розбіжності між країнами колишнього СРСР. Зокрема, поглибилася співпраця низки пострадянських держав з іншими країнами і міжнародними організаціями, передусім, країнами ЄС і КНР (наприклад, зростання об'ємів торгівлі Білорусі і Казахстану з зазначеними країнами, завершення переговорів між Казахстаном і ЄС за проектом Угоди про розширення партнерства і співпраці сторін і тощо).</p> <p>Посилену увагу приділяла зміцненню Організації Договору про колективну безпеку. Керівництво РФ розвивало військову складову організації, консолідувало її членів, а також залучало їх до підтримки своїх кроків проти України.</p> <p>Також на ситуації в пострадянському просторі позначилася активна терористична діяльність (участь бойовиків і найманців з Північного Кавказу на боці терористичних ДНР/ЛНР).</p> <p>Керівництво Росії і КНР надавало особливе значення розвитку своїх двосторонніх стосунків. Про стратегічний характер стосунків (передусім, для Росії) яскраво свідчать контакти на найвищому рівні – лідери країн, В. Путін і Сі Цзіньпін, зустрічалися 2014 р. п'ять разів. Одночасно розширюється взаємодія між КНР і Росією у рамках міжнародних організацій (в першу чергу, ООН, БРІКС, АТЕС і ШОС) з політичних, економічних питань і питань безпеки. Активізується співпраця сторін і у військових питаннях, в т.ч., що стосуються проведення спільних навчань антитерористичного і миротворчого характеру.</p> <p>Веде активну інформаційну кампанію по створенню негативного іміджу Україні, як «фашистської» і «нежиттєздатної» держави, від якої «потрібно захистити російськомовне населення».</p> <p>Тиск на європейські економічно залежні від Росії країни з метою уникнення ними вживання проти неї санкцій;</p> <p>Спостерігалось нарощування інтенсивності політичних і економічних контактів Росії з країнами Центральної і Південної Америки. При цьому ключовими напрямками розвитку стосунків РФ з країнами ЛАКБ виступали військова і військово-технічна співпраця, а також інвестиційна і енергетична галузі.</p>

Закінчення додатку Г. 2.

1	2	3
13	США	<p>Проголосили «Акт про підтримку свободи в Україні», грудень 2014 р. 23 січня 2015 р. сенатор США <u>Джон Маккейн</u> закликав президента США <u>Барака Обаму</u> надати Україні допомогу летальною зброєю. Лідери США і Куби Б. Обами і Р. Кастро 17 грудня 2014 р. відновили дипломатичні стосунки, поглибивши міжнародну ізоляцію РФ.</p> <p>Нарощування військової присутності в Центрально-Східній Європі, розгортання елементів системи ПРО, розміщення підрозділів ВПС США в Польщі і країнах Балтії.</p> <p>Військово-технічна допомога Україні (поставка трьох легких систем з протидії мінометному вогню. Всього Україні має бути надано 20 партій таких систем. Радарні системи були надані Україні безкоштовно, в рамках пакету неповоротної допомоги від США обсягом \$118 мільйонів <u>22 листопада 2014 р.</u>)</p> <p>Фінансова допомога Україні: у рамках державного бюджету США на відповідний фінансовий рік (основні асигнування) та з джерел т.зв. «кризових фондів», створених Урядом США для допомоги країнам у надзвичайних ситуаціях (додаткові асигнування): 27,9 млн. дол. – основне фінансування проектів, спрямованих на забезпечення миру і безпеки; 45 млн. дол. – додаткове фінансування ініціатив з підвищення обороноздатності збройних сил та активної взаємодії зі збройними силами США та Заходу; 28,5 млн. дол. – на проекти охорони здоров'я; 25,6 млн. дол. – ініціативи з підтримки демократії, прав людини та ефективного управління; 12,3 млн. дол. – проекти економічного розвитку.</p>
14	Туреччина	<p>Стала однією із 100, хто висловився за територіальну непорушність України в рамках Резолюції Генасамблеї ООН.</p> <p>Не поспішає приєднатись до європейських санкцій. Швидше за все, намагається використати ситуацію з «українським питанням» для прискорення євроінтеграції власної країни на вигідніших для себе умовах.</p>
15	Японія	<p>У червня 2014 р. японський уряд оголосив про виділення 260 тис. дол. США на допомогу переміщеним особам в Україні. Враховуючи зростання кількості переміщених осіб в Україні та погіршення гуманітарної ситуації на сході нашої держави, японським урядом у вересні 2014 р. було оголошено про додаткове виділення 300 тис. дол. США допомоги по лінії Міжнародної Організації Червоного Хреста (150 тис. дол. США) та Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) (150 тис. дол. США). У листопаді 2014 р. Уряд Японії виділив близько 6 млн. дол. США на проект з відновлення соціальної інфраструктури Донецької та Луганської областей, який в Україні координує місія ПРООН. У січні 2015 р. було заявлено про наміри виділити 16,6 млн. дол. США для відбудови східних регіонів України, включаючи відновлення соціальної інфраструктури, допомогу постраждалим тощо. Конкретне цільове призначення коштів обговорюватиметься з Урядом України та спеціалізованими установами ООН. Допомога надаватиметься у вигляді безоплатного гранту. Уряд Японії окремо виділив 1 млн. дол. США на допомогу переміщеним особам в Україні, яка була направлена в Україну у I півріччі 2015 р. Кошти, як правило, направляються до фондів місій ООН та інших уповноважених міжнародних організацій, які працюють в Україні.</p>

Акції підтримки подій українського Євромайдану в країнах світу

Розроблено автором

Додаток Д. 2.

Акції підтримки Євромайдану в світі

№ за п.	Держави	Міста	Примітки
1	2	3	4
1	Австралія	Сідней, Мельбурн	<p>28.11.2013 р., у Сідней зібрався Євромайдан. Мітинг тривав 2 години перед Парламентом на Макворі стріт. На вулицю вийшло близько 50 людей, з-поміж яких були люди різних національностей, котрі своєю присутністю висловили підтримку українському народові.</p> <p>Українська діаспора міста назвала 26.01.2014 р. днем жалоби. На поминальну службу зібралися десятки людей.</p> <p>7.12.2013 р. українці в Мельбурні об'єдналися й мітингували на підтримку українців, які борються за демократію. Близько 200 осіб зібралися на молитовному чужанні, до них приєднався єпископ і священники українських церков. А потім усі разом співали український національний гімн.</p> <p>15.12.2013 р. у Мельбурні, пройшов мітинг на підтримку вимог київського Євро-майдану. На центральну площу міста вийшли представники духовенства, української громади штату Вікторія, Союзу українок Австралії, організації «Пласт» та Спільки Української молоді. Євромайдан у Мельбурні вимагає від уряду Австралії виступити з офіційними заявами проти антидемократичної влади України та спроб тиску на рішення суверенної України з боку Росії. Під час мітингу до українців приєдналася і місцева поліція. Правоохоронці підтримали маніфест і висловили сподівання на успіх української революції.</p>
2	Австрія	Відень	<p>8.12.2013 р. в центрі столиці відбулась демонстрація прихильників українського євровибору. Близько 300 осіб, переважно українці, які там живуть і навчаються, організувалися через соцмережі і взяли участь в «Українській ході».</p> <p>9.02.2014 р. українці та жителі Відня влаштували політичну акцію «Осуд кривавого диктатора» (політичний перформенс, криваву диктатуру в якому символізував герой в масці В. Януковича, а український народ – учасники з зав'язаними руками і на колінах, на голові яких білі мішки заплямлені кровю), якою нагадувалось про те, що поки українські олігархи насолоджуються розкішним життям в Австрії, Україна стоїть на колінах і потопає в крові. Під час акції, було передано петицію міністру закордонних справ Австрії з проханням посприяти наданню медичної допомоги постраждалим євромайданівцям та ініціювати введення економічних санкцій проти Президента України В. Януковича. Під петицією підписалось 92 осіб (українці та австрійці).</p> <p>Акції підтримки продовжувались до закінчення Революції Гідності.</p>

Продовження додатку Д. 2.

1	2	3	4
3	Бельгія	Брюссель	26.11.2013 р. – біля 100 представників українських організацій Бельгії та Франції провели мітинг біля Європарламенту у Брюсселі з вимогою від Президента В. Януковича підписати Угоду про асоціацію України та ЄС.
4	Бразилія	Сан-Паулу	Українки, які проживають у Сан-Паулу, в одному з найбільших міст Бразилії, зібралися на центральній площі країни зі свічками в руках. В телефонному режимі спілкувалися із консулом, висловлюючи занепокоєння ситуацією в країні. Товариства та організації української громади у Бразилії звернулися до бразилійського народу за підтримкою мирних демонстрацій в Україні та прав на свободу вираження думки. По різних українських храмах та церквах пройшли богослужіння та молебні на підтримку Євромайдану. Святкові хори співали українські пісні та гімн. В лютому жителі віддати шану чоловікам, які загинули у Києві.
5	Велико-британія	Лондон	23–24.11.2013 р. у Лондоні пройшли акції солідарності з українським народом. В знак підтримки Євромайдану українці, які проживають в столиці Англії, вийшли до пам'ятника київському князю Володимиру Великому. У мітингу за європейську інтеграцію України взяли участь більше ста українців Великобританії. Учасники мітингу тримали в руках прапори України та Європи і гаслами: «Лондон підтримує Євромайдан!», «Україна і Європа – разом назавжди!», «UKRAINE GO TO WEST».
6	Греція	Афіни	Українці Греції неодноразово виходили на акції підтримки українців, особливо масово на марш мільйонів. В лютому на площі перед урядом відбувся мітинг на підтримку майдану і вшанування світлої пам'яті загиблих Героїв України.
7	Грузія	Тбілісі, Зугдіді, Ахалціхе, Батумі, Телаві, Кутаїсі та Руставі	Депутати грузинського парламенту приходили на роботу зі стрічками кольору українського прапору. 21.12.2013 р. грузинські атлети посвятили свої медалі українцям, що стоять на протестах за євроінтеграцію. У Тбілісі активісти зібрали Автомайдан, і кортеж із десятка автомобілів з прапорами Грузії, Євросоюзу і України проїхався по столиці.
8	Данія	Копенгаген	Відбулися акції солідарності з українцями, які виступають проти рішення влади України призупинити процес підготовки до асоціації з Євросоюзом.

Продовження додатку Д. 2.

1	2	3	4
9	Естонія	Таллінн	<p>Міністерство закордонних справ Естонії виділило 50 тис. євро на надання медичної допомоги постраждалим під час акцій протесту в Україні – на благодійну програму «Гуманітарна солідарність».</p> <p>В естонському університеті Тарту відбулась акція пам'яті жертв в Україні. Щоб пом'янути героїв, естонці запалили тисячі свічок.</p>
10	Ізраїль	Тель-Авів	<p>1.12.2013 р під посольством України активісти провели мітинг на підтримку українського Євромайдану. Емблемою акції був жовто-блакитний бант, забризканий червоною фарбою, що символізувала кров.</p> <p>Також організатори акції в соціальних мережах розміщували заклики приходити до будівлі посольства у Тель-Авіві з 14 год щодня. Там учасники інколи стояли до ночі.</p>
11	Ірландія	Дублін	<p>Пройшов пікет на підтримку Євромайдану.</p>
12	Ісландія	Рейкявік	<p>В Ісландії активісти також зібралися на Євромайдан. Молодь вийшла на вулиці з плакатами «Євроасоціації бути!», «Ми – Є» та «Українці в Ісландії – за європейське майбутнє». Вони охоче фотографувалася на тлі місцевих пам'яток та виражали свою підтримку активістам, які вийшли на київський Майдан незалежності.</p>
13	Іспанія	Барселона, Валенсія	<p>У Барселоні на Євромайдані в підтримку українців на площі перед церквою святої Моніки зібралось понад 300 українців. Численно прийшли молоді українці, які зорганізувались через соціальні мережі. Також приїхала значна делегація українців з містечка Гіссона. Учасники мітингу прийняли резолюцію до демократичної опозиції в Україні та керівництва Іспанії та Каталонії, де вимагали від народних депутатів України від опозиції сформувати демократичну більшість в парламенті, відправити у відставку злочинний уряд, сформувати новий уряд, закликати країни ЄС до проведення позачергового саміту, на якому підписати угоду про асоціацію України з Євросоюзом».</p>
14	Італія	Рим, Венеція, Болонья	<p>У Мілані маніфестації почались завдяки об'єднаним діям італійців та українців на підтримку європейських прагнень України. Коли вимоги Майдану змінилися, сконцентрувавшись на питаннях внутрішньої політики, італійці почали проводити паралельні заходи, для привернення уваги громадськості до українського питання. У листопаді та грудні мітинги проходили щонеділі. Зібрані кошти, були оперативно передані в Україну.</p> <p>У Павії вірні УГКЦ молилися за українську державу та її народ.</p> <p>Ідеї Євромайдану зібрали українців у Генуї. Захід мав інформативний характер та пройшов без прапорів будь-яких політичних партій. Майданівці наголошували на європейських</p>

Продовження додатку Д. 2.

1	2	3	4
14	Італія	Рим, Венеція, Болонья	<p>стремліннях українського народу та бажанні пропагувати цінності цивілізованого суспільства: миру, демократії, прогресу та захисту прав і свобод людини.</p> <p>Українці у Реджо Емілії та провінції об'єдналися у молитві у центрі міста. На підтримку майдану в Києві була зібрана матеріальна допомога.</p> <p>Найчастішими та найчисельнішими мітинги були у Римі. Українці двічі збиралися під Посольством України в Італії. Заходи пройшли у різних частинах італійської столиці. Зокрема, маніфестації італійською на людних туристичних площах мали на меті привернути увагу жителів та гостей міста.</p> <p>Людні акції під гаслом «Демократична Україна», відбулися в Неаполі. В ній взяли участь українці із усього регіону. Пожертвування на потреби Євромайдану були надіслані Громадському сектору. Люди дружньо співали гімн України та відомі українські пісні.</p> <p>На заклик асоціації «Україна Плюс» на Майдан у Венеції приїхали представники громад Местре, Тревизо, Падови, Віченци, Болонії.</p>
15	Канада	Оттава, Манітобі, Монреаль, Ванкувер, Вінніпег, Едмонтон, Торонто	<p>Українці у Канаді провели акцію солідарності із Євромайданом поблизу Ніагарського водоспаду. Мітингарі тримали прапори Канади, України та Євросоюзу, а також плакати на кшталт «Росія – руки геть від України». Вони висловлювали солідарність з тисячами співвітчизників, що вийшли на Євромайдани в українських містах. Схожі акції відбулися і в інших канадських містах, зокрема Оттаві та Ванкувері.</p> <p>29.12.2013 р. Ніагарський водоспад підсвітили жовтим і синім кольором на знак солідарності з українським Євромайданом.</p> <p>У Едмонтоні українці провели свій Автомайдан.</p>
16	Латвія	Рига	<p>20.02.2014 р. у Ризі українці і латвійці, дипломати і депутати Сейму вшанували пам'ять героїв Небесної сотні. Біля українського посольства у столиці Латвії учасники акції запалили лампадки, поклали квіти та вшанували хвилиною мовчання пам'ять загиблих. У каплиці церкви Скорботної Божої Матері Української греко-католицької парафії Преображення Ісуса Христа відслужили панахиду за загиблими на Майдані.</p> <p>Також у бібліотеці Латвійського університету, де діє українській інформаційний центр, організували літературно-музичну акцію і проект спогадів «Майдан – очима латишів».</p> <p>Латвійці організували флешмоб, в рамках якого почали обирати українські продукти замість російських.</p>

Продовження додатку Д. 2.

1	2	3	4
17	Литва	Вільнюс	<p>Вільнюський хор «Bel Canto» підтримав українців, що мітингують на Євромайдані, виконавши «Щедрик» – одну з найпопулярніших обробок М. Леонтовича, знану не тільки в Україні, але й у всьому світі під назвою «Колядка дзвонів».</p> <p>Литовські митці, студенти з України і представники місцевої діаспори провели акцію «І каміння говоритиме...».</p>
18	Німеччина	Берлін, Нюрнберг, Франкфурт-на- Майні, Кьольн, Кілі	<p>24.11.2013 р. відбулась мирна демонстрація біля Бранденбурзьких воріт, в Берліні, щодо підтримки курсу євроінтеграції України. На цей Євромайдан приїхали українці з багатьох міст Німеччини – з Лейпцига, Штутгарта, Гамбурга, Дрездена.</p> <p>24.11.2013 р. відбувся також Євромайдан біля Центрального Європейського Банку в Франкфурті-на-Майні. Цю зустріч організувало Українське Товариство у Франкфурті-на-Майні.</p> <p>24.11.2013 р. небайдужі мешканці містечка Юліх (Північний Рейн Вестфалія, Німеччина) розпочали акцію підтримки українських Євромайданів під назвою «Я європеєць й чекаю на Україну» (Ich bin europäer und warte auf die Ukraine).</p> <p>24, 28.11.2013 р. – Євромайдан у Франкфурті-на-Майні. 28.11.2013 р. – Євромайдани відбулися у Берліні, Мюнхені, Гамбурзі, Кельні, Мюнстері, Ляйпцизі.</p> <p>1.12.2013 р. – близько 150 українців Франкфурту, Майнцу, Гейдельбергу, Маннгайму, Лімбургу, Кайзерслаутерну та інших міст зібрались сьогодні у неділю в центрі міста Франкфурту-на-Майні перед будівлею Європейського Центрального Банку перед пам'ятником знаку Євро висловити свою позицію щодо подій в Україні.</p> <p>5.12.2013 р. – у Дрездені відбулась акція протесту.</p> <p>7.12.2013 р. – у Берліні відбулась акція протесту на підтримку українців.</p> <p>7.12.2013 р. – у Франкфурті-на-Майні відбувся український Weihnachtsmarkt та концерт хору імені Григорія Верьовки під гаслом «Україна - це Європа!» (обговорення теми Євромайдану та подій в Україні. Всі солісти хору Верьовки до самого від'їзду до Німеччини ночували на Майдані).</p> <p>15.12.2013 р. – Євромайдан у Франкфурті-на-Майні на підтримку Київського віче.</p> <p>15.12.2013 р. – понад 400 українців прийшли на черговий Євромайдан в Берліні під гаслом «День гідності», щоб уже в котрий раз продемонструвати свою солідарність з українським народом в Україні та в світі. Учасники маршу пройшли головними вулицями Берліну від Потсдамерплатц повз Брандербурзьких воріт до Паризької площі, де пройшло віче. Присутні виступили у підтримку Майдану Незалежності в Києві та ще раз підтвердили волю українського народу жити у вільній самостійній державі з європейськими цінностями, де панує демократія і свобода. Серед них були</p>

Продовження додатку Д. 2.

1	2	3	4
18	Німеччина		також громадяни Німеччини, котрі у своїх виступах звернули увагу щодо підтримки України. Мітингуючі зібрали 1,5 тис. євро на підтримку Євромайдану у Києві.
19	Норвегія	Берген, Осло	Люди заявили про свою підтримку підписанню Угоди про асоціацію між Україною і Євросоюзом на саміті у Вільнюсі, який відбувся 28-29.11.2013 р.
20	Південна Корея	Сеул	Біля посольства України було влаштовано невеличкий меморіал за загиблими.
21	Польща	Варшава, Вроцлав, Гданськ, Ряшев, Люблін	<p>На вулицях Польщі на знак підтримки українців та Євромайдану розвісили жовто-блакитні прапори.</p> <p>Велика підтримка на офіційному рівні. Заяви відомих осіб, представників «Солідарності», діячів культури тощо. Серед іншого, був створений Комітет Підтримки України, до складу якого ввійшло багато відомих постатей. Дехто з них їздив на Майдан до Києва.</p> <p>Польські музиканти присвятили Україні чимало своїх пісень, які писались прямо на барикадах. Громадський Простір на Головному Майдані країни відзняв прем'єру пісні Павела Кукіза (Paweł Kukiz) «Доки живуть люди!».</p> <p>У Кельце українськими прапорами прикрасили головну вулицю і площу міста, у Вроцлаві блакитним і жовтим засвітився стадіон, а у Варшаві – найвища будівля.</p> <p>Проводився збір коштів та речей для Майдану. На загальнопольському рівні це робило кілька організацій: Фонд «Освіта для Демократії», католицький «Карітас» тощо. Також «Польська Пошта» ввела безкоштовний тариф для посилок в Україну (щоправда, з конкретним асортиментом і призначенням).</p> <p>Гасла Євромайдану в Польщі і Україні були співзвучні. Спочатку – підписання угоди про асоціацію. Після 30.11.2013 р. – покарання беркутівців та замовників силового розгону. Потім – відставка уряду та президента. Покарання вбивць. Допомога пораненим та сім'ям жертв. Весь час – більш активна позиція та дії, не тільки слова, зі сторони ЄС. Санкції. Підтримка рішучої позиції польського уряду.</p> <p>У польському місті Люблін два дні поспіль українці влаштовували Євромайдан. Учасники кількістю приблизно 100 осіб збиралися в центрі міста на Литовській площі. Вони співали українські пісні, закликали підтримувати українців і молилися нині за тих, кого побили в Києві 30.11.2013 р. До акції долучилися головно студенти та громадські активісти.</p> <p>У місті Вроцлав Муніципальний футбольний стадіон, на якому проводилися матчі Євро-2012, став жовто-синім. Перший мітинг на підтримку Майдану ініціювали, передусім, українські</p>

Продовження додатку Д. 2.

1	2	3	4
22	Польща	Варшава, Вроцлав, Гданськ, Ряшев, Люблін	<p>студенти та українці-випускники вроцлавських вузів. Захід відбувся на початку грудня, його підтримала місцева українська громада (Об'єднання українців в Польщі) та служителі греко-католицької церкви. Були також голова міської ради Вроцлава та депутати. Наприкінці січня на центральній площі Вроцлава (Ринку) з'явилися хлопці та дівчата зі свічками. Вони це називали «акція мовчазного протесту». Активісти просто стояли мовчки біля запаленої свічки, з українською символікою, іноді з плакатом. Інколи одна людина, п'ять, чи більше. Це була абсолютно спонтанна, добровільна акція і вона дуже привертала увагу як перехожих, так і ЗМІ.</p> <p>26.11.2013 р. до акції протесту долучились українські студенти, що навчаються у польських вишах.</p> <p>У Рюшеві на Євромайдані зібралось близько 400 осіб.</p>
23	Португалія	Лісабон, Порту	<p>Понад 700 українців зібралися на центральній площі, щоб звернути увагу португальського суспільства на події в Україні.</p> <p>2.12.2013 р. в неділю в Лісабоні біля будинку українського посольства відбулася друга за останній час демонстрація протесту проти репресій в Україні. Близько ста українців, які проживають в Лісабоні тримали прапори України та ЄС, фотографії поранених міліцією демонстрантів в Києві; наступні транспаранти: «Янукович, Україна йде в ЄС без тебе!», «Ми – європейці! Україна є Європа», «Янукович, їзжай до Росії» та «Україна без Януковича!». На початку зборів демонстранти проспівали в унісон гімн України.</p> <p>У Лісабоні та Албуфейрі 29.12.2014 р. знову зібрались українці, солідарні з протестувальниками київського Майдану. Вони створили об'єднання «Євромайдан-Португалія». Таким чином українці в Португалії вирішили формалізувати свою діяльність на підтримку Євромайдану в Україні. На обох мітингах висловили підтримку українцям, тримали портрети Януковича, обернутого вниз головою, молилися та співали гімн України. Додатково були зібрані пожертви на підтримку Євромайдану в Києві.</p>
24	Росія	Калінінград (Кенінсберг)	<p>На так звану «вахту солідарності із Майданом» вийшли два десятки мешканців найзахіднішого регіону Росії – Калінінграду.</p> <p>Мітинг солідарності пройшов у Москві на Красній площі.</p> <p>Акцію на підтримку Майдану провели російські націоналісти в Санкт-Петербурзі. У рамках узгодженого з міською владою мітингу, на Марсове поле вийшли кілька десятків людей.</p>
25	Румунія	Бухарест	Румунія виступила за прискорення інтеграції Молдови та України до ЄС.

Продовження додатку Д. 2.

1	2	3	4
26	США	Атланта, Ралі, Остін, Бостон, Клівленд, Колумбус, Х'юстон, Сіетл, Лос-Анджелес, Сан- Франциско, Нешвілль, Філадельфія, Нью-Йорк, Карнегі, Піттсбург, Міннеаполіс, Вашингтон, Чикаго	<p>У США українська діаспора зорганізувала мітинги солідарності.</p> <p>Українці Вашингтона зібралися біля посольства України у США. Люди скандували «Україна - це Європа!». Американські водії сигналізували на підтримку гасел мітингувальників.</p> <p>Один із найбільших діаспорських майданів зібрався у Чикаго. Участь в акції взяли кілька сотень українців – представники багатьох хвиль еміграції, молодь. Люди самоорганізувалися, не чекаючи закликів партій або партійних організацій. У своєму прес-релізі Український Конгресовий Комітет Америки (Відділ Іллінойс) засудив рішення уряду України призупинити процес підготовки до укладення угоди про асоціацію між Україною та ЄС і закликав президента В. Януковича «прислухатися до голосу українського народу і дотримуватися своєї обіцянки щодо реалізації європейської інтеграції».</p> <p>У Нью-Йорку велелюдна акція зібрала небайдужих українців під стінами постійного представництва України при Організації Об'єднаних Націй. На американських Євромайдан в прийшли близько 200 осіб. У Нью-Йорку українці здійснили тур «Майданобусом» – протягом двох годин вони їздили у туристичному автобусі, прикрашеному українською символікою, вулицями міста та розповідали американцям про протестний рух в Україні.</p> <p>В знак солідарності з українським народом міст Peace Bridge між містом Баффало штатом Нью-Йорк в США і містечком Форт-Ері канадської провінції Онтаріо в Канаді підсвітили кольорами українського прапора.</p>
27	Туніс	Туніс	Нечисельні акції підтримки акцій Євромайдану в Україні.
28	Угорщина	Будапешт	<p>Українці, які мешкають в Угорщині, виходили на мітинг відразу після того, як дізналися про призупинення владою Україною підготовки курсу на євроінтеграцію.</p> <p>11.12.2013 р. в Будапешті біля Посольства України в Угорщині вже втретє провели акцію на підтримку Євромайдану в Києві. Взяли участь у мітингу українські студенти та українці Угорщини.</p> <p>Учасники тримали транспаранти з написами «Євромайдан Будапешт», «Євросоюзу – так, Митному союзу – ні!», «Україно, тебе чекаємо в Європі!». Українці Угорщини висловили свою солідарність зі всіма Майданами України, і в першу чергу – з київським Майданом, де вирішується доля українського народу. Демонстранти скандували: «Ні нічним фашистським нападам на мирних демонстрантів!», «Україну – в Європу!», «Разом і до кінця!», «Ми не здамося!», «Ми – українці, ми не можемо мовчати!», «Європа, захисти український народ!».</p> <p>Демонстрація закінчилась гімном України та вигуками «Український народе, ми – з тобою!».</p>

Закінчення додатку Д. 2.

1	2	3	4
29	Фінляндія	Турку	У вівторок, 26.11.2013 р., у місті Турку (Фінляндія) відбувся Євромайдан на підтримку євроінтеграції України.
30	Франція	Париж, Ліль	<p>24.11.2013 р. в Парижі на площі Прав людини (Трокадеро) навпроти Ейфелевої вежі відбулася акція на підтримку Євромайдану в Україні. На заклик Репрезентативного комітету української громади Франції з Парижа та інших міст Франції близько 300 осіб вийшли на мітинг під прапорами України та ЄС.</p> <p>8.12.2013 р. в Парижі на площі Стравінські, біля центра Помпиду, відбулася маніфестація в підтримку Євромайдану в Україні і збір підписів під петицією з закликом до поваги прав Людини в Україні. Мітинг зібрав біля тисячі осіб – українців, французів, грузинів.</p> <p>У Парижі українці провели акцію «Арт-Майдан». Акція розпочалася у сквері Тараса Шевченка, біля храму Української греко-католицької церкви. Відбулася хода до Пантеону та проїзд паризького Автомайдану вулицями столиці Франції. У заході взяли участь музиканти, поети та актори українського походження, що живуть у Франції.</p>
31	Чехія	Брно, Прага	Відбулася скорботна хода «Стоп диктатурі в Україні». Українська діаспора провела ходу на підтримку Євромайдану у Празі.
32	Швейцарія	Базель, Женева	Українці пікетували штаб-квартиру ООН.
33	Швеція	Мальме, Стокгольм	Українці Швеції мітингували в Стокгольмі на підтримку України та проти російської агресії. У Стокгольмі українці заспівали гімн і засвітили свічки.
34	Японія	Токіо	У Токіо українці принесли на акцію Євромайдану фотографії загиблих, символіку, плакати японською мовою.

Складено автором за: [28]

Перелік нормативно-правових актів, що регулюють виборчі процеси в Україні

I. ЗАКони УКРАЇНИ

- 1.1. Конституція України (витяги)
- 1.2. Закон України «Про вибори Президента України»
- 1.3. Закон України «Про вибори народних депутатів України»
- 1.4. Закон України «Про місцеві вибори» від 14.07.2015 №595-VIII
- 1.5. Закон України «Про Центральну виборчу комісію» (витяги) від 30.06.2004 №1932-IV
- 1.6. Закон України «Про Державний реєстр виборців» (витяги) від 22.02.2007 №698-V
- 1.7. Закон України «Про політичні партії» (витяги) від 05.04.2001 №2365-III
- 1.8. Закон України «Про громадянство»
- 1.9. Закон України «Про звернення громадян» (витяги) від 02.10.1996 N 393/96-ВР
- 1.10. Закон України «Про доступ до публічної інформації» (витяги) від 13.01.2011 № 2939-VI
- 1.11. Закон України «Про інформацію» (витяги)
- 1.12. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» (витяги) від 16.11.1992 №2782-XII
- 1.13. Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» (витяги) від 11.12.2003 №1382-IV
- 1.14. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» від 15.05.2003 №755-IV
- 1.15. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 №280/97-ВР
- 1.16. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» від 21.12.1993 №3759-XII
- 1.17. Закон України «Про інформаційні агентства» від 28.02.1995 №74/95-ВР
- 1.18. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 №157-VIII
- 1.19. Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» від 09.04.2015 №317-VIII

II. КОДЕКСИ УКРАЇНИ

- 2.1. Кодекс адміністративного судочинства (витяги)
- 2.2. Кодекс України «Про адміністративні правопорушення» (витяги) від 07.12.1984 № 8073-X

- 2.3. Кодекс законів про працю України (витяги) від 10.12.1971 № 322-VIII
- 2.4. Кримінальний кодекс України (витяги) 05.04.2001 № 2341-III
- 2.5. Цивільно-процесуальний кодекс України (витяги)

III. ПОСТАНОВИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ВИБОРЧОЇ КОМІСІЇ

- 3.1. Постанова від 15 вересня 2010 року № 350 «Про Порядок ведення діловодства у виборчих комісіях та комісіях з референдумів»
- 3.2. Постанова від 28 березня 2014 року № 114 «Про Порядок розгляду скарг виборчими комісіями з виборів Президента України»
- 3.3. Постанова від 23 квітня 2014 року № 344 «Про складання та уточнення списків виборців для підготовки та проведення позачергових виборів Президента України, проміжних виборів народного депутата України, місцевих виборів 25 травня 2014 року»
- 3.4. Постанова від 4 березня 2014 року № 31 «Про вимоги до приміщень окружних і дільничних виборчих комісій з виборів Президента України та приміщень для голосування, норми забезпечення виборчих комісій з виборів Президента України транспортними засобами, засобами зв'язку, обладнанням, інвентарем, оргтехнікою, іншими матеріальними цінностями, види послуг, які виборчі комісії можуть закуповувати за рахунок коштів Державного бюджету України»
- 3.5. Постанова від 26 березня 2014 року № 75 «Про Порядок передачі виборчим комісіям виборчих бюлетенів з виборів Президента України»
- 3.6. Постанова від 28 березня 2014 року № 116 «Про Порядок виготовлення, передачі, зберігання та використання печаток виборчих комісій з виборів Президента України та штампа «Вибув»
- 3.7. Постанова від 15 квітня 2014 року № 276 «Про Роз'яснення щодо порядку перевірки факту тимчасової нездатності виборця самостійно пересуватися для організації голосування з виборів Президента України за місцем перебування виборців»
- 3.8. Постанова від 7 квітня 2014 року № 218 «Про форми протоколів та інших виборчих документів виборчих комісій з виборів Президента України щодо підрахунку голосів виборців на виборчих дільницях»
- 3.9. Постанова від 8 квітня 2014 року № 227 «Про Порядок надання транспортних послуг окружним і дільничним виборчим комісіям з виборів народних депутатів України, Президента України, окружним і дільничним комісіям з всеукраїнського референдуму»
- 3.10. Постанова від 8 квітня 2014 року № 226 «Про Порядок оплати праці членів окружних та дільничних виборчих комісій з виборів Президента України».

IV. ПОСТАНОВИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

4.1. Постанова від 28 липня 2004 р. № 966 «Про умови оплати праці членів виборчих комісій, комісій всеукраїнського референдуму»

4.2. Постанова від 8 вересня 2004 р. N 1177 «Про порядок відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю чи майну члена окружної, дільничної виборчої комісії, що здійснює підготовку та проведення виборів Президента України, у зв'язку з виконанням обов'язків члена виборчої комісії»

4.3. Постанова від 17 травня 2002 р. № 662 «Про затвердження Порядку відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю чи майну члена окружної, територіальної, дільничної виборчої комісії, що здійснює підготовку та проведення виборів народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим і місцевих рад, сільських, селищних і міських голів у зв'язку з виконанням обов'язків члена виборчої комісії».

4.4. Постанова КМУ «Питання оплати праці членів територіальних і дільничних виборчих комісій з місцевих виборів, нарахування та виплати одноразової грошової винагороди» від 08.09.2015 №687

4.5. Постанова КМУ від 24.02.2003. №213 «Про розміри та порядок оплати праці спеціалістів, експертів і технічних працівників, які залучаються до роботи у виборчих комісіях»

Складено автором за: [16; 66; 67; 68; 69; 71; 89].

Додаток Ж. 1.

Матриця демографічних показників в АТУ Західного регіону України

Область	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Волинська	1042855	8,54	2,12	10,84	4298	11,06	5070	-0,22	51,8	53,2	53,6	53,3	52,5	51,6	51,5
Закарпатська	1259497	9,78	2,43	11,37	5520	10,23	5924	1,14	98,6	98,9	100,6	99,3	98,0	97,2	97,8
Івано-Франківська	1382766	10,03	2,49	9,62	5228	10,64	6551	-1,02	99,3	103,8	105,5	103,6	101,0	99,7	99,1
Львівська	2535476	10,89	2,70	9,35	8874	10,81	12218	-1,46	116,1	126,8	127,1	123,9	119,8	117,8	116,6
Рівненська	1162049	11,82	2,94	11,72	5184	10,51	5237	1,21	58	58,5	59,4	59,1	58,1	57,4	57,5
Тернопільська	1066523	12,18	3,03	8,6	3595	11,94	5540	-3,34	77,2	85,2	85,3	84,3	82,2	80,1	78,4
Хмельницька	1296103	12,97	3,23	9,1	4509	13,16	7457	-4,06	62,8	73,8	73,6	71,5	68,7	66,1	64,3
Чернівецька	910001	23,79	5,92	9,98	3400	10,75	4323	-0,77	112,4	115,9	116,7	115,6	113,4	111,9	111,7
ЗРУ	10655270		24,86	9,98		11,1		-1,12							
Україна	42854106				134563		217288								

Примітки:

1 – Чисельність населення, млн осіб, 1.11.2015 р.; 2 – Чисельність населення, % від населення регіону, 1.11.2015 р.; 3 – Чисельність населення, % від населення України, 1.11.2015 р.; 4 – Коефіцієнт народжуваності, %, квітень 2015 р.; 5 – Кількість живонароджених, осіб, квітень 2015 р.; 6 – Коефіцієнт смертності, %, квітень 2015 р.; 7 – Кількість померлих, осіб, квітень 2015 р.; 8 – Коефіцієнт природного приросту, %, квітень 2015 р.; 9 – Густина населення ос./км², грудень 2015 р.; 10 – Густина населення ос./км², 1991 р.; 11 – Густина населення ос./км², 1995 р.; 12 – Густина населення ос./км², 1999 р.; 13 – Густина населення ос./км², 2003 р.; 14 – Густина населення ос./км², 2007 р.; 15 – Густина населення ос./км², 2011 р.

Складено та обчислено автором за: [9]

Продовження додатку Ж. 1.

Матриця показників статево-вікової структури населення в АТУ Західного регіону України

№ за п.	Область	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Волинська	490 320	104 379	110 201	122 562	343 088	315 230	367 758	64 889	42 853
2	Закарпатська	603 177	126 725	133 906	149 003	425 938	390 152	454 174	79 119	50 514
3	Івано-Франківська	652 015	120 624	128 013	143 865	467 301	429 187	508 150	94 815	64 090
4	Львівська	1 193 281	207 390	219 486	247 534	861 644	793 175	945 747	180 620	124 247
5	Рівненська	550 369	119 691	126 718	141 516	383 971	353 163	408 853	70 488	46 707
6	Тернопільська	497 666	86 494	92 059	104 201	357 183	327 377	393 465	78 230	53 989
7	Хмельницька	601 728	103 432	109 789	123 078	428 337	389 051	478 650	102 888	69 959
8	Чернівецька	426 189	79 385	84 226	95 135	303 897	278 123	331 054	63 840	42 907
9	ЗРУ	5 014 745	948 120	1 004 398	1 126 894	3 571 359	3 275 458	3 887 851	734 889	495 266
10	Україна	19 787 826	3 319 634	3 507 830	3 916 361	14 249 749	12 962 673	15 871 465	3 317 323	2 218 443

Примітки:

Кількість чоловіків, осіб, 2014 р.: 1 – Усього; 2 – 0–14 років; 3 – 0–15 років; 4 – 0–17 років; 5 – 15–64 роки; 6 – 16–59 роки; 7 – 18 років і старше; 8 – 60 років і старше; 9 – 65 років і старше

Складено та обчислено автором за: [9]

Продовження додатку Ж. 1.

Матриця показників статево-вікової структури населення в АТУ Західного регіону України

№ за п.	Область	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Волинська	549 870	97 978	103 629	115 199	361 780	326 395	434 671	119 846	90 112
2	Закарпатська	653 560	119 595	126 352	140 932	441 932	398 673	512 628	128 535	92 033
3	Івано-Франківська	727 812	113 994	120 927	136 249	486 909	439 498	591 563	167 387	126 909
4	Львівська	1 326 148	197 226	209 161	235 636	890 034	801 858	1 090 512	315 129	238 888
5	Рівненська	609 722	113 861	120 483	134 886	400 497	362 208	474 836	127 031	95 364
6	Тернопільська	569 019	82 040	87 362	98 833	376 629	339 025	470 186	142 632	110 350
7	Хмельницька	696 351	97 278	103 251	115 802	454 448	403 492	580 549	189 608	144 625
8	Чернівецька	480 711	74 710	79 531	90 175	324 023	291 083	390 536	110 097	81 978
9	ЗРУ	5 613 193	896 682	950 696	1067712	3736252	3362232	4545481	1300265	980259
10	Україна	22971835	3129537	3308129	3698343	15384961	13650599	19273492	6013107	4457337

Примітки:

Кількість жінок, осіб: 1 – Усього; 2 – 0–14 років; 3 – 0–15 років; 4 – 0–17 років; 5 – 15–64 роки; 6 – 16–59 роки; 7 – 18 років і старше; 8 – 60 років і старше; 9 – 65 років і старше.

Складено та обчислено автором за матеріалами [9]

Закінчення додатку Ж. 1.

Вікова структура населення, міське і сільське населення, рівень урбанізації в АТУ Західного регіону України

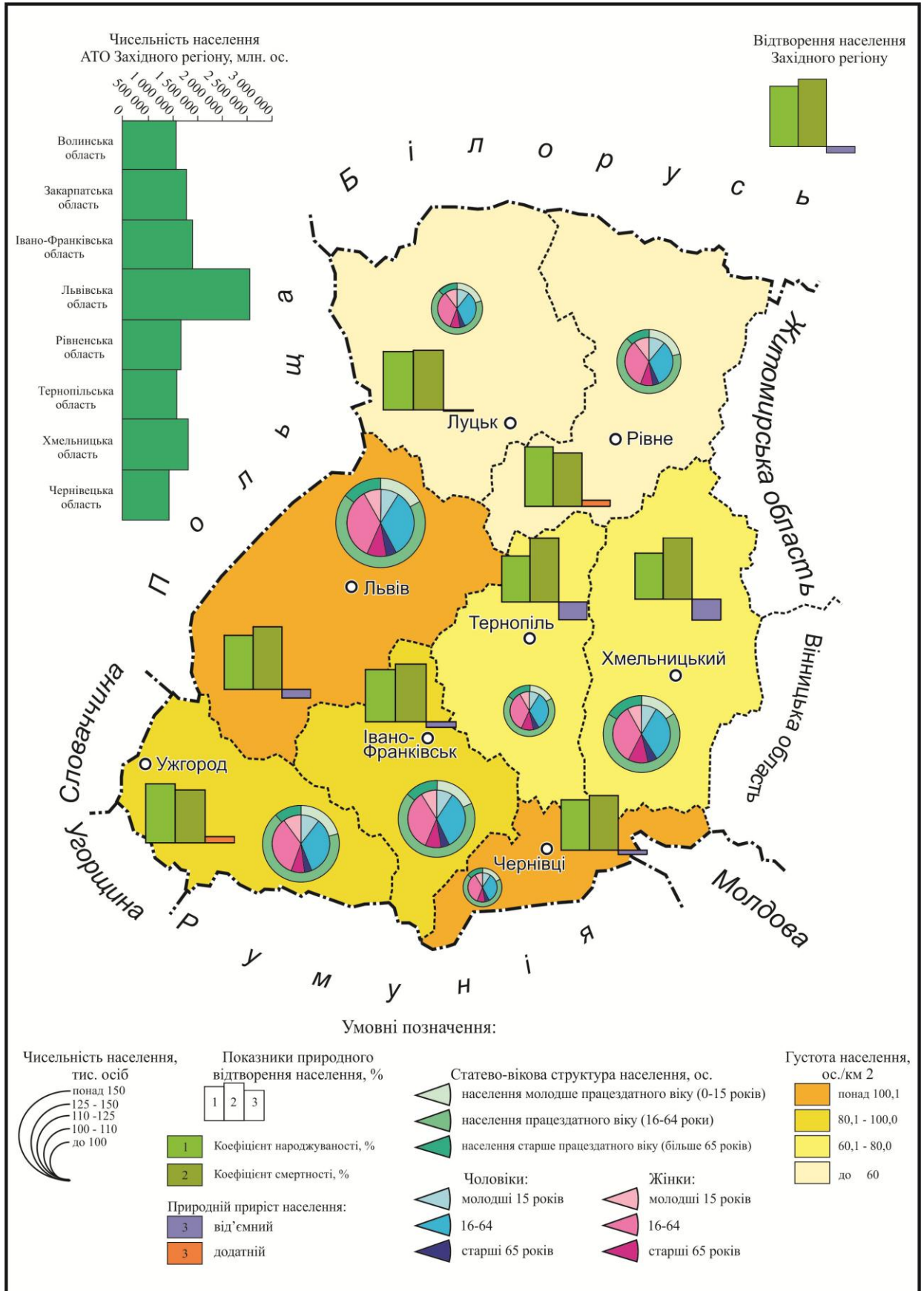
Область	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Волинська	37,5	34,9	39,9	37,7	35,3	39,7	37,4	34,6	40,0	213830	693395	132965	539 423	500 767	51,9	48,1	51,7
Закарпатська	36,7	34,8	38,5	36,9	34,8	38,9	36,6	34,8	38,4	260258	853932	142547	462 128	794 609	36,8	63,2	36,7
Івано-Франківська	38,8	36,4	41,0	38,5	36,3	40,4	39,1	36,4	41,5	248940	939888	190999	596 364	783 463	43,2	56,8	43,1
Львівська	39,5	37,0	41,7	39,5	37,2	41,5	39,5	36,8	41,9	428647	1727647	363135	1524050	995 379	60,5	39,5	60,1
Рівненська	36,9	34,5	39,1	37,3	35,1	39,2	36,5	34,0	38,9	247201	770809	142071	548 892	611 199	47,3	52,7	47,2
Тернопільська	40,0	37,3	42,4	38,7	36,7	40,5	41,1	37,9	43,9	179421	722925	164339	471 112	595 573	44,2	55,8	44,2
Хмельницька	41,0	38,0	43,6	39,0	36,8	41,0	43,5	39,6	46,8	213040	870455	214584	724 659	573 420	55,8	44,2	55,9
Чернівецька	38,6	36,3	40,7	38,6	36,4	40,5	38,7	36,2	40,9	163757	618258	124885	385 276	521 624	42,5	57,5	42,3
ЗРУ	38,6	36,1	40,9	38,3	36,1	40,2	39,1	36,3	41,5								
Україна	40,7	37,9	43,1	40,7	37,9	43,0	40,8	37,8	43,5								

Примітки:

Середній вік: 1 – Усього населення; 2 – Чоловіків; 3 – Жінок; 4 – Міського населення; 5 – Міського чоловічого населення; 6 – Міського жіночого населення; 7 – Сільського населення; 8 – Сільського чоловічого населення; 9 – Сільського жіночого населення. Кількість населення, осіб, квітень 2015 р.: 10 – Молодші працездатного віку; 11 – Працездатного віку; 12 – Старші працездатного віку. Кількість населення, осіб, квітень 2015 р.: 13 – Міського населення, осіб; 14 – Сільського населення, осіб; 15 – Міське населення, %; 16 – Сільське населення, %. 17 – Рівень урбанізації, %.

Складено та обчислено автором за: [9]

Демографічна ситуація в Західному регіоні України

Розроблено автором

Додаток Ж. 3.

Етнічна і релігійна структура населення АТУ в Західному регіоні України

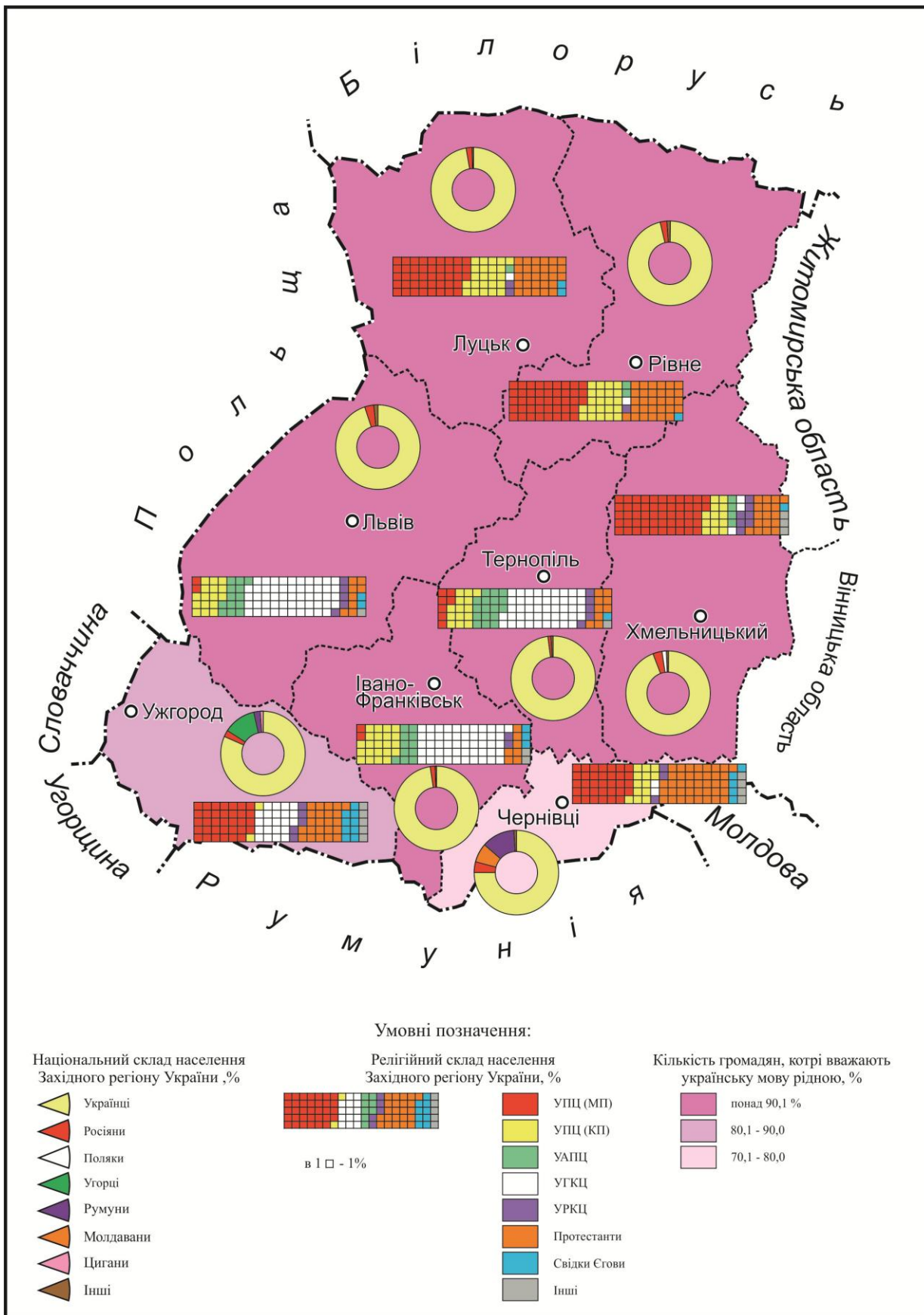
Області	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Волинська	96,9	2,4	0,3				0,1					42,5	23	1,2	1,1	1,6	27,7	1,6	97,3	2,5				0,2
Закарпатська	80,5	2,5	0,1		12,1	2,6				1,1		33,4	2	0,1	22,4	5,2	23,2	9,4	81	2,9	12,7	2,6		0,9
Івано-Франківська	97,5	1,8	0,1				0,1				0,2	2,3	22,4	11,1	50,9	2,4	7,1	3,4	97,8	1,8				0,2
Львівська	94,8	3,6	0,2				0,7	0,1			0,3	2,1	16	13,2	53	4,6	7,9	1,9	95,3	3,8				0,6
Рівненська	95,9	2,6	1				0,2					42,6	22,1	1,6	0,6	1	29,6	1,5	97	2,7				0,3
Тернопільська	97,8	1,2	0,1				0,3				0,3	7,2	14	16,8	46,2	4,9	9,3	1,3	98,3	1,2				0,2
Хмельницька	93,9	3,6	0,2	0,1			1,6	0,1	0,1		0,2	52,4	12,5	4,4	2,8	7,4	17,2	0,8	95,2	4,1				0,7
Чернівецька	75	4,1	0,2	7,3		12,5	0,4	0,2			0,1	34,1	12,7	0,1	2,1	2,5	39,2	5,2	75,6	5,3		11,9	6,8	0,4
ЗРУ																								
Україна	77,8	17,3	0,6	0,5	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,1	0,4	34,9	12,7	3,7	10,7	2,7	25	3,1						

Примітки:

Кількість населення наступних етнічних груп, %: 1 – Українці; 2 – Росіяни; 3 – Білоруси; 4 – Молдавани; 5 – Кримські татари; 6 – Болгари; 7 – Угорці; 8 – Румуни; 9 – Поляки; 10 – Євреї; 11 – Вірмени; 12 – Цигани; 13 – Інші. Чисельність громад наступних релігійних спільнот, %: 12 – Української православної церкви (Московського патріархату); 13 – Української православної церкви (Київського патріархату); 14 – Української автокефальної православної церкви; 15 – Української греко-католицької церкви; 16 – Української римо-католицької церкви; 17 – Протестанти; 18 – Свідки Єгови. Кількість населення, що розмовляє наступною мовою: 19 – Українською; 20 – Російською; 21 – Угорською; 22 – Румунською; 23 – Молдовською; 24 – Іншими.

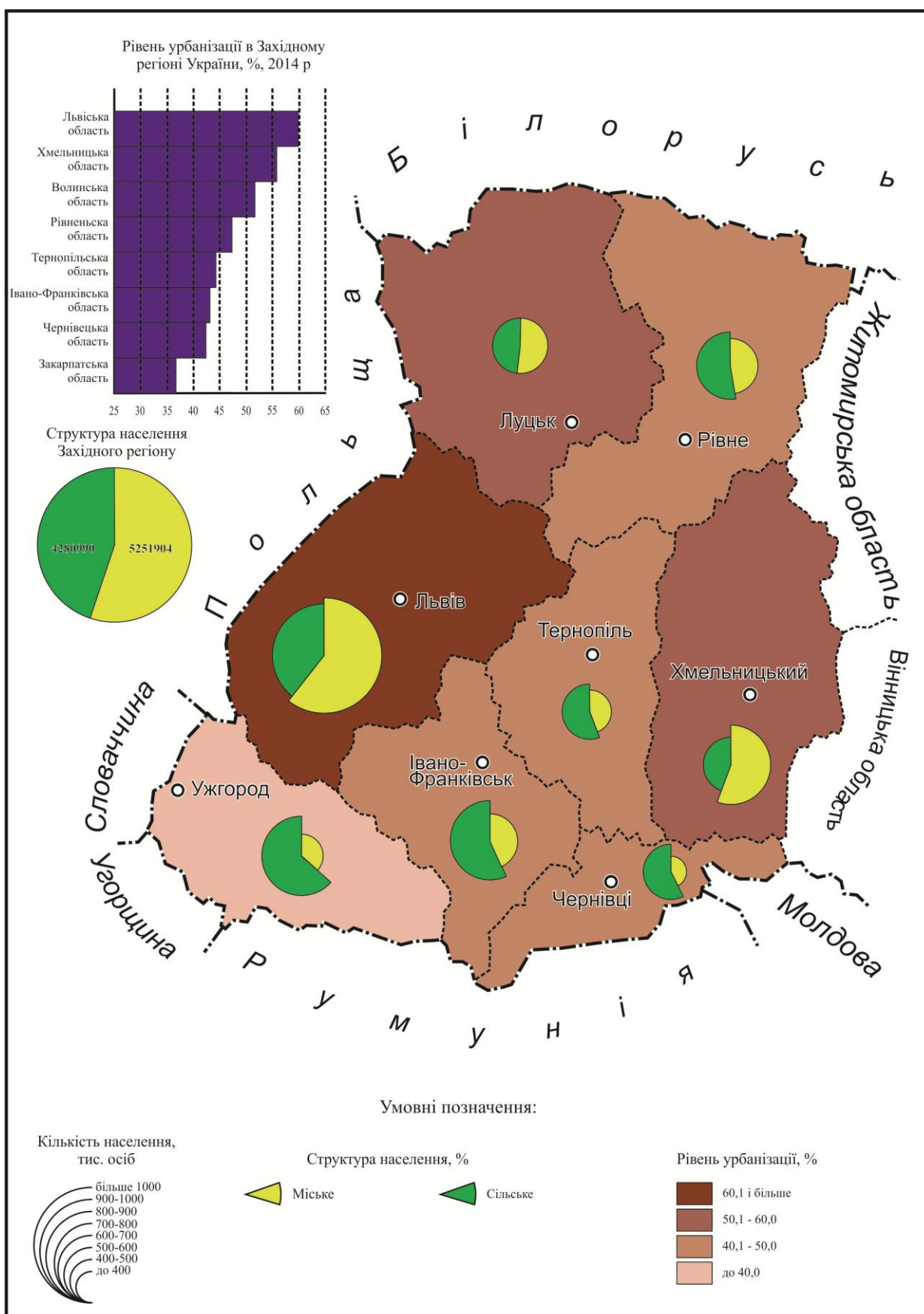
Складено та обчислено автором за: [9]

Етнічний та релігійний склад населення Західного регіону України

Розроблено автором

Міське і сільське населення Західного регіону України

Розроблено автором

Додаток 3. 1.

Популярні в Західному регіоні України інформаційні агентства

Назва	Офіційний ресурс	Місто	Коротка інформація
1	2	3	4
Загальноукраїнські інформагентства			
Агентство «УНІАН»	http://www.unian.net/	Київ	Українське незалежне інформаційне агентство новин.
РБК	http://www.rbc.ua/	Київ	Українське представництво інформаційного агентства Росбізнесконсалтинг (РБК). Фінансові, економічні і політичні новини України, ближнього зарубіжжя і країн Заходу.
Щохвилинна інтернет-газета «Оглядач»	http://www.obozrevatel.com/	Київ	Новини політики, економіки, культури, спорту України і світу.
Інформаційне агентство «Інтерфакс–Україна»	http://www.interfax.com.ua/	Київ	Компанія в складі міжнародної інформаційної групи Interfax Information Services, провідний постачальник політичної та економічної інформації з України.
Укрінформ	http://ukrinform.ua/	Київ	Сайт Українського національного інформаційного агентства: новини, інформація про партії, аналітика.
Інформагентство «Експресінформ»	http://www.ei.com.ua/	Київ	Події, аналітика, статистика, законодавство.
Інтернет-агентство новин «Fore.net.ua»	http://fore.net.ua/	Київ	Новини України та світу: політика, економіка, наука, культура, спорт, події.
Інформаційне агентство «Українські Новини»	http://www.un.ua/	Київ	Новини політики, економіки та фінансів, регіональні новини, новини компаній, розсилка новин по e-mail, аналітичні огляди
Інформаційно-аналітичне видання «Актуальна Правда»	http://pravda.com/	Київ	Конструктивна інформація про головні події в Україні: аналітика, інтерв'ю, думки експертів, коментарі. Новини політики, економіки, культури і спорту
Інформаційний портал «Ukrainews»	http://www.ukrainews.com/	Київ	Новини політичного, суспільного і культурного життя України і світу, останні досягнення в науці, тенденції в економіці
Агентство «Новини-Україна»	http://www.newsukraine.com.ua	Київ	Інформація про події в Україні і світі.
Агенція ділової інформації Контекст	http://www.context-ua.com/km	Київ	Оперативна аналітична інформація в режимі on-line: про специфіку політичної й економічної ситуації в Україні; про функціонування вітчизняних ринків і принципи роботи вітчизняних компаній.

Продовження додатку 3. 1.

1	2	3	4
Загальноукраїнські інформагенства			
Всеукраїнський прес-центр	http://www.presscenter.ukrinform.ua	Київ	Сайт «Всеукраїнський прес-центр» надає інформацію про проведення в Укрінформі прес-конференцій, інтернет-конференцій, круглих столів за участю державних та політичних діячів, посадових осіб міністерств, відомств, підприємств, установ та організацій, а також анонсує зазначені події та заходи.
ДП Держаналіт-інформ	http://www.iaa.kiev.ua	Київ	Сайт ДП «Інформаційно-аналітичне агентство Держкомстату». Розміщення замовлень на статистичну, аналітичну та довідкову інформацію, статвидання, адресні довідки підприємств. Новини про надходження баз даних і книг
Інформаційна агенція «КПУ News»	http://www.kpnews.com	Київ	Новини, аналітичні статті і інтерв'ю про політичне і економічне життя України
Інформаційна агенція «Росбалт-Україна»	http://www.rosbalt.org.ua	Київ	Молода, з інтенсивним розвитком інформаційна агенція
Інформаційне агентство «Inremi»	http://www.inremi.com	Київ	Моніторинг друкованих та електронних ЗМІ, телевізійних каналів, аналітичні дослідження по регіонам та Україні
Фотоінформаційна агенція «PHL»	http://www.phl.com.ua/site/src/main.aspx	Київ	Оперативні фоторепортажі з всієї України, фото політиків та подій
Західноукраїнські інформагенства			
Інформаційне агентство «Західна інформаційна корпорація»	http://zik.com.ua/	Львів	Медіа-структура: новини Львова, області та західної України. Інформація про агентство
Інформаційне агентство «Прес-тайм»	http://www.presstime.com.ua/	Львів	Новини Львівського регіону
Інформаційна агенція «Malakava»	http://www.malakava.com.ua/	Івано-Франківськ	Новини, перелік послуг
Закарпатське інформаційне агентство	http://zakarpat.info/	Ужгород	Новини, аналітика, коментарі
Новини Закарпаття (Ужгорода)	http://www.news.uzhgorod.ua	Ужгород	Стрічка новин Українського Закарпаття. Всі події суспільно-політичного життя регіону і Ужгорода. Пошук і архів
Новини з Ужгорода	http://www.ua-reporter.com	Ужгород	Стрічка новин Українського Закарпаття. Події суспільно-політичного життя регіону й Ужгорода. Пошук, архів.

Закінчення додатку 3. 1.

1	2	3	4
Західноукраїнські інформагентства			
Інтернет-видання «Укрзахід-Інформ»	http://uzinform.com.ua	Рівне	Збір та систематизація новин західного регіону України.
Медіастар	http://mediastar.net.ua/	Львів	Суспільно-політичне інформагентство.
Агенція регіональної інформації та аналітики «Гал-Інфо»	http://www.galinfo.com.ua/	Київ	Інформація та оперативні новини про те, що відбувається у Львові та у Західному регіоні.
Агенція новин «Firtka.if.ua»	http://firtka.if.ua/	Івано-Франківськ	Актуальна інформація з Івано-Франківська і Прикарпаття. Новини, аналітика, інтерв'ю, коментарі.
Українське регіональне інформаційне агентство «Галицький портал»	http://galportal.org.ua	Львів	Новини, аналітика, статті зі Львова та області.
РІА «Наша область»	http://www.dovidnyk.lviv.ua	Львів	Довідкова інформація про Львівську область, рекламно-інформаційна гезета «Наша область», каталог WEB-ресурсів Львівської області, довідкова інформація.
Бюро рекламно-інформаційного забезпечення «БРІЗ»	http://www.briz.if.ua	Івано-Франківськ	Новини м. Івано-Франківська. Політика, економіка, суспільство
Винники Plus	http://plus.lviv.ua/	Львів	Інформаційно-аналітичний сайт міста Винники
Букінфо	http://www.bukinfo.cv.ua	Чернівці	Щоденні новини Чернівецького регіону, політика, спорт, інтерв'ю, персоналії
Інформаційне агентство «Контекст-Хмельницький»	http://www.context-km.info	Хмельницький	Новини Хмельницького та Хмельницької області, аналітика, інтерв'ю, моніторинг періодичних видань Хмельницького та Хмельницької області

Складено автором за: [28].

Додаток 3. 2.

Популярні в Західному регіоні України друковані засоби масової інформації

Назва	Офіційний ресурс	Місто	Коротка інформація
1	2	3	4
Центральні друковані засоби масової інформації			
Щотижневик «Дзеркало Тижня»	http://www.zn.ua/	Київ	Міжнародний суспільно-політичний щотижневик: влада, гроші, людина.
Газета «Комсомольська правда»	http://kp.ua/	Київ	Всеукраїнська щоденна суспільно-інформаційна газета. Електронна версія.
Газета «Факти і коментарі»	http://www.fakty.ua/	Київ	Щоденна всеукраїнська газета: новини столиці та регіонів, світові новини, інтерв'ю.
Газета «Коментарі»	http://comments.ua/	Київ	Діловий і суспільно-політичний щотижневик.
Газета «Аргументи і факти»	http://www.aif.ua/	Київ	Всеукраїнська газета: новини, аналітика, огляди, акції.
Газета «Експрес»	http://www.express.ua/	Львів	Політика, у світі, спецтеми, регіони, трибуна, факт дня. Українською мовою. Інформація про видавничу групу «Експрес».
Газета «Українська газета»	http://gazeta.ua/	Київ	
Газета «Демократична Україна»	http://www.dua.com.ua/	Київ	Сайт всеукраїнської громадсько-політичної газети.
Громадсько-політичний тижневик «Українське слово»	http://ukrslovo.com.ua/	Київ	Міжнародні новини. Новини культури, суспільства.
Всеукраїнська газета «День»	http://day.kiev.ua/	Київ	Щоденні новини політики, економіки, бізнесу, культури, спорту України.
Тижневик «Время. UA»	http://www.vremia.ua	Київ	Новини, статті, аналітика, інтерв'ю, коментарі.
Газета «Голос України»	http://golos.com.ua/	Київ	Газета Верховної Ради України: політика, економіка, культура, соціальні питання.
Щотижневик «Дзеркало Тижня».	http://www.dt.ua/	Київ	Міжнародний суспільно-політичний щотижневик: влада, гроші, людина. Архів.
Газета «Україна сьогодні»	http://uatoday.org.ua	Київ	Суспільно-політичне видання. Матеріали про події в українському суспільстві і за кордоном.
Газета «Сьогодні»	http://www.segodnya.ua/	Київ	Всеукраїнське суспільно-політичне видання.
Західноукраїнські друковані засоби масової інформації			
Незалежне інформаційно-аналітичне інтернет-видання	http://www.zaxid.net/	Львів	Новини політики, культури та економіки Львова. Аналітика.

Закінчення додатку 3. 2.

1	2	3	4
Західноукраїнські друковані засоби масової інформації			
Інформаційний портал газети «Молодий буковинець»	http://www.molbuk.com	Чернівці	Новини, політики, економіки, культури, спорту.
Газета «Волинська газета»	http://volga.lutsk.ua/	Луцьк	Новини Волинського регіону та України; рубрики.
Газета «За вільну Україну плюс»	http://www.zvukraine.lviv.mobi	Львів	Новини м. Львова. Політика, економіка, релігія, спорт.
Хмельницький інформаційний портал «Моя газета+»	http://www.moyagazeta.com/	Хмельницький	Інтернет-версія суспільно-політичного видання. Новини, статті, інформація про м. Хмельницький.
Газета «Ужгород»	http://www.gazeta-uzhgorod.com/	Ужгород	Сайт видання ужгородської міськради і виконкому.
Сайт «День.if.ua»	http://www.day.if.ua/	Івано-Франківськ	Незалежне інформаційне інтернет-видання: новини та аналітичні статті.
Інформаційний тижневик «І плюс»	http://www.i-plus.ho.com.ua/	Тернопіль	Електронна версія газети «І плюс» м. Чорток. Новини регіону, статті, опити.
Дрогобицька інтернет-газета «Майдан»	http://maydan.drrohobych.net	Львів	Регіональні новини, статті, актуальні події.
Вісти Коломиї	http://visty.in.ua	Івано-Франківськ	Об'єктивні новини м. Коломиї, фоторепортажі, історія міста.
Сайт газети «Джерела Трускавця»	http://www.djerala.narod.ru/	Львів	Свіжий номер, архів, оголошення.
Інтернет-видання «Резонанс. Волинь»	http://rezonans.volyn.net	Луцьк	Блог Українська альтернатива.
Сайт «Мукачівська ратуша»	http://inmukachevo.com.ua/	Ужгород	Останні новини Мукачівського міськвиконкому, культури та спорту.
Сайт zakarpatpost.com	http://zakarpatpost.com	Ужгород	Каталог закарпатських ЗМІ.

Складено автором за: [28].

Додаток 3. 3.

Популярні в Західному регіоні України точки радіомовлення

Назва	Офіційний ресурс	Місто	Коротка інформація
1	2	3	4
Українська служба радіо «Свобода»	http://www.radiovoboda.org/	Київ	Сайт Української служби радіо «Свобода»: новини, преса, матеріали, архів.
Громадське радіо	http://radio.org.ua/	Київ	Аудіоархів, тематичні програми, спілкування відомих журналістів із слухачами.
Національна радіокомпанія України	http://www.nrcu.gov.ua/	Київ	Частоти віщання, характеристика передач, розцінки на рекламу.
Радіо «Незалежність»	http://www.radio-n.com/	Львів	Офіційна сторінка Львівського радіо «Незалежність». Перша незалежна радіостанція в м. Львові.
Радіо «Сяйво»	http://www.syaivo.fm/	Івано-Франківськ	Новини, музика, інтерв'ю.
Сайт dvagrivna.narod.ru	http://dvagrivna.narod.ru/	Рівне	Новини Рівного.

Складено автором за: [28].

Додаток 3. 4.

Популярні в Західному регіоні України канали телемовлення

Назва	Офіційний ресурс	Місто	Коротка інформація
1	2	3	4
Телерадіокомпанія «ICTV»	http://ictv.ua/	Київ	Новини України і світу: економіка, суспільство, культура, спорт. Програма передач, інформація про програми, їх авторів, анонс та описи фільмів та серіалів.
Телекомпанія «НТН»	http://www.ntn.tv/	Київ	Інформація про канал, проекти; новини, телепрограма, анонси.
5 канал	http://5.ua/	Київ	Редакційна політика, інформація про проекти. Телепрограма, відеоархів, форум.
Телекомпанія «Новий канал»	http://www.novy.tv	Київ	Інформація про канал; новини, програми, анонси.
Телеканал «СТБ»	http://www.stb.ua/	Київ	Сайт телеканалу «СТБ»: передачі, фільми, програма.
Телеканал «1+1»	http://www.1plus1.ua/	Київ	Стратегія і перспективи каналу, інформація про проекти. Програми, фільми, серіали.
Телеканал «Інтер»	http://inter.ua/	Київ	Телепрограма, опис та рейтинги телепрограм, новини каналу.
Національна телекомпанія України «Перший Національний телеканал України»	http://www.1tv.com.ua/	Київ	Програма телепередач. Анонси фільмів і серіалів. Інформація про програми та проекти.
Телевізійний канал новин 24	http://www.24tv.com.ua	Київ	Телепрограма, новини, технічні характеристики, вакансії.
Телерадіокомпанія «Вежа»	http://vezha.org/	Івано-Франківськ	ТРК «Вежа», новини політичного, громадського, культурного та ділового життя Івано-Франківська
TCH.ua	http://tsn.ua/	Київ	Українські та світові новини.
Телеканал «ТОНІС»	http://www.tonis.ua/	Київ	Інформація про телеканал, програма телепередач. Форум.

Складено автором за: [28].

Додаток 3. 5.

Електронні петиції українців до Президента України (2015–2016 рр.)

№ за п.	Суть звернення	Номер петиції	Зібрано підписів (одиниць)
1	2	3	4
1	Скасування розмитнення і акцизного податку на імпорт авто	№22/000055-еп	38326
2	Законодавчо затвердити право громадян України на захист	№22/000040-еп	36244
3	Відміна грошової застави для корупціонерів	№22/000215-еп	32024
4	Призначити М. Саакашвілі прем'єр-міністром України	№22/001606-еп	31505
5	Впровадити електронну систему голосування з відбитком пальців в Верховній Раді	№22/000066-еп	29825
6	Збільшення міри покарання державних службовців за хабарництво	№22/000048-еп	29736
7	Звернення до Верховної Ради щодо прийняття законопроекту 2188-1 «Про розширення інструментарію Фонду гарантування вкладів»	№22/003354-еп	29503
8	Зменшення кількості депутатів Верховної Ради України до 100 осіб	№22/000033-еп	29005
9	Відповідальність депутатів всіх рівнів перед виборцями шляхом складання повноважень у місячний строк, при невиконанні передвиборчих обіцянок	№22/012531-еп	28887
10	Дельта Банк. Ліквідація системно важливого банку - ліквідація довіри до банківської системи і влади	№22/001365-еп	28424
11	Повністю оновити суддівський корпус за прикладом патрульної поліції, відкривши прозорий конкурс на кожну посаду судді	№22/005381-еп	27738
12	Скасування акцизу на імпорт автомобілів	№22/000063-еп	27328
13	За 3 пропуски (без поважних причин) пленарних засідань, знімати мандат з депутата	№22/000248-еп	27103
14	Призначити Тимошенко Юлію Володимирівну послом в Гондурас	№22/007786-еп	27020
15	Великі штрафи за викинуте на вулиці сміття = чисті дороги, двори, та міста	№22/000208-еп	26888
16	Про позбавлення громадянства осіб за сепаратизм	№22/001799-еп	26744
17	Люстрація прокурорів і суддів і публікація результатів	№22/000256-еп	26577
18	Ввести обов'язковість надання гарантій (на два-три роки) за стан доріг від тих, хто бере гроші за їх ремонт	№22/000558-еп	26457
19	Присвоїти Андрію Кузьменку звання народного артиста України	№22/002933-еп	26268
20	Надати громадянство іноземцям, які захищали і захищають Україну в зоні бойових дій!	№22/000504-еп	26249

Закінчення додатку 3. 5.

1	2	3	4
19	Звільнення пана Шокіна та призначення відкритого та прозорого конкурса на посаду головного прокурора України	№22/002933-еп	26268
20	Надати громадянство іноземцям, які захищали і захищають Україну в зоні бойових дій!	№22/000504-еп	26249
21	Місце технікумів та коледжів в системі освіти України	№22/018160-еп	26170
22	Зняття депутатської недоторканності	№22/000176-еп	26135
23	Ліквідувати зарплатне рабство, припинити порушення фінансових прав громадян	№22/010024-еп	26128
24	Зупинити рейдерське захоплення санаторію «Лермонтовський»	№22/004504-еп	26076
25	Можливість дострокового відкликання будь-якої вибраної особи, що не виправдали довіри виборців	№22/000039-еп	25935
26	Надавати громадянам України паспорт тільки УКРАЇНСЬКОЮ (без мови окупанта)	№22/000319-еп	25934
27	Референдум про вступ в НАТО	№22/000052-еп	25248

Складено автором за: [58].

Додаток И. 1.

Матриця показників електоральної активності населення на виборах Президента України від 17.01.2010 р. (I тур)

АТУ	Електоральний потенціал, тис. осіб	Електоральні преференції/Кількість голосів відданих за кандидата від правих сил									
		Тимошенко Юлія Володимирівна		Яценюк Арсеній Петрович		Ющенко Віктор Андрійович		Тягнибок Олег Ярославович		Гриценко Анатолій Степанович	
		голосів «За»	%	голосів «За»	%	голосів «За»	%	голосів «За»	%	голосів «За»	%
Україна	36576,76	6159810	25,05	1 711 737	6,96	1 341 534	5,45	352 282	1,43	296 412	1,2
Волинська область	780,8	315505	53,78	31742	5,41	26481	4,51	19472	3,31	5833	0,99
Закарпатська область	954,6	141887	26,23	55042	10,17	32110	5,93	5527	1,02	6482	1,19
Івано-Франківська область	1083,8	301820	38,98	106892	13,8	194269	25,09	38346	4,95	7779	1
Львівська область	1964,1	511979	34,7	162885	11,04	453880	30,76	79011	5,35	30275	2,05
Рівненська область	861,1	273286	43,85	43839	7,03	45403	7,28	16879	2,7	7355	1,18
Тернопільська область	868,7	230697	35,67	64132	9,91	170977	26,43	31659	4,89	12184	1,88
Хмельницька область	1058,7	299723	40,06	85936	11,48	24494	3,27	12726	1,7	11418	1,52
Чернівецька область	697,5	140429	32,31	83747	19,27	34416	7,91	5167	1,18	4038	0,92
ЗРУ	8269,3	2215326	38,20	634215	11,0	982030	13,89	208787	3,14	85364	1,34

Закінчення додатку И. 1.

Матриця показників електоральної активності населення на виборах Президента України від 17.01.2010 р. (I тур)

АТУ	Електоральні преференції/Кількість голосів відданих за кандидата від лівих сил						Електоральна явка виборців (%)		
	Янукович Віктор Федорович		Тігіпко Сергій Леонідович		Симоненко Петро Миколайович		на:		
	голосів «За»	%	голосів «За»	%	голосів «За»	%	11.00 год	15.00 год	20.00 год
Україна	8686642	35,32	3211198	13,05	872 877		16,87	47,6	66,76
Волинська область	56 320	9,6	59547	10,15	13712	2,33	19,21	49,41	74,09
Закарпатська область	160 337	29,65	54087	10	5866	1,08	9,94	36,55	56,74
Івано-Франківська область	39596	5,11	33769	4,36	4539	0,58	13,78	42,2	70,71
Львівська область	83746	5,67	70455	4,77	9983	0,67	13,01	45,55	73,69
Рівненська область	77807	12,48	66583	10,68	10984	1,76	18,15	50,92	71,25
Тернопільська область	63534	9,82	31070	4,8	3544	0,54	13,58	46,06	73,11
Хмельницька область	113932	15,23	98903	13,22	20748	2,77	17,98	51,18	69,37
Чернівецька область	83098	19,12	38487	8,85	6294	1,44	16,95	45,13	59,61
Західний регіон України	678370	13	452901	8	75670	1,39			

Складено автором за: [198].

Додаток И. 2.

Матриця показників електоральної активності населення на виборах Президента України від 7.02.2010 р. (II тур)

АТУ	Електоральний потенціал, тис. осіб	Електоральна явка виборців, %				Кількість голосів відданих за кандидата у другому турі			
		Загальна	11.00 год	15.00 год	20.00 год	Янукович Віктор Федорович		Тимошенко Юлія Володимирівна	
						голосів «За»	%	голосів «За»	%
Україна	36610711	69,15	17,63	49,85	69,15	12 481 266	48,95	11 593 357	45,47
Волинська область	785998	75,52	13,89	48,75	75,52	84 212	14,01	491 854	81,85
Закарпатська область	954000	56,37	9,33	35,22	56,37	224 917	41,55	279 631	51,66
Івано-Франківська область	1085590	75,41	11,74	45,77	75,41	57 849	7,02	731 858	88,89
Львівська область	2002239	75,32	12,84	46,44	75,32	131 136	8,60	1 313 904	86,2
Рівненська область	863629	73,76	14,65	51,94	73,76	121 446	18,91	489 579	76,24
Тернопільська область	867107	77,78	12,91	49,22	77,78	53 773	7,92	599 697	88,39
Хмельницька область	1071438	71,66	18,65	52,49	71,66	191 484	24,94	535 371	69,74
Чернівецька область	703315	61,58	15,38	44,54	61,58	121 381	27,64	291 944	66,47
ЗРУ	8333316	70,93				986 198	18,82	4 733 838	76,18

Складено автором за: [198].

Додаток И. 3.

Матриця показників електоральної активності населення на виборах до Верховної Ради України від 28.10.2012 р.

АТУ	Електоральний потенціал, тис. осіб	Електоральні переваги/Кількість голосів відданих за праві партії									
		Політична партія Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»		Політична партія «УДАР (Український Демократичний Альянс за Реформи) Віталія Кличка»		Політична партія Всеукраїнське об'єднання «Свобода»		Політична партія «Наша Україна»		Радикальна Партія Олега Ляшка	
		голосів «За»	%	голосів «За»	%	голосів «За»	%	голосів «За»	%	голосів «За»	%
Україна	36256483	5 209 090	25,54	2 847 979	13,96	2 129 933	10,44	226 492	1,11	221 144	1,08
Волинська область	784740	198874	39,46	80471	15,96	90612	17,98	8296	1,64	5791	1,14
Закарпатська область	960559	129739	27,69	93850	20,03	39160	8,35	7983	1,7	3044	0,64
Івано-Франківська область	1079474	251054	38,21	100235	15,25	222013	33,79	19644	2,98	2896	0,44
Львівська область	1984724	466352	35,48	189803	14,44	499703	38,02	35606	2,7	5851	0,44
Рівненська область	871336	192332	36,59	90694	17,25	87444	16,63	11952	2,27	6350	1,2
Тернопільська область	863541	220743	39,04	82995	14,68	176534	31,22	20165	3,56	3004	0,53
Хмельницька область	1059806	242270	37,71	104949	16,33	75748	11,79	8439	1,31	6066	0,94
Чернівецька область	704313	161134	39,6	77837	19,13	35450	8,71	6499	1,59	2300	0,56
ЗРУ	8308493	1862498	36,62	820834	16,14	1226664	24,12	118584	2,33	35302	0,69

Закінчення додатку И. 3.

Матриця показників електоральної активності населення на виборах до Верховної Ради України від 28.10.2012 р.

АТУ	Кількість виборців, що взяли участь в голосуванні, осіб	Електоральна явка виборців, %				Кількість голосів відданих за ліві партії					
		Загальна	Станом на:			Партія регіонів		Комуністична партія України		Партія Наталії Королевської «Україна – Вперед!»	
			12.00 год	16.00 год	20.00 год	голосів «За»	%	голосів «За»	%	голосів «За»	%
Україна	20389153	57,98	24,06	45,43	57,98	6 116 746	30	2 687 269	13,18	322 198	1,58
Волинська область	504860	65,74	24,57	52,17	65,74	65127	12,9	35132	6,97	6590	1,3
Закарпатська область	468516	51,61	17,24	38,79	51,61	144631	30,87	23605	5,03	6615	1,41
Івано-Франківська область	657838	61,86	19,69	46,68	61,86	34076	5,18	11754	1,78	4088	0,62
Львівська область	1314766	67,12	19,89	48,86	67,12	61794	4,7	26256	1,99	9248	0,7
Рівненська область	525677	61,83	22,34	46,38	61,83	83057	15,8	32645	6,21	6352	1,2
Тернопільська область	565469	66,78	19,67	50,03	66,78	36190	6,4	10869	1,92	3677	0,65
Хмельницька область	642643	62,34	26,99	50,38	62,34	120110	18,69	56608	8,81	9385	1,46
Чернівецька область	406919	59,66	24,25	47,27	59,66	84517	20,77	22251	5,46	4590	1,12
Західний регіон України	5086688	62,12				629502	12,38	219120	4,31	50545	0,99

Складено автором за: [198].

Додаток И. 4.

Матриця показників електоральної активності населення на виборах Президента України від 25.05.2014 р.

АТУ	Електоральний потенціал, осіб	Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні в межах регіону	Електоральні переваги/Кількість голосів відданих за кандидата від прямих сил									
			Порошенко Петро Олексійович		Тимошенко Юлія Володимирівна		Ляшко Олег Валерійович		Гриценко Анатолій Степанович		Тягнибок Олег Ярославович	
			%	голосів «За»	голосів «За»	%	голосів «За»	%	голосів «За»	%	голосів «За»	%
Україна	35500913		54,7	9 857 308	2 310 050	12,81	1 500 377	8,32	989 029	5,48	210 476	1,16
Волинська область	775782	581 796	52,41	304 931	100 792	17,32	84708	14,55	35812	6,15	11190	1,92
Закарпатська область	952167	486 273	62,02	301 617	62 608	12,87	36036	7,41	19582	4,02	6150	1,26
Івано-Франківська область	1069508	796 008	65,13	518 506	117 663	14,78	71750	9,01	36880	4,63	14391	1,8
Львівська область	1958395	1 544 016	69,92	1 079 661	172 881	11,19	104729	6,78	90613	5,86	18062	1,16
Рівненська	866224	614 771	55,46	341 002	98 774	16,06	81373	13,23	30999	5,04	10445	1,69
Тернопільська область	848549	650 087	60,63	394 207	98 660	15,17	65852	10,12	49021	7,54	12185	1,87
Хмельницька область	1040650	728 864	56,26	410 107	123 561	16,95	86165	11,82	34545	4,73	12017	1,64
Чернівецька область	698899	431 758	56,72	244 915	81 371	18,84	45351	10,5	13479	3,12	5454	1,26
Західний регіон України	8210174	5 833 573	61,63	3 594 946	856 310	14,68	575964	9,87	310931	5,33	89894	1,54

Закінчення додатку И. 4.

Матриця показників електоральної активності населення на виборах Президента України від 25.05.2014 р.

АТУ	Кількість виборців, що взяли участь в голосуванні, осіб	Електоральна явка виборців, %				Електоральні переваги/Кількість голосів відданих за кандидата від лівих сил					
		Загальна	Станом на:			Тігіпко Сергій Леонідович		Добкін Михайло Маркович		Симоненко Петро Миколайович	
			11.00 год	15.00 год	20.00 год	голосів «За»	%	голосів «За»	%	голосів «За»	%
Україна		59,48	17,6	40,36	59,48	943 430	5,23	546 138	3,03	272 723	1,51
Волинська область	581 796	71,82	21,68	53,44	71,82	11057	1,9	2549	0,43	2739	0,47
Закарпатська область	486 273	51,08	11,7	31,81	51,08	15309	3,14	10074	2,07	2746	0,56
Івано-Франківська область	796 008	73,95	17,59	46,92	73,95	4576	0,57	882	0,11	1586	0,19
Львівська область	1 544 016	78,2	17,1	47,74	78,2	12891	0,83	1828	0,11	3546	0,22
Рівненська область	614 771	70,97	19,93	50,91	70,97	12916	2,1	1722	0,28	3462	0,56
Тернопільська область	650 087	76,63	15,09	47,38	76,63	4502	0,69	737	0,11	1160	0,17
Хмельницька область	728 864	69,61	21,37	49,9	69,61	15008	2,05	4383	0,6	5624	0,77
Чернівецька область	431 758	61,54	15,06	40,48	61,54	11680	2,7	1885	0,43	3275	0,75
Західний регіон України	5 833 573	69,23				87939	1,51	24060	0,41	24138	0,41

Складено автором за: [198].

Додаток И. 5.

Матриця показників електоральної активності населення на виборах до Верховної Ради України від 26.10.2014 р.

АТУ	Електоральний потенціал			Електоральна явка, %				Електоральні переваги/Кількість голосів відданих за праві партії					
	Осіб	Частка області в електоральному потенціалі, %:		Загалом	Станом на:			Політична партія «Народний фронт»		Політична партія «Блок Петра Порошенка»		Політична партія ВО «Самопоміч»	
		України	ЗРУ		12 год	16 год	20 год	голосів «За»	%	голосів «За»	%	голосів «За»	%
Україна	35373498			52,42	20,32	40,77	52,42	3 488 114	22,14	3 437 521	21,82	1 729 271	10,97
Волинська область	775634	2,19	9,47	64,85	23,52	49,94	64,85	165410	33,22	84119	16,89	57092	11,46
Закарпатська область	952042	2,69	11,63	44,68	12,93	33,67	44,68	106469	25,63	116525	28,05	40017	9,63
Івано-Франківська область	1064300	3,01	13,0	63,73	19,35	48,12	63,73	253521	37,48	123441	18,25	99353	14,69
Львівська область	1952438	5,52	23,85	70	19,63	49,78	70,00	450860	33,03	278836	20,42	256369	18,78
Рівненська область	865327	2,25	10,57	59,59	21,13	46,62	59,59	148585	29,31	122748	24,21	56179	11,08
Тернопільська область	841074	2,38	10,27	68,28	19,77	47,78	68,28	209569	36,5	113274	19,73	64898	11,3
Хмельницька область	1038699	2,94	12,69	60,21	23,96	47,84	60,21	160635	26,09	153845	24,98	63972	10,39
Чернівецька область	697375	1,97	8,52	48,49	16,66	36,91	48,49	107679	32,39	70480	21,2	28474	8,56
ЗРУ	8186889	23,14		59,98				1602728	32,16	1 063268	21,33	666 354	13,37

Закінчення додатку И. 5.

Матриця показників електоральної активності населення на виборах до Верховної Ради України від 26.10.2014 р.

АТУ	Електоральні переваги/															
	Кількість голосів відданих за праві партії										Кількість голосів відданих за ліві партії					
	Радикальна Партія Олега Ляшка		Політична партія ВО «Батьківщина»		Політична партія ВО «Свобода»		ПП «Громадянська позиція (А. Гриценко)»		Політична партія «Правий сектор»		Політична партія «Опозиційний блок»		Комуністична партія України		Партія Сергія Тігіпка «Сильна Україна»	
	голосів «За»	%	голосів «За»	%	голосів «За»	%	голосів «За»	%	голосів «За»	%	голосів «За»	%	голосів «За»	%	голосів «За»	%
Україна	1173131	7,44	894837	5,68	742022	4,71	489523	3,1	284943	1,64	1486203	9,43	611923	3,88	491471	3,11
Волинська область	48325	9,7	37253	7,48	31764	6,38	15277	3,06	8196	1,24	7362	1,47	5974	1,2	7089	1,42
Закарпатська область	28399	6,83	21303	5,12	14589	3,51	10781	2,59	5187	1,91	10048	2,41	5412	1,3	13587	3,27
Івано- Франківська область	32824	4,85	41896	6,19	59630	8,81	17509	2,58	12954	2,9	3701	0,54	2520	0,37	3175	0,46
Львівська область	73120	5,35	64634	4,73	84585	6,19	60526	4,43	39614	2,1	9799	0,71	6957	0,5	5816	0,42
Рівненська область	40111	7,91	33719	6,65	33031	6,51	12773	2,51	10675	2,57	8903	1,75	6124	1,2	8300	1,63
Тернопільська область	37887	6,59	36278	6,31	46979	8,18	21133	3,68	14800	1,51	3548	0,61	1809	0,31	3033	0,52
Хмельницька область	57485	9,33	47124	7,65	33481	5,43	14733	2,39	9305	1,56	13756	2,23	10644	1,72	8643	1,4
Чернівецька область	29228	8,79	24789	7,45	16032	4,82	7480	2,25	5195	2,13	9499	2,85	5478	1,64	8846	2,66
ЗРУ	347 379	6,97	306 996	6,16	320091	6,42	160212	3,21	105925	1,8	66616	1,34	44918	0,90	58489	1,17

Складено автором за [198].

Електоральний потенціал АТУ України і Західного регіону станом на
26.10.2014 р.

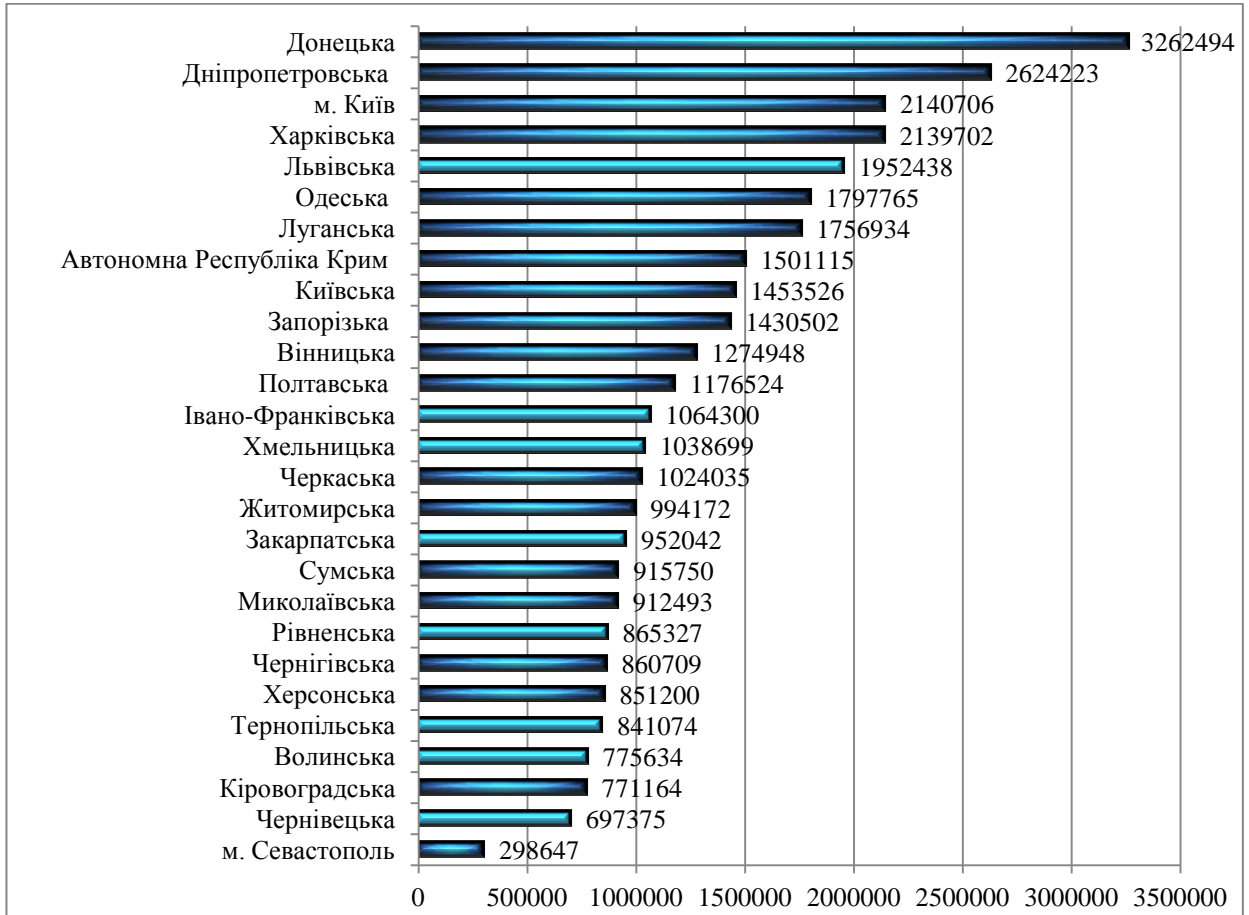

Рис. К. 1. 1. Електоральний потенціал АТУ України, осіб

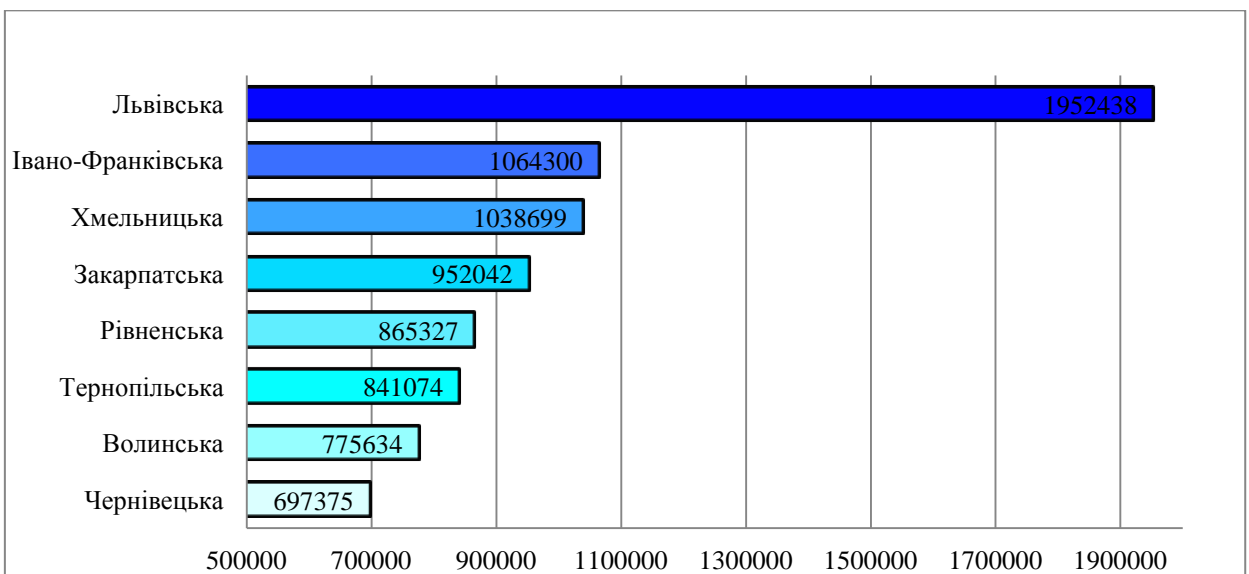

Рис. К. 1. 2. Електоральний потенціал АТУ Західного регіону України, осіб

Закінчення додатку К. 1.

Електоральний потенціал АТУ України і Західного регіону станом на 26.10.2014 р.

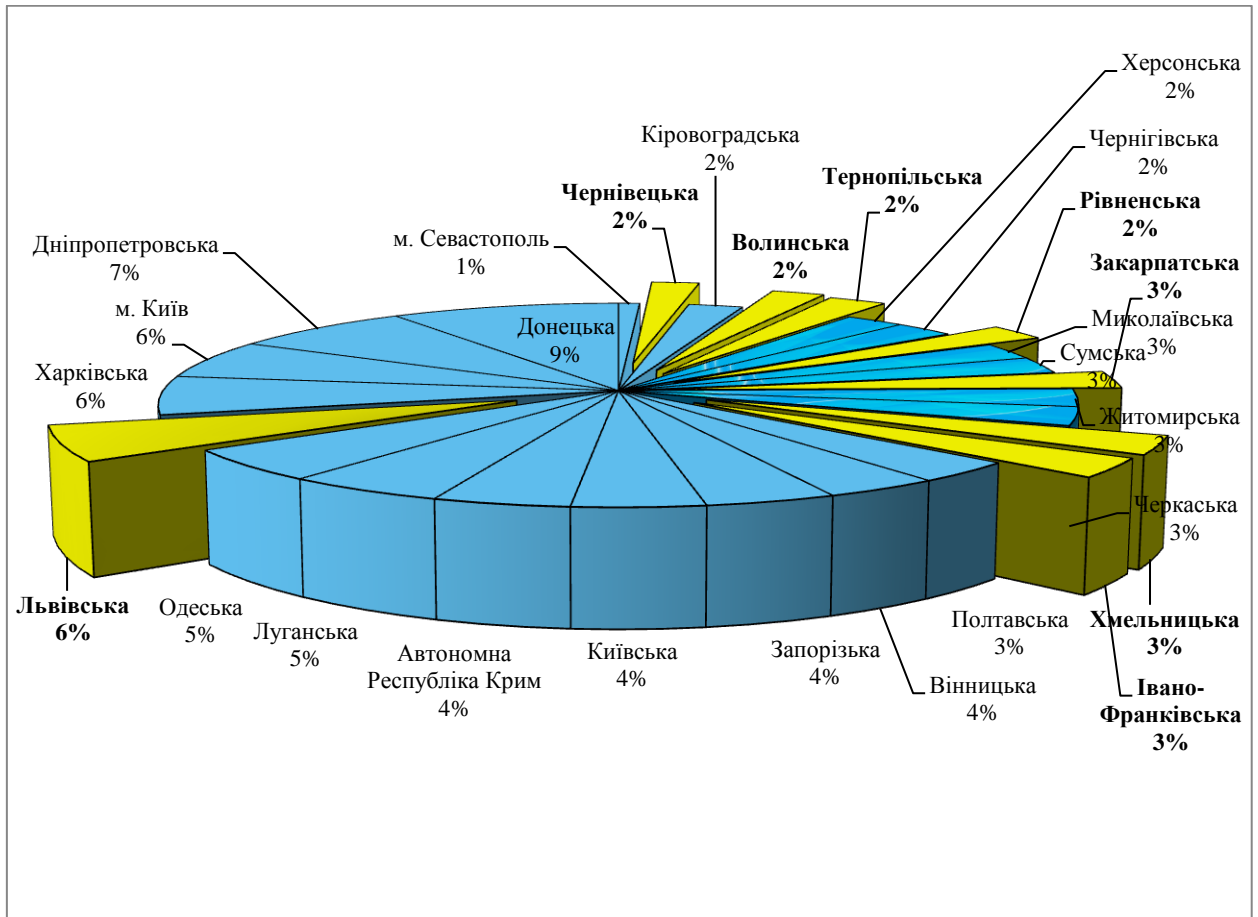

Рис. К. 1. 3. Електоральний потенціал АТУ України, %

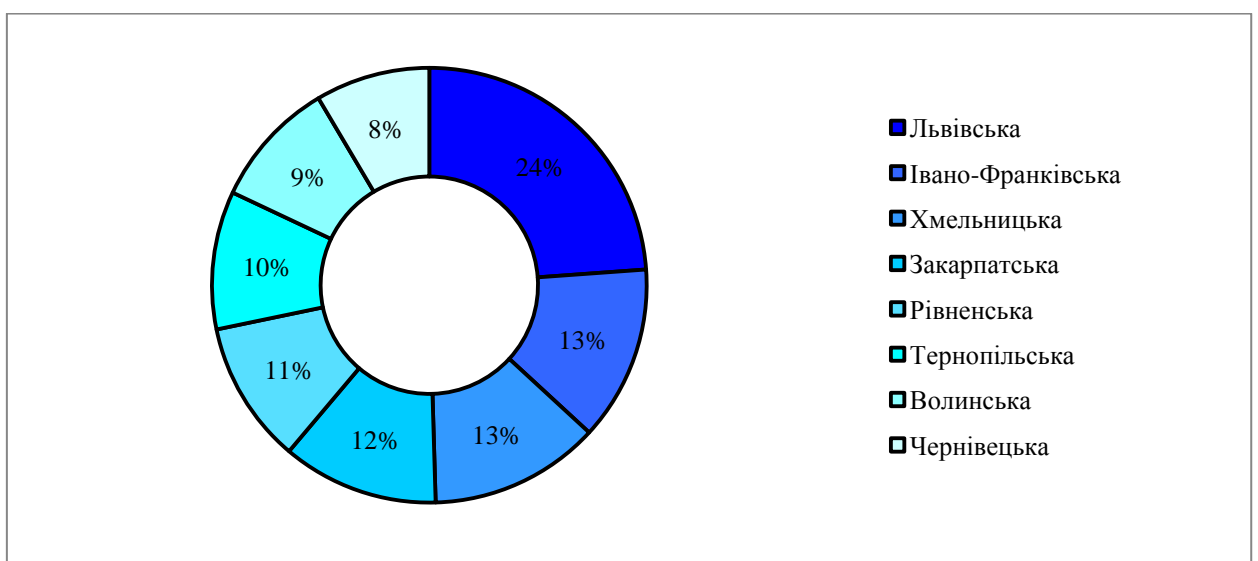
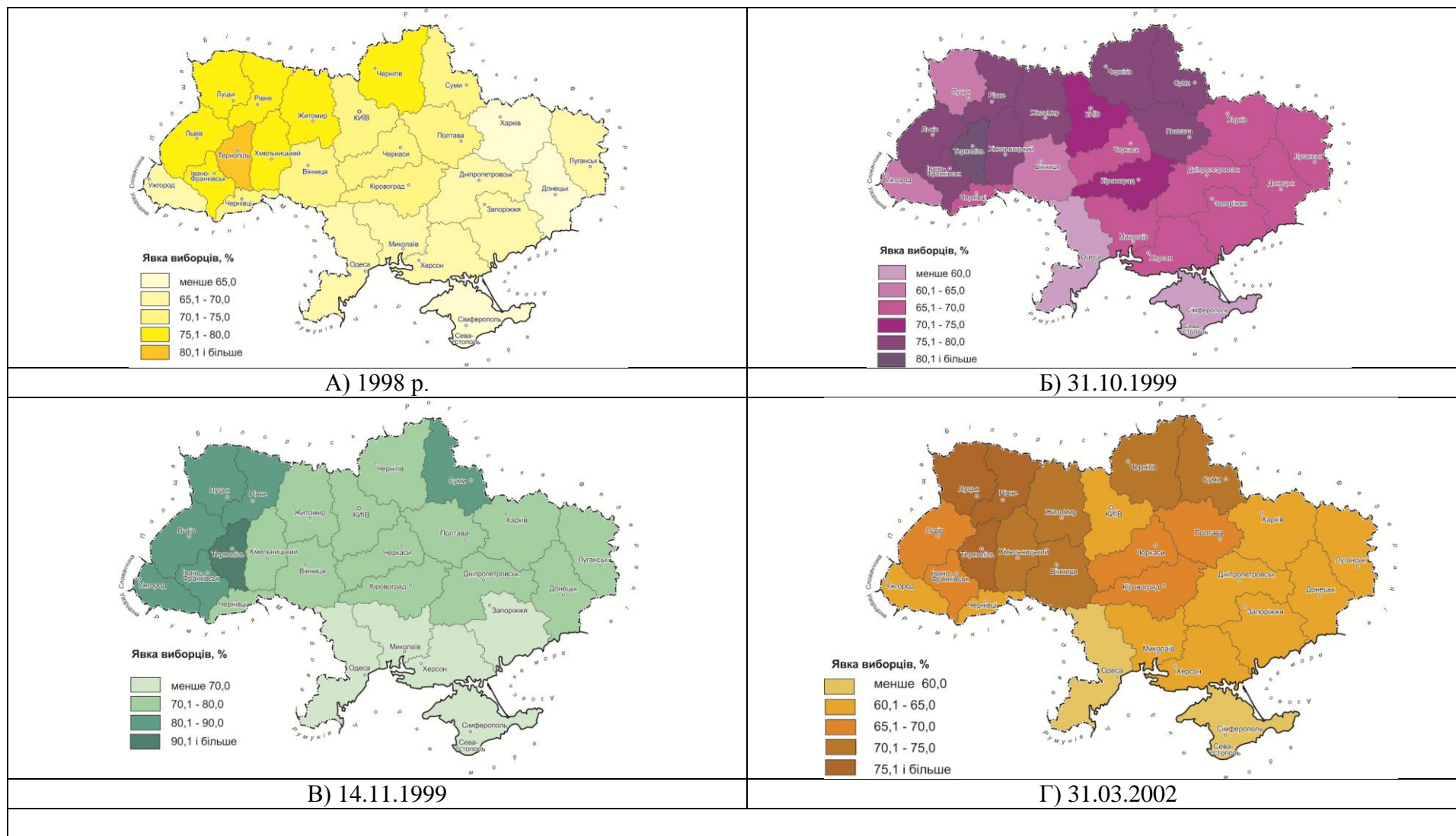

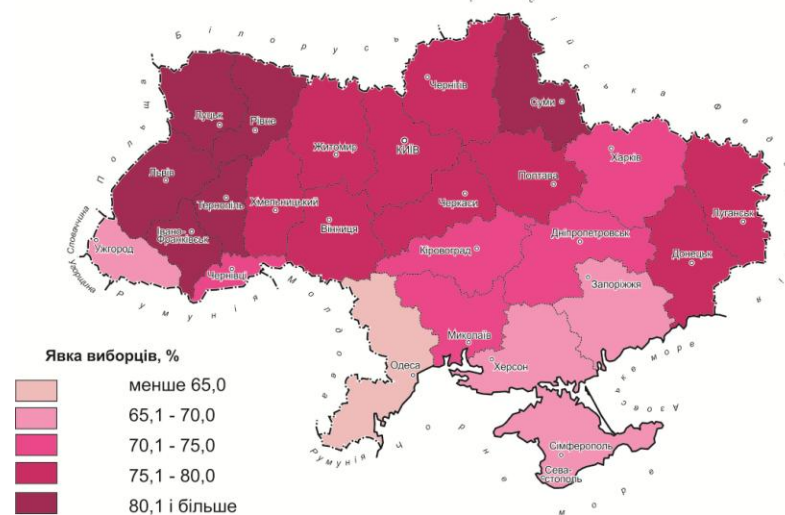
Рис. К. 1. 4. Електоральний потенціал АТУ Західного регіону України, %

Електоральна явка виборців на виборах Президента України і до Верховної Ради України, 2010–2014 рр., %

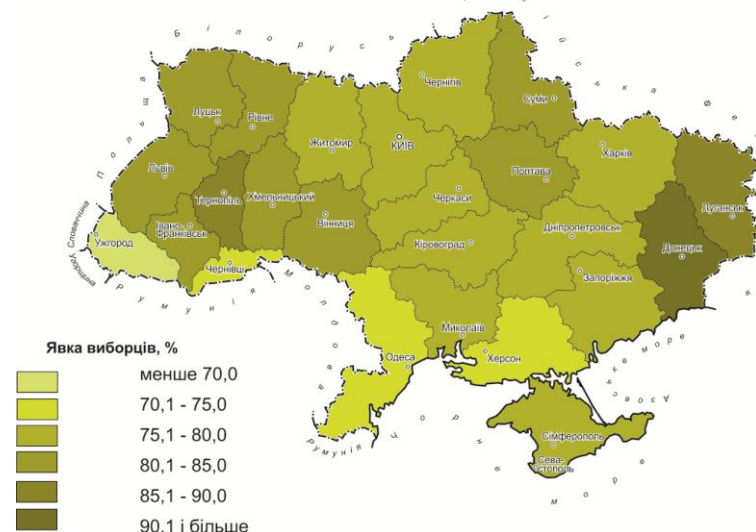

Продовження додатку К. 2.

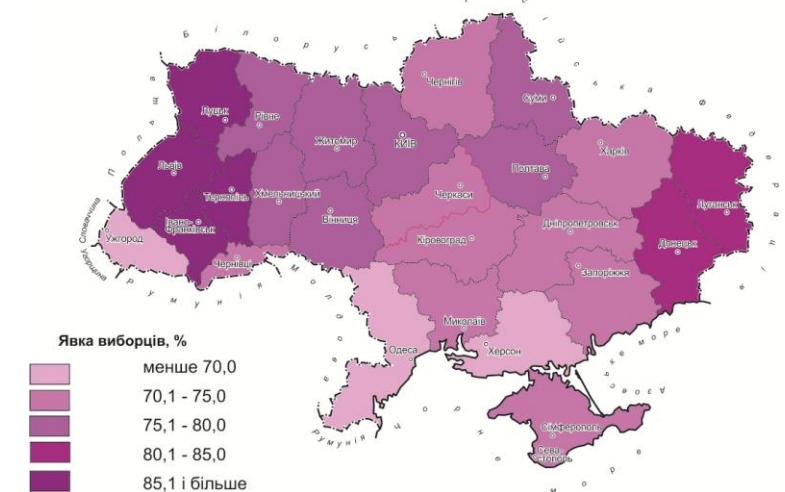
Електоральна явка виборців на виборах Президента України і до Верховної Ради України, 2010–2014 рр., %

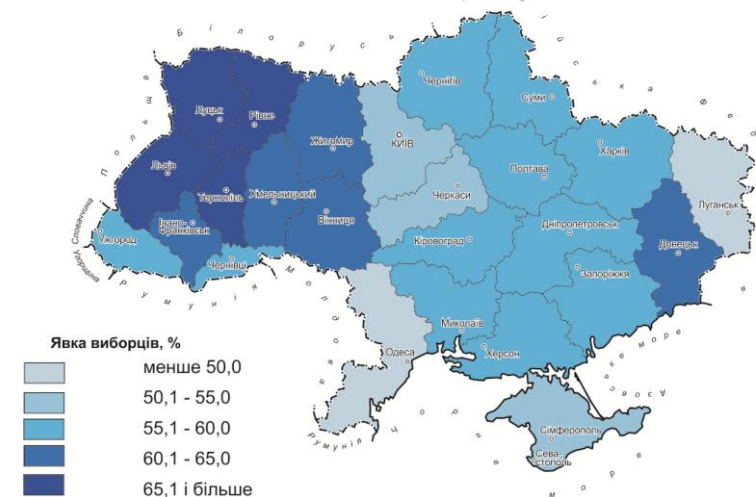
Г) 30.10.2004

Д) 21.11.2004

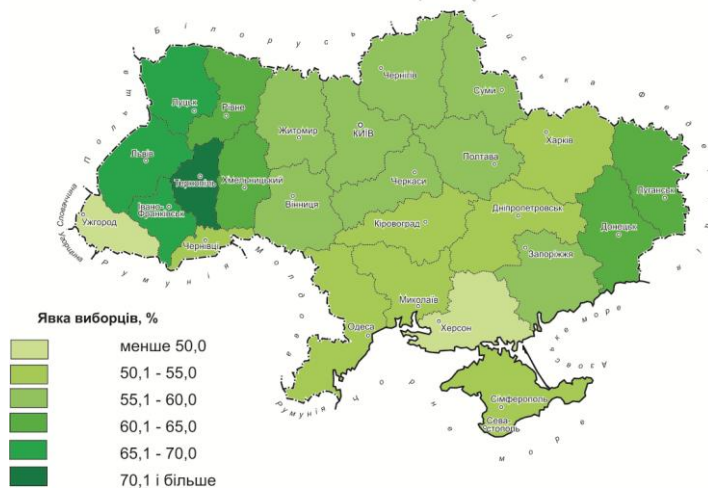
Е) 26.12.2004

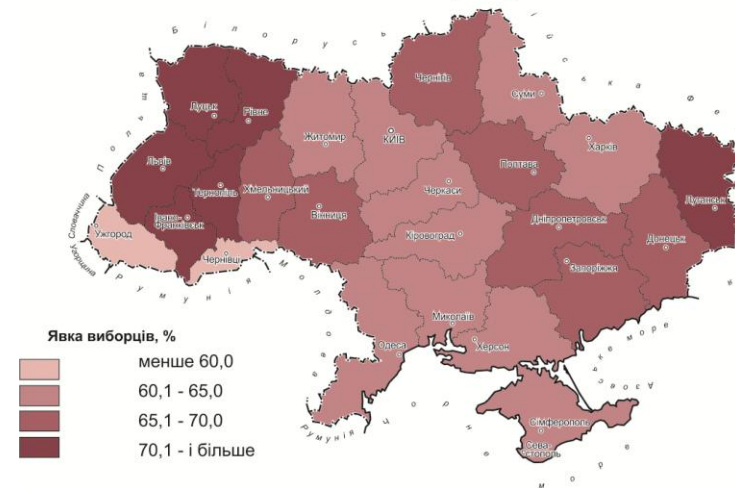
Є) 26.03.2006

Закінчення додатку К. 2.

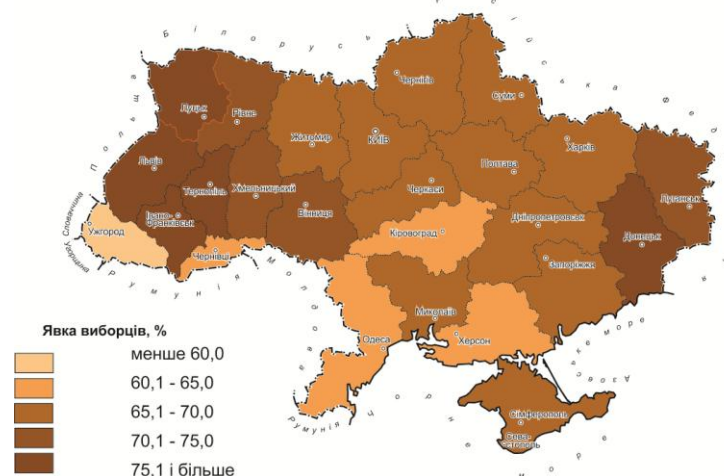
Електоральна явка виборців на виборах Президента України і до Верховної Ради України, 2010–2014 рр., %

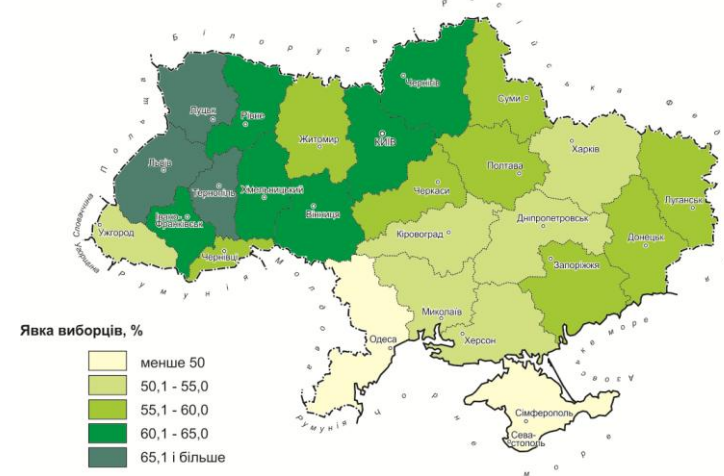
Ж) 30.09.2007

З) 17.01.2010

И) 7.02.2010

I) 28.10.2012

Розроблено автором

Показники електоральної явки

Таблиця К. 3. 1.

Електоральна явка в АТУ Західного регіону України

Чергові і позачергові вибори в Україні	Електоральна явка в АТУ Західного регіону України, %							
	Волинська	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Рівненська	Тернопільська	Хмельницька	Чернівецька
Вибори до ВРУ (29.03.1998)	78,3	68,5	77,9	77	79	83,7	79	72,4
Вибори ПУ (31.10.1999 – I тур)	77,7	60,3	77,7	77,6	76,7	82	77,7	67,4
Вибори ПУ (14.11.1999 – II тур)	80,3	86	88,4	85,7	82,8	90,1	77,2	73,2
Вибори до ВРУ (31.03.2002)	75,6	64,3	69,9	67,8	76,7	78,9	73,6	64
Вибори ПУ (31.10.2004 – II тур)	82,9	66,5	80,1	80,8	81,1	84,9	79,8	72
Вибори ПУ (21.11.2004 – II тур)	83,8	66,9	82,4	83,5	81,7	86,6	81	72
Вибори ПУ (26.12.2004 – II тур)	85,7	65,3	85,6	85,2	82,2	87,8	79,3	72,1
Вибори до ВРУ (26.03.2006)	66,3	55,3	64,8	65,1	66,9	67,5	64,9	56,1
Вибори до ВРУ (30.09.2007)	65,5	47,6	66	69,3	63,7	71,2	62	51,5
Вибори ПУ (17.01.2010 – I тур)	74,1	56,7	70,7	73,7	71,3	73,1	69,4	59,6
Вибори ПУ (7.02.2010 – II тур)	75,5	56,3	75,4	75,3	73,6	77,8	71,7	61,6
Вибори до ВРУ (28.10.2012)	65,7	51,6	61,9	67,12	61,8	66,8	62,3	59,7
Вибори ПУ (25.05.2014 – I тур)	71,8	51,1	74	78,2	71	76,6	69,6	61,5
Вибори до ВРУ (26.10.2014)	64,9	44,7	63,7	70	59,6	68,3	60,2	48,5

Складено автором за: [198].

Таблиця К. 3. 2.

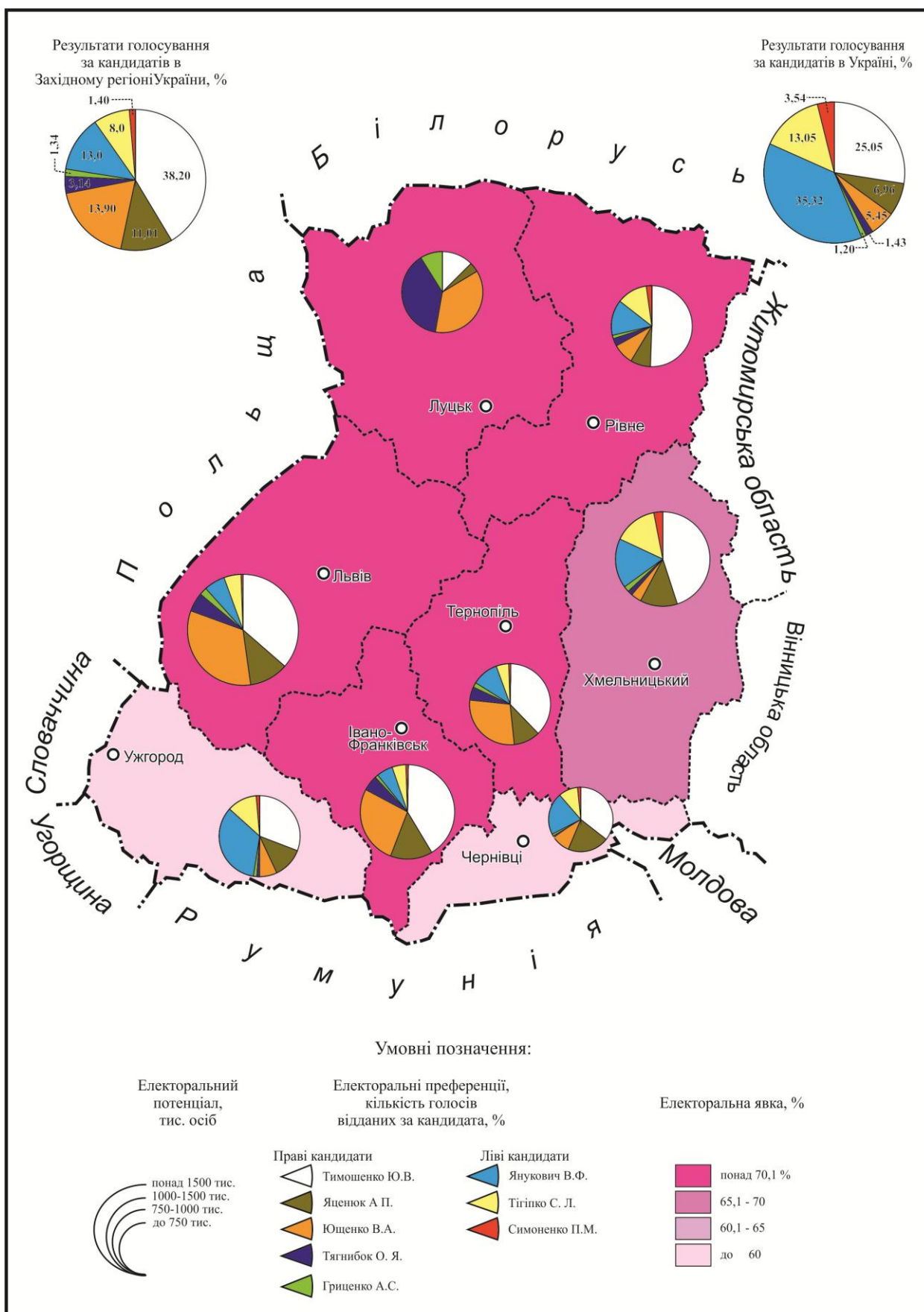
Електоральна явка АТУ України, 2014 р.

Області	Електоральна явка, %					
	Дуже висока	Висока	Вища за середню	Нижча за середню	Низька	Дуже низька
<u>Донецька</u>						+
<u>Луганська</u>						+
<u>Одеська</u>					+	
<u>Херсонська</u>				+		
<u>Миколаївська</u>				+		
<u>Закарпатська</u>				+		
<u>Харківська</u>				+		
<u>Запорізька</u>				+		
<u>Дніпропетровська</u>				+		
<u>Чернівецька</u>				+		
УКРАЇНА			+			
<u>Кіровоградська</u>			+			
<u>Полтавська</u>			+			
<u>Сумська</u>			+			
<u>м. Київ</u>			+			
<u>Черкаська</u>			+			
<u>Житомирська</u>			+			
<u>Чернігівська</u>			+			
<u>Київська</u>			+			
<u>Вінницька</u>			+			
<u>Рівненська</u>			+			
Західний регіон України		+				
<u>Хмельницька</u>		+				
<u>Івано-Франківська</u>		+				
<u>Волинська</u>		+				
<u>Тернопільська</u>	+					
<u>Львівська</u>	+					

Розроблено автором за: [198].

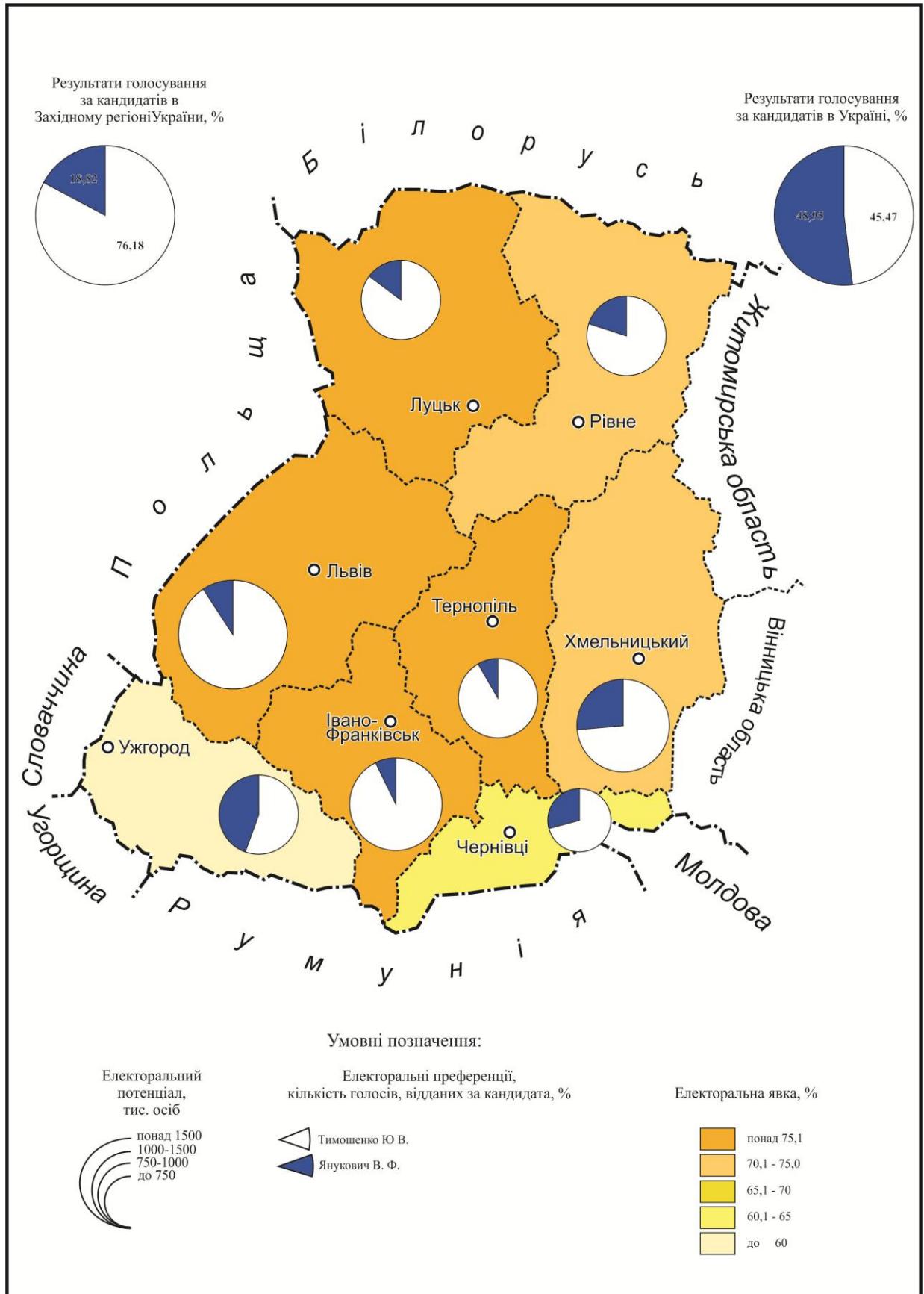
Електоральна активність населення ЗРУ на виборах Президента України від 17.01.2010.

Розроблено автором

Додаток Л. 2.

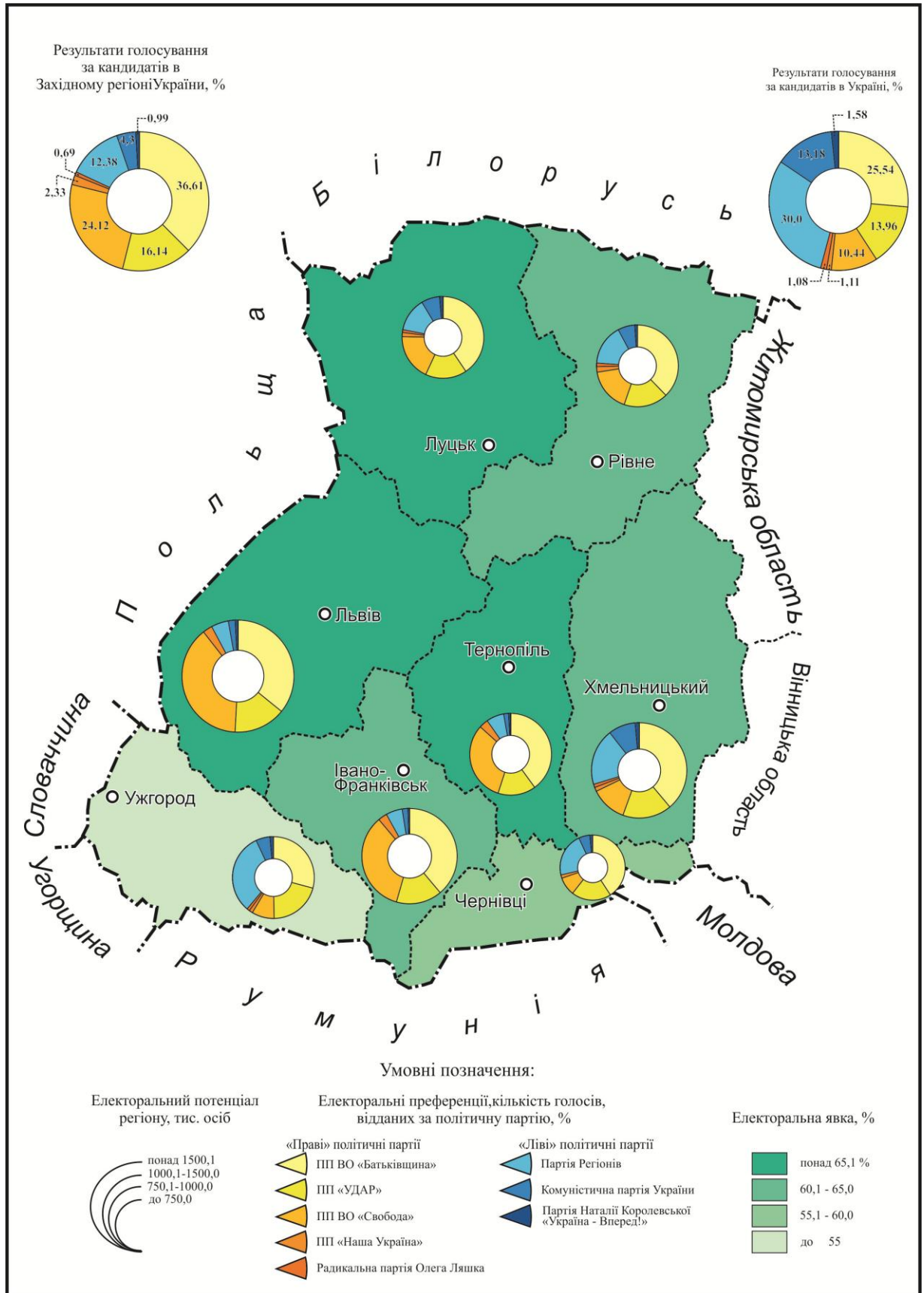
Електоральна активність населення ЗРУ на виборах Президента України від 7.02.2010.

Розроблено автором

Додаток Л. 3.

Електоральна активність населення ЗРУ на виборах до Верховної Ради України від 28 жовтня 2012 року

Розроблено автором

Додаток М. 1.

Матриця показників протестної активності населення в Західному регіоні України. Тематика політичних протестів

Області	Тематика політичних протестів в 2010 р., одиниць																							
	1						2					3						4					5	
	А)	Б)	В)	Г)	Г)	Д)	Е)	Є)	Ж)	З)	И)	І)	Ї)	Й)	К)	Л)	М)	Н)	О)	П)	Р)	С)		Т)
Волинська	1	12	39	2	3	61	6	2	0	1	10	5	5	1	2	2	0	15	4	4	0	2	16	102
Закарпатська	0	3	2	1	0	17	2	0	0	1	7	0	2	2	0	0	0	8	1	2	0	2	5	37
Івано-Франківська	3	1	0	1	7	26	4	2	0	1	8	2	6	3	2	5	6	24	2	4	2	20	33	91
Львівська	1	26	12	8	13	101	13	17	77	6	138	3	9	6	5	11	26	68	8	15	8	36	83	390
Рівненська	0	3	12	2	2	23	1	0	0	1	5	0	0	1	1	0	0	2	3	2	0	3	11	41
Тернопільська	1	18	1	2	6	71	8	0	0	10	23	3	11	6	1	3	0	30	2	3	1	9	28	152
Хмельницька	0	17	0	3	0	27	4	1	2	1	10	1	1	0	0	0	0	2	0	3	0	4	15	54
Чернівецька	21	16	0	1	0	50	2	0	0	1	3	0	3	2	0	1	0	7	1	4	2	1	10	70
Західний регіон	27	96	66	20	31	376	40	22	79	22	204	14	37	21	11	22	32	156	21	37	13	77	201	937
%						40					22							17					21	

Примітки:

1 – Соціально-економічні протести: а) Протести щодо соціальних виплат; б) Протести в рамках «Податкового» Майдану; в) Протести по заборгованості заробітної плати; г) Протести щодо освітніх питань; ґ) Протести щодо комунальних послуг; д) Загалом; 2 – Протести щодо захисту громадянських прав: е) Протести щодо громадянських свобод; є) Протести щодо корупції; ж) Протести щодо незаконних дій чиновників; з) Протести щодо зловживання органів внутрішніх справ; и) Загалом; 3 – Ідеологічні протести: і) Антикомуністичні протести; ї) Протести на підтримку ОУН-УПА; й) Протести проти розміщення Чорноморського флоту на території України; к) Протести проти російської мови в ефірах; л) Українські націоналістичні протести; м) Протести щодо II Світової війни і Дня перемоги; н) Загалом; 4 – Політичні протести: о) Антиурядові протести; п) Проти реформ і діяльності Д. Табачника; р) Проти діяльності Президента України В. Януковича; с) Протести в рамках електоральних компаній; т) Загалом; 5 – Усі протести.

Продовження додатку М. 1.

Матриця показників протестної активності населення в Західному регіоні України. Тематика політичних протестів

Області	Тематика політичних протестів в 2011 р., одиниць																							
	1							2				3							4				5	
	А)	Б)	В)	Г)	Г)	Д)	Е)	Є)	Ж)	З)	И)	І)	Ї)	Й)	К)	Л)	М)	Н)	О)	П)	Р)	С)	Т)	Усі
Волинська	2	0	2	0	1	7	25	2	4	3	11	6	0	2	0	0	0	12	4	1	2	15	63	
Закарпатська	1	0	0	0	0	0	19	0	0	0	0	0	0	0	4	0	5	0	10	1	1	0	5	34
Івано-Франківська	0	2	5	1	0	4	40	3	0	4	10	1	0	0	0	2	11	17	13	3	3	21	88	
Львівська	13	0	7	0	4	7	76	4	1	18	29	4	1	7	16	2	20	2	59	7	9	3	36	200
Рівненська	1	0	0	0	4	5	17	7	2	0	10	5	0	1	0	0	1	0	9	2	1	2	9	45
Тернопільська	1	0	0	1	0	5	62	2	0	0	7	2	0	4	0	0	6	5	23	10	1	2	18	110
Хмельницька	10	0	0	2	1	4	41	1	1	1	10	2	0	1	0	0	3	0	6	5	0	2	16	73
Чернівецька	4	3	0	0	1	2	20	3	0	0	6	2	1	0	0	0	1	0	7	2	6	5	18	51
Західний регіон	32	5	14	4	11	34	300	22	8	26	83	22	2	15	20	2	38	18	143	44	22	19	138	664
%							45				13							22					21	

Примітки:

1 – Соціально-економічні протести: а) Протести щодо малого бізнесу; б) Протести щодо соціальних виплат; в) Протести по заборгованості заробітної плати; г) Протести щодо зростання цін; ґ) Протести щодо комунальних послуг; д) Протести щодо освітніх питань е) Загалом; 2 – Протести щодо захисту громадянських прав: є) Протести щодо громадянських свобод; ж) Протести щодо корупції; з) Протести щодо зловживання органів внутрішніх справ; и) Загалом; 3 – Ідеологічні протести: і) Антикомуністичні протести; ї) Протести проти розміщення Чорноморського флоту на території України; й) Протести на підтримку ОУН-УПА; к) Протести щодо радянських свят; л) Протести російського націоналізму; м) Українські націоналістичні протести; н) Протести щодо II Світової війни і Дня перемоги; о) Загалом; 4 – Політичні протести: п) Антиурядові протести; р) Проти діяльності Президента України В. Януковича; с) Протести на підтримку Ю. Тимошенко; т) Загалом; 5 – Усі протести.

Продовження додатку М. 1.

Матриця показників протестної активності населення в Західному регіоні України. Тематика політичних протестів

Області	Тематика політичних протестів в 2012 р., одиниць																		
	1	2		3							4							Усі	
		А)	Б)	В)	Г)	Ґ	Д)	Е)	Є)	Ж)	З)	И)	І)	Ї)	Й)	К)	Л)		М)
<u>Волинська</u>	6	0	1	5	2	3	0	16	0	28	23	0	2	0	13	0	0	52	87
<u>Закарпатська</u>	0	2	2	0	7	1	1	20	0	33	35	2	2	0	3	0	0	53	88
<u>Івано-Франківська</u>	1	2	2	4	2	1	8	36	0	51	41	0	6	1	3	0	3	68	130
<u>Львівська</u>	6	4	4	13	12	7	10	61	3	120	80	30	12	7	10	4	0	156	286
<u>Рівненська</u>	0	2	2	4	2	0	1	10	0	25	3	1	0	0	6	0	0	15	42
<u>Тернопільська</u>	1	2	2	4	4	2	7	16	0	34	12	3	2	0	4	0	0	25	62
<u>Хмельницька</u>	0	1	1	2	1	1	0	9	0	16	12	2	2	1	3	2	0	26	43
<u>Чернівецька</u>	2	0	0	2	6	0	0	8	0	11	8	6	0	0	2	1	0	24	37
<u>Західний регіон</u>	16	13	14	34	36	15	27	176	3	318	214	44	26	9	44	7	3	419	767

Примітки:

1 – Соціально-економічні протести; 2 – Протести щодо захисту громадянських прав: а) Протести щодо зловживання органів внутрішніх справ; б) Загалом; 3 – Ідеологічні протести: в) Протести на підтримку ОУН-УПА; г) Українські націоналістичні протести; ґ) Антикомуністичні протести; д) Протести щодо II Світової війни і Дня перемоги; е) Протести щодо мовних питань; є) Протести російського націоналізму; ж) Загалом; 4 – Політичні протести: з) Протести в рамках електоральних передвиборчих компаній; и) Антиурядові протести; і) Протести проти діяльності Партії Регіонів; ї) Протести проти діяльності ВО «Свобода»; й) Протести проти діяльності Президента України В. Януковича; к) Протести на підтримку Ю. Тимошенко; л) Протести на підтримку діяльності ВО «Свобода»; м) Загалом; 5 – Усі протести.

Закінчення додатку М. 1.

Матриця показників протестної активності населення в Західному регіоні України. Тематика політичних протестів

Області	Тематика політичних протестів в 2013 р., одиниць																									
	1										2						3				4				5	6
	А)	Б)	В)	Г)	Ґ)	Д)	Е)	Є)	Ж)	З)	И)	І)	Ї)	Й)	К)	Л)	М)	Н)	О)	П)	Р)	С)	Т)	У)		
<u>Волинська</u>	2	15	5	3	2	4	3	1	4	23	21	4	4	3	41	73	1	3	3	9	2	3	22	31	81	217
<u>Закарпатська</u>	18	16	13	0	7	6	11	0	3	84	12	2	2	8	44	68	1	1	6	19	6	5	28	54	82	307
<u>Івано-Франківська</u>	32	1	5	3	4	6	31	1	2	107	13	3	6	1	43	66	3	9	4	23	4	3	32	44	83	323
<u>Львівська</u>	19	0	10	13	2	10	23	10	17	172	26	10	4	8	58	113	9	21	7	54	9	3	54	38	112	489
<u>Рівненська</u>	9	1	1	6	2	10	3	0	1	48	13	0	1	6	31	51	1	1	1	8	2	1	30	89	74	270
<u>Тернопільська</u>	13	0	2	6	2	17	8	5	4	69	14	1	3	10	54	83	9	8	4	28	7	2	24	35	88	303
<u>Хмельницька</u>	1	0	1	2	0	1	5	3	2	59	4	0	0	0	17	22	4	0	6	13	3	3	21	46	42	182
<u>Чернівецька</u>	2	1	4	1	2	0	16	7	1	46	6	0	3	2	36	48	1	1	3	15	15	4	12	45	47	201
Західний регіон	96	34	41	34	21	54	100	27	34	608	109	20	23	38	324	524	29	44	34	169	48	24	223	382	609	2292

Примітки:

1 – Соціально-економічні протести: а) Антизабудовні протести; б) Протести щодо освітніх питань; в) Екологічні протести; г) Протести щодо забезпечення житлових прав громадян; ґ) Протести щодо недостатнього фінансування державної сфери; д) Земельні протести; е) Протести щодо комунальних послуг; є) Протести щодо малого бізнесу; ж) Протести по заборгованості заробітної плати; з) Загалом; 2 – Протести щодо захисту громадянських прав: и) Протести щодо громадянських свобод; і) Протести щодо корупції; ї) Протести щодо забезпечення свободи мовлення; й) Протести щодо незаконних дій чиновників; к) Протести щодо зловживання органів внутрішніх справ; л) Загалом; 3 – Ідеологічні протести: м) Антикомуністичні протести; н) Протести на підтримку ОУН-УПА; о) Українські націоналістичні протести; п) Загалом; 4 – Політичні протести: р) Антиурядові протести; с) Проти діяльності Партії Регіонів; т) Протести на підтримку євроінтеграційного зовнішньополітичного курсу; у) Загалом; 5 – Протести в рамках подій Євромайдану–Революції Гідності; 6 – Усі протести.

Складено і пораховано автором за: [4; 163].

Додаток М. 2.

Матриця показників протестної активності населення в Західному регіоні України. Чисельність політичних протестів

Області	Чисельність протестів, одиниць																	
	А) 2010 рік									Б) 2011 рік								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9
<u>Волинська</u>	2	5	14	8	3	0	0	0	0	1	6	19	4	1	0	0	0	0
<u>Закарпатська</u>	1	1	6	5	1	0	0	0	0	0	1	7	4	0	0	0	0	0
<u>Івано-Франківська</u>	1	3	13	19	3	5	0	0	0	2	2	15	12	0	1	0	0	0
<u>Львівська</u>	87	19	69	42	6	19	6	0	0	4	7	40	20	5	6	2	1	0
<u>Рівненська</u>	1	0	15	1	1	1	1	0	0	1	1	9	1	0	0	0	0	0
<u>Тернопільська</u>	2	7	21	11	3	9		0	0	0	7	21	18	0	0	0	0	0
<u>Хмельницька</u>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	5	17	9	2	5	0	0	0
<u>Чернівецька</u>	23	0	8	5	0	5	0	4	0	3	1	8	8	1	0	0	0	0
Західний регіон	117	35	146	91	17	39	7	4	0	12	30	136	76	9	12	2	1	0
Області	А) 2012 рік									Б) 2013 рік								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9
<u>Волинська</u>	5	9	26	5	1	0	0	0	0	6	8	49	21	9	7	1	0	0
<u>Закарпатська</u>	3	10	20	6	0	1	0	0	0	4	10	81	22	2	12	0	0	0
<u>Івано-Франківська</u>	2	8	23	9	1	4	0	0	0	5	11	55	24	4	3	4	0	0
<u>Львівська</u>	11	28	87	45	10	8	1	0	0	11	18	119	33	10	16	6	3	1
<u>Рівненська</u>	1	2	18	6	0	1	0	0	0	1	7	56	7	1	7	2	1	0
<u>Тернопільська</u>	4	6	28	8	0	3	0	0	0	6	15	61	15	6	9	0	2	0
<u>Хмельницька</u>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	4	32	11	4	3	0	0	0
<u>Чернівецька</u>	1	5	24	8	1	0	0	0	0	2	7	51	20	2	3	1	0	0
Західний регіон	27	68	226	87	13	17	1	0	0	37	80	404	153	38	60	14	6	1

Примітка:

Кількість протестів, з наступною чисельністю учасників акцій, одиниць: 1 – 1; 2 – від 1 до 10; 3 – від 10 до 100; 4 – від 100 до 500; 5 – від 500 до 1 тис.; 6 – від 1 тис. до 5 тис.; 7 – від 5 тис. до 10 тис.; 8 – від 10 тис. до 25 тис.; 9 – більше 25 тис.

Складено і пороховано автором за: [4; 163].

Додаток М. 3.

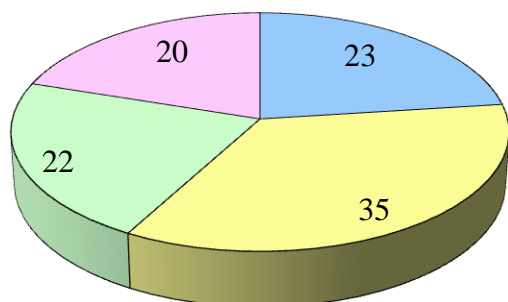
Матриця показників протестної активності населення в Західному регіоні України. Учасники політичних протестів

Області	Учасники протестів, одиниць																					
	А) 2010 р.													Б) 2011 р.								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	16	13	1	3	4	7	9	10	11	16
<u>Волинська</u>	4	0	8	1	17	0	0	3	4	4	5	36	5	<u>1</u>	5	8	9	0	5	2	4	11
<u>Закарпатська</u>	4	0	1	5	10	0	0	0	4	1	1	1	12	<u>0</u>	0	7	5	0	1	1	1	3
<u>Івано-Франківська</u>	5	0	7	3	36	1	1	2	8	7	7	1	5	<u>4</u>	4	7	9	0	5	4	7	4
<u>Львівська</u>	14	4	20	11	78	79	1	23	26	26	18	13	19	<u>8</u>	8	15	12	2	19	11	12	28
<u>Рівненська</u>	5	0	0	1	6	0	2	2	3	3	2	12	1	<u>1</u>	3	4	3	1	3	0	2	5
<u>Тернопільська</u>	3	10	12	27	24	3	7	12	15	11	3	1	8	<u>10</u>	11	17	11	2	2	4	6	17
<u>Хмельницька</u>	4	0	0	1	16	0	0	1	15	3	1	0	17	<u>3</u>	4	2	4	1	20	1	6	5
<u>Чернівецька</u>	21	0	6	3	10	1	0	2	17	1	0	0	3	<u>2</u>	4	3	6	0	2	0	3	8
ЗРУ	60	14	54	52	197	84	11	45	92	56	37	64	70	29	39	63	59	6	57	23	41	81
	В) 2012 р.											Г) 2013 р.										
Області	1	14	3	6	10	16	15	1	3	4	6	7	9	10	11	12	15					
<u>Волинська</u>	3	4	3	1	0	2	2	14	15	13	11	0	3	7	14	14	2					
<u>Закарпатська</u>	0	0	3	9	0	2	6	11	20	29	4	1	3	6	35	4	6					
<u>Івано-Франківська</u>	5	6	3	6	1	4	6	29	24	43	5	0	1	7	18	4	6					
<u>Львівська</u>	0	24	11	8	5	6	9	36	35	50	6	12	14	19	27	19	9					
<u>Рівненська</u>	0	1	0	0	0	1	2	16	15	14	0	2	0	1	14	4	2					
<u>Тернопільська</u>	0	2	0	1	2	2	15	18	25	18	6	1	3	16	17	5	15					
<u>Хмельницька</u>	1	2	1	4	0	1	5	11	6	3	0	1	7	0	8	3	5					
<u>Чернівецька</u>	2	3	1	0	2	2	3	12	9	14	0	2	11	6	22	1	3					
ЗРУ	11	36	22	29	10	20	48	147	149	184	32	19	42	62	155	54	48					

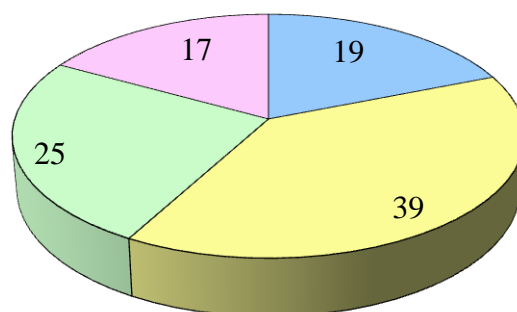
Примітки: Кількість протестів, учасниками яких були наступні групи, одиниць: 1 – Громадяни; 2 – Ліві; 3 – Місцева влада; 4 – Жителі околиць; 5 – Партії; 6 – Політики; 7 – Релігійні організації; 8 – Праві; 9 – Малі підприємці; 10 – Державні структури; 11 – Студенти; 12 – Робітники; 13 – Чорнобильці; 14 – Правоохоронці; 15 – Автовласники; 16 – Інші

Складено і пороховано автором за: [4; 163].

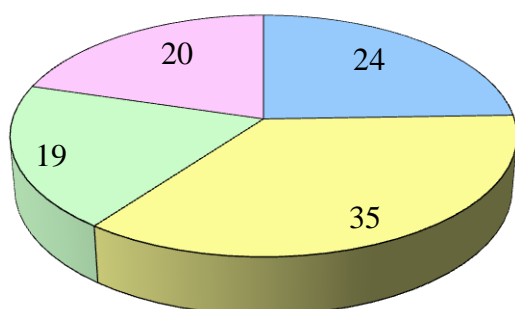
Кількість акцій протесту в регіонах України, %

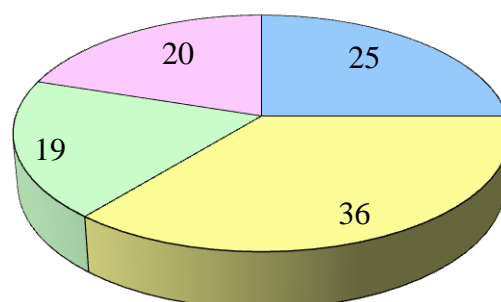
А) 2010 р.

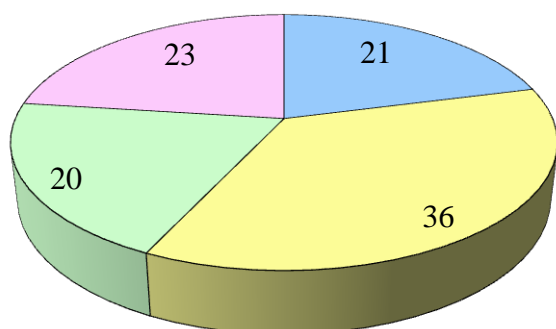
Б) 2011 р.

В) 2012 р.

Г) 2013 р.

Д) 2013 р. до початку подій Майдану
(до 21.11.2013)

■ Захід   ■ Центр   ■ Схід   ■ Південь

Д) 2013 р. після подій Майдану
(з 21.11.2013)

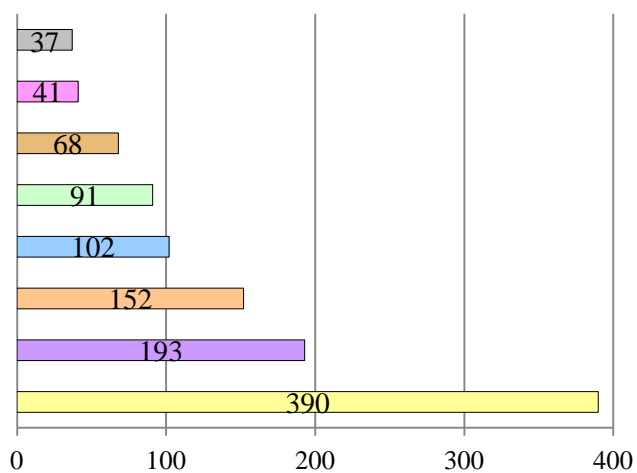
Розроблено автором

Додаток Н. 2.

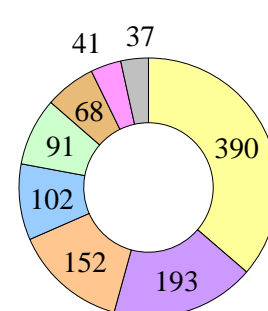
Кількість акцій протесту в областях Західного регіону України

Кількість акцій протесту в АТУ ЗРУ:

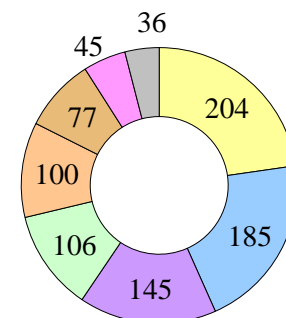
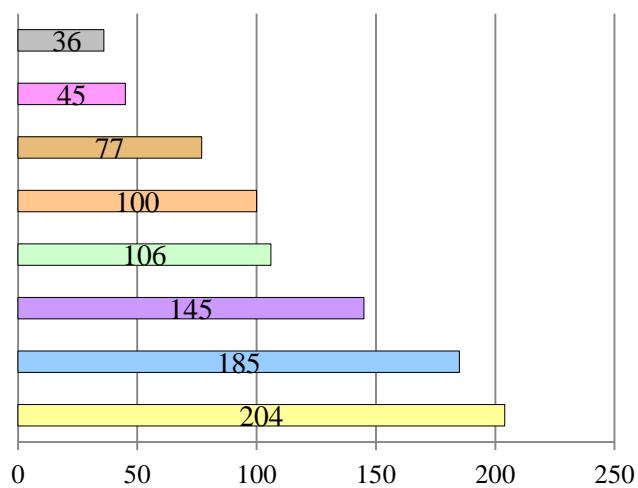
Одиниць

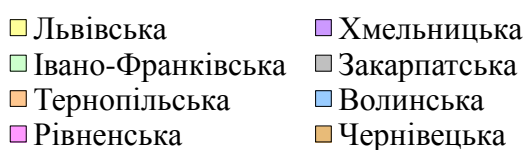
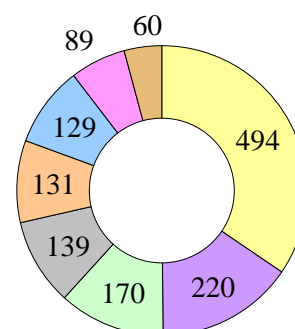
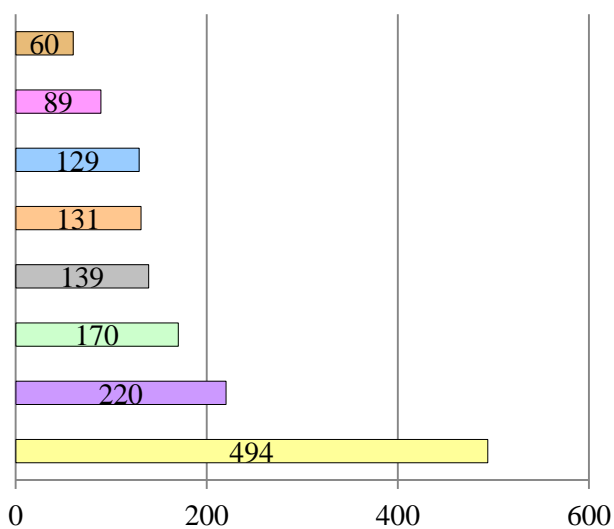
%

А) 2010 р.

Б) 2011 р.

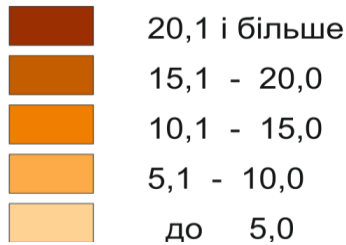
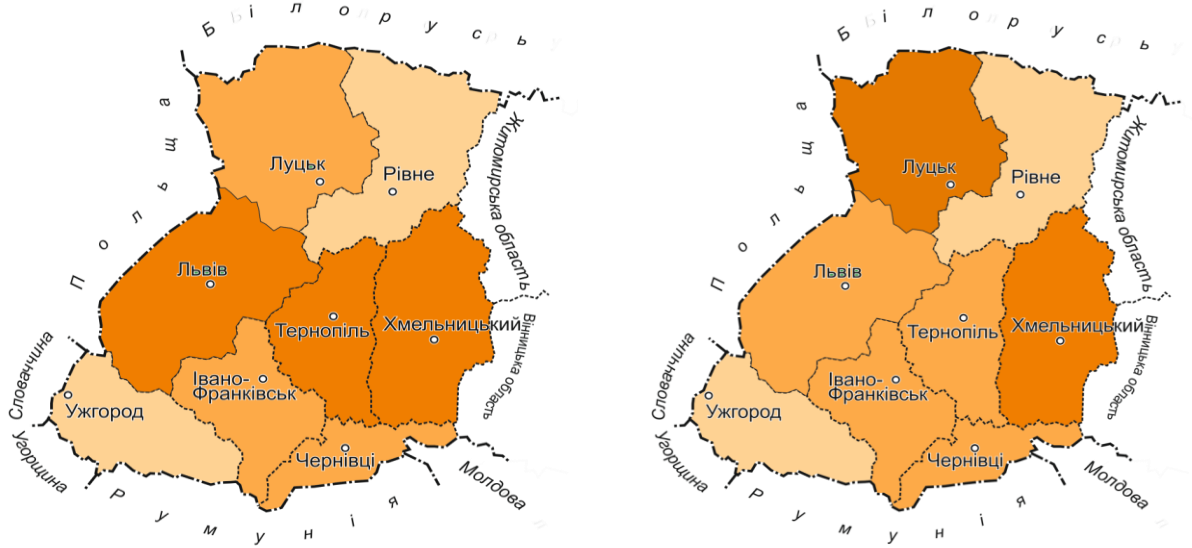

В) 2012 р.

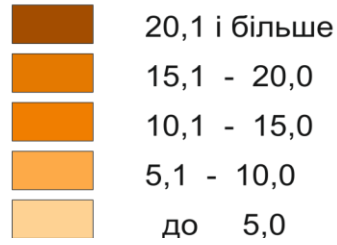
Розроблено автором

Додаток Н. 3.

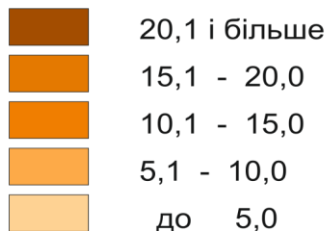
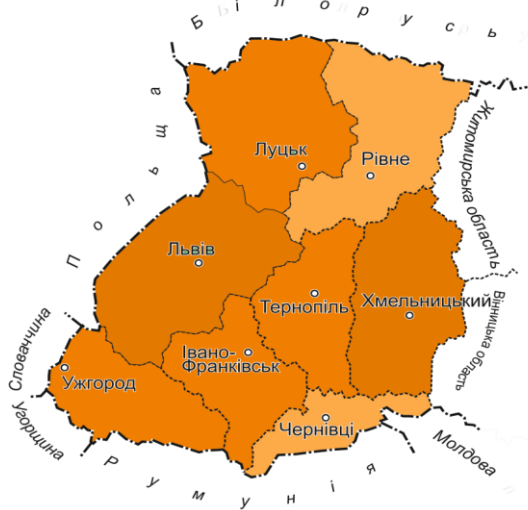
Щільність протестів в АТУ ЗРУ, одиниць/100 тис. осіб

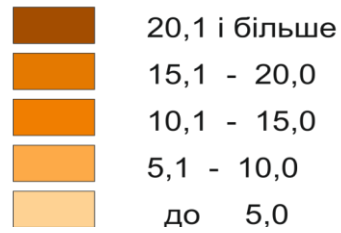
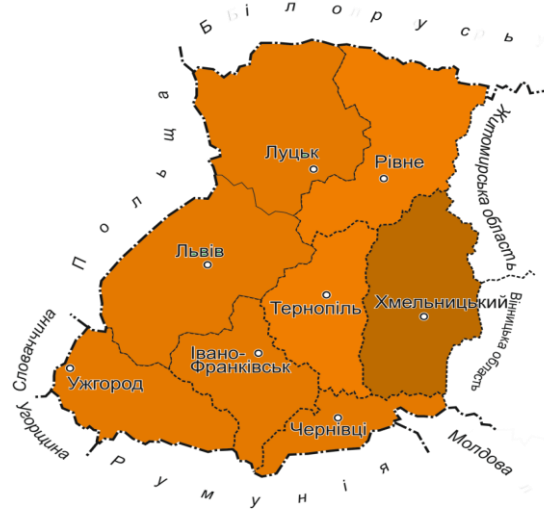
А) 2010 р.

Б) 2011 р.

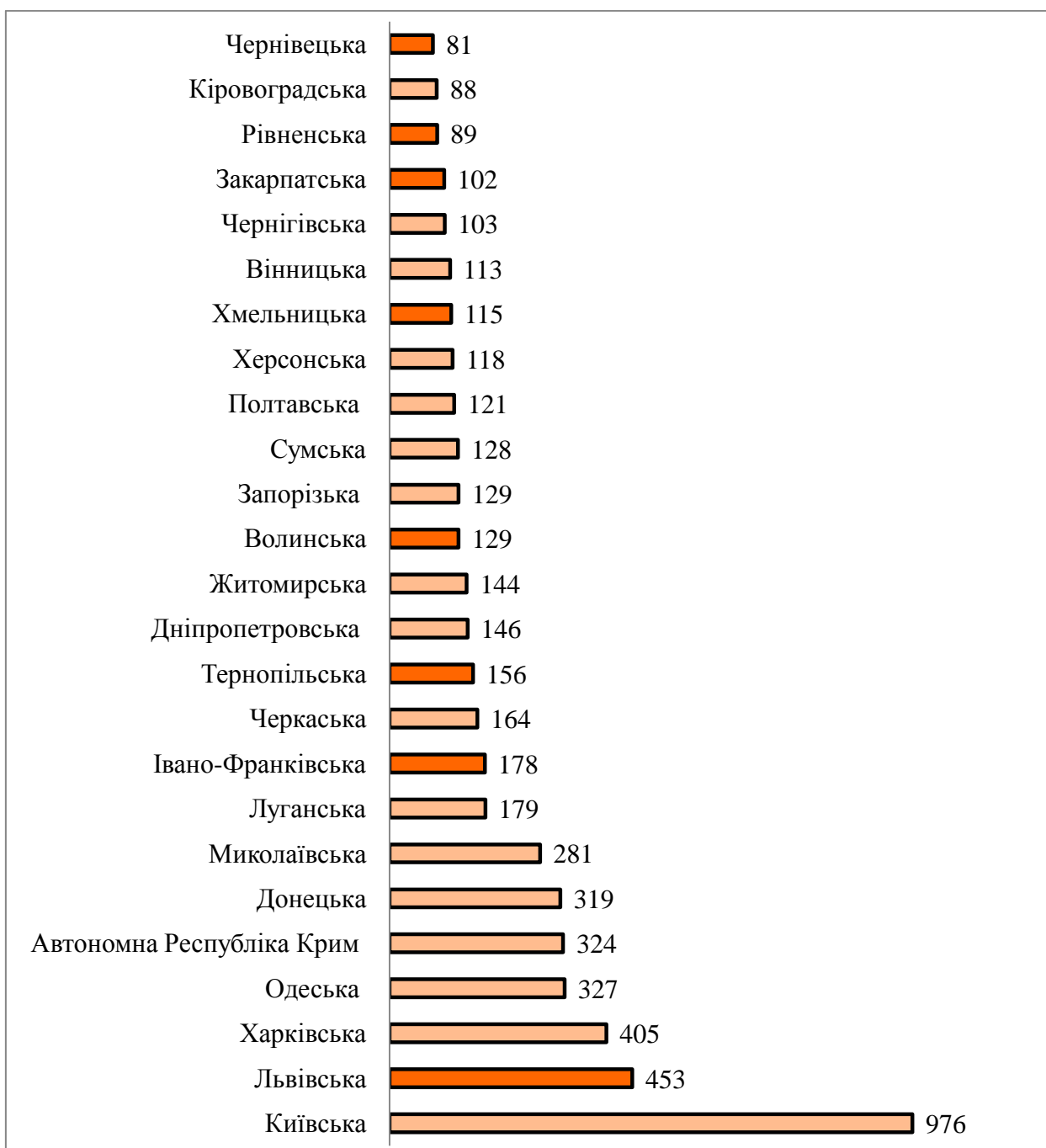
В) 2012 р.

Г) 2013 р.

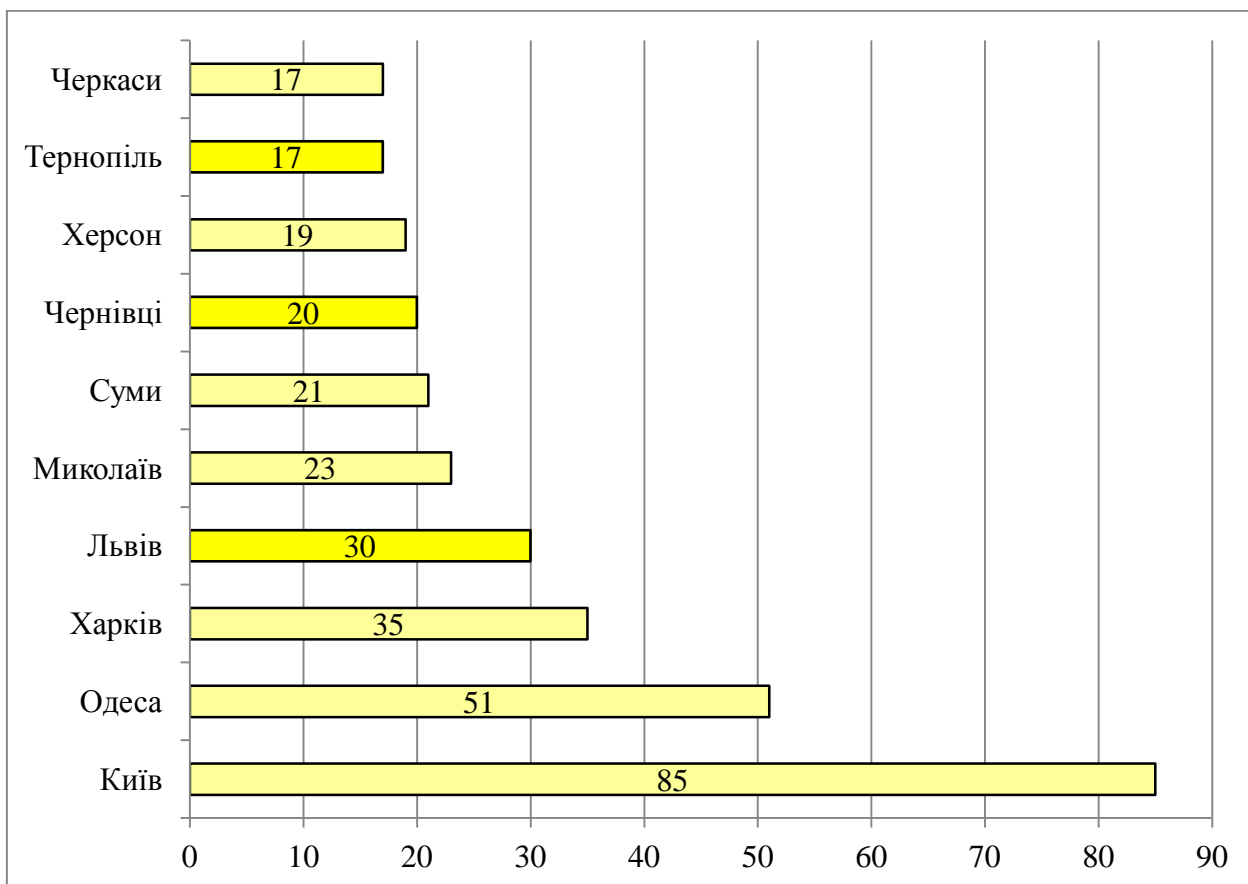
Розробка автора

Кількість протестів в АТУ України, одиниць, 2014 р.

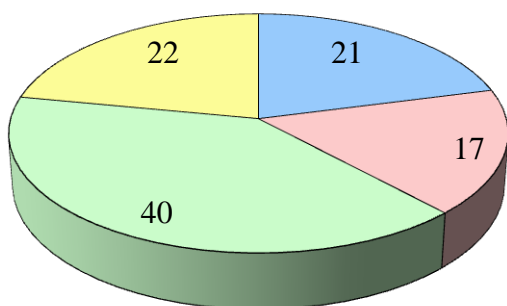
Складено автором за [4; 163].

Топ-10 міст із найбільшою кількістю протестів, одиниць

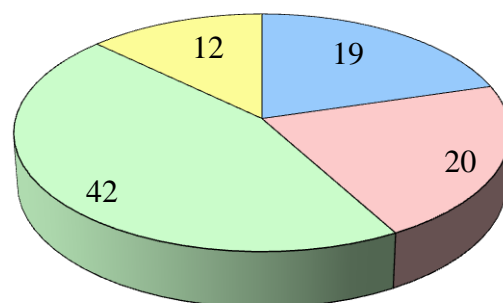

Складено автором за [4; 163].

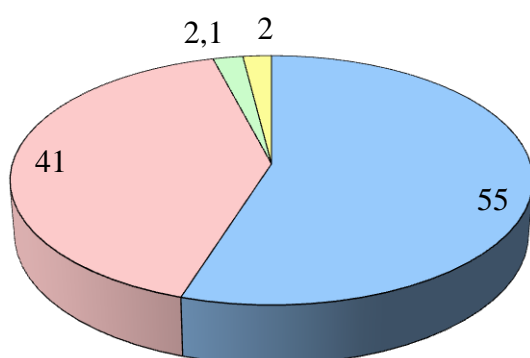
Тематика протестів в ЗРУ в 2010–2013 роках, одиниць.

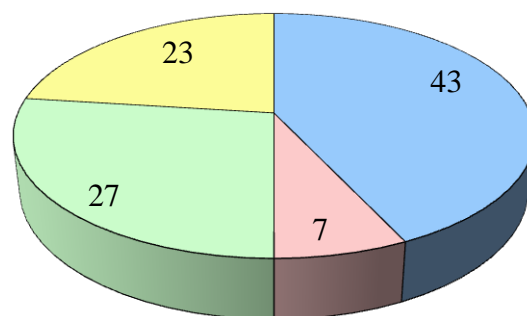
А) 2010 р.

Б) 2011 р.

В) 2012 р.

Г) 2013 р.

■ Політичні
■ Ідеологічні
■ Соціально-економічні
■ Захисту громадянських прав

Складено автором за [4; 163].

Політичні протести в Західному регіоні України, 2012 рік.

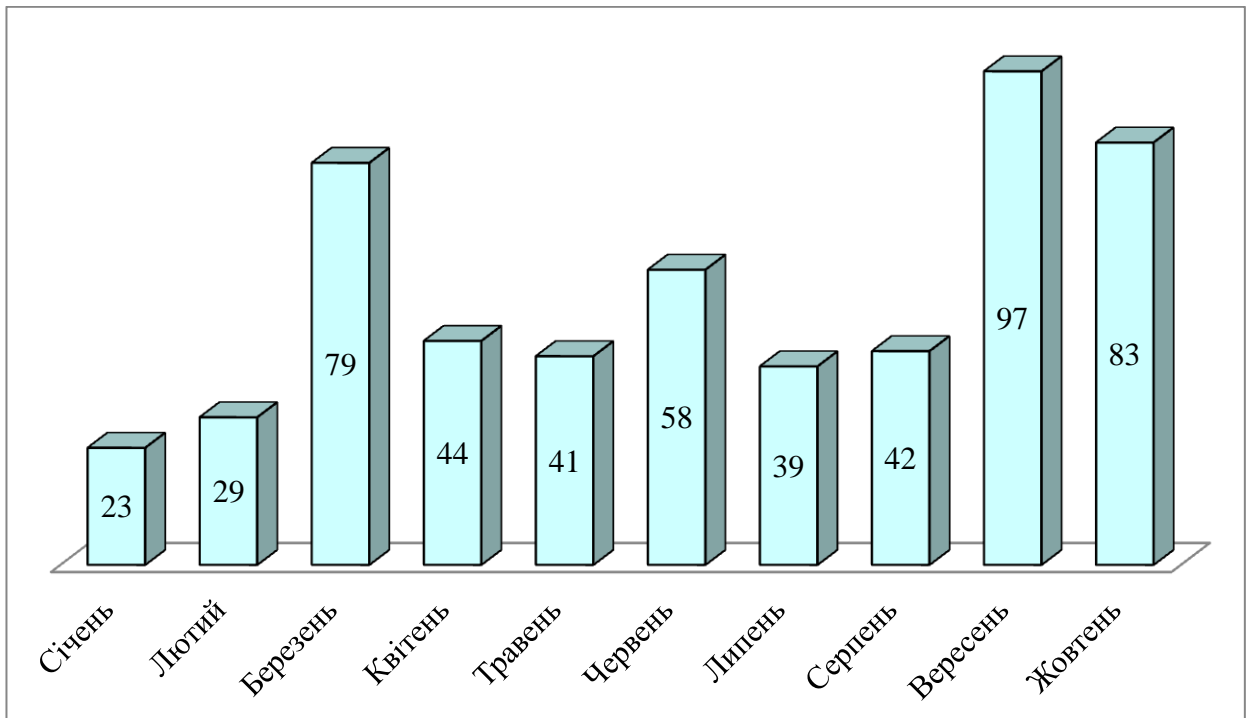

Рис. П. 1. 1. Динаміка кількості протестних подій в ЗРУ в 2012 р., од.

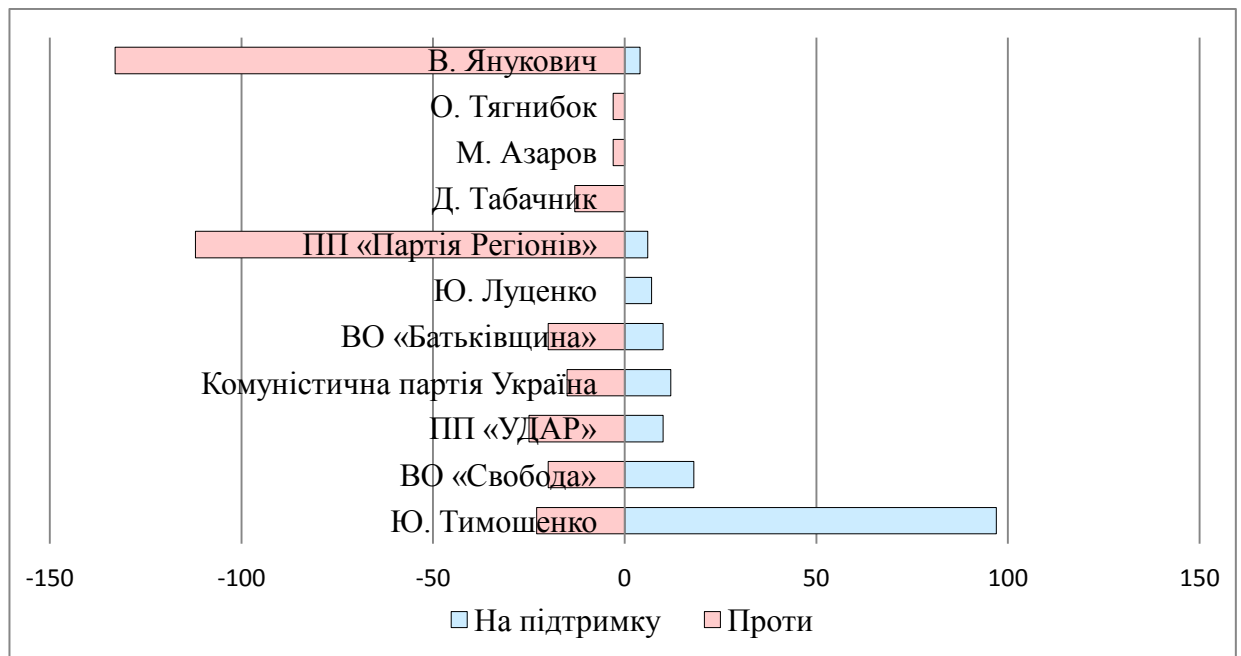

Рис. П. 1. 2. Тематика політичних протестів, 2012 р., од.

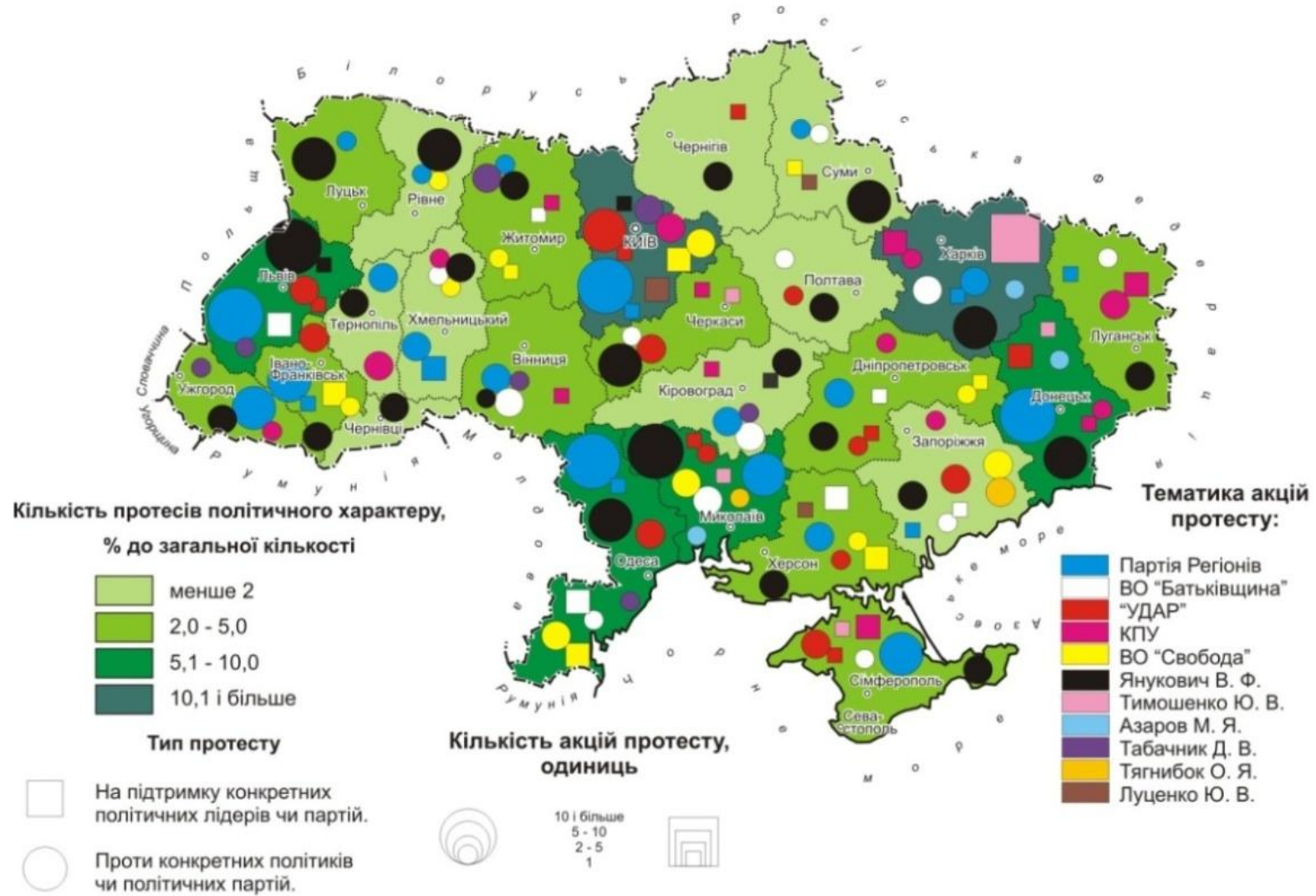

Рис. П. 1. 3. Політичні протести в Україні, 2012 р.

Складено автором за [4; 163].

Політичні протести в Західному регіоні України, 2013 р.

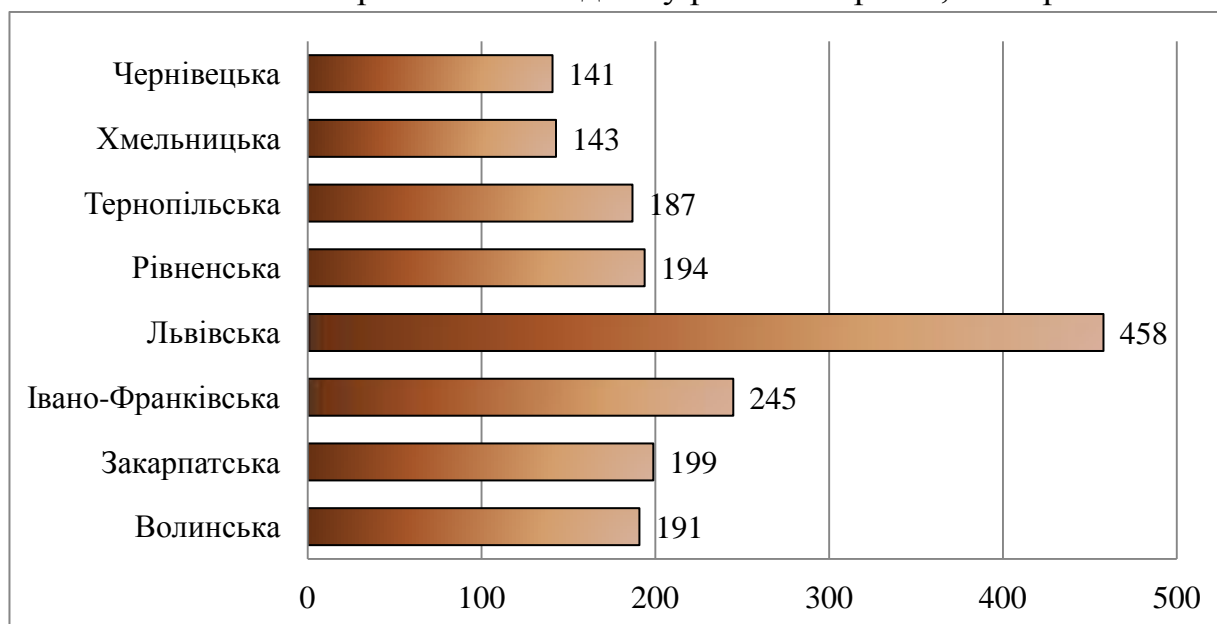

Рис. П. 2. 1. Кількість політичних протестів в АТУ ЗРУ, 2010–2013 рр.,
одиниць.

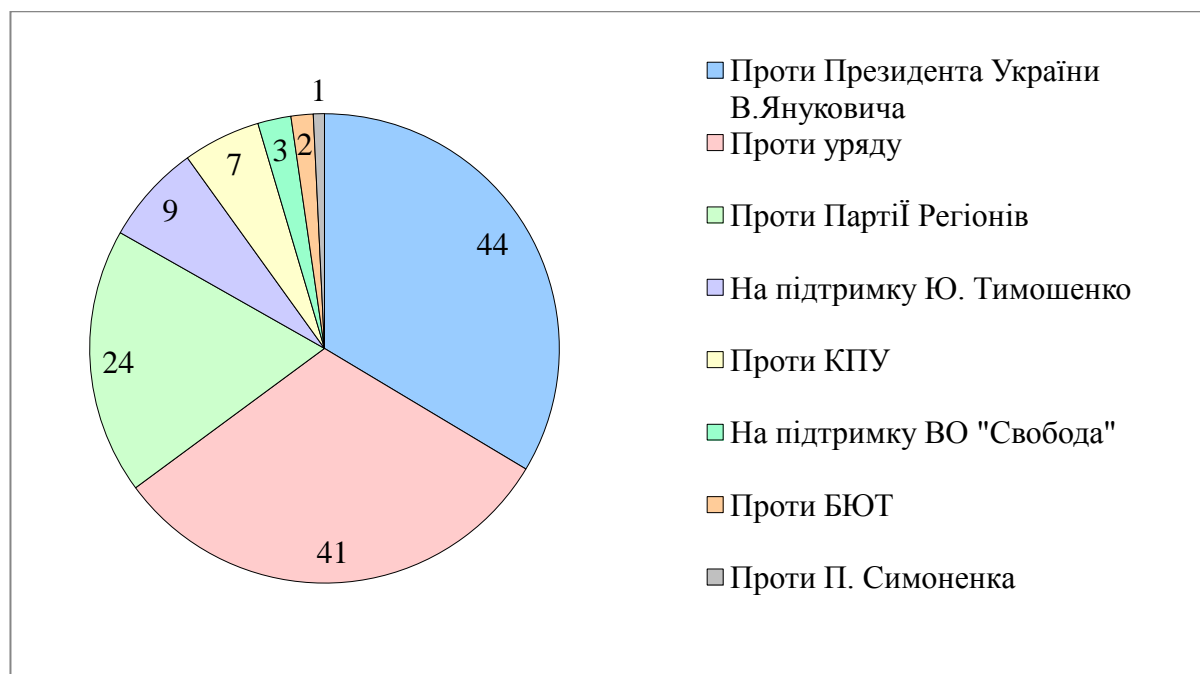
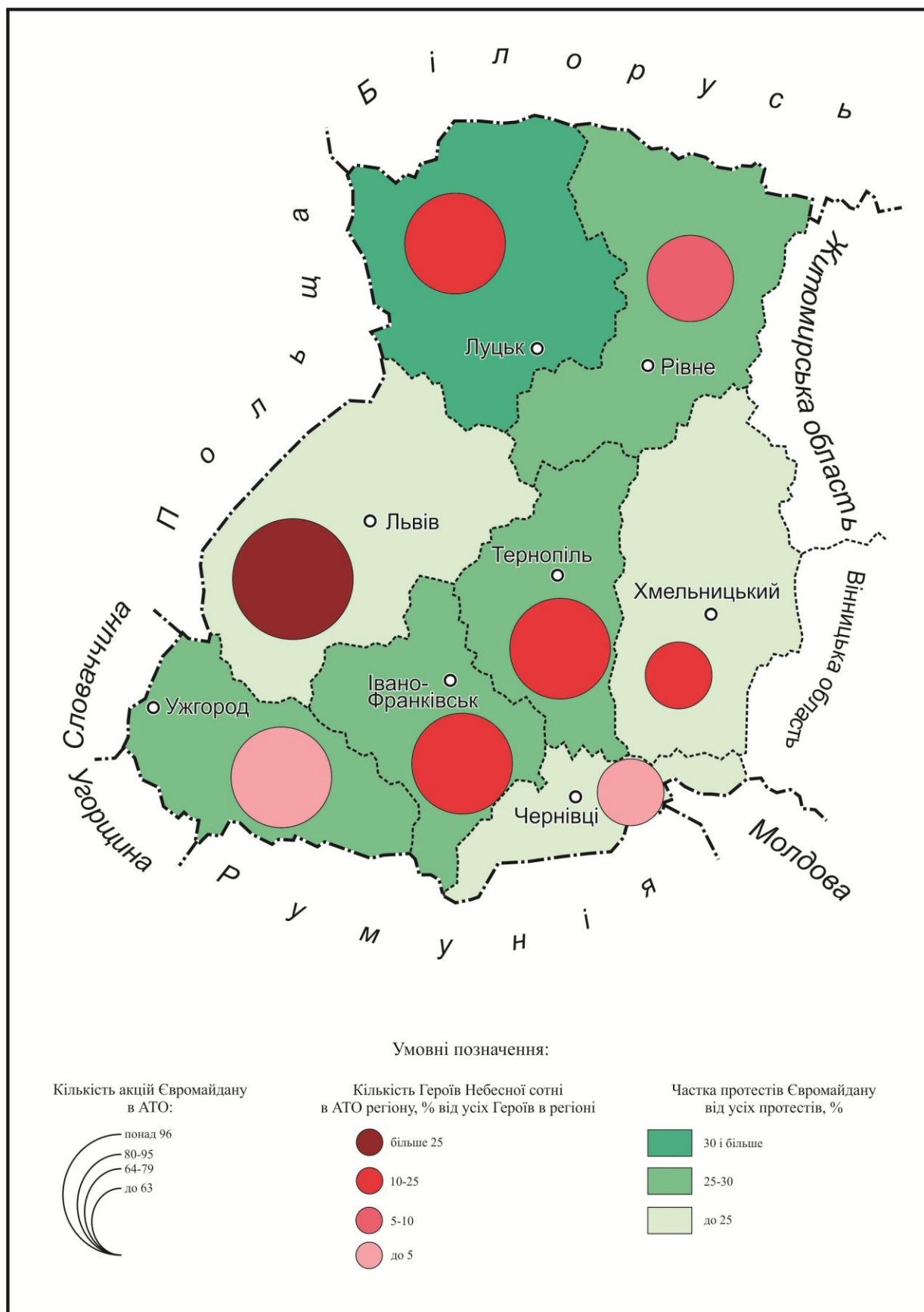

Рис. П. 2. 2. Тематика політичних протестів в 2013 році, одиниць.

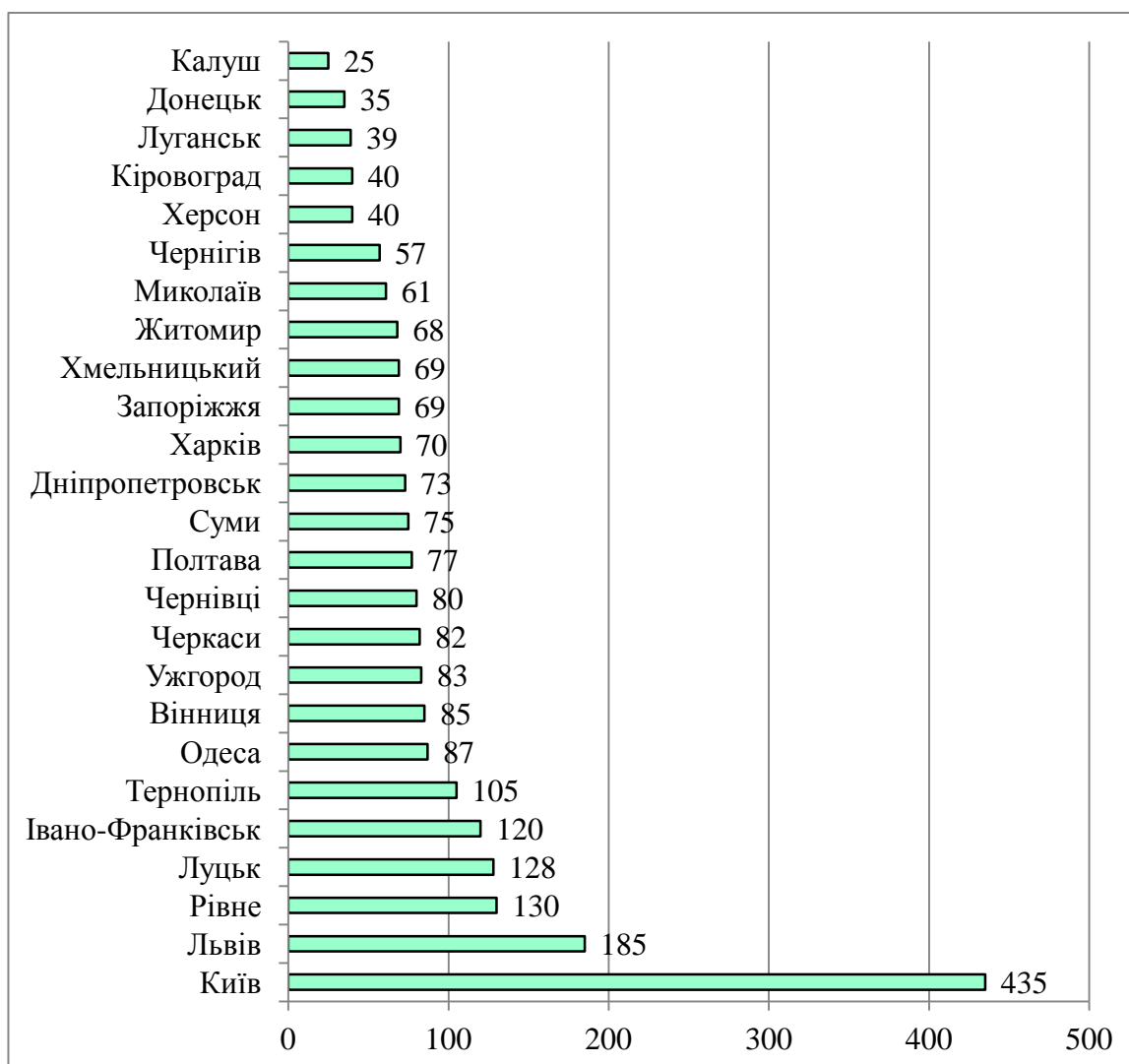
Складено автором за [4; 163].

Протестна активність населення ЗРУ (Євромайдан), 2013–2014 рр.

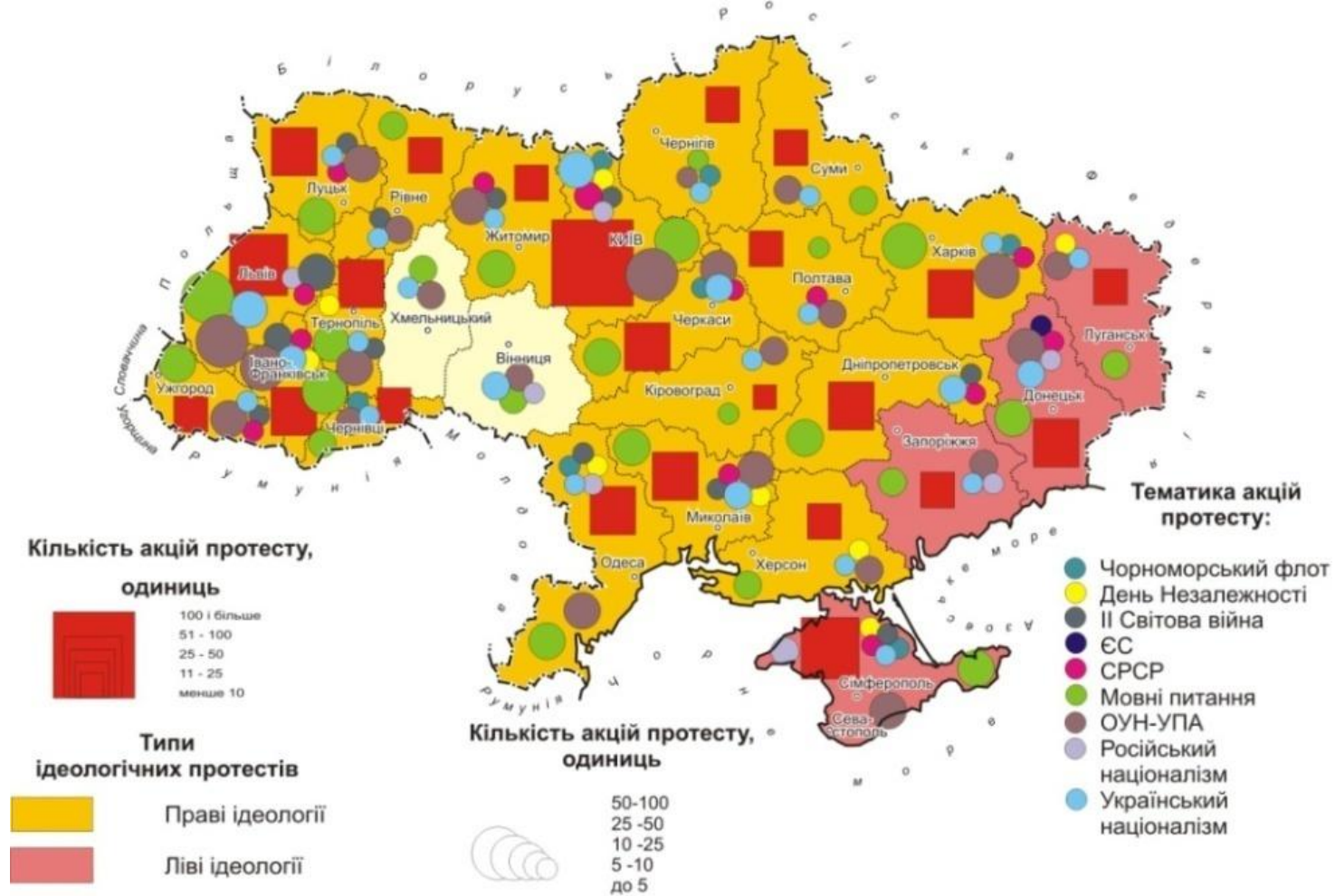
Розроблено автором

Топ-25 міських Євромайданів України

Складено автором за [4; 163].

Ідеологічні протести в Україні, 2012 рік.

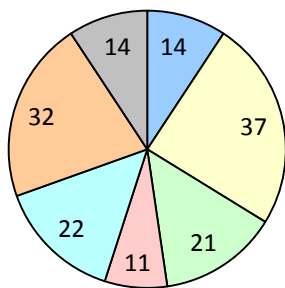

Розробка автора

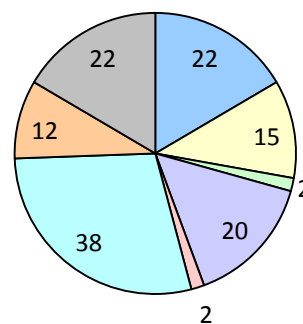
Складено автором за [4; 163].

Додаток Р. 2.

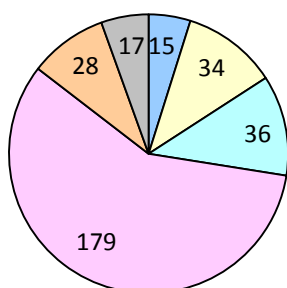
Тематика ідеологічних протестів в 2010–2014 роках, одиниць

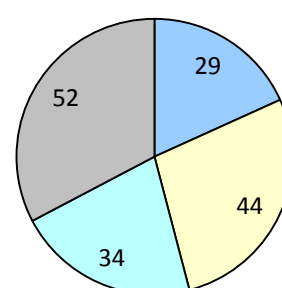
А) 2010 рік

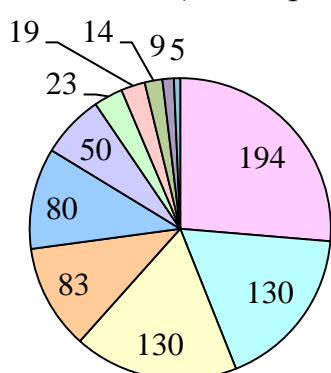
Б) 2011 рік

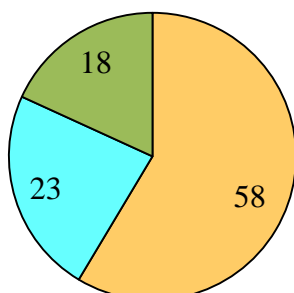
В) 2012 рік

Г) 2013 рік

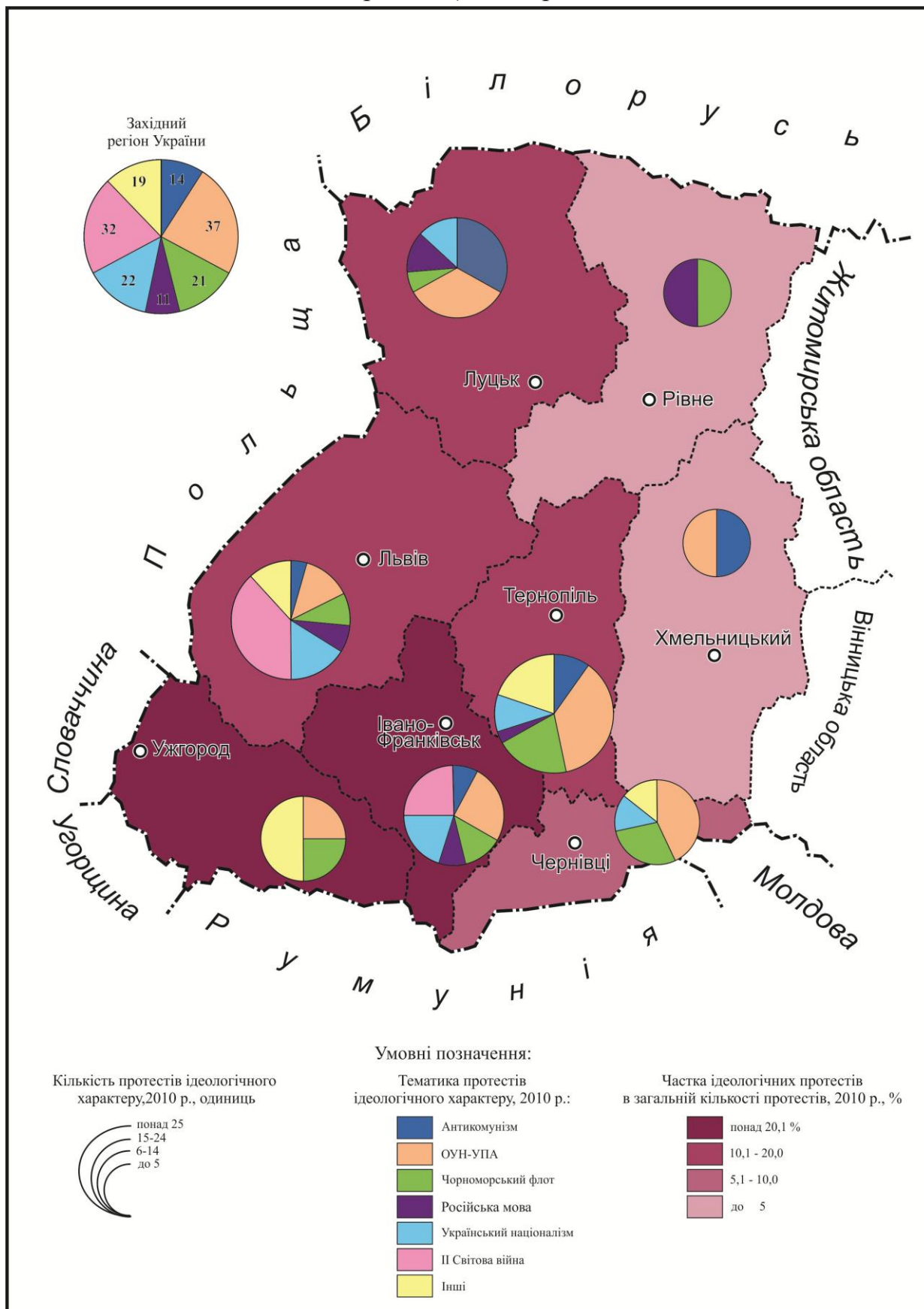
Г) 2010–2013 роки

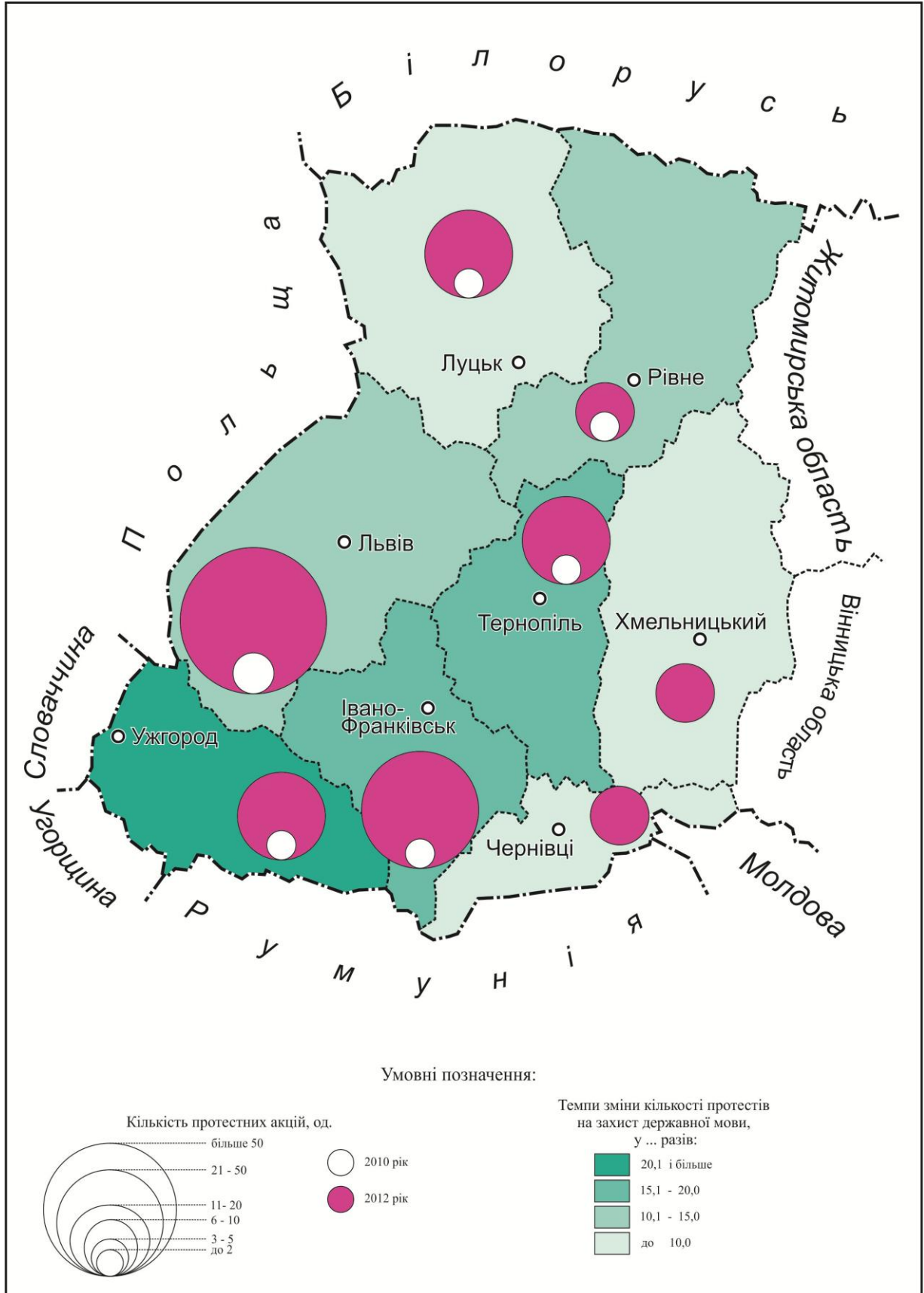
Д) 2014 рік

Складено автором за [4; 163].

Протестна активність населення Західного регіону України (ідеологічні протести), 2010 рік.

Протестна активність Західного регіону 2010–2010 рр. (протести на захист державного статусу української мови)

Розробка автора

Події Ленінопаду, 2013–2015 років

Області	2013 рік	2014 рік							2015 рік				Точна дата акції невідома
	Грудень	Лютий	Березень	Квітень	Серпень	Вересень	Листопад	Грудень	Квітень	Травень	Червень	Липень	
<u>Волинська</u>	1	3							1				
<u>Закарпатська</u>		2		1									
<u>Івано–Франківська</u>													1
<u>Львівська</u>		1											
<u>Рівненська</u>		1	1						1		2		
<u>Тернопільська</u>												1	
<u>Хмельницька</u>		47	2	3		3	1	3	2	1	1	1	24
<u>Чернівецька</u>		2											

Умовні позначення:

– Ліквідація пам'ятників Володимиру Леніну

– Ліквідація пам'ятників іншим комуністичним діячам та інших радянських символів

– Переосмислення символів та ліквідація пам'ятників російської імперської ідентичності та «русского міра»

– Відсутні події

Складено автором за [28].

Хронологія подій Ленінопаду

I. Ліквідація пам'ятників Володимиру Леніну	
<i>Грудень 2013 р.</i>	
1	11 грудня – Любешів, Волинь. Комуністи з власної ініціативи демонтували пам'ятник Леніну на приватній території, що належить офісу КПУ.
<i>Лютий 2014 р.</i>	
2	7 лютого – Шепетівка, Хмельницька область. Зруйновано пам'ятник Леніну, що стояв перед будівлею райдержадміністрації міста.
3	20 лютого – Славути, Хмельницька область. За допомогою екскаватора було скинуто пам'ятник Леніну.
<i>Волинська область</i>	
4	21 лютого – Нововолинськ, зруйновано пам'ятник на території шахти № 9.
5	21 лютого – Маневичі, повалено останній пам'ятник Леніну на Волині.
<i>Хмельницька область</i>	
6	21 лютого – Хмельницький. Протягом кількох годин повалено одразу три пам'ятники Леніну: два – активістами (у парку культури і відпочинку імені М.Чекмана та у мікрорайоні Ружична), ще один на території заводу «Новатор» – працівниками заводу.
7	21 лютого – Великий Жванчик. Відбито голову.
8	21 лютого – Волочиськ. Леніну відокремили голову.
9	21 лютого – Деражня. Рішенням місцевої влади демонтовано пам'ятник Леніну.
10	21 лютого – Дунаївці. Активісти скинули пам'ятник Леніну, відпиляли йому голову та віднесли до райдержадміністрації.
11	21 лютого – Ізяслав. Повалено пам'ятник Леніну.
12	21 лютого – Красилів. Демонтовано пам'ятник Леніну.
13	21 лютого – Старокостянтинів. За рішенням місцевої влади демонтовано пам'ятник Леніну.
14	21 лютого – Чорніводи. Повалено пам'ятник Леніну.
15	21 лютого – Ярмолинці. Повалено пам'ятник Леніну.
<i>Чернівецька область</i>	
16	21 лютого – Костичани. Невідомі знищили погруддя Леніна.
<i>Волинська область</i>	
17	22 лютого – Велика Глуша – пам'ятник зруйновано, перед тим у ніч з 9 на 10 грудня 2013 року йому домалювали червоні чоботи та написали «Кат».
<i>Закарпатська область</i>	
18	22 лютого – Ганичі. Демонтовано передостанній в місті пам'ятник Леніну.
<i>Хмельницька область</i>	
19	22 лютого – Голенищеве, Чемеровецький район. Повалено погруддя Леніну.
20	22 лютого – Нова Ушиця. Прибрано пам'ятник Леніну.
21	22 лютого – Олешин. Повалено пам'ятник Леніну.
22	22 лютого – Понінка, Полонський район. Повалено пам'ятник Леніну.
23	22 лютого – Сатанів. Повалено пам'ятник Леніну.
24	22 лютого – Святець. Зруйновано пам'ятник Леніну.
25	22 лютого – Теофіполь. Зруйновано пам'ятник Леніну.
26	22 лютого – Чемерівці. Повалено пам'ятник Леніну.
27	22 лютого – Чорний Острів. Зруйновано пам'ятник Леніну.
28	22 лютого – Вовковинці. Деражнянський район. Повалено пам'ятник Леніну.
29	22 лютого – Галузинці. Деражнянський район. Повалено пам'ятник Леніну.

Продовження додатку Р. 6.

I. Ліквідація пам'ятників Володимиру Леніну	
<i>Хмельницька область</i>	
30	22 лютого – Городище, Деражнянський район. Повалено пам'ятник Леніну.
31	22 лютого – Гришки, Деражнянський район. Повалено пам'ятник Леніну.
32	22 лютого – Згарок, Деражнянський район. Повалено пам'ятник Леніну.
33	22 лютого – Зяньківці, Деражнянський район. Повалено пам'ятник Леніну.
34	22 лютого – Копачівка, Деражнянський район. Повалено пам'ятник Леніну.
35	22 лютого – Пилипи, Деражнянський район. Повалено пам'ятник Леніну.
36	22 лютого – Радівці, Деражнянський район. Повалено пам'ятник Леніну.
37	22 лютого – Теперівка, Деражнянський район. Повалено пам'ятник Леніну.
38	22 лютого – Яблунівка, Деражнянський район. Повалено пам'ятник Леніну.
39	22 лютого – Яськівці, Деражнянський район. Повалено пам'ятник Леніну.
<i>Рівненська область</i>	
40	23 лютого – Новоукраїнка, Млинівський район. Повалено пам'ятник Леніну.
<i>Хмельницька область</i>	
41	23 лютого – Балин, Дунаєвецький район. Зруйновано погруддя Леніна
42	23 лютого – Віньківці. Повалено пам'ятник Леніну
43	23 лютого – Залісці, Дунаєвецький район. Зруйновано пам'ятник Леніну
44	23 лютого – Летава, Чемеровецький район. Демонтовано пам'ятник Леніну
45	23 лютого – Чаньків, Дунаєвецький район. Повалено пам'ятник Леніну
46	23 лютого – Чотирбоки, Шепетівський район. Повалено пам'ятник Леніну.
47	23 лютого – Мала Побіанка, Дунаєвецький район. Повалено пам'ятник Леніну
<i>Чернівецька область</i>	
48	23 лютого – Тарасівці. Повалено пам'ятник Леніну.
<i>Закарпатська область</i>	
49	24 лютого – Чоп. Повалено перенесений раніше пам'ятник Леніну
<i>Хмельницька область</i>	
50	24 лютого – Княжпіль. Невідомі активісти вночі розстрожили погруддя Леніна.
51	24 лютого – Стара Синява. Повалено пам'ятник Леніну.
52	24 лютого – Сатанів. Повалено пам'ятник Леніну.
53	25 лютого – Лісоводи, Городоцький район. Демонтовано пам'ятник Леніну.
54	25 лютого – Новосілка, Деражнянський район. Знесено пам'ятник Леніну.
55	25 лютого – Шарівка, Ярмолинецький район. Знесено пам'ятник Леніну.
56	26 лютого – Нестерівці. Зруйновано погруддя Леніна.
<i>Березень 2014 р.</i>	
57	2 березня – Міцівці, Дунаєвецький район, Хмельницька область. Розбито.
58	3 березня – Ружичанка, Хмельницький район, Хмельниччина. Демонтовано.
59	8 березня – Пліщин, Хмельницька область. Демонтовано бюст Леніну.
<i>Квітень 2014 р.</i>	
60	До 15 квітня – Берегове, Закарпатська область. Останній закарпатський Ленін.
<i>Серпень 2014 р.</i>	
61	13 серпня – Квітневе, Хмельницька область. Демонтовано.
62	24 серпня – Турчинці, Хмельницька область. Скинуто з постаменту. На постаменті напис «Слава Україні».
63	26 серпня – Кривачинці, Хмельницька область. Повалено.
<i>Вересень 2014 р.</i>	
64	29 вересня – Стара Ушиця, Хмельницька область. Повалено.

Продовження додатку Р. 6.

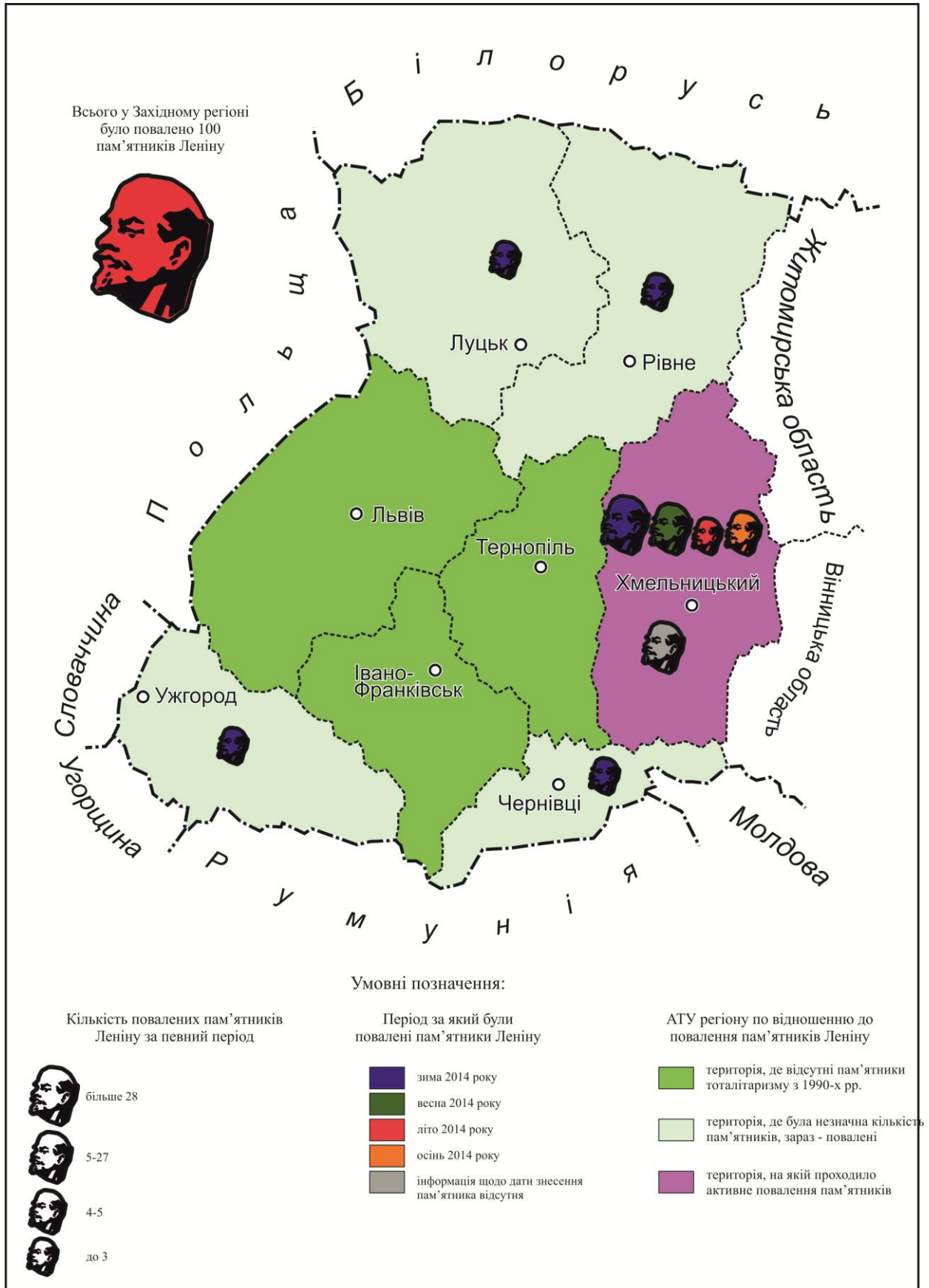
I. Ліквідація пам'ятників Володимиру Леніну	
<i>Листопад 2014 р.</i>	
65	14 листопада – Прислuch, Хмельницька область. Повалено.
66	20 листопада – Головлі, Хмельницька область. Повалено.
67	30 листопада – Славута, Хмельницька область. Біля залізничної станції Славута II. Демонтовано.
<i>Грудень 2014 р.</i>	
68	16 грудня – Гриців, Хмельницька область. Зруйновано.
69	29 грудня – Рахнівка, Хмельницька область. Знеголовлено.
<i>Квітень 2015 р.</i>	
70	3 квітня – Западинці, Хмельницька область. Повалено.
<i>Травень 2015 р.</i>	
71	23 травня – Дзеленці, Хмельницька область.
<i>Вересень 2015 р.</i>	
72	2 вересня – Лапківці, Хмельницька область. Повалено.
73	12 вересня – Яхнівці, Хмельницька область. Повалено.
74	12 вересня – Копачівка, Хмельницька область. Повалено.
75	12 вересня – Лозова, Хмельницька область. Демонтовано.
II. Пам'ятники, точна дата демонтажу яких невідома	
76	Надвірна, Івано-Франківська область. Дитина, демонтовано.
77	Коржівці, Хмельницька область. Повалено бюст Леніна (лютий-березень 2014 р.).
78	Адампіль, Хмельницька область.
79	Андрійківці, Хмельницька область.
80	Буйволівці, Хмельницька область. Демонтовано.
81	Війтівці, Хмельницька область. Демонтовано у 2015 р.
82	Гвардійське, Хмельницька область.
83	Завалійки, Хмельницька область. Демонтовано в 2015 р.
84	Іванківці, Хмельницька область.
85	Користова, Хмельницька область. Демонтовано у 2015 р.
86	Кривачинці, Хмельницька область. Демонтовано у 2015 р.
87	Кугаївці, Хмельницька область.
88	Кульчини, Хмельницька область. Демонтовано.
89	Маначин, Хмельницька область. Демонтовано у 2015 р.
90	Мирівка, Хмельницька область. Демонтовано у 2015 р.
91	Отроків, Хмельницька область. Демонтовано.
92	Пасічна, Хмельницька область. Демонтовано в березні-квітні 2015 р.
93	Пахутинці, Хмельницька область. Демонтовано у 2015 р.
94	Пирогівці, Хмельницька область.
95	Плужне, Хмельницька область. Демонтовано пам'ятник Леніну (орієнтовно у лютому-березні 2014 р.).
96	Райківці, Хмельницька область.
97	Свіршківці, Хмельницька область.
98	Соломна, Хмельницька область. Демонтовано після 17 березня 2015 р.
99	Шмирки, Хмельницька область. Демонтовано у 2015 р.
100	Біловіж, Рокитнівський район, Рівненська область. Демонтовано останній пам'ятник радянському вождю на Рівненщині.

Закінчення додатку Р. 6.

III. Ліквідація пам'ятників іншим комуністичним діячам та радянських символів	
<i>Лютий 2014 р.</i>	
1	22 лютого – Чемерівці, Хмельницька область. Пам'ятник Карлу Марксу.
2	22 лютого – Каноничі, Рівненська область. Зруйновано пам'ятник Калініну, якому відбили голову й верхню частину тулуба.
3	26 лютого – Хмельницький. Згідно з рішенням міської ради демонтовано пам'ятник Затонському.
<i>Квітень 2015 р.</i>	
4	11 квітня – Повча, Рівненська область. Повалено пам'ятник Кузнецову Миколі.
5	Квітень – Нововолинськ, Волинська область. Демонтовано зображення Леніна і піонерів на будівлі Нововолинського центру дитячої та юнацької творчості.
<i>Травень 2015 р.</i>	
6	22 травня – Волочиськ, Хмельницька область. Демонтовано радянський герб на школі.
<i>Червень 2015 р.</i>	
7	3 червня – Катеринівка, Рівненська область. Звалили пам'ятник Держинському.
8	12 червня – Гоща, Рівненська область. Зруйновано пам'ятник «Борцям за встановлення радянської влади».
9	30 червня – Хмельницький. З фасадів будинків демонтували інформаційні таблички про діячів і події Радянського Союзу.
<i>Липень 2015 р.</i>	
10	3 липня – Тернопіль. Демонтовано радянський барельєф.
<i>Вересень 2015 р.</i>	
11	12 вересня – Ожигівці, Хмельницька область. Повалено пам'ятник Карлу Марксу.
<i>Грудень 2015 р.</i>	
12	9 грудня – Рівне. Демонтовано монумент присвячений героям Сталінграду.
13	15 грудня – Рівне. Демонтовано серп і молот, що розміщений на мозаїчному панно у центрі міста.
14	24 грудня – Рівне. Демонтовано радянську мозаїку.
IV. Переосмислення символів російської імперської та радянсько-більшовицької ідентичності, ліквідація пам'ятників «русского міра»	
15	22 лютого 2014 р. – Стрий, Львівська область. Автокраном на майдані Ринок було демонтовано пам'ятник радянському солдатові. 5 квітня 2009 р. в Стрию відбулася акція під назвою «Геть пам'ятники тоталітаризму з українського міста». Але 8 квітня 2009 р. під час засідання XXII сесії Стрийської міської ради депутати відхилили питання про демонтаж пам'ятника «воїну-визволителю».
16	24 лютого 2014 р. – Броди, Львівська область. Демонтовано пам'ятник полководцю Російської імперії Михайлу Кутузову, розташований у сквері навпроти Педагогічного коледжу імені Шашкевича. Таким чином було виконано рішення Бродівської міськради, прийняте у грудні 2013 р. у відповідь на звернення політв'язня Ігоря Калинця.
17	30 червня 2014 р. – Хмельницький. У рамках декомунізації з фасадів будинків демонтували інформаційні таблички про діячів і події Радянського Союзу, серед них і табличку з написом «В годы Великой Отечественной войны с сентября 1941 по март 1944 в городе действовала подпольная окружная коммунистическая организация» (вул. Гагаріна, 3А).
18	9 грудня 2015 р. – Рівне. Демонтовано монумент, присвячений героям Сталінграду.

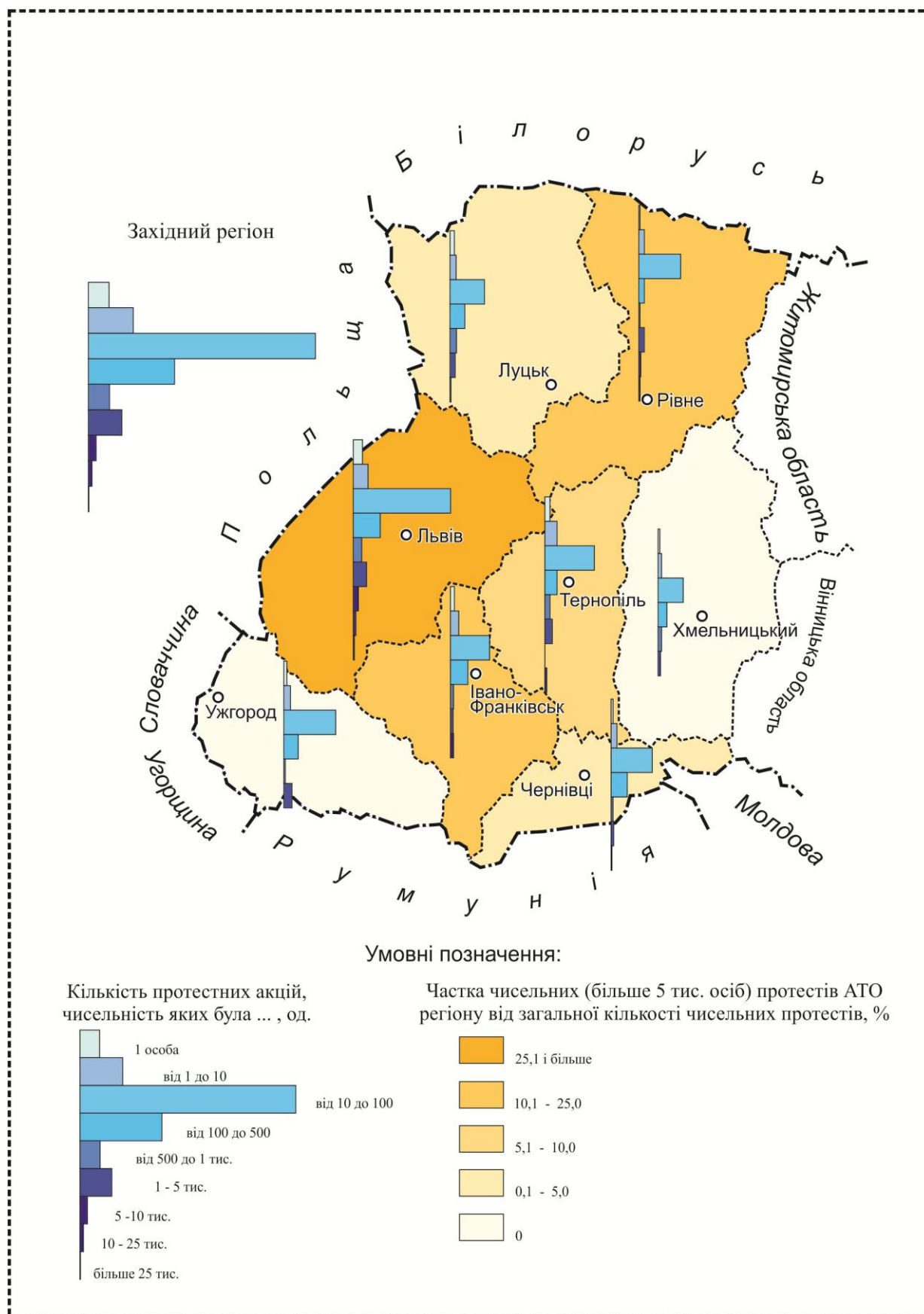
Складено автором

Протестна активність Західного регіону. «Ленінопад»,
2013–2014 рр.

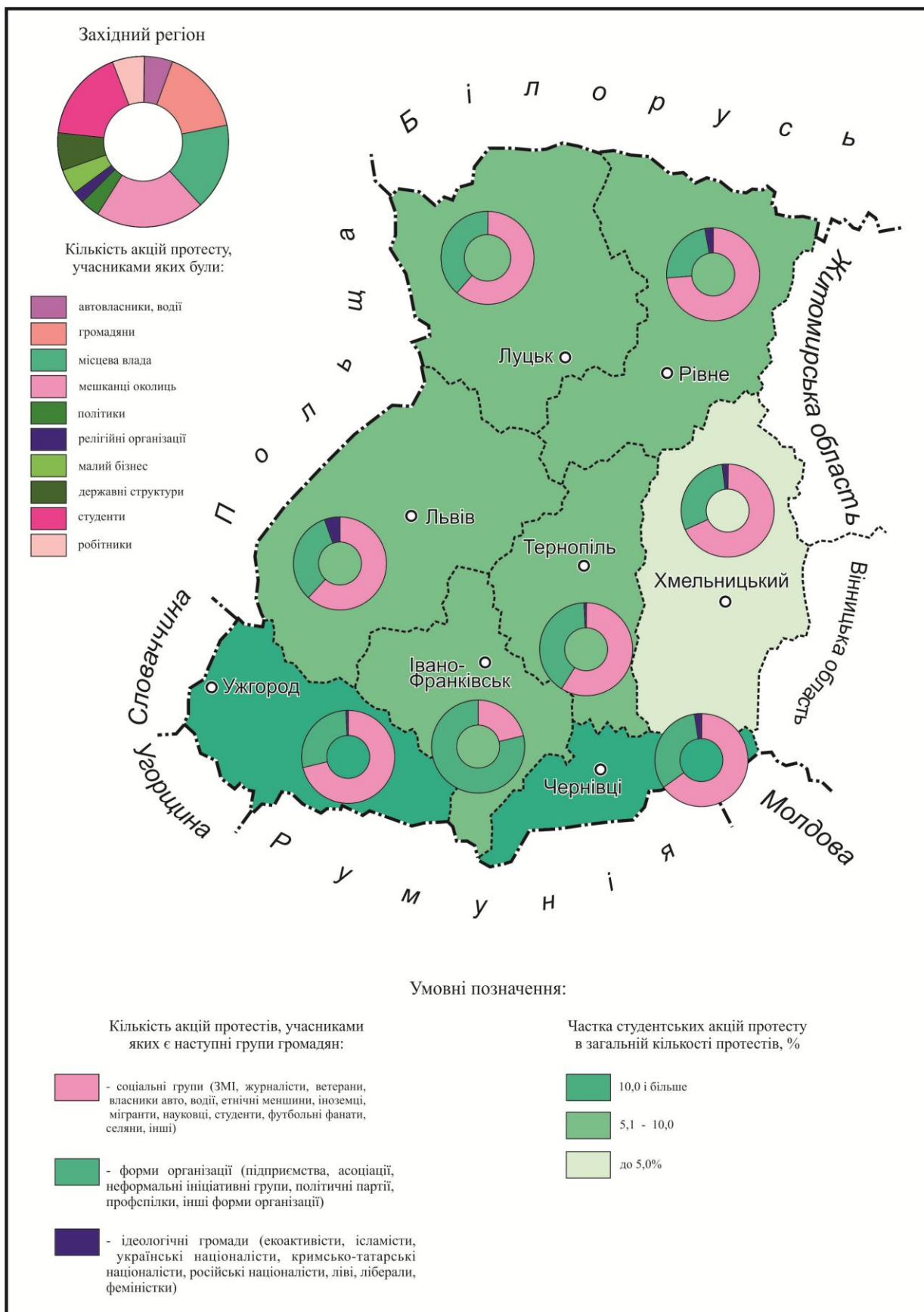

Розробка автора

Протестна активність населення ЗРУ (чисельність протестів), 2013 р.

Протестна активність населення ЗРУ (учасники протестів), 2013 р.

Розробка автора

Дефініції форм політичного протесту

№ за п.	Форма протесту	Дефініція	Джерело
1	2	3	4
1	Акція політична	(political action, лат. actio) – активна дія, спрямована на досягнення якоїсь політичної мети політичними засобами. Такого роду акції різноманітні їхня ефективність обумовлюється як змістом діяльності суб'єктів, які їх здійснюють їх, так і об'єктів, на які вони спрямовані. А.п. може мати на меті як стабілізацію життя суспільства, так і її дестабілізацію, носити як мирний, ненасильницький характер, так і здійснюватися у формі збройного протистояння, екстремізму, насильства і т.д., вмінні правильно намітити і здійснити необхідні акції, передбачати їхні результати і наслідки є найважливішим показником, що характеризує дії тієї чи іншої владної особи, політичного лідера, його команди.	Короткий словник політологічних термінів [91]
2	Автопротест	акції, які являють собою велику, організовану групу транспортних засобів, що рухаються при дуже повільній швидкості, щоб свідомо викликати порушення руху, чи навпаки рухаються із сигналізаційними звуками для привернення уваги якомога більшої кількості громадян.	Авторське визначення
3	Блокування	(англ. blocking, нім. blockierung, verriegelung) – фіксація будівель, установ, доріг у певному положенні, яке зберігається незалежно від того, усунено чи ні блокуючий вплив.	Вікіпедія [28]
4	Бойкот	спосіб політичної та економічної боротьби, що припускає повне або часткове припинення стосунків з якою-небудь державою, організацією, установою або окремою особою. Наприклад, відмова найматися на роботу, купувати продукцію якогось підприємства.	Вікіпедія [28]
		(анг. boycott) – спосіб політичної боротьби, вид політичної тактики, що полягає у висловленні протесту проти будь-яких дій чи рішень шляхом повної або часткової відмови громадян від участі у виборах до представницьких установ, в їх роботі, в обговоренні спільного питання.	Шведа Ю. [209, С. 37]
5	Бунт	масовий прояв непокорі проти встановленого порядку й влади, що виражається у фізичній та, іноді, кривавій формі.	Вікіпедія [29]
6	Віче	народне зібрання, форма громадського волевиявлення часів Київської Русі. Існувала поряд із владою князя і була безпосереднім продовженням родоплемінних порядків, коли всі члени роду брали участь у вирішенні спільних справ.	Короткий словник політологічних термінів [91]

Продовження додатку Т. 1.

1	2	3	4
7	Політичне голодування	усвідомлена відмова від їжі, з метою заперечення певних утисків та свобод.	Авторське визначення
8	Громадянська непоко́ра	термін, що вживається для означення свідомого виявлення непослуху перед законом з причин релігійного, етичного чи політичного характеру, форма протесту, що включає порушення закону як суспільний акт протистояння конкретній політиці чи справляння тиску задля запровадження політичних реформ.	Шведа Ю. [209, С. 77]
9	Демарш	(фр. demarche) – заява, виступ держави, партії, політичних угруповань на адресу інших держав, органів влади, службових осіб з висловлюванням підтримки, визнання, солідарності або, навпаки осуду, розмежування у якомусь питанні. Демарш може бути втілений у різноманітних актах: деклараціях, заявах, зборах підписів. Змістом демаршу може бути прохання, пропозиція, зобов'язання, протест та ін.	Шведа Ю. [209, С. 88]
10	Демонстрація	одна з форм політичної участі; спосіб вияву соціально-політичної активності, суспільного настрою, вираження побажань і вимог певних соціальних груп. Засвідчує солідарність або протест шляхом організованого виходу людей у публічні місця. Відбувається у вигляді масового проходження вулицями прихильників, або противників якоїсь політичної сили, певної соціальної ідеї чи конкретної життєво важливої вимоги, здійснюваного з метою їх висловлення, поширення і здобуття умов для досягнення поставленої мети.	Суспільно-політична думка. Словник [182, С. 170]
11	Захоплення будівель	насильницьке захоплення громадянами споруд з метою виявлення опору представникам влади(бізнесу).	Авторське визначення
12	Конфлікт	зіткнення протилежних, антагоністичних сил, інтересів, думок, поглядів, гостра суперечка, яка може перерости у відкриту конфронтацію.	Шведа Ю. [209, С. 168]
13	Маніфестація	публічний масовий виступ для вираження, проголошення людьми своєї прихильності якійсь ідеї, солідарності, співчуттю або протесту з приводу якоїсь події. Метою маніфестації є інформування органів влади й широкої громадськості про свої проблеми й висловлення вимоги їх розв'язати. Позиція учасників може заявлятися піднесенням знамен, транспарантів, виголошенням промов, закликів, гасел та ін.	Суспільно-політична думка. Словник [182, С. 383]

Продовження додатку Т. 1.

1	2	3	4
14	Марш протесту	відносно відкрита реакція на суспільну ситуацію: іноді на підтримку, але зазвичай проти неї. У залежності від ставлення до нього з боку влади і політичного режиму протести бувають санкціоновані і несанкціоновані.	Вікіпедія [29]
15	Мітинг	це організована форма політичних дій, оскільки в нього є організатори, цілі та завдання (наприклад, домогтися якомога більшої підтримки виборців на користь того чи іншого кандидата і виграти виборчу кампанію).	Вікіпедія [29]
		(анг. meet – зустрічатися, знайомитися) – публічні збори для обговорення актуальних суспільно-політичних проблем. Суттєвою особливістю є його спрямованість на формування психологічної готовності індивідуумів до безпосередньої політичної дії.	Шведа Ю. [209, С. 210]
16	Політичне мовчання	дія або стан утримання від мови, висловлювань, використання голосу з метою демонстрації конкретної політичної позиції.	Авторське визначення
17	Перекриття доріг	усвідомлене перекриття доріг, залізничних колій з метою протесту проти певних дій влади або бездіяльності керівництва.	Авторське визначення
18	Петиція	(лат. petitio) – письмове, передусім, колективне клопотання громадян, звернення до глави держави чи інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових осіб цих органів із проханням (пропозицією) розв'язати певне питання.	Суспільно-політична думка. Словник [182, С 496]
19	Пікет	група демонстрантів, яка чергує біля певного об'єкта для прилюдного висловлення своєї позиції.	Суспільно-політична думка. Словник [182, С 498]

Продовження додатку Т. 1.

1	2	3	4
19	Пікетування	одна з форм безпосередньої (прямої) демократії, що реалізується у вигляді публічного вираження колективної або індивідуальної думки (декларування підтримки, солідарності протесту проти чого-небудь) шляхом зосередження громадян біля пікетованого об'єкта з використанням різноманітних засобів наочної агітації.	Суспільно-політична думка. Словник [182, С 499]
20	Повстання	масовий відкритий збройний виступ проти існуючої влади, панівних класів і груп, національного гноблення. антизаконний організований масовий (нерідко збройний) виступ людей (класу, соціальних, національних груп) проти панівних верств, чинної влади або її окремого рішення. Є найгострішою формою політичної боротьби, до якої вдаються зазвичай тоді, коли іншим чином досягти тих чи інших цілей неможливо.	Шведа Ю. [209, С. 2 78] Суспільно-політична думка. Словник [182, С 504]
21	Політичний стріг-арт	охоплює явища пов'язані з публічною художньою активністю, об'єднує різні напрямки вуличної творчості, зокрема графіті (візуальна політична інформація, яка з'являється у публічному просторі стихійно), муралізм (трудомісткий настінний живопис на політичну тематику у публічному просторі) тощо. В арсеналі засобів політичного стріг-арту – вуличні трафарети, стікери, спрій-арт, аерозольне мистецтво, постери (некомерційні).	Вікіпедія [29]
22	Політичний перфоманс	форма протесту, яка є символічною, ритуальною діяльністю індивіда чи групи з метою вразити інших.	Вікіпедія [29]
23	Політичні інсталяції, мізансцени.	статична мізансцена, відбудована в потрібний момент в точній відповідності з режисерським задумом і лібрето розробників. Політичні інсталяції створюються тимчасово на публічному просторі у форматі малюнків, предметів, звуку і под. Інсталяції в дусі часу є проявом опозиційності митця, його протесту проти дійсності.	Вікіпедія [29]
24	Путч	дії групи змовників по здійсненню державного перевороту.	Политико-терминологический словарь [138]

Закінчення додатку Т. 1.

1	2	3	4
24	Страйк	гострий вияв соціального трудового або політичного конфлікту, груповий, організований, гласний (на відміну від саботажу) і цілеспрямований вплив на інститути управління (виробничим процесом, галуззю, країною) у формі тимчасової відмови соціального суб'єкта від участі у регламентованій трудовій діяльності з метою задоволення висунутих вимог.	Політична наука. Словник/ Б. Кухта, А. Романок, Л. Старецька та ін. [153, С. 422]
25	Тероризм	(фран. terrorisme) – здійснення терору, діяльність і тактика терористів.	Словник іншомовних слів [174, С. 572]
		(лат. terror – жах, страх) – форма політичного насильства, яке спрямовується проти уряду, але часто вражає пересічних громадян, його метою є створення атмосфери страху, в якій уряд буде змушений виконати вимоги терористів. Виділяють лівий, правий, націоналістичний, ісламський тероризм.	Шведа Ю. [209, С. 400]
26	Флешмоб	заздалегідь спланована масова акція, в якій велика група людей з'являється в громадському місці, виконує заздалегідь обумовлені дії і потім розходить. Різновидом флешмобу є Смартмоб. Збір учасників флешмобу здійснюється за допомогою зв'язку.	Авторське визначення
		(англ. flashmob – «спалахуючий натовп», flash – спалах, mob – натовп) – це заздалегідь спланована масова акція, зазвичай організована через Інтернет або інші сучасні засоби комунікації, у якій велика кількість людей оперативно збирається у громадському місці, протягом декількох хвилин виконує заздалегідь узгоджені дії (сценарій), і потім швидко розходяться.	Вікіпедія [29]
27	Штурм	(англ. storm, assault, нім. Sturm) – рішуча атака, іспит людських сил і можливостей; рішучі дії влади і її прихильників, а часом і опозиції.	Короткий словник політологічних термінів [91]

Додаток Т. 2.

Матриця показників протестної активності населення в Західному регіоні України. Форми політичних протестів

Області	Рік	Кількість політичних протестів даної форми, одиниць														
		Автоколони	Акти вандалізму	Анулювання чогось	Арешти	Атаки	Бійка	Блокування	Бойкот	Вбивство	Взлом, зламування	Вигнання, витіснення	Вихід у відставку	Відмова	Відхилення, ухиляння	Взятам
Волинська	2010	0	3	1	0	2	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0
	2011	3	0	0	7	7	0	9	0	0	0	0	0	0	0	3
	2012	2	2	0	7	2	1	9	2	0	0	0	0	0	0	5
	2013	3	0	0	1	5	0	14	1	1	0	0	0	0	0	5
Закарпатська	2010	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	1	0	0	0	0
	2011	0	4	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2012	3	4	0	0	6	1	4	0	0	0	0	0	0	0	2
	2013	6	4	0	3	6	0	15	0	0	0	0	0	0	0	3
Івано-Франківська	2010	1	4	0	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	2
	2011	12	1	0	4	5	0	11	0	0	0	0	0	0	0	5
	2012	0	0	0	7	7	0	7	0	0	0	0	0	0	0	4
	2013	2	5	0	2	12	1	34	1	0	6	0	0	0	0	2
Львівська	2010	3	7	0	5	4	3	4	0	0	0	0	0	0	0	1
	2011	3	3	0	8	1	3	8	0	0	0	0	0	0	0	2
	2012	4	6	0	16	14	3	42	0	0	2	0	0	0	0	3
	2013	6	6	0	8	12	0	32	6	0	0	0	0	0	0	8
Рівненська	2010	0	2	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1
	2011	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2012	0	1	0	0	3	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0
	2013	2	2	0	1	2	0	7	1	0	0	0	0	0	0	1
Тернопільська	2010	0	14	0	4	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2011	1	0	0	4	1	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0
	2012	1	1	0	5	4	0	7	0	1	1	0	0	0	0	1
	2013	7	5	0	8	4	2	12	0	0	0	0	8	0	0	1
Хмельницька	2010	1	1	0	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	2011	0	6	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	2	0
	2012	0	2	0	3	1	0	1	1	2	0	0	0	0	0	0
	2013	5	2	0	0	3	1	6	0	0	0	0	0	0	0	1
Чернівецька	2010	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	2011	0	0	0	1	0	0	6	0	0	0	0	0	0	0	0
	2012	1	0	0	2	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0
	2013	4	2	0	1	1	0	14	0	0	1	0	1	0	0	3
Західний регіон	2010	6	32	1	13	9	11	6	0	0	0	2	2	1	0	6
	2011	19	15	0	26	14	3	40	0	0	0	0	0	0	2	10
	2012	11	16	0	40	38	5	82	3	3	3	0	0	0	0	15
	2013	35	26	0	24	45	4	134	9	1	7	0	9	0	0	24

Складено автором за: [4; 163].

Матриця показників протестної активності населення в Західному регіоні
України. Форми політичних протестів

Області	Рік	Кількість політичних протестів даної форми, одиниць																
		Втручання	Голодування	Графіті, муралізм	Непокора громадян	Демонстрація/ марш	Засудження	Захоплення	Заяви	Знищення	Зрив (чогось)	Конфронтація	Костюмовані протести	Кримінальна справа	Мітинг	Мобілізація	Наметові містечка	Пильнування, стеження
Волинська	2010	2	0	0	0	3	1	0	0	0	1	0	0	13	0	0	0	
	2011	0	3	0	0	6	0	0	0	6	1	7	0	43	0	3	0	
	2012	1	5	6	0	4	0	0	0	3	0	1	2	13	0	2	0	
	2013	0	2	2	0	13	2	0	0	1	1	5	0	6	22	0	2	1
Закарпатська	2010	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	14	0	0	0	
	2011	0	0	0	0	5	0	0	0	0	1	0	0	8	0	0	0	
	2012	1	0	11	0	8	0	0	0	6	2	2	0	1	19	0	2	1
	2013	0	0	6	2	23	0	0	0	1	0	2	0	1	38	0	3	2
Івано-Франківська	2010	1	0	0	1	4	0	0	2	2	0	1	0	9	0	7	0	
	2011	0	0	0	0	4	0	0	0	1	0	0	0	14	0	3	0	
	2012	0	0	2	0	3	1	0	0	9	0	0	0	3	2	0	0	
	2013	1	3	6	0	17	0	1	0	5	3	2	0	6	35	0	5	1
Львівська	2010	3	88	0	1	19	1	0	10	2	1	0	0	47	2	2	0	
	2011	0	1	0	0	9	0	0	0	2	2	0	0	20	0	2	3	
	2012	0	2	18	0	24	0	1	0	10	5	3	1	16	72	0	6	1
	2013	5	0	6	0	31	1	2	0	4	1	10	0	8	66	0	1	4
Рівненська	2010	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	5	0	0	0	
	2011	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	13	0	2	0	
	2012	0	0	8	0	4	1	0	0	2	1	0	0	2	13	0	1	1
	2013	0	0	2	0	11	0	1	0	1	1	1	0	2	16	0	2	0
Тернопільська	2010	0	0	0	0	10	1	0	2	0	1	1	1	9	1	1	2	
	2011	0	0	0	1	1	0	0	0	2	0	0	1	15	0	0	0	
	2012	2	0	2	0	7	1	0	0	1	0	1	0	12	0	0	2	
	2013	0	1	4	0	15	6	5	0	1	1	6	1	8	28	0	3	2
Хмельницька	2010	0	0	0	0	7	0	0	0	0	0	0	0	10	0	4	0	
	2011	0	1	0	0	7	0	0	0	0	0	2	0	29	0	2	0	
	2012	0	2	8	1	5	0	0	0	0	0	0	1	13	0	3	1	
	2013	0	1	2	0	12	0	1	0	0	0	1	0	2	21	0	2	0
Чернівецька	2010	0	21	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	
	2011	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	21	0	0	0	
	2012	0	0	0	0	9	1	0	0	2	0	0	0	17	0	1	0	
	2013	0	0	4	0	9	0	0	0	5	0	2	0	3	38	0	1	1
Західний регіон	2010	2	110	0	2	48	1	0	14	4	5	2	1	112	3	14	2	
	2011	0	5	0	1	36	0	0	0	14	4	9	1	163	0	12	3	
	2012	1	9	55	1	64	4	1	0	23	8	7	3	25	161	0	15	6
	2013	0	7	32	2	131	9	10	0	18	7	29	1	36	263	0	19	11

Складено автором: [4; 163].

Продовження додатку Т. 2.

Матриця показників протестної активності населення в Західному регіоні України. Форми політичних протестів

Області	Рік	Кількість політичних протестів даної форми, одиниць															
		Обіцянки	Обструкція	Опитування	Переговори, перемовини	Переслідування	Перешкоджання	Пильнування	Підкладення бомб	Підпал	Підтримка	Пікет (-ування)	Побиття	Позбавлення власності	Приєднання	Пропозиції	Протокол
Волинська	2010	0	0	0	2	2	2	0	0	0	6	16	0	0	0	2	0
	2011	9	0	0	10	3	0	0	0	3	0	45	0	0	6	0	0
	2012	0	0	2	0	5	3	0	1	2	4	16	6	0	2	0	0
	2013	0	0	3	0	6	0	1	0	1	2	50	3	0	5	0	0
Закарпатська	2010	0	4	1	0	0	0	0	0	0	0	6	0	0	0	1	0
	2011	0	0	0	3	1	2	0	0	0	0	2	0	1	3	0	0
	2012	0	0	0	0	11	0	1	4	9	2	11	3	0	1	0	0
	2013	0	0	2	0	6	3	2	0	6	10	36	2	0	7	0	0
Івано-Франківська	2010	0	3	0	2	0	0	0	0	0	3	22	1	0	0	0	0
	2011	0	0	0	0	0	5	0	2	0	1	26	0	0	2	0	0
	2012	0	0	0	0	3	0	0	0	2	0	7	8	1	1	0	0
	2013	0	0	2	0	0	2	1	0	2	12	37	4	1	7	0	1
Львівська	2010	0	14	3	4	3	0	0	3	2	3	78	6	0	8	1	0
	2011	1	0	0	5	11	4	3	0	0	3	54	1	1	6	0	0
	2012	0	0	0	0	30	1	1	0	6	6	78	16	1	16	0	0
	2013	0	0	5	0	11	10	4	0	4	6	102	3	1	13	0	2
Рівненська	2010	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	12	0	0	0	0	0
	2011	2	0	0	0	2	1	0	0	1	0	13	0	0	1	0	0
	2012	0	0	0	0	1	0	1	0	0	4	23	3	0	4	0	0
	2013	0	0	1	0	5	3	0	0	0	6	43	0	0	4	0	2
Тернопільська	2010	0	24	2	6	1	0	2	0	2	2	31	1	0	2	0	0
	2011	0	0	0	10	4	3	0	0	0	1	25	0	0	7	0	0
	2012	0	0	0	0	5	0	2	0	2	4	39	3	0	4	0	0
	2013	0	0	2	0	3	8	2	0	2	7	25	2	3	2	0	0
Хмельницька	2010	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	13	0	0	0	0	0
	2011	0	0	0	6	0	0	0	0	0	0	13	1	0	6	0	0
	2012	0	0	1	0	2	1	1	0	0	3	13	1	0	0	0	1
	2013	0	0	1	0	1	0	0	0	1	4	10	0	0	0	0	0
Чернівецька	2010	1	5	0	1	1	3	0	0	0	0	16	0	0	2	0	0
	2011	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	16	2	0	0	0	0
	2012	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	12	0	0	0	0	0
	2013	0	0	3	0	0	2	1	0	0	3	35	4	1	3	0	0
Західний регіон	2010	0	53	0	18	7	6	2	3	4	14	194	7	0	12	5	0
	2011	0	0	0	36	22	16	3	2	4	5	194	4	2	31	0	0
	2012	13	0	2	0	57	5	6	5	22	23	199	40	2	28	0	2
	2013	0	0	3	0	32	28	11	0	17	47	338	18	6	41	0	6

Складено автором: [4; 163].

Закінчення додатку Т. 2.

Матриця показників протестної активності населення в Західному регіоні України. Форми політичних протестів

Області	Рік	Кількість політичних протестів даної форми, одиниць															
		Реліз, звільнення	Розшук	Саботаж	Самогубство	Символічні акції	Страйк	Стрільщина	Судові рішення	Травмування	Ув'язнення	Угода, договір, контракт	Ультиматум	Випередження, упередження	Утримування заручників	Утримування	Цензура
Волинська	2010	0	0	0	0	5	33	0	0	0	0	0	3	1	0	0	0
	2011	0	0	0	0	7	3	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0
	2012	0	0	0	0	12	0	1	0	0	0	0	0	2	0	0	1
	2013	1	0	0	0	16	5	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2
Закарпатська	2010	0	0	0	0	4	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2011	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
	2012	0	0	0	0	15	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
	2013	0	0	0	0	21	7	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1
Івано-Франківська	2010	0	0	0	0	15	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0
	2011	0	1	0	0	10	5	0	0	0	0	3	0	1	0	0	0
	2012	0	0	0	0	5	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
	2013	0	1	0	0	19	1	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1
Львівська	2010		0	0	0	36	6	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0
	2011	1	1	0	1	32	5	1	0	0	2	1	0	4	0	0	0
	2012	2	3	0	0	61	6	1	0	0	12	0	0	0	0	4	4
	2013	0	4	0	1	32	9	1	0	1	0	0	0	5	0	0	0
Рівненська	2010	0	0	0	0	3	9	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
	2011	0	0	0	0	4	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0
	2012	0	0	0	0	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2013	0	0	0	0	20	3	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Тернопільська	2010	0	0	0	0	22	0	3	0	0	0	1	0	2	2	0	0
	2011	1	0	0	0	10	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2012	0	0	1	0	14	1	0	0	1	0	0	0	3	0	0	0
	2013	0	5	0	0	19	5	1	0	0	2	0	0	1	0	0	0
Хмельницька	2010	1	0	0	0	5	3	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
	2011	0	0	0	0	8	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0
	2012	0	1	0	1	5	1	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0
	2013	0	0	0	0	8	3	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Чернівецька	2010	0	0	0	0	1	2	0	0	0	21	0	1	0	0	0	0
	2011	0	0	0	0	10	2	0	1	0	0	0	0	8	0	0	0
	2012	0	0	0	1	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2013	0	0	0	0	9	2	1	0	0	0	0	0	3	0	0	1
Західний регіон	2010	2	0	0	0	91	61	4	0	0	21	2	6	7	0	0	0
	2011	3	2	0	1	85	17	2	1	3	3	5	0	15	0	0	0
	2012	0	4	1	1	120	11	3	0	1	15	0	0	5	0	4	9
	2013	1	10	0	1	144	35	3	1	1	3	0	0	16	2	0	5

Складено автором: [4; 163].

Додаток У

Матриця показників професійної політичної активності в Західному регіоні України в 2010–2014 роках

АТУ	Легалізовані осередки політичних партій в АТУ Західного регіону України, одиниць																
	2010 р.			2011 р.				2012 р.				2013 р.			2014 р.		
	Загальна кількість	% від державного показника	Легалізовано у поточному році	Загальна кількість	% від державного показника	Легалізовано у поточному році	Припинило діяльність	Загальна кількість	% від державного показника	Легалізовано у поточному році	Припинило діяльність	Загальна кількість	% від державного показника	Первинні осередки	Загальна кількість	% від державного показника	Первинні осередки
Волинська	10768	4,0	723	11035	4,1	287	20	10921	4,0	59	173	10918	3,9	7642	10949	4,3	7650
Закарпатська	7457	2,8	470	7456	2,7	35	36	7527	2,7	88	17	7498	2,7	4540	7281	2,9	4108
Івано-Франківська	7564	2,8	273	7613	2,8	49	0	7630	2,8	40	23	8062	2,9	4637	7560	3,0	4444
Львівська	11967	4,5	535	12246	4,5	205	10	12523	4,6	305	28	12458	4,5	8312	12325	4,9	7845
Рівненська	8906	3,3	314	8963	3,3	58	1	9033	3,3	84	14	9123	3,3	4866	9109	3,6	4846
Тернопільська	10294	3,9	1236	10328	3,8	38	4	10365	3,8	40	3	10530	3,8	6374	11064	4,4	6943
Хмельницька	10913	4,1	358	10962	4,0	91	43	11044	4,0	111	29	13323	4,8	7747	13258	5,3	7857
Чернівецька	5873	2,2	287	5903	2,2	50	20	5944	2,2	60	15	5912	2,1	3089	5812	2,3	2727
ЗРУ	73742	27,7	4196	74506	27,4	813	134	74987	27,3	787	302	77824	27,8	47207	77358	30,7	46420
Україна	266406	100	15251	272030	100	4654	1089	274231	100	3039	2138	279874	100	160789	251956	100	144905

Закінчення додатку У

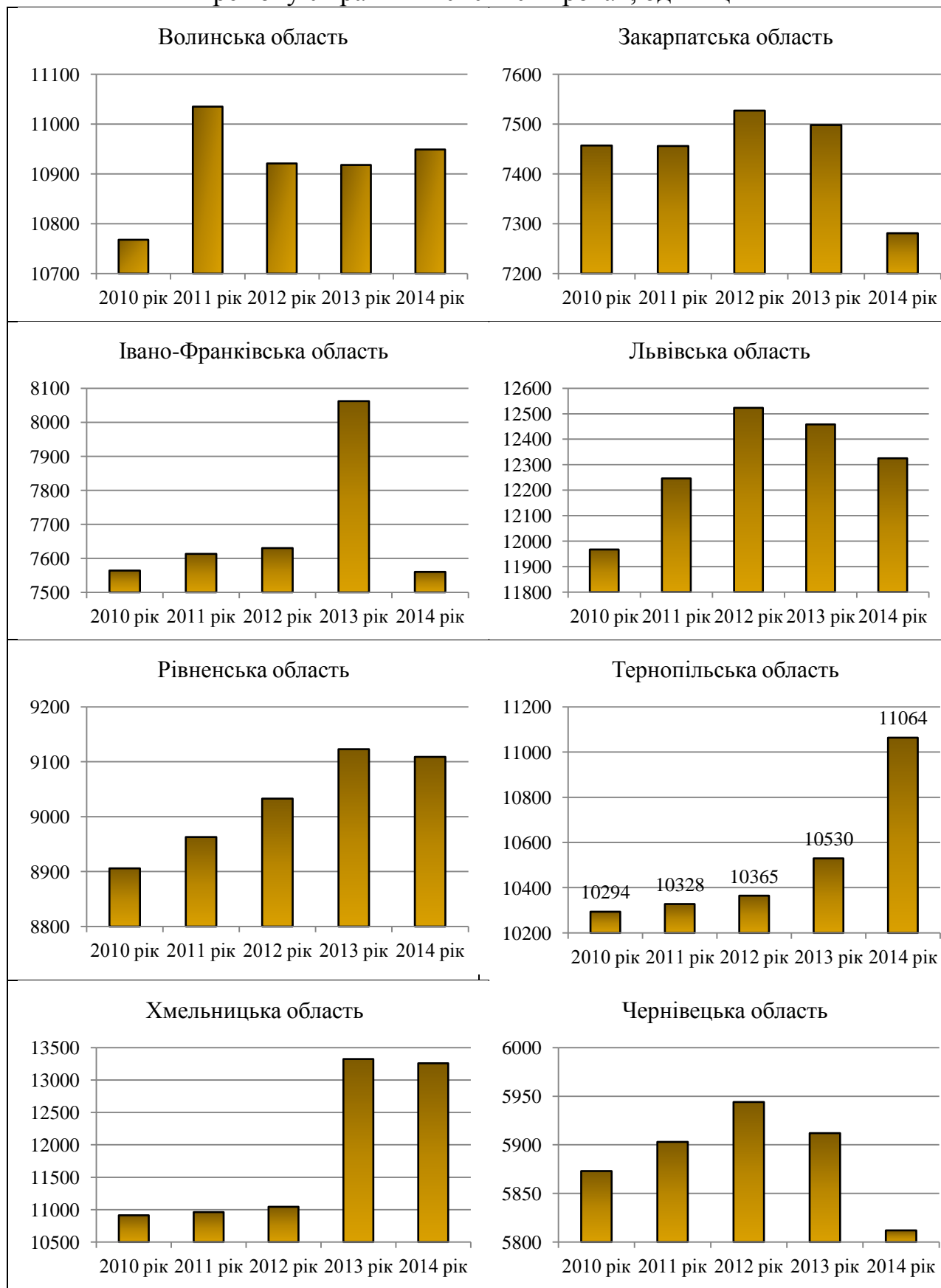
Матриця показників професійної політичної активності в Західному регіоні України в 2010–2014 роках

АТУ	Кількість осередків політичних партій на 10 тис. жителів					Темпи зростання, у скільки разів, 2010–2014 рр.	Кількість політичних партій за місцезнаходженням керівних органів на кінець року, одиниць		Кількість політичних партій, що були зареєстровані за звітний рік, одиниць	
	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.		2013 р.	2014 р.	2013 р.	2014 р.
Волинська	103,3	105,8	104,7	104,7	105,0	1,02	0	0	0	0
Закарпатська	59,2	59,2	59,8	59,6	57,9	0,98	2	2	0	0
Івано-Франківська	54,7	55,1	55,2	58,3	54,7	1,00	0	0	0	0
Львівська	54,7	48,3	49,4	49,2	48,6	1,03	3	4	0	2
Рівненська	76,7	77,2	77,8	78,6	78,5	1,02	1	1	0	0
Тернопільська	96,4	96,7	97,1	98,6	103,6	1,07	0	0	0	0
Хмельницька	84,1	84,5	85,1	102,7	102,2	1,21	0	0	0	0
Чернівецька	64,6	64,9	65,4	65,0	63,9	0,99	0	0	0	0
ЗРУ	69,2	69,9	70,4	73,1	72,6	1,05	6	7	0	2
Україна						0,95	199	233	6	39

Розраховано автором за: [9].

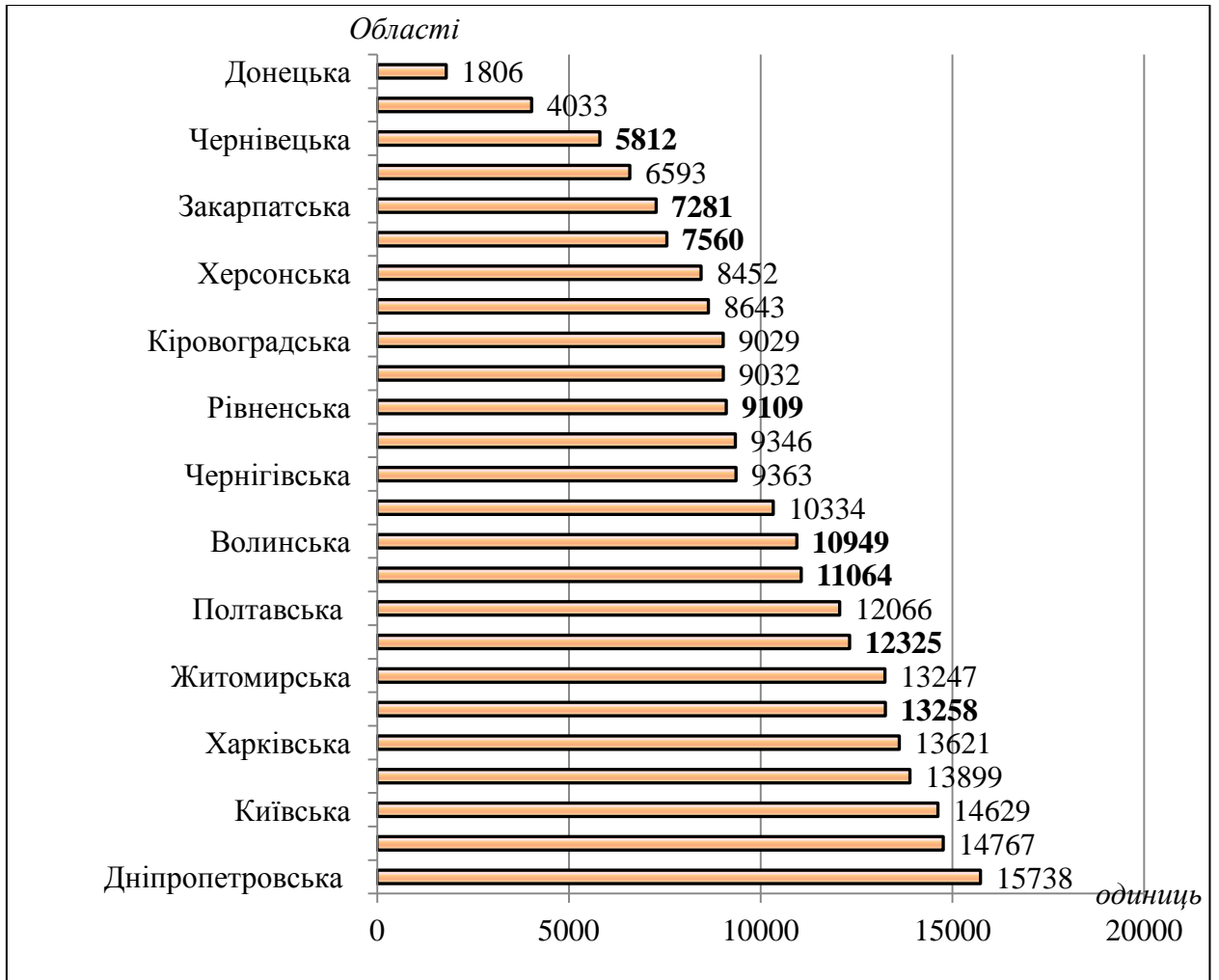
Додаток Ф. 1.

Динаміка зміни кількості осередків політичних партій по АТУ Західного регіону України в 2010–2014 роках, одиниць

Складено автором за: [9].

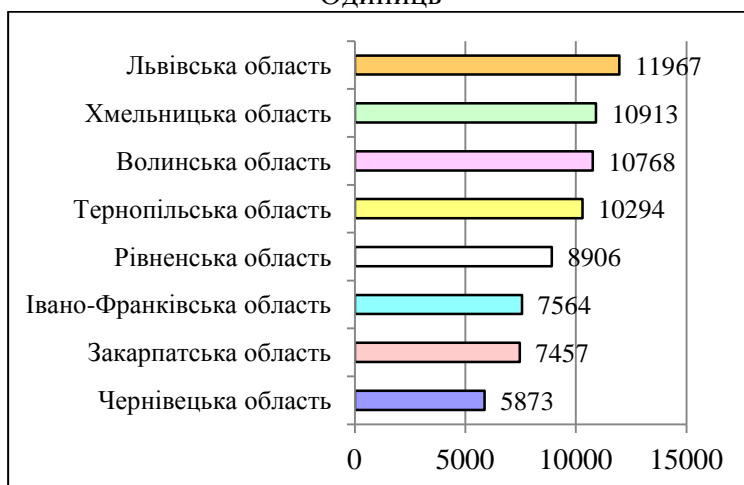
Кількість осередків політичних партій в АТУ України в 2014 р., одиниць

Складено автором за: [9].

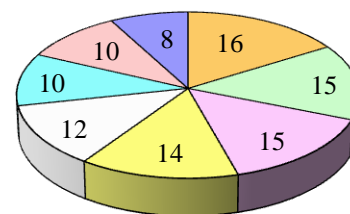
Додаток Ф. 3.

Кількість осередків політичних партій в областях Західного регіону України в 2010–2014 рр.

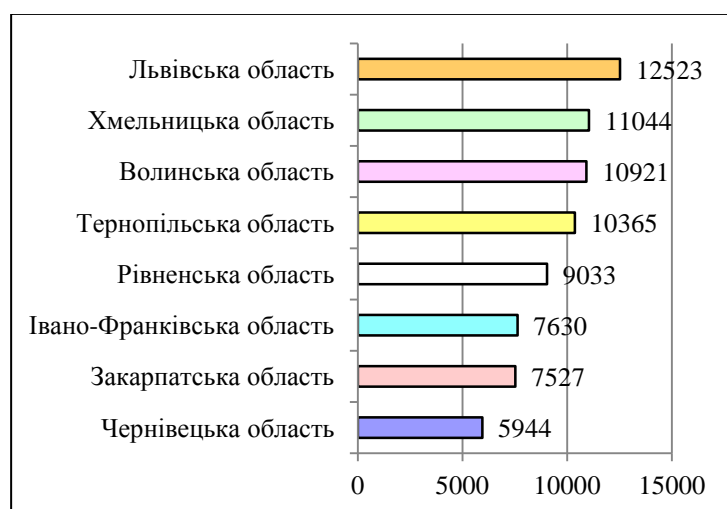
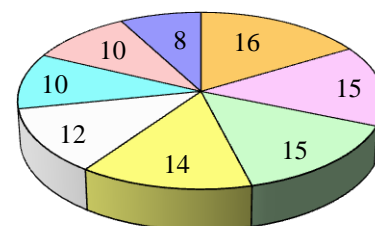
Кількість осередків політичних партій в АТУ ЗРУ
Одиниць

А) 2010 р.

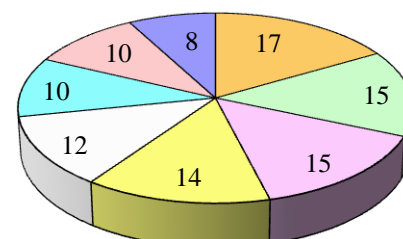
%

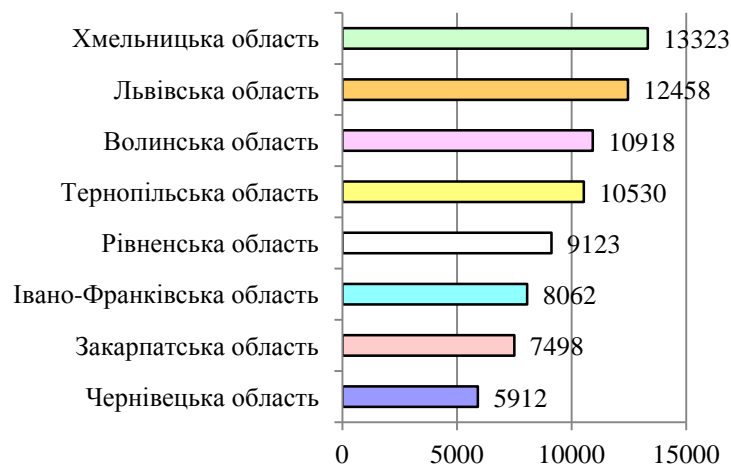
Б) 2011 р.

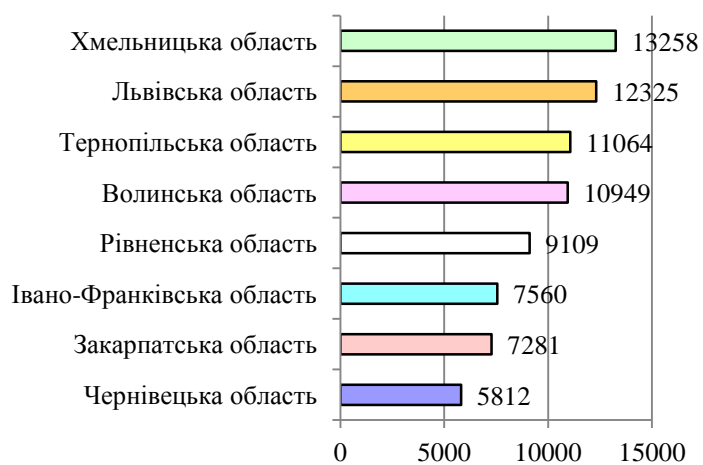
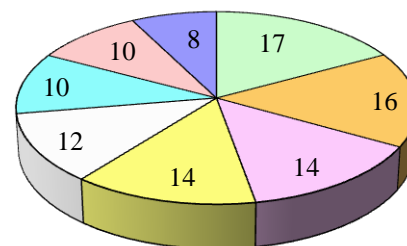
В) 2012 р.

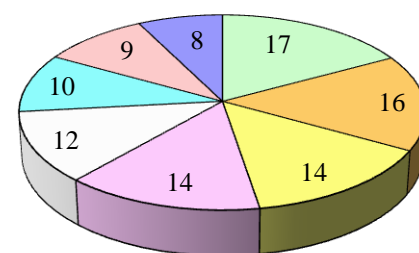
Кількість осередків політичних партій в АТУ ЗРУ
Одиниць

Г) 2013 р.

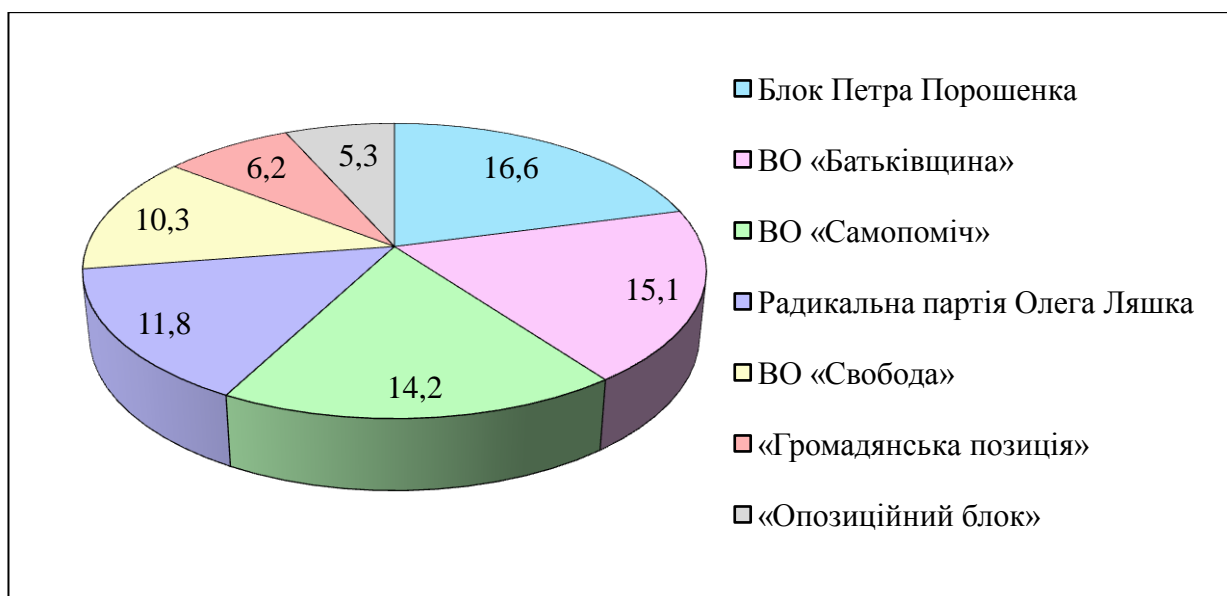

Г) 2014 р.

Складено автором за: [9].

Найпопулярніші ПП в ЗРУ в 2015 році, %

Складено автором за результатами соціологічного опитування

Позиціонування областей Західного регіону України в центральних органах влади

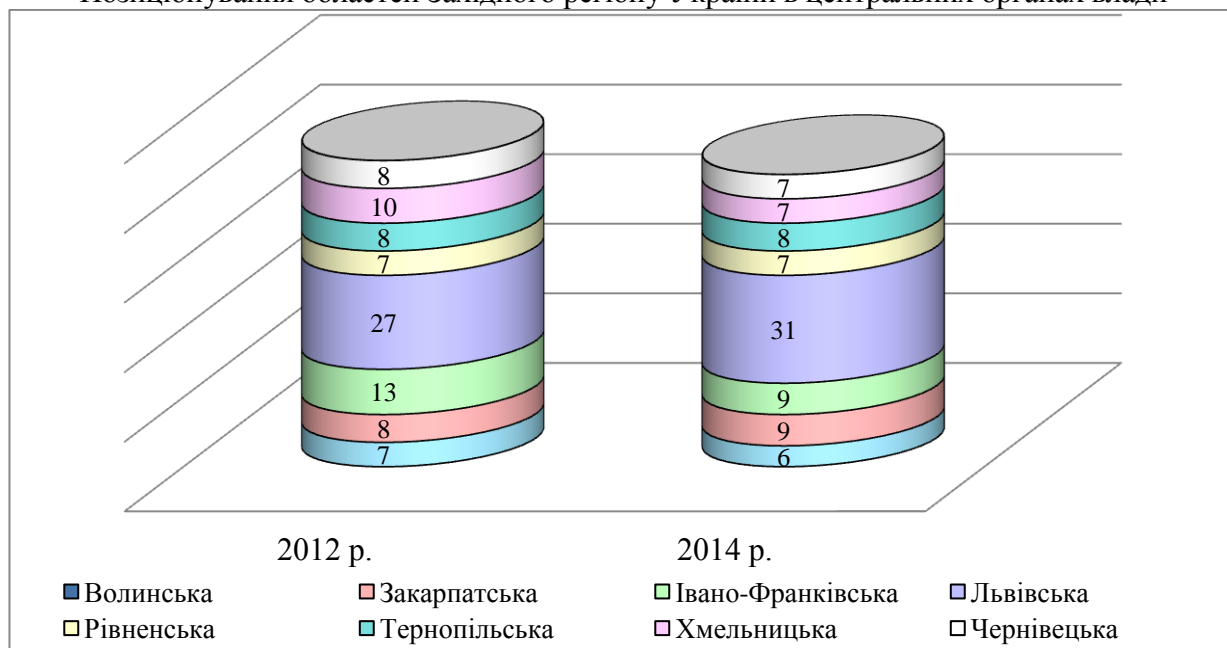

Рис. Ф. 5. 1. Представництво АТУ ЗРУ в центральних державних органах за кількістю народних депутатів, 2012 р. і 2014 р., одиниць

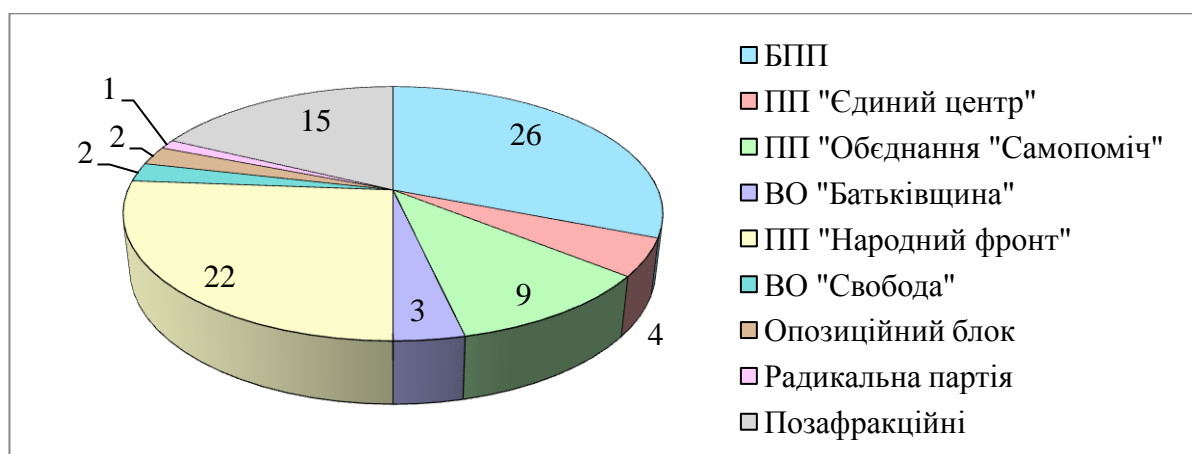

Рис. Ф. 5. 2. Представництво ЗРУ в центральних державних органах в розрізі політичних партій, 2014 р., одиниць.

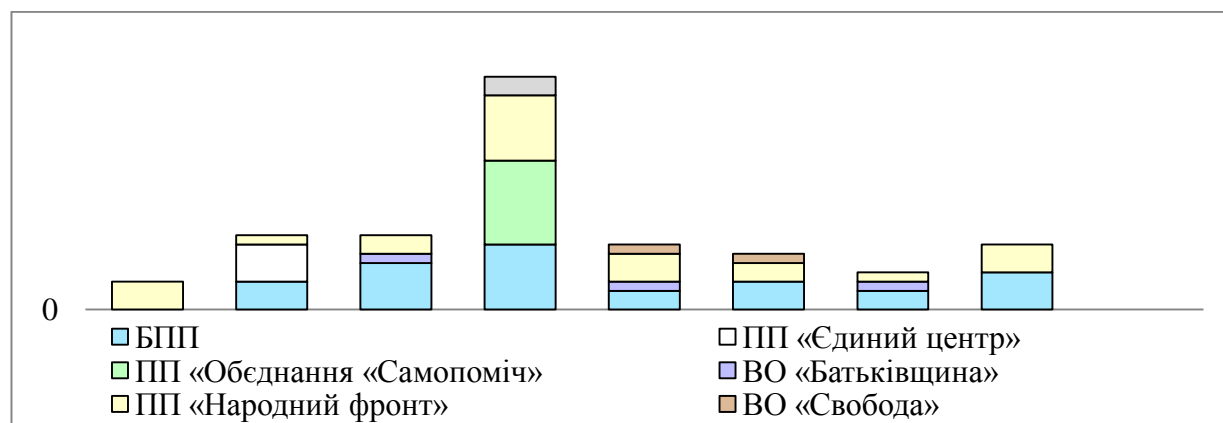

Рис. Ф. 5. 3. Представництво АТО ЗРУ в центральних державних органах в розрізі політичних партій, 2014 р., одиниць.

Додаток X. 1.

Матриця стандартизованих показників факторного аналізу

		se1	se2	se3	se4	se5	se6	se7	se8	se9	se6	SE
1	Волинська	-0,460744	-0,41249	-0,443181	0,001702	1,712529	5,431421	-0,314099	1,334121	-0,168306	5,431421	1,282879
2	Закарпатська	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,252414	-0,240726	-0,161325	-0,314099	0,141782	-0,771074	-0,161325	-0,680402
3	Івано-Франківська	-0,460744	-0,41249	-0,443181	0,299548	-0,598988	-0,408049	-0,314099	0,040535	0,247243	-0,408049	-0,479098
4	Львівська	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,152659	1,34488	0,297286	-0,314099	2,490341	0,25429	0,297286	0,390867
5	Рівненська	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,252414	-0,187706	1,227201	-0,314099	1,15186	-0,40535	1,227201	-0,391039
6	Тернопільська	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,022068	2,597345	-0,272325	-0,314099	1,144459	0,321697	-0,272325	1,423196
7	Хмельницька	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,252414	1,809093	-0,408049	-0,314099	1,537667	-0,771074	-0,408049	-0,438063
8	Чернівецька	-0,460744	-0,41249	-0,443181	5,711393	2,918102	-0,408049	-0,314099	0,439501	-0,771074	-0,408049	1,068898
9	ЗРУ	-0,460744	-0,41249	-0,443181	0,394728	1,10876	0,524037	-0,314099	1,218952	-0,183592	0,524037	0,216061
1	Волинська	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,252414	-0,337421	-0,108589	-0,314099	0,320316	0,635386	-0,108589	-0,221111
2	Закарпатська	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,252414	-0,578516	-0,408049	-0,314099	-0,693488	-0,771074	-0,408049	-0,611562
3	Івано-Франківська	-0,460744	-0,41249	-0,443181	0,115561	-0,74741	0,133995	2,041903	-0,693488	-0,189179	0,133995	-0,055625
4	Львівська	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,252414	0,298735	0,003396	-0,314099	0,898426	-0,218955	0,003396	-0,019137
5	Рівненська	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,252414	-0,560842	-0,408049	-0,314099	2,997209	0,143236	-0,408049	-0,619172
6	Тернопільська	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,252414	-0,561591	-0,408049	2,63554	-0,693488	0,139569	-0,408049	1,082369
7	Хмельницька	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,252414	0,756415	-0,408049	4,460143	0,05023	-0,181493	-0,408049	-0,008996
8	Чернівецька	-0,460744	-0,41249	-0,443181	0,599558	0,168968	-0,408049	-0,314099	0,439501	-0,321987	-0,408049	-0,33177
9	ЗРУ	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,132573	-0,128687	-0,210334	0,913577	0,358354	-0,126739	-0,210334	-0,083413
1	Волинська	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,252414	-0,74741	-0,408049	-0,314099	-0,693488	-0,771074	-0,408049	-1,265549
2	Закарпатська	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,252414	-0,74741	-0,408049	-0,314099	-0,693488	-0,771074	-0,408049	-1,014482
3	Івано-Франківська	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,252414	-0,74741	-0,408049	-0,314099	-0,693488	-0,771074	-0,408049	-1,265549
4	Львівська	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,252414	-0,74741	-0,408049	-0,314099	-0,693488	-0,771074	-0,408049	-1,235129
5	Рівненська	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,252414	-0,74741	-0,408049	-0,314099	-0,693488	-0,771074	-0,408049	-1,166279
6	Тернопільська	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,252414	-0,74741	-0,408049	-0,314099	-0,693488	-0,771074	-0,408049	-1,265549
7	Хмельницька	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,252414	-0,74741	-0,408049	-0,314099	-0,693488	-0,771074	-0,408049	-1,227523
8	Чернівецька	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,252414	-0,74741	-0,408049	-0,314099	-0,693488	-0,771074	-0,408049	-1,265549
9	ЗРУ	-0,460744	-0,41249	-0,443181	-0,252414	-0,74741	-0,408049	-0,314099	-0,693488	-0,771074	-0,408049	-1,172303
1	Волинська	1,383354	0,837663	1,214605	-0,252414	-0,542086	0,191831	-0,314099	-0,693488	-0,16734	0,191831	-0,303126
2	Закарпатська	-0,460744	1,1195	4,297045	-0,252414	-0,74741	-0,04049	-0,314099	-0,693488	1,03743	-0,04049	1,60602
3	Івано-Франківська	0,879851	0,950735	1,967131	-0,252414	-0,598147	-0,190004	-0,314099	-0,693488	3,764166	-0,190004	1,989335
4	Львівська	2,698856	0,823253	0,212294	-0,252414	0,064418	0,599993	-0,314099	-0,693488	1,059041	0,599993	1,580172
5	Рівненська	2,860912	2,402282	1,049855	-0,252414	-0,74741	-0,272984	-0,314099	-0,693488	-0,22734	-0,272984	0,543372
6	Тернопільська	2,890896	4,415816	1,063333	-0,252414	0,185525	0,13709	-0,314099	-0,693488	0,691971	0,13709	1,358247
7	Хмельницька	0,449573	-0,181069	-0,443181	-0,252414	-0,291311	-0,185957	-0,314099	-0,693488	-0,02601	-0,185957	0,562508
8	Чернівецька	0,224148	-0,41249	1,403917	-0,252414	0,853978	-0,240954	-0,314099	-0,693488	2,816534	-0,240954	0,879099
9	ЗРУ	1,513249	1,181553	1,200894	-0,252414	-0,223802	0,073551	-0,314099	-0,693488	1,129692	0,073551	1,137404

Продовження додатку X. 1.

		zgp1	zgp2	zgp3	zgp4	zgp5	ZGP	id1	id2	id3	id4	id5
1	Волинська	-0,470333	0,392688	0,654861	-0,376008	-0,574072	-0,379734	2,461499	1,355856	-0,202139	0,409134	-0,286175
2	Закарпатська	-0,470333	-0,510747	-0,627119	-0,376008	-0,586158	-0,565226	-0,799694	-0,141901	-0,202139	0,985251	-0,557874
3	Івано-Франківська	-0,470333	-0,25162	0,301071	-0,376008	-0,593012	-0,564133	0,144785	1,062833	-0,202139	1,45153	-0,361156
4	Львівська	-0,470333	0,206545	3,650534	5,234024	-0,481051	1,55608	-0,031567	0,70042	-0,202139	1,614523	-0,291229
5	Рівненська	-0,470333	-0,663876	-0,627119	-0,376008	-0,580241	-0,618547	-0,799694	-0,878131	-0,202139	0,32919	-0,434236
6	Тернопільська	-0,470333	0,652514	-0,627119	-0,376008	-0,020584	0,095686	0,973991	3,576914	-0,202139	4,356755	-0,434732
7	Хмельницька	-0,470333	-0,243679	-0,156894	-0,103704	-0,592356	-0,496483	-0,321217	-0,550365	-0,202139	-0,480218	-0,557874
8	Чернівецька	-0,470333	-0,388828	-0,627119	-0,376008	-0,566003	-0,671041	-0,799694	0,61984	-0,202139	1,507593	-0,557874
9	ЗРУ	-0,470333	-0,069636	0,70296	1,006921	-0,50029	0,025248	0,061574	0,68112	-0,202139	1,281338	-0,416927
1	Волинська	-0,470333	-0,437636	1,93684	-0,376008	-0,436808	-0,335911	3,113737	0,015463	-0,202139	-0,480218	-0,557874
2	Закарпатська	-0,470333	-0,852798	-0,627119	-0,376008	-0,642703	-0,817967	-0,799694	-0,878131	-0,202139	-0,480218	-0,557874
3	Івано-Франківська	-0,470333	-0,401914	-0,627119	-0,376008	-0,443938	-0,500674	-0,327455	-0,878131	-0,202139	-0,480218	-0,557874
4	Львівська	-0,470333	-0,526846	-0,375492	-0,376008	-0,157747	-0,319073	0,224476	0,349631	-0,202139	-0,131095	-0,451216
5	Рівненська	-0,470333	0,469654	0,539625	-0,376008	-0,642703	-0,419127	2,168353	-0,471496	-0,202139	-0,480218	-0,557874
6	Тернопільська	-0,470333	-0,47647	-0,627119	-0,376008	-0,642703	-0,539899	0,382763	0,741885	-0,202139	-0,480218	-0,557874
7	Хмельницька	-0,470333	-0,700518	-0,156894	-0,376008	-0,592356	-0,496483	0,15726	-0,550365	-0,202139	-0,480218	-0,557874
8	Чернівецька	-0,470333	-0,156844	-0,627119	-0,376008	-0,642703	-0,524116	0,65814	-0,878131	-0,202139	0,513688	-0,557874
9	ЗРУ	-0,470333	-0,422059	-0,143454	-0,376008	-0,474396	-0,474894	0,553726	-0,246003	-0,202139	-0,312451	-0,532247
1	Волинська	-0,470333	-0,852798	-0,627119	-0,376008	-0,642703	-0,774073	1,160157	1,359438	-0,202139	-0,480218	1,619199
2	Закарпатська	-0,470333	-0,852798	-0,627119	-0,376008	-0,530385	-0,746248	-0,265986	-0,878131	-0,202139	-0,480218	1,665357
3	Івано-Франківська	-0,470333	-0,852798	-0,627119	-0,376008	-0,542758	-0,754149	-0,324778	0,423177	-0,202139	-0,480218	3,003102
4	Львівська	-0,470333	-0,852798	-0,627119	-0,376008	-0,533984	-0,748547	1,008421	1,422121	5,671713	-0,480218	2,723898
5	Рівненська	-0,470333	-0,852798	-0,627119	-0,376008	-0,518883	-0,738904	-0,799694	0,734022	-0,202139	-0,480218	0,667569
6	Тернопільська	-0,470333	-0,852798	-0,627119	-0,376008	-0,517765	-0,738191	0,387648	0,748575	-0,202139	-0,480218	1,420533
7	Хмельницька	-0,470333	-0,852798	-0,627119	-0,376008	-0,591803	-0,785466	-0,315965	-0,215402	-0,202139	-0,480218	0,348891
8	Чернівецька	-0,470333	-0,852798	-0,627119	-0,376008	-0,642703	-0,817967	-0,799694	0,119102	-0,202139	-0,480218	0,654965
9	ЗРУ	-0,470333	-0,852798	-0,627119	-0,376008	-0,558299	-0,759926	0,125849	0,558975	1,20101	-0,480218	1,704003
1	Волинська	2,798542	3,513392	1,940951	0,181673	2,175708	2,38626	-0,799694	-0,878131	-0,202139	-0,480218	-0,557874
2	Закарпатська	0,864939	1,185494	0,421888	0,838936	1,828309	1,620467	-0,799694	-0,878131	-0,202139	-0,480218	-0,557874
3	Івано-Франківська	3,094202	1,112101	0,773053	-0,240869	1,50613	1,288031	-0,799694	-0,878131	-0,202139	-0,480218	-0,557874
4	Львівська	0,822145	1,284585	1,911351	0,211997	0,933725	1,143154	-0,799694	-0,878131	-0,202139	-0,480218	-0,557874
5	Рівненська	0,265666	1,581461	-0,627119	0,628507	1,276506	1,198127	-0,799694	-0,878131	-0,202139	-0,480218	-0,557874
6	Тернопільська	1,757602	1,792376	-0,043689	1,313296	2,730614	2,492744	-0,799694	-0,878131	-0,202139	-0,480218	-0,557874
7	Хмельницька	-0,470333	-0,236993	-0,627119	-0,376008	0,222601	-0,10294	-0,799694	-0,878131	-0,202139	-0,480218	-0,557874
8	Чернівецька	2,261283	0,537138	-0,627119	0,038235	2,114591	1,529512	-0,799694	-0,878131	-0,202139	-0,480218	-0,557874
9	ЗРУ	1,304957	1,287693	0,585659	0,291185	1,460925	1,35441	-0,799694	-0,878131	-0,202139	-0,480218	-0,557874

Продовження додатку Х. 1.

		id6	id7 – II	id8	Id	pol1	pol2	pol3	pol4	pol5	pol6	pol7
1	Волинська	-0,430944	-0,562146	-0,265821	-0,201011	0,114901	2,036552	-0,715317	-0,553027	-0,746952	-0,282651	-0,187437
2	Закарпатська	-1,468516	-0,562146	-0,265821	-1,019604	-0,793551	0,535219	-0,715317	-0,553027	-0,746952	-0,282651	-0,187437
3	Івано-Франківська	0,409563	1,097244	-0,265821	0,030358	-0,615024	1,331979	-0,153517	-0,553027	-0,746952	-0,282651	-0,187437
4	Львівська	0,771682	3,336559	-0,265821	0,937397	-0,130946	3,241849	0,503087	-0,553027	-0,746952	-0,282651	-0,187437
5	Рівненська	-1,468516	-0,562146	-0,265821	-1,484054	-0,248258	0,645273	-0,715317	-0,553027	-0,746952	-0,282651	-0,187437
6	Тернопільська	-0,057739	-0,562146	-0,265821	0,986048	-0,510663	1,219176	-0,363639	-0,553027	-0,746952	-0,282651	-0,187437
7	Хмельницька	-1,468516	-0,562146	-0,265821	-1,518422	-1,029208	0,888167	-0,715317	-0,553027	-0,746952	-0,282651	-0,187437
8	Чернівецька	-0,888741	-0,562146	-0,265821	-0,899694	-0,709555	2,336695	0,151839	-0,553027	-0,746952	-0,282651	-0,187437
9	ЗРУ	-0,392015	0,590763	-0,265821	-0,228861	-0,462668	1,710933	-0,239606	-0,553027	-0,746952	-0,282651	-0,187437
1	Волинська	-1,468516	-0,562146	-0,265821	-0,493059	0,114901	-0,516513	-0,327349	1,202959	-0,746952	-0,282651	-0,187437
2	Закарпатська	0,668616	-0,562146	2,485426	-0,859192	-0,793551	-0,516513	-0,395671	-0,553027	-0,746952	-0,282651	-0,187437
3	Івано-Франківська	-0,717284	2,480068	-0,265821	-0,463028	1,662986	-0,516513	0,127382	1,354048	-0,746952	-0,282651	-0,187437
4	Львівська	2,604572	-0,262245	4,977688	0,593458	-0,243229	-0,516513	0,655387	0,480966	-0,746952	-0,282651	-0,187437
5	Рівненська	-0,996363	-0,562146	-0,265821	-0,863863	-0,508575	-0,516513	-0,362223	1,045114	-0,746952	-0,282651	-0,187437
6	Тернопільська	1,353038	1,169106	-0,265821	0,368345	1,563515	-0,516513	-0,363639	1,038704	-0,746952	-0,282651	-0,187437
7	Хмельницька	-0,326785	-0,562146	-0,265821	-1,232763	0,019928	-0,516513	-0,715317	0,735149	-0,746952	-0,282651	-0,187437
8	Чернівецька	-0,888741	-0,562146	-0,265821	-0,899694	-0,389902	-0,516513	1,886151	4,353028	-0,746952	-0,282651	-0,187437
9	ЗРУ	0,390895	0,086366	1,308996	-0,348227	0,157827	-0,516513	0,089732	1,020406	-0,746952	-0,282651	-0,187437
1	Волинська	-0,429283	-0,562146	-0,265821	1,0689	-1,029208	-0,516513	4,33635	-0,553027	0,577381	-0,282651	-0,187437
2	Закарпатська	1,503037	-0,249582	-0,265821	0,967469	-0,561112	-0,516513	0,237072	-0,553027	0,334979	-0,282651	-0,187437
3	Івано-Франківська	-0,71303	1,66291	-0,265821	1,953783	-1,029208	-0,516513	0,132156	-0,553027	2,141284	1,172001	5,784394
4	Львівська	0,996903	0,950588	-0,265821	2,965068	2,368999	-0,516513	0,821127	0,837795	2,394822	5,255543	-0,187437
5	Рівненська	-0,532561	-0,217577	-0,265821	0,534124	-0,771194	-0,516513	1,384507	-0,553027	-0,746952	-0,282651	-0,187437
6	Тернопільська	0,420287	1,871616	-0,265821	1,351411	-0,248178	-0,516513	0,697201	-0,553027	0,456536	-0,282651	-0,187437
7	Хмельницька	-1,083761	-0,562146	-0,265821	-0,506075	-0,604947	-0,516513	0,147885	0,749289	0,233662	1,198994	-0,187437
8	Чернівецька	2,005208	-0,562146	-0,265821	-0,466213	0,885993	-0,516513	0,150611	0,426792	-0,746952	-0,282651	-0,187437
9	ЗРУ	0,298296	0,413529	-0,265821	1,267344	0,161375	-0,516513	0,899591	0,02839	0,87914	1,418296	0,588457
1	Волинська	0,090336	-0,562146	-0,265821	-0,783702	-0,456237	-0,516513	-0,715317	-0,553027	1,23955	-0,282651	-0,187437
2	Закарпатська	1,07853	-0,562146	-0,265821	-0,147745	0,375079	-0,516513	-0,715317	-0,553027	1,957876	-0,282651	-0,187437
3	Івано-Франківська	0,042461	-0,562146	-0,265821	-0,030942	-0,196147	-0,516513	-0,715317	-0,553027	0,697166	-0,282651	-0,187437
4	Львівська	-0,030354	-0,562146	-0,265821	0,420592	-0,009744	-0,516513	-0,715317	-0,553027	0,038494	-0,282651	-0,187437
5	Рівненська	-1,000541	-0,562146	-0,265821	-0,958731	-0,513179	-0,516513	-0,715317	-0,553027	-0,150594	-0,282651	-0,187437
6	Тернопільська	0,420287	-0,562146	-0,265821	0,819765	0,793193	-0,516513	-0,715317	-0,553027	0,456536	-0,282651	-0,187437
7	Хмельницька	0,840008	-0,562146	-0,265821	-0,72267	-0,392817	-0,516513	-0,715317	-0,553027	0,723969	-0,282651	-0,187437
8	Чернівецька	0,268346	-0,562146	-0,265821	-0,031655	3,758794	-0,516513	-0,715317	-0,553027	2,204175	-0,282651	-0,187437
9	ЗРУ	0,200139	-0,562146	-0,265821	-0,104859	0,269608	-0,516513	-0,715317	-0,553027	0,754055	-0,282651	-0,187437

Продовження додатку Х. 1.

		pol8	pol9	Pol	EU	ALL	u1	u10	u100	u500	u1000	u5000
1	Волинська	-0,376769	-0,556744	-0,607126	-0,546392	-0,077406	-0,274628	0,048104	-0,539816	-0,197308	0,70149	-0,959033
2	Закарпатська	-0,39777	-0,556744	-1,292935	-0,546392	-1,036157	-0,446491	-1,162841	-1,072234	-0,856235	-0,460262	-0,959033
3	Івано-Франківська	0,367416	-0,556744	-0,151502	-0,546392	-0,561547	-0,461085	-0,771907	-0,809512	0,780175	0,259493	0,284129
4	Львівська	0,34664	-0,556744	0,350104	-0,546392	0,607625	4,423832	0,761034	0,229517	1,243904	0,357336	1,602271
5	Рівненська	-0,333221	-0,556744	-0,952832	-0,546392	-0,944589	-0,433893	-1,401747	-0,560294	-1,401199	-0,414236	-0,6465
6	Тернопільська	-0,009574	-0,556744	-0,06561	-0,546392	0,402293	-0,301966	0,438178	-0,24378	0,137386	0,551676	1,842484
7	Хмельницька	-0,321055	-0,556744	-0,89553	-0,546392	-0,913762	-0,566887	-1,401747	-1,362845	-1,55574	-0,900115	-0,959033
8	Чернівецька	-0,429387	-0,556744	-0,885616	-0,546392	-0,396079	3,189218	-1,401747	-0,837253	-0,606908	-0,900115	0,959828
9	ЗРУ	-0,062971	-0,556744	-0,436356	-0,546392	-0,260027	1,045717	-0,444497	-0,553295	-0,098293	-0,04409	0,304162
1	Волинська	-0,496024	-0,556744	-0,664852	-0,546392	-0,600245	-0,420758	0,338074	-0,245877	-0,876524	-0,366247	-0,959033
2	Закарпатська	-0,496024	-0,556744	-1,292935	-0,546392	-1,069293	-0,566887	-1,162841	-1,023799	-0,996136	-0,900115	-0,959033
3	Івано-Франківська	-0,496024	-0,556744	-0,653041	-0,546392	-0,590667	-0,355283	-0,981853	-0,724384	-0,080425	-0,900115	-0,710401
4	Львівська	-0,496024	-0,556744	-0,714949	-0,546392	-0,392291	-0,337429	-0,604933	-0,439736	-0,222576	0,147761	-0,1502
5	Рівненська	-0,496024	-0,556744	-1,057905	-0,546392	-0,895784	-0,433893	-1,137842	-0,881314	-1,401199	-0,900115	-0,959033
6	Тернопільська	-0,496024	-0,556744	-0,588868	-0,546392	-0,108097	-0,566887	0,438178	-0,24378	1,21483	-0,900115	-0,959033
7	Хмельницька	-0,496024	-0,556744	-0,853183	-0,546392	-0,726904	-0,459688	-0,338148	-0,629699	-0,434639	-0,116832	0,300549
8	Чернівецька	-0,496024	-0,556744	-0,369521	-0,546392	-0,680741	-0,07696	-1,077687	-0,837253	-0,037608	-0,303484	-0,959033
9	ЗРУ	-0,496024	-0,556744	-0,77937	-0,546392	-0,605227	-0,401492	-0,581247	-0,608744	-0,338531	-0,446925	-0,570358
1	Волинська	0,877607	-0,556744	1,475805	-0,546392	-0,276628	0,164933	1,212169	0,168088	-0,705359	-0,36539	-0,959033
2	Закарпатська	1,211678	-0,556744	0,972728	-0,546392	-0,479484	-0,208166	0,970995	-0,400757	-0,722066	-0,900115	-0,678037
3	Івано-Франківська	1,284057	-0,556744	1,327422	-0,546392	-0,175847	-0,354085	0,287343	-0,378326	-0,442985	-0,511388	0,041132
4	Львівська	1,393089	-0,556744	2,035532	-0,546392	0,073585	0,069692	1,813637	0,662634	1,47035	1,21413	0,128929
5	Рівненська	-0,334661	-0,556744	-0,749656	-0,546392	-0,93692	-0,43507	-0,878604	-0,408302	-0,636698	-0,900115	-0,649265
6	Тернопільська	0,155254	-0,556744	-0,217185	-0,546392	-0,688289	-0,034856	0,181846	0,135403	-0,319291	-0,900115	-0,021337
7	Хмельницька	4,810659	-0,556744	-0,417629	-0,546392	-1,017302	-0,566887	-1,401747	-1,362845	-1,55574	-0,900115	-0,959033
8	Чернівецька	0,03632	-0,556744	0,015356	-0,546392	-0,891277	-0,40381	0,216256	0,211697	-0,039759	-0,304331	-0,959033
9	ЗРУ	0,711122	-0,556744	0,757397	-0,546392	-0,472089	-0,193636	0,463609	-0,105962	-0,158194	-0,243553	-0,406764
1	Волинська	-0,496024	1,784956	0,261625	2,402956	1,468965	0,311296	0,921734	1,522374	2,015861	3,912405	1,44863
2	Закарпатська	-0,496024	1,878084	1,019964	1,892859	1,922917	-0,088592	0,970995	2,533609	1,501067	-0,026417	2,412915
3	Івано-Франківська	-0,496024	1,919379	0,318661	1,650621	1,708108	-0,034879	0,920751	0,99144	1,411607	0,654789	-0,20891
4	Львівська	-0,496024	1,715882	-0,662028	1,066052	1,151344	0,069692	0,665285	1,407637	0,663393	1,21413	1,216888
5	Рівненська	-0,496024	2,319131	3,103667	1,880289	1,820321	-0,43507	0,429248	1,606844	-0,483525	-0,418535	1,209349
6	Тернопільська	-0,496024	1,764723	0,308234	2,365441	2,252471	0,23116	2,557231	1,901195	0,762603	2,01546	1,854052
7	Хмельницька	-0,496024	1,098368	0,438606	0,585981	0,364717	-0,350135	-0,541528	0,032342	-0,170466	0,683647	-0,194988
8	Чернівецька	-0,496024	0,866403	1,368185	1,36038	1,562322	-0,240732	0,863456	1,983056	2,234212	0,291457	0,190653
9	ЗРУ	-0,496024	1,68516	0,555343	1,548018	1,461985	-0,055395	0,792788	0,883972	0,902014	1,019069	0,99015

Продовження додатку Х. 1.

		u10000	u25000	ub	vu1	vu2	vu3	vu4	vu5	vu6	vu7	vu8
1	Волинська	-0,558312	-0,33282	-0,202139	-0,438675	-0,390963	-0,368168	-0,413275	-0,216428	0,214002	-0,729595	1,530351
2	Закарпатська	-0,558312	-0,33282	-0,202139	-0,438675	-0,390963	-0,482173	-0,413275	-0,216428	-1,000939	-0,349943	0,48418
3	Івано-Франківська	-0,558312	-0,33282	-0,202139	-0,438675	-0,390963	-0,429646	-0,413275	-0,216428	-0,282363	-0,410715	2,612822
4	Львівська	2,414447	-0,33282	-0,202139	-0,438675	-0,390963	-0,126075	-0,413275	0,806912	0,188808	-0,325765	3,156698
5	Рівненська	0,590363	-0,33282	-0,202139	-0,438675	-0,390963	-0,279064	-0,413275	-0,216428	-1,140428	-0,740535	0,152417
6	Тернопільська	-0,558312	-0,33282	-0,202139	-0,438675	-0,390963	-0,575429	-0,413275	5,691065	0,701178	2,127322	2,09816
7	Хмельницька	-0,558312	-0,33282	-0,202139	-0,438675	-0,390963	-0,540635	-0,413275	-0,216428	-1,140428	-0,762018	0,901942
8	Чернівецька	-0,558312	5,125531	-0,202139	-0,438675	-0,390963	2,782752	-0,413275	-0,216428	-0,005183	-0,443265	0,834851
9	ЗРУ	0,274994	0,127854	-0,202139	-0,438675	-0,390963	-0,099636	-0,413275	0,644142	-0,278117	-0,254388	1,719145
1	Волинська	-0,558312	-0,33282	-0,202139	-0,438675	0,191056	-0,206323	-0,413275	-0,216428	0,214002	0,244032	-0,499651
2	Закарпатська	-0,558312	-0,33282	-0,202139	-0,438675	-0,390963	-1,015546	-0,413275	-0,216428	-0,164006	-0,349943	-0,499651
3	Івано-Франківська	-0,558312	-0,33282	-0,202139	-0,438675	1,294631	-0,546826	-0,413275	-0,216428	-0,282363	-0,058248	-0,499651
4	Львівська	0,432608	0,146511	-0,202139	-0,438675	1,436855	-0,507277	-0,413275	-0,216428	-0,143501	-0,277989	-0,499651
5	Рівненська	-0,558312	-0,33282	-0,202139	-0,438675	0,138739	-0,573657	-0,413275	-0,216428	-0,524087	-0,519008	-0,499651
6	Тернопільська	-0,558312	-0,33282	-0,202139	-0,438675	4,884811	0,598216	-0,413275	-0,216428	1,468514	0,362213	-0,499651
7	Хмельницька	-0,558312	-0,33282	-0,202139	-0,438675	0,889931	-0,540635	-0,413275	-0,216428	-0,892029	-0,494176	-0,499651
8	Чернівецька	-0,558312	-0,33282	-0,202139	-0,438675	0,909922	-0,292061	-0,413275	-0,216428	-0,572806	-0,035232	-0,499651
9	ЗРУ	-0,320224	-0,217652	-0,202139	-0,438675	1,201022	-0,420204	-0,413275	-0,216428	-0,134398	-0,174034	-0,499651
1	Волинська	-0,558312	-0,33282	-0,202139	-0,438675	-0,390963	-0,529234	1,653606	-0,216428	-0,631703	-0,851299	-0,499651
2	Закарпатська	-0,558312	-0,33282	-0,202139	-0,438675	-0,390963	-1,015546	-0,413275	-0,216428	-0,724819	-0,851299	-0,499651
3	Івано-Франківська	-0,558312	-0,33282	-0,202139	-0,438675	-0,390963	-0,426326	1,84055	-0,216428	-0,770603	-0,851299	-0,499651
4	Львівська	-0,058478	-0,33282	-0,202139	-0,438675	-0,390963	-1,015546	4,490069	-0,216428	-0,402897	-0,851299	-0,499651
5	Рівненська	-0,558312	-0,33282	-0,202139	-0,438675	-0,390963	-1,015546	0,052091	-0,216428	-1,140428	-0,851299	-0,499651
6	Тернопільська	-0,558312	-0,33282	-0,202139	-0,438675	-0,390963	-1,015546	0,525862	-0,216428	-1,140428	-0,851299	-0,499651
7	Хмельницька	-0,558312	-0,33282	-0,202139	-0,438675	-0,390963	-0,895515	0,351943	-0,216428	-1,014865	-0,851299	-0,499651
8	Чернівецька	-0,558312	-0,33282	-0,202139	-0,438675	-0,390963	-0,654316	1,313902	-0,216428	-0,951489	-0,851299	-0,499651
9	ЗРУ	-0,438911	-0,33282	-0,202139	-0,438675	-0,390963	-0,847127	1,343685	-0,216428	-0,788067	-0,851299	-0,499651
1	Волинська	0,705841	-0,33282	-0,202139	0,316341	-0,390963	1,25391	-0,413275	-0,216428	1,4032	0,733382	-0,499651
2	Закарпатська	-0,558312	-0,33282	-0,202139	1,411785	-0,390963	0,441215	-0,413275	-0,216428	1,630302	2,036707	-0,499651
3	Івано-Франківська	3,117661	-0,33282	-0,202139	1,207938	-0,390963	2,40193	-0,413275	-0,216428	1,818179	2,959188	-0,499651
4	Львівська	2,440681	1,117867	5,671713	0,904694	-0,390963	1,291849	-0,413275	-0,216428	1,206264	1,558574	-0,499651
5	Рівненська	1,718722	0,768629	-0,202139	0,241307	-0,390963	1,320353	-0,413275	-0,216428	1,150406	0,685675	-0,499651
6	Тернопільська	-0,558312	1,889974	-0,202139	4,707222	-0,390963	1,636061	-0,413275	-0,216428	2,712096	1,142649	-0,499651
7	Хмельницька	-0,558312	-0,33282	-0,202139	0,958967	-0,390963	0,304795	-0,413275	-0,216428	-0,387051	-0,580517	-0,499651
8	Чернівецька	0,850191	-0,33282	-0,202139	0,823176	-0,390963	1,151835	-0,413275	-0,216428	0,560026	1,050158	-0,499651
9	ЗРУ	1,113277	0,360252	1,20101	1,272804	-0,390963	1,235139	-0,413275	-0,216428	1,246022	1,267158	-0,499651

Продовження додатку Х. 1.

		vu9	vu10	vu11	vu12	vu13	vu14	vu15	vu16	vp1	vp2	vp3
1	Волинська	-0,475125	-0,574662	0,852569	-0,079822	0,208848	-0,079089	5,032687	0,262737	-0,303143	-0,464112	-0,460507
2	Закарпатська	-0,475125	-0,574662	-0,381511	-0,225095	-0,718248	-0,676122	-0,317711	1,437013	-0,303143	-0,464112	-0,460507
3	Івано-Франківська	-0,344512	-0,043189	0,214162	0,289793	0,520652	-0,069339	-0,332902	-0,068839	-0,303143	-0,464112	-0,460507
4	Львівська	5,119417	-0,286504	3,332606	1,20017	2,020523	0,216285	0,333196	0,853539	-0,303143	-0,464112	-0,460507
5	Рівненська	-0,475125	0,761472	0,367255	-0,341669	-0,161765	-0,533684	1,218141	-0,720052	-0,303143	-0,464112	-0,460507
6	Тернопільська	0,015446	4,083048	4,093068	1,899371	1,951785	-0,405136	-0,305153	0,803809	-0,303143	-0,464112	-0,460507
7	Хмельницька	-0,475125	-0,574662	-0,079741	1,364604	-0,316341	-0,689033	-0,443029	2,058011	-0,303143	-0,464112	-0,460507
8	Чернівецька	-0,273519	-0,574662	0,53793	3,013367	-0,632528	-0,79391	-0,443029	-0,133108	-0,303143	-0,464112	-0,460507
9	ЗРУ	0,954147	0,186929	1,364465	0,884817	0,583036	-0,294988	0,475139	0,647788	-0,303143	-0,464112	-0,460507
1	Волинська	-0,475125	-0,574662	-0,381511	0,12641	-0,374947	-0,222053	-0,443029	1,70452	-0,303143	-0,464112	-0,460507
2	Закарпатська	-0,475125	-0,574662	-0,381511	-0,734838	-0,718248	-0,676122	-0,443029	-0,344808	-0,303143	-0,464112	-0,460507
3	Івано-Франківська	-0,475125	-0,574662	-0,381511	-0,158161	-0,113374	-0,069339	-0,443029	-0,242821	-0,303143	-0,464112	-0,460507
4	Львівська	-0,475125	0,001655	-0,381511	0,63346	0,301716	-0,120447	-0,443029	1,702517	-0,303143	-0,464112	-0,460507
5	Рівненська	-0,475125	0,093405	-0,381511	-0,341669	-0,958742	-0,533684	-0,443029	0,154736	-0,303143	-0,464112	-0,460507
6	Тернопільська	-0,475125	0,756112	-0,381511	-0,530869	0,099632	-0,016362	-0,443029	2,764187	-0,303143	-0,464112	-0,460507
7	Хмельницька	-0,475125	-0,036169	-0,381511	2,121057	-0,744608	-0,164646	-0,443029	-0,057349	-0,303143	-0,464112	-0,460507
8	Чернівецька	-0,475125	-0,574662	-0,381511	-0,443797	-0,958742	-0,314596	-0,443029	1,209626	-0,303143	-0,464112	-0,460507
9	ЗРУ	-0,475125	-0,159249	-0,381511	0,204003	-0,325512	-0,241051	-0,443029	0,897101	-0,303143	-0,464112	-0,460507
1	Волинська	-0,294437	-0,574662	-0,381511	-0,904753	-0,958742	-0,79391	-0,443029	-0,457385	-0,303143	-0,464112	-0,460507
2	Закарпатська	0,853406	-0,574662	-0,381511	-0,904753	-0,958742	-0,79391	-0,443029	-0,545492	-0,303143	-0,464112	-0,460507
3	Івано-Франківська	0,312995	-0,574662	-0,381511	-0,904753	-0,746202	-0,79391	-0,443029	-0,238878	-0,303143	-0,464112	-0,460507
4	Львівська	0,096411	-0,574662	-0,381511	-0,904753	-0,380751	-0,79391	-0,443029	-0,367769	-0,303143	-0,464112	-0,460507
5	Рівненська	-0,475125	-0,574662	-0,381511	-0,904753	-0,958742	-0,79391	-0,443029	-0,721987	-0,303143	-0,464112	-0,460507
6	Тернопільська	-0,310926	-0,574662	-0,381511	-0,904753	-0,427369	-0,79391	-0,443029	-0,501309	-0,303143	-0,464112	-0,460507
7	Хмельницька	0,06004	-0,574662	-0,381511	-0,904753	-0,958742	-0,79391	-0,443029	-0,760534	-0,303143	-0,464112	-0,460507
8	Чернівецька	-0,475125	-0,574662	-0,381511	-0,904753	-0,307239	-0,79391	-0,443029	-0,402415	-0,303143	-0,464112	-0,460507
9	ЗРУ	0,019788	-0,574662	-0,381511	-0,904753	-0,682601	-0,79391	-0,443029	-0,484097	-0,303143	-0,464112	-0,460507
1	Волинська	1,512435	-0,574662	-0,381511	-0,285063	1,087815	1,210797	1,68983	-0,938749	-0,303143	3,001891	1,399485
2	Закарпатська	0,115333	0,02599	-0,381511	-0,39849	0,474365	3,300515	0,054818	-0,938749	-0,303143	0,668524	2,578571
3	Івано-Франківська	0,181642	-0,574662	-0,381511	-0,754588	0,529034	1,079829	-0,000024	-0,938749	0,614337	0,543751	0,891644
4	Львівська	-0,046473	2,913753	-0,381511	0,23867	1,237626	0,734756	0,701465	-0,938749	0,694876	2,276731	2,481171
5	Рівненська	-0,475125	0,749656	-0,381511	-0,904753	-0,695433	1,011564	0,105797	-0,938749	0,833491	0,160194	-0,460507
6	Тернопільська	0,510069	0,093471	-0,381511	-0,341611	3,292234	1,41824	0,249195	-0,938749	5,431338	3,315551	2,920017
7	Хмельницька	-0,475125	-0,030258	-0,381511	0,165904	-0,958742	0,054317	-0,104609	-0,938749	0,631362	0,049173	-0,460507
8	Чернівецька	-0,475125	1,063708	-0,381511	1,626909	0,995765	2,716079	-0,273285	-0,938749	-0,303143	1,080607	1,611873
9	ЗРУ	0,070986	0,744746	-0,381511	-0,085334	0,753326	1,302413	0,333989	-0,938749	0,888883	1,434603	1,47194

Продовження додатку Х. 1.

		vp4	vp5	vp6	vp7	vp8	vp9	vp10	vp11	vp12	vp13	vp14
1	Волинська	-0,519938	-0,267873	-1,181839	-1,067072	-0,562566	-0,896688	-0,967301	-0,77727	-0,77988	-0,237021	-0,678301
2	Закарпатська	-0,519938	-0,267873	-1,181839	-1,067072	-0,562566	-0,896688	-0,967301	-0,77727	-1,275513	-0,237021	-0,678301
3	Івано-Франківська	-0,519938	-0,267873	-1,181839	-0,730691	-0,562566	-0,896688	-0,967301	-0,77727	-0,803541	-0,237021	-0,678301
4	Львівська	-0,519938	-0,267873	0,326294	-0,155162	-0,562566	-0,896688	-0,967301	-0,77727	0,235625	-0,237021	-0,678301
5	Рівненська	-0,519938	-0,267873	-1,181839	-0,644237	-0,562566	-0,896688	-0,967301	-0,77727	-1,463165	-0,237021	-0,678301
6	Тернопільська	-0,519938	-0,267873	-0,311231	0,617483	-0,562566	-0,896688	-0,967301	-0,77727	0,601403	-0,237021	-0,678301
7	Хмельницька	-0,519938	-0,267873	-1,181839	-0,385423	-0,562566	-0,896688	-0,967301	-0,77727	-0,293577	-0,237021	-0,678301
8	Чернівецька	-0,519938	-0,267873	-0,108479	-1,067072	-0,562566	-0,896688	-0,967301	-0,77727	-0,445014	5,681981	-0,678301
9	ЗРУ	-0,519938	-0,267873	-0,638303	-0,497402	-0,562566	-0,896688	-0,967301	-0,77727	-0,432007	0,262531	-0,678301
1	Волинська	-0,519938	-0,267873	1,699506	2,185108	-0,562566	2,002994	0,522667	1,236653	-0,096595	-0,237021	-0,678301
2	Закарпатська	-0,519938	-0,267873	0,005127	-0,301512	-0,562566	-0,896688	-0,967301	-0,77727	-0,524904	-0,237021	-0,678301
3	Івано-Франківська	-0,519938	-0,267873	-0,486447	0,278454	-0,562566	0,602921	0,351207	1,652959	-0,803541	-0,237021	-0,678301
4	Львівська	-0,519938	-0,267873	-0,05074	0,391984	-0,562566	-0,734074	-0,447389	-0,250214	-0,658475	-0,237021	-0,678301
5	Рівненська	-0,519938	-0,267873	-0,744782	-1,067072	-0,562566	-0,896688	-0,967301	-0,77727	-1,463165	-0,237021	-0,678301
6	Тернопільська	-0,519938	-0,267873	1,86529	0,617483	-0,562566	-0,521196	-0,21697	-0,77727	-1,256708	-0,237021	-0,678301
7	Хмельницька	-0,519938	-0,267873	0,931892	-1,067072	-0,562566	-0,896688	-0,845854	-0,77727	-0,293577	-0,237021	-0,678301
8	Чернівецька	-0,519938	-0,267873	-1,181839	-0,547856	-0,562566	-0,896688	0,142787	-0,77727	-0,445014	-0,237021	-0,678301
9	ЗРУ	-0,519938	-0,267873	0,222297	0,072268	-0,562566	-0,349692	-0,342707	-0,144093	-0,689796	-0,237021	-0,678301
1	Волинська	-0,519938	-0,267873	-0,219853	2,19032	0,731953	-0,066881	0,525056	2,584651	-0,550658	-0,237021	2,423044
2	Закарпатська	-0,519938	-0,267873	-0,788886	-1,067072	4,196516	1,137077	-0,425435	0,321353	0,027801	-0,237021	0,588539
3	Івано-Франківська	-0,519938	-0,267873	-0,832172	1,300939	0,378504	1,214659	-0,123497	1,177929	-0,965645	-0,05338	2,327795
4	Львівська	-0,519938	-0,267873	1,861043	1,876791	0,972956	1,399999	1,786326	0,020294	0,701611	0,96154	2,591674
5	Рівненська	-0,519938	-0,267873	0,550926	-1,067072	-0,562566	0,224322	0,078065	-0,77727	-0,641346	-0,237021	0,718262
6	Тернопільська	-0,519938	-0,267873	0,566568	1,047316	0,613828	0,611484	0,087501	-0,166245	-0,011999	-0,237021	0,730869
7	Хмельницька	-0,519938	-0,267873	-1,181839	-0,033375	-0,562566	-0,589469	-0,844521	-0,77727	-0,618576	0,137076	-0,295565
8	Чернівецька	-0,519938	-0,267873	-1,181839	-0,03011	0,158605	-0,896688	-0,043538	-0,77727	0,824428	-0,237021	-0,678301
9	ЗРУ	-0,519938	-0,267873	0,090204	0,690995	0,78238	0,59245	0,316943	0,175332	-0,08418	0,120868	1,27452
1	Волинська	0,815506	-0,267873	1,223132	-0,601729	0,084696	1,177835	1,354143	2,584651	1,502483	-0,237021	0,872371
2	Закарпатська	2,753086	-0,267873	1,568836	0,073427	2,610156	1,137077	1,064697	0,870665	2,823364	-0,237021	0,166259
3	Івано-Франківська	2,392529	0,631277	1,265822	-0,390499	0,378504	2,722766	3,131178	0,200327	1,356118	-0,237021	0,824747
4	Львівська	1,064128	1,688278	1,290504	0,404861	0,461114	1,0719	1,130701	1,349562	1,333005	-0,237021	-0,065178
5	Рівненська	0,68279	-0,267873	0,550926	-0,647979	-0,562566	-0,149347	0,078065	-0,171711	0,796838	-0,237021	-0,678301
6	Тернопільська	1,907227	5,352047	-0,307634	2,315951	0,613828	0,611484	0,840931	-0,166245	1,646476	-0,237021	0,261147
7	Хмельницька	0,468903	-0,267873	-1,181839	-1,067072	-0,083297	0,024969	-0,230618	-0,279399	0,56385	-0,237021	-0,678301
8	Чернівецька	2,455948	-0,267873	0,42592	-0,548593	-0,562566	-0,434406	1,619234	1,470224	0,824428	-0,237021	1,625362
9	ЗРУ	1,498196	0,900339	0,680793	-0,012232	0,476712	0,866764	1,131342	0,746895	1,359446	-0,237021	0,20047

Продовження додатку Х. 1.

		vp15	vp16	vp17	vp18	vp19	vp20	vp21	vp22	vp23	vp24	vp25
1	Волинська	-0,660314	-0,222922	-0,812335	-0,822175	-0,758441	-0,155408	-0,327127	-0,435549	-0,606632	-0,718698	-0,477571
2	Закарпатська	-0,660314	-0,222922	-0,812335	-0,822175	-0,758441	-0,804179	0,525742	-1,352369	-0,606632	-0,718698	-0,477571
3	Івано-Франківська	-0,660314	-0,222922	-0,812335	-0,822175	-0,758441	-0,334451	0,234989	-0,441467	-0,606632	-0,718698	-0,477571
4	Львівська	-0,660314	5,575554	-0,812335	-0,822175	-0,758441	-0,294817	1,095146	0,776719	-0,606632	-0,718698	-0,477571
5	Рівненська	-0,660314	-0,070159	-0,812335	-0,822175	-0,758441	-0,508953	-0,327127	-0,856675	-0,606632	-0,718698	-0,477571
6	Тернопільська	-0,660314	-0,222922	-0,812335	-0,822175	-0,758441	0,960076	5,302888	0,567811	-0,606632	-0,718698	-0,477571
7	Хмельницька	-0,660314	-0,222922	-0,812335	-0,822175	-0,758441	-0,804179	0,242414	-0,971489	-0,606632	-0,718698	-0,477571
8	Чернівецька	-0,660314	0,109545	-0,812335	-0,822175	-0,758441	-0,441658	1,118949	-0,279576	-0,606632	-0,718698	-0,477571
9	ЗРУ	-0,660314	1,518572	-0,812335	-0,822175	-0,758441	-0,253451	0,966559	-0,244992	-0,606632	-0,718698	-0,477571
1	Волинська	-0,660314	-0,222922	2,374308	0,241634	0,702205	2,439676	-0,327127	1,969144	-0,606632	-0,718698	-0,477571
2	Закарпатська	-0,660314	-0,222922	-0,812335	-0,530018	-0,758441	-0,002398	-0,327127	-1,62564	0,163851	-0,718698	0,030907
3	Івано-Франківська	-0,660314	-0,222922	-0,427798	-0,822175	3,471755	-0,804179	-0,327127	-0,20132	1,086091	-0,718698	-0,030728
4	Львівська	-0,660314	-0,222922	-0,395353	0,709056	-0,18505	-0,167476	-0,327127	-0,004511	0,127587	-0,718698	0,49152
5	Рівненська	-0,660314	-0,222922	0,637764	-0,176719	-0,758441	-0,804179	-0,327127	-0,781208	-0,181078	-0,718698	-0,477571
6	Тернопільська	-0,660314	-0,222922	0,15052	0,46356	-0,317102	2,136246	-0,327127	0,116826	0,664909	-0,718698	-0,477571
7	Хмельницька	-0,660314	-0,222922	-0,812335	-0,822175	-0,758441	0,62362	-0,327127	-0,971489	-0,606632	-0,718698	-0,024826
8	Чернівецька	-0,660314	-0,222922	-0,812335	-0,425884	-0,758441	-0,804179	-0,327127	-0,279576	-0,084077	-0,718698	5,040159
9	ЗРУ	-0,660314	-0,222922	-0,111019	-0,08636	0,11409	0,297278	-0,327127	-0,244992	0,099009	-0,718698	0,395589
1	Волинська	0,332973	-0,222922	0,78354	0,953684	0,216882	1,145253	-0,327127	-0,433422	-0,606632	0,91338	-0,477571
2	Закарпатська	-0,254575	-0,222922	1,795202	2,369604	0,436763	2,115611	-0,327127	-1,01591	-0,606632	-0,052025	-0,477571
3	Івано-Франківська	0,422815	-0,222922	2,668101	-0,047583	-0,758441	-0,33179	-0,327127	-1,339638	-0,606632	-0,718698	-0,477571
4	Львівська	2,481577	-0,222922	1,290974	3,390763	0,012825	1,508179	-0,327127	0,799125	-0,606632	0,249263	-0,477571
5	Рівненська	0,234261	-0,222922	0,145848	-0,502302	-0,758441	1,536743	-0,327127	-0,041892	-0,606632	0,751179	-0,477571
6	Тернопільська	-0,660314	-0,222922	-0,328921	0,791629	-0,31528	-0,213665	-0,327127	1,181229	-0,606632	0,764448	-0,477571
7	Хмельницька	-0,29257	-0,222922	-0,812335	-0,296196	-0,758441	1,120447	-0,327127	-0,96281	3,901523	0,187665	-0,477571
8	Чернівецька	-0,660314	-0,222922	0,373074	-0,822175	-0,215092	-0,804179	-0,327127	-0,651827	-0,606632	-0,718698	-0,477571
9	ЗРУ	0,512392	-0,222922	0,343268	1,089951	-0,251781	0,883629	-0,327127	-0,201236	-0,031587	0,167666	-0,477571
1	Волинська	2,319551	-0,222922	-0,280375	1,308853	0,704546	-0,804179	-0,327127	2,390393	-0,606632	0,09734	0,140581
2	Закарпатська	-0,254575	-0,222922	-0,377745	0,918794	1,631967	-0,804179	-0,327127	0,680376	0,541201	2,614664	0,53244
3	Івано-Франківська	1,505945	-0,222922	1,121243	-0,822175	-0,049415	-0,804179	-0,327127	0,47167	0,074292	2,840696	0,421175
4	Львівська	0,910633	-0,222922	0,028988	0,722568	0,39846	-0,804179	-0,327127	1,587249	1,245113	0,249263	0,744482
5	Рівненська	0,234261	-0,222922	-0,333245	0,777192	0,119955	-0,804179	-0,327127	1,454093	0,658738	1,486119	0,635866
6	Тернопільська	2,950278	-0,222922	-0,328921	0,146109	2,343691	-0,804179	-0,327127	0,124586	2,798145	1,876808	0,08417
7	Хмельницька	0,075174	-0,222922	-0,812335	-0,559186	1,047021	-0,804179	-0,327127	-1,147302	-0,606632	0,489786	-0,477571
8	Чернівецька	0,999758	-0,222922	2,151186	-0,822175	1,414956	-0,804179	-0,327127	1,476534	0,436998	0,645139	1,588646
9	ЗРУ	1,028384	-0,222922	0,092052	0,251299	0,853656	-0,804179	-0,327127	0,889138	0,631931	1,092568	0,456582

Продовження додатку Х. 1.

		vp26	vp27	vp28	vp29	vp30	vp31	pa1	pa2	pa3	pa4	Year
1	Волинська	-0,35052	-0,881232	-0,827226	-1,174339	-0,914182	-0,167463	1,440096	2,53569	-0,551109	1,480281	2010
2	Закарпатська	-0,500392	-0,881232	-1,127208	-1,174339	-0,914182	-0,167505	0,16356	1,061363	-0,551109	-0,571486	2010
3	Івано-Франківська	-1,01362	-0,881232	0,204231	3,06893	-0,914182	-0,16646	-0,020638	0,228971	-0,551109	-0,78085	2010
4	Львівська	0,206888	-0,881232	0,780065	-0,517011	-0,914182	-0,165614	-0,235628	0,283241	-0,551109	-0,78085	2010
5	Рівненська	-1,214655	-0,881232	-1,226696	-1,174339	-0,914182	-0,167189	0,705083	0,615876	-0,551109	0,242707	2010
6	Тернопільська	-0,845703	-0,881232	1,802643	-0,41542	-0,914182	-0,166275	1,043432	4,280568	-0,551109	1,159257	2010
7	Хмельницька	-0,929793	-0,881232	-1,06167	1,282413	-0,914182	-0,167351	0,677544	0,514231	-0,551109	0,586995	2010
8	Чернівецька	-1,108574	-0,881232	-1,510549	-1,174339	-0,914182	-0,167347	0,279404	0,769406	-0,551109	-0,320249	2010
9	ЗРУ	-0,59967	-0,881232	-0,196584	-0,068789	-0,914182	-0,166645	0,387591	1,098839	-0,551109	-0,106233	2010
1	Волинська	2,717615	0,95272	-0,475219	1,337363	-0,914182	-0,165689	1,513803	0,621256	-0,545436	-3,325787	2011
2	Закарпатська	-1,005958	-0,881232	-1,272217	-1,174339	1,433161	-0,167413	0,163333	-0,512316	-0,542696	-0,571486	2011
3	Івано-Франківська	-0,643384	1,331824	-0,432928	0,644205	-0,398479	-0,167029	-0,010844	-0,483156	-0,551109	-0,76224	2011
4	Львівська	-0,877095	0,31866	0,503697	-0,517011	-0,075359	-0,166672	-0,205393	-0,285577	-0,549995	-1,078613	2011
5	Рівненська	-0,47003	-0,881232	-1,066513	0,349612	-0,265939	-0,167291	0,719404	-0,407154	-0,55085	0,26597	2011
6	Тернопільська	-0,289474	0,227038	-0,111841	-1,174339	-0,914182	-0,166987	1,05194	-0,487687	-0,55008	1,173214	2011
7	Хмельницька	0,495688	-0,881232	-0,674326	0,054037	2,220902	-0,166939	0,687467	-0,345811	-0,542162	0,605605	2011
8	Чернівецька	0,720136	0,485138	0,259706	-1,174339	-0,914182	-0,167221	0,288659	-0,393578	-0,544769	-0,306292	2011
9	ЗРУ	-0,107713	0,098978	-0,296188	-0,226725	0,093535	5,833332	0,407483	-0,30223	-0,547524	-0,073665	2011
1	Волинська	-0,348389	-0,881232	0,408186	0,50281	0,512635	-0,165124	1,487166	-0,379455	-0,501963	1,545417	2012
2	Закарпатська	-0,090019	0,119215	0,453038	0,19583	1,417131	-0,166036	0,167792	-0,322754	-0,547163	-0,543571	2012
3	Івано-Франківська	-1,531112	-0,881232	-1,066475	-1,174339	-0,914182	-0,167434	0,001194	-0,511048	-0,546359	-0,757588	2012
4	Львівська	1,236085	0,571345	2,544556	0,815049	0,778269	-0,166086	-0,163399	-0,108568	-0,547964	-1,027435	2012
5	Рівненська	-0,480733	-0,329788	-1,230946	-0,419105	-0,271674	-0,167091	0,716917	-0,306221	-0,547527	0,293885	2012
6	Тернопільська	-0,562995	-0,32481	0,535544	-1,174339	-0,265874	-0,166167	1,071909	-0,479069	-0,550334	1,191824	2012
7	Хмельницька	-0,694012	-0,427852	-1,054585	0,68845	0,142317	-0,166599	0,72862	-0,277464	-0,545008	0,63352	2012
8	Чернівецька	0,260206	-0,881232	-0,725162	-0,240006	-0,914182	-0,167347	0,29871	-0,344925	-0,546361	-0,283029	2012
9	ЗРУ	-0,122366	-0,245081	0,290786	0,013717	0,163927	-0,166483	0,425841	-0,312024	-0,543006	-0,050402	2012
1	Волинська	0,573527	2,180256	1,113329	0,50281	-0,914182	-0,166023	-1,532471	-0,638934	2,550464	1,545417	2013
2	Закарпатська	1,500007	2,620331	1,31715	0,880914	1,417131	-0,167138	-1,532019	-0,638934	1,189039	-0,552876	2013
3	Івано-Франківська	0,926291	-0,436112	0,727676	1,873743	1,678941	-0,166045	-1,532471	-0,638934	1,113818	-0,613359	2013
4	Львівська	0,993074	1,297636	0,523209	-0,842773	0,778269	-0,166709	-1,532143	-0,638934	0,848198	-1,03674	2013
5	Рівненська	-0,203968	0,773105	1,468076	0,336136	0,370839	-0,166889	-1,532221	-0,638934	1,782976	0,331105	2013
6	Тернопільська	0,926406	1,900882	1,33654	1,111823	2,327361	-0,164736	-1,532471	-0,638934	2,16727	1,261612	2013
7	Хмельницька	-0,087222	0,478908	-0,662989	0,06752	0,142317	-0,167265	-1,532471	-0,638934	2,251357	1,452366	2013
8	Чернівецька	2,656986	0,483203	0,060502	-0,240006	0,675571	-0,16647	-1,532471	-0,638934	1,320148	-0,301639	2013
9	ЗРУ	0,864488	1,142879	0,690392	0,330536	0,837746	-0,166599	-1,532314	-0,638934	1,537013	0,075216	2013

Закінчення додатку Х. 1.

Примітки: se1 – Житлові права, se2 – Земля; se3 – Недостатнє фінансування; se4 – Соціальні виплати; se5 – «Податковий» Майдан; se6 – Заборгованість по заробітній платі; se7 – Зростання цін; se8 – Освіта; se9 – Комунальні послуги; seб – Заборгованість по заробітній платі; SE – Усі соціально-економічні протести; zgp1 – Свобода спілкування; zgp2 – Громадянські свободи; zgp3 – Корупція; zgp4 – Незаконні дії чиновників; zgp5 – Зловживання органів внутрішніх справ; ZGP – Усі протести щодо захисту громадянських прав; id1 – Антикомунізм; id2 – ОУН-УПА; id3 – Російський націоналізм; id4 – Чорноморський флот; id5 – Російська мова; id6 – Український націоналізм; id7 – II Світова війна; id8 – Радянські свята; Id – Усі ідеологічні протести; pol1 – Проти уряду; pol2 – Проти Д. Табачника; pol3 – Проти В. Януковича; pol4 – За Тимошенко; pol5 – Проти ПП; pol6 – Проти ВО «Свободи»; pol7 – За ВО «Свободу»; pol8 – Вибори; pol9 – За ЄС; Pol – Політичні протести; EU – Євромайдан; ALL – Усі політичні протести; u1 – 1 учасник; u10 – від 1 до 10 учасників; u100 – від 10 до 100 учасників; u500 – від 100 до 500 учасників; u1000 – від 500 до 1 тис. учасників; u5000 – від 1 тис. до 5 тис. учасників; u10000 – від 5 тис. до 10 тис. учасників; u25000 – від 10 тис. до 25 тис. учасників; ub – більше 25 тис. учасників; vu1 – Автовласники; vu2 – Чорнобильці; vu3 – Громадяни; vu4 – Правоохоронці; vu5 – Ліві; vu6 – Місцева влада; vu7 – Жителі околиць; vu8 – Партії; vu9 – Політики; vu10 – Релігійні організації; vu11 – Праві; vu12 – Малі підприємці; vu13 – Державні структури; vu14 – Студенти; vu15 – Робітники; vu16 – Інші; vp1 – Захоплення; vp2 – Конфронтація/протистояння; vp3 – Вартування/чатування; vp4 – Графіті; vp5 – Обшуки/розшуки; vp6 – Обєднання; vp7 – Арешти; vp8 – Підпал; vp9 – Атака; vp10 – Блокування; vp11 – Вривання/взлом; vp12 – Демонстрації/марші; vp13 – Ув'язнення; vp14 – Побиття/бійки; vp15 – Порушення кримінальних справ; vp16 – Голодування; vp17 – Знищення/руйнування; vp18 – Гнів/роздратування/занепокоєння; vp19 – Автоколони; vp20 – Переговори; vp21 – Обструкції/перепони; vp22 – Пікетування; vp23 – Перешкоджання; vp24 – Підтримка/підкріплення; vp25 – Упередження; vp26 – Мітинги; vp27 – Страйки; vp28 – Символічні акції; vp29 – Наметові містечка; vp30 – Вандалізм; vp31 – Інші; pa1 – Загальна кількість легалізоване осередків політичних партій, одиниць на 1 тис. працездатного населення; pa2 – З них легалізовано у році на 1 тис. осіб працездатного віку; pa3 – Припинило діяльність у році; pa4 – Кількість осередків на 10 тис. жителів; Year – Рік.

Розраховано автором з використанням програмного забезпечення Statistica 8.0

Матриця факторних навантажень (factor loadings)

Factor Loadings (Varimax normalized) (alldata.sta) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,500000)				
Variable	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4
se1	0,79660	0,12641	-0,05633	0,229088
se2	0,79536	0,12669	-0,01699	0,266114
se3	0,81615	0,12427	0,04146	0,005808
se4	-0,12889	-0,23384	-0,24776	0,354179
se5	-0,03673	-0,70237	-0,39067	0,142874
se6	0,04693	-0,25274	-0,21400	0,056921
se7	-0,11379	0,11804	-0,19490	-0,456949
se8	-0,31438	-0,57862	-0,39207	-0,062103
se9	0,72557	-0,08476	-0,09494	-0,285228
SE	0,70109	-0,34980	-0,37061	-0,117419
zgp1	0,87788	0,10279	0,02989	0,034043
zgp2	0,85345	-0,16716	-0,14631	0,069730
zgp3	0,38422	-0,49290	-0,03101	-0,157691
zgp4	0,32760	-0,58585	0,05646	0,114971
zgp5	0,96731	0,07979	0,01396	0,093303
ZGP	0,94019	-0,20988	-0,03079	0,059207
id1	-0,37037	-0,23087	0,14281	-0,475079
id2	-0,42086	-0,63548	0,33308	-0,030693
id3	-0,09241	-0,02437	0,69309	-0,067020
id4	-0,17380	-0,82739	-0,19665	0,105769
id5	-0,37605	0,15895	0,84760	0,234293
id6	0,18089	-0,03447	0,31804	-0,205716

Factor Loadings (Varimax normalized) (alldata.sta) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,500000)				
Variable	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4
id7	-0,22370	-0,34257	0,35298	-0,126751
id8	-0,12655	0,09583	-0,14474	-0,213290
ld	-0,00696	-0,20935	0,87320	-0,006314
pol1	0,33366	0,04477	0,26426	-0,454694
pol2	-0,20720	-0,81915	-0,25972	0,296177
pol3	-0,41158	0,06402	0,44895	0,000374
pol4	-0,25918	0,21882	-0,07751	-0,569907
pol5	0,44567	0,23379	0,68858	0,163331
pol6	-0,17109	0,04414	0,74086	0,039356
pol7	-0,17000	0,09480	0,32790	0,237115
pol8	-0,34240	0,07764	0,46024	0,279455
pol9	0,93167	0,17016	-0,03078	0,152983
Pol	0,37123	0,04624	0,65657	0,176734
EU	0,95685	0,15447	-0,00605	0,149243
ALL	0,94828	-0,13750	0,14989	0,078270
u1	0,08077	-0,65312	0,04182	0,288685
u10	0,62471	-0,13266	0,65112	-0,065565
u100	0,88661	0,01477	0,31890	-0,001670
u500	0,70001	-0,25860	0,32362	-0,247647
u1000	0,68237	-0,21700	0,18287	0,074224
u5000	0,69237	-0,46913	0,10944	0,229470

Factor Loadings (Varimax normalized) (alldata.sta) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,500000)				
Variable	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4
u10000	0,56848	-0,24285	0,01234	-0,004380
u25000	0,20202	-0,14340	-0,21922	0,456769
ub	0,34620	0,00027	-0,04267	-0,018374
vu1	0,82925	0,13913	-0,01399	0,221242
vu2	-0,13729	0,09786	-0,17520	-0,681764
vu3	0,74285	-0,07792	-0,23478	0,192334
vu4	-0,26909	0,11349	0,84144	0,108085
vu5	-0,02986	-0,69197	0,00295	-0,064222
vu6	0,88041	-0,16808	-0,03036	-0,132976
vu7	0,81627	-0,18280	-0,11079	-0,221080
vu8	-0,18664	-0,85269	-0,19085	0,180933
vu9	0,19742	-0,60855	0,24957	0,153349
vu10	0,32902	-0,41853	-0,14336	-0,152065
vu11	-0,08910	-0,94152	-0,06776	0,067820
vu12	0,02745	-0,56803	-0,42585	-0,007714
vu13	0,66618	-0,56647	-0,01254	-0,017450
vu14	0,89119	0,00497	-0,07642	-0,138540
vu15	0,20851	-0,25126	-0,18449	0,142928
vu16	-0,43464	-0,30871	-0,25476	-0,530841
vp1	0,60948	0,10607	-0,03369	0,293716
vp2	0,87957	0,08798	0,00634	0,155554

Продовження додатку Х. 2.

Factor Loadings (Varimax normalized) (alldata.sta)				
Extraction: Principal components				
(Marked loadings are >.500000)				
Variable	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4
vp3	0,89941	0,08926	0,02704	0,062515
vp4	0,92191	0,15165	0,00791	0,043989
vp5	0,60125	0,06313	-0,01199	0,232907
vp6	0,47920	-0,03126	0,36589	-0,476595
vp7	0,11060	-0,00739	0,61920	-0,202763
vp8	0,23012	0,21891	0,53421	0,148370
vp9	0,48143	0,27477	0,55256	-0,109771
vp10	0,69270	0,27398	0,46383	-0,193960
vp11	0,43454	0,22728	0,41490	-0,131029
vp12	0,83721	-0,04937	0,25513	0,076352
vp13	-0,13328	-0,19031	-0,05367	0,394398
vp14	0,14044	0,20705	0,83492	0,162459
vp15	0,66937	0,16046	0,50421	0,209411
vp16	-0,01344	-0,67720	0,04543	0,064301
vp17	0,08178	0,25644	0,59231	-0,227054
vp18	0,14407	0,21522	0,74205	-0,097796
vp19	0,60008	0,27723	0,12326	-0,170169
vp20	-0,40693	-0,02695	0,43833	-0,359849
vp21	-0,09570	-0,77219	-0,09397	0,065656
vp22	0,63591	-0,25175	0,25663	-0,325807
vp23	0,38048	0,28913	-0,08046	0,051489

Factor Loadings (Varimax normalized) (alldata.sta)				
Extraction: Principal components				
(Marked loadings are >.500000)				
Variable	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4
vp24	0,71068	0,27725	0,27622	0,194882
vp25	0,28997	0,18004	-0,19058	-0,276741
vp26	0,61555	0,07812	0,23271	-0,445284
vp27	0,73942	0,25515	0,14966	-0,240838
vp28	0,56241	-0,28694	0,54769	-0,169949
vp29	0,29887	0,09629	0,16710	-0,047597
vp30	0,49189	0,38462	0,18723	0,050589
vp31	-0,07070	0,06619	-0,10090	-0,237091
pa1	-0,84149	-0,14607	-0,01615	-0,201141
pa2	-0,28611	-0,70281	-0,18496	0,028747
pa3	0,87922	0,18079	-0,03660	0,197818
pa4	0,05731	0,00065	-0,12904	0,334176
Expl.Var	28,76401	11,20598	11,41878	5,106468
Prp.Totl	0,29654	0,11553	0,11772	0,052644

Примітки: se1 – Житлові права, se2 – Земля; se3 – Недостатнє фінансування; se4 – Соціальні виплати; se5 – «Податковий» Майдан; se6 – Заборгованість по заробітній платі; se7 – Зростання цін; se8 – Освіта; se9 – Комунальні послуги; se6 – Заборгованість по заробітній платі; SE – Усі соціально-економічні протести; zgp1 – Свобода спілкування; zgp2 – Громадянські свободи; zgp3 – Корупція; zgp4 – Незаконні дії чиновників; zgp5 – Зловживання органів внутрішніх справ; ZGP – Усі протести щодо захисту громадянських прав; id1 – Антикомунізм; id2 – ОУН-УПА; id3 – Російський націоналізм; id4 – Чорноморський флот; id5 – Російська мова; id6 – Український націоналізм; id7 – II Світова війна; id8 – Радянські свята; Id – Усі ідеологічні протести; pol1 – Проти уряду; pol2 – Проти Д. Табачника; pol3 – Проти В. Януковича; pol4 – За Тимошенко; pol5 – Проти ПР; pol6 – Проти ВО «Свободи»; pol7 – За ВО «Свободу»; pol8 – Вибори; pol9 – За ЄС; Pol – Політичні протести; EU – Євромайдан; ALL – Усі політичні протести; u1 – 1 учасник; u10 – від 1 до 10 учасників; u100 – від 10 до 100 учасників; u500 – від 100 до 500 учасників; u1000 – від 500 до 1 тис. учасників; u5000 – від 1 тис. до 5 тис. учасників; u10000 – від 5 тис. до 10 тис. учасників; u25000 – від 10 тис. до 25 тис. учасників; ub – більше 25 тис. учасників; vu1 – Автовласники; vu2 – Чорнобильці; vu3 – Громадяни; vu4 – Правоохоронці; vu5 – Ліві; vu6 – Місцева влада; vu7 – Жителі околиць; vu8 – Партії; vu9 – Політики; vu10 – Релігійні організації; vu11 – Праві; vu12 – Малі підприємці; vu13 – Державні структури; vu14 – Студенти; vu15 – Робітники; vu16 – Інші; vp1 – Захоплення; vp2 – Конфронтація/протистояння; vp3 – Вартування/чатування; vp4 – Графіті; vp5 – Обшуки/розшуки; vp6 – Об'єднання; vp7 – Арешти; vp8 – Підпал; vp9 – Атака; vp10 – Блокування; vp11 – Вривання/взлом; vp12 – Демонстрації/марші; vp13 – Ув'язнення; vp14 – Побиття/бійки; vp15 – Порушення кримінальних справ; vp16 – Голодування; vp17 – Знищення/руйнування; vp18 – Гнів/роздратування/занепокоєння; vp19 – Автоколони; vp20 – Переговори; vp21 – Обструкції/перепони; vp22 – Пікетування; vp23 – Перешкоджання; vp24 – Підтримка/підкріплення; vp25 – Упередження; vp26 – Мітинги; vp27 – Страйки; vp28 – Символічні акції; vp29 – Наметові містечка; vp30 – Вандалізм; vp31 – Інші; pa1 – Загальна кількість легалізоване осередків політичних партій, одиниць на 1 тис. працездатного населення; pa2 – 3 них легалізовано у році на 1 тис. осіб працездатного віку; pa3 – Припинило діяльність у році; pa4 – Кількість осередків на 10 тис. жителів; Year – Рік.

Значення латентних факторів для кожного АТУ регіону

Factor Scores (alldata.sta) Rotation: Varimax normalized Extraction: Principal components					
Case	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Year Рік
Волинська	-0,472511	-1,03810	-0,82817	0,24784	2010
Закарпатська	-0,797500	0,22930	-1,01095	0,52649	2010
Івано-Франківська	-0,514566	-0,60771	-0,30912	0,29463	2010
Львівська	0,092808	-3,59985	0,50858	0,10942	2010
Рівненська	-0,697672	0,20150	-1,07193	0,75180	2010
Тернопільська	-0,132732	-3,26639	-0,00364	-0,46198	2010
Хмельницька	-0,769580	0,03641	-1,13464	0,51859	2010
Чернівецька	-0,547249	-1,05736	-1,18562	2,26679	2010
Західний регіон України	-0,413530	-1,43981	-0,45992	0,42929	2010
Волинська	-0,202911	-0,01969	0,26133	-2,48924	2011
Закарпатська	-0,703067	0,91074	-0,81572	0,26622	2011
Івано-Франківська	-0,254774	0,69914	-0,45616	-1,16542	2011
Львівська	-0,351473	0,04555	-0,36075	-1,14807	2011
Рівненська	-0,694850	0,45897	-0,88448	-0,29545	2011
Тернопільська	-0,265259	0,01641	-0,21850	-2,55655	2011
Хмельницька	-0,438175	0,41068	-0,91687	-0,83971	2011
Чернівецька	-0,482366	0,54029	-0,86082	-1,09837	2011
Західний регіон України	-0,413916	0,38698	-0,59055	-1,38279	2011

Factor Scores (alldata.sta) Rotation: Varimax normalized Extraction: Principal components					
Case	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Year Рік
Волинська	-0,739407	0,46239	1,63553	0,50915	2012
Закарпатська	-0,595293	0,70579	1,13657	0,44281	2012
Івано-Франківська	-0,911821	0,50318	1,73266	1,34571	2012
Львівська	-0,395277	-0,24160	3,78214	-0,48021	2012
Рівненська	-0,767767	0,67500	0,14823	0,41152	2012
Тернопільська	-0,633076	0,28443	0,93220	0,20031	2012
Хмельницька	-0,922160	0,98838	-0,00852	1,01484	2012
Чернівецька	-0,634775	0,59082	0,07196	0,17446	2012
Західний регіон України	-0,650349	0,40355	1,45560	0,33852	2012
Волинська	1,820379	-0,05881	0,27371	0,24992	2013
Закарпатська	1,906284	0,31591	0,32366	-0,36230	2013
Івано-Франківська	1,806535	0,38377	0,04018	-0,20973	2013
Львівська	1,689580	-0,06481	-0,22961	-0,15785	2013
Рівненська	1,160985	0,53708	-0,35312	0,80542	2013
Тернопільська	2,542572	0,29650	0,02029	1,49692	2013
Хмельницька	0,241252	0,83771	-0,61953	0,95148	2013
Чернівецька	1,579074	0,19558	0,09910	-0,90690	2013
Західний регіон України	1,562582	0,27807	-0,10312	0,20244	2013

Графічне представлення факторних навантажень (факторне поле)

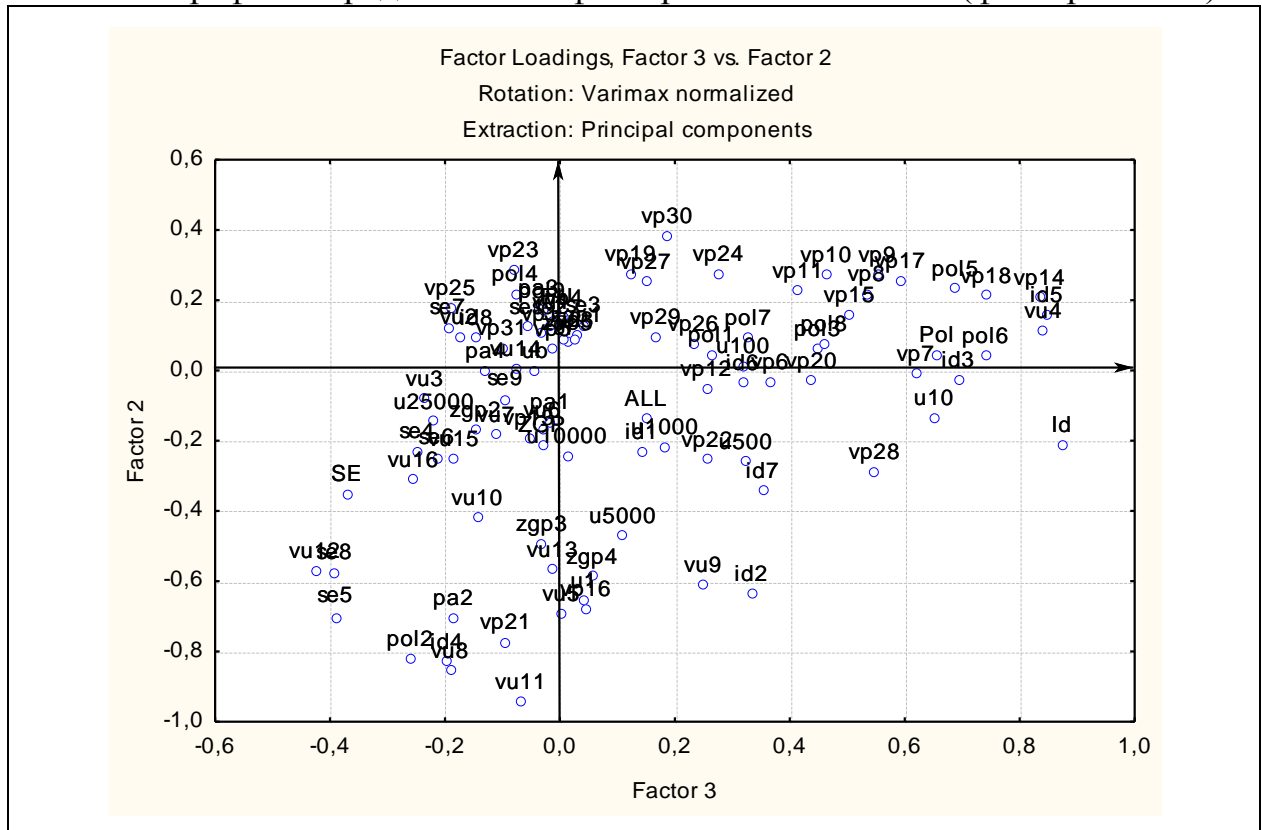

Рис. Х. 3. 1. Факторні навантаження (фактор II – фактор III)

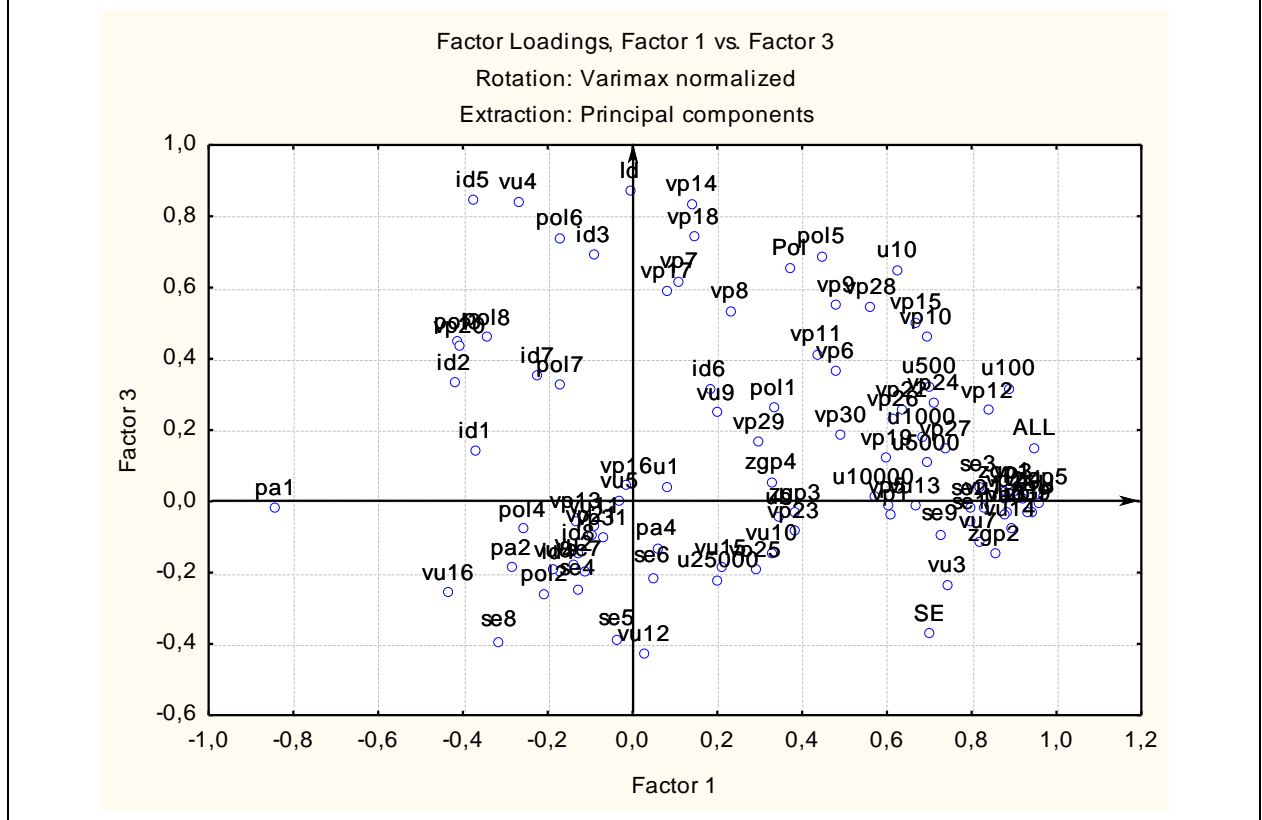

Рис. Х. 3. 2. Факторні навантаження (фактор I – фактор III)

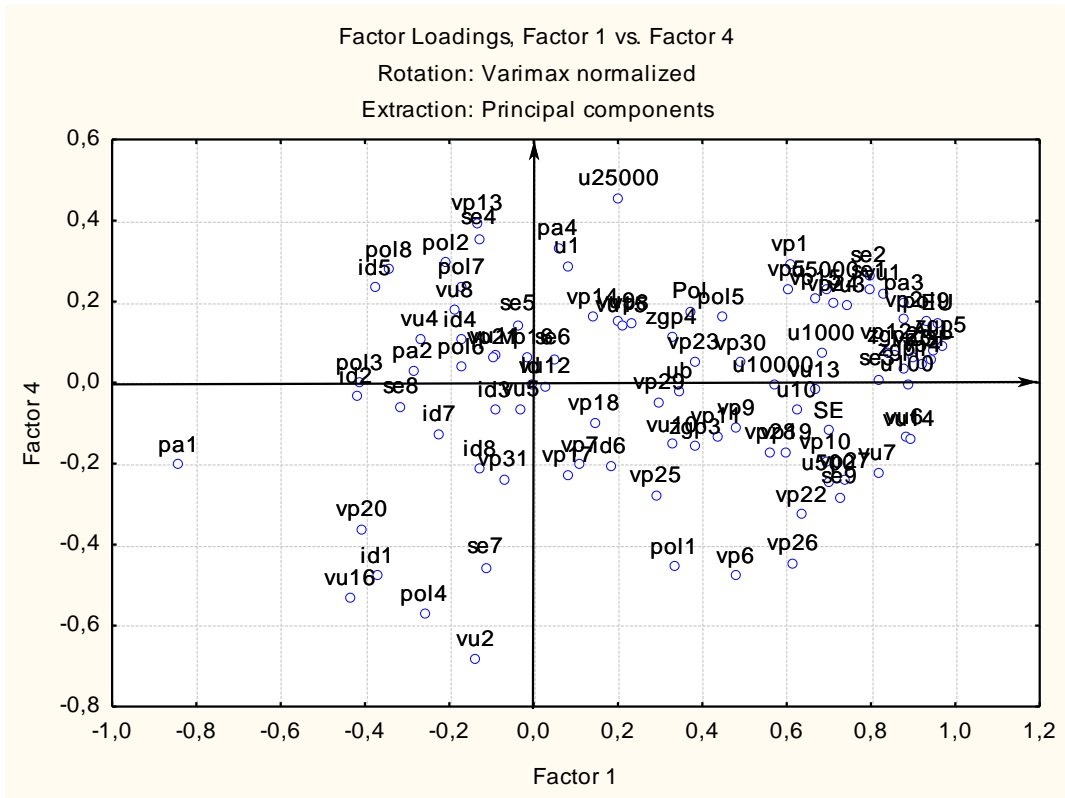
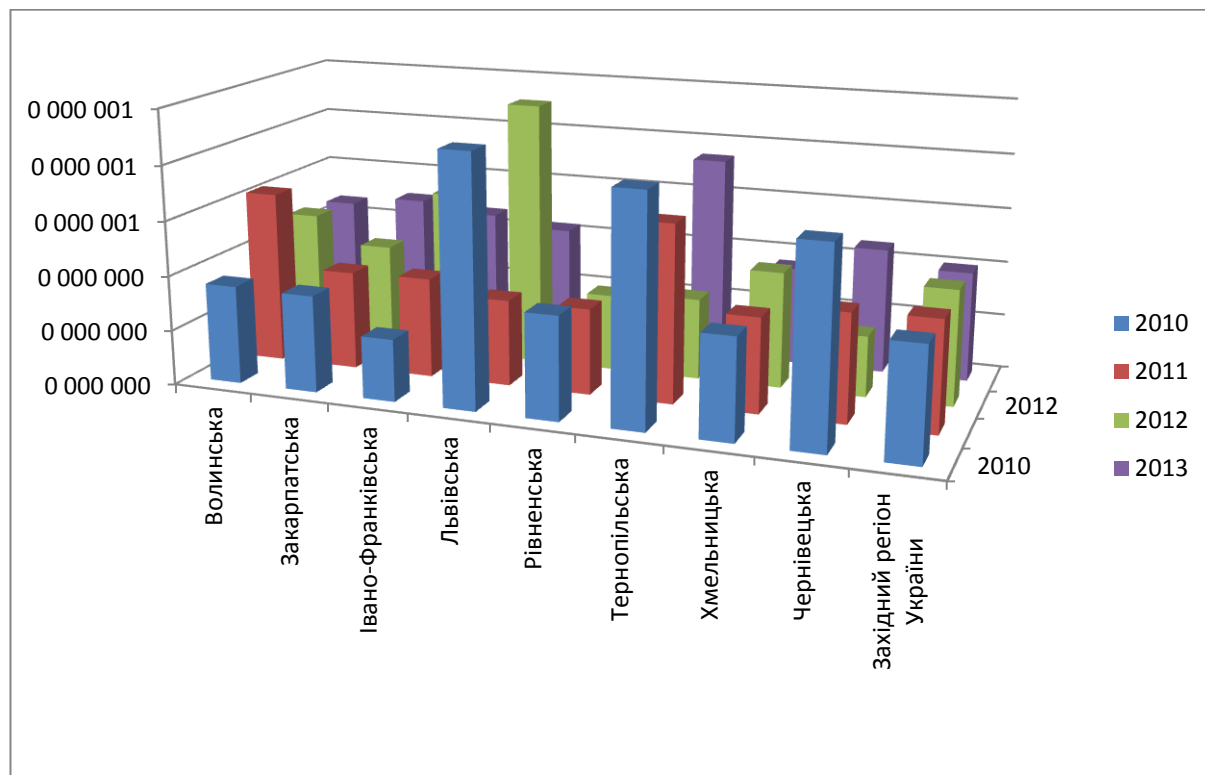

Рис. X. 3. 3. Факторні навантаження (фактор I – фактор IV)

Розраховано автором з використанням програмного забезпечення
 Statistica 8.0

Індекси політичної активності, 2010–2013 рр.

Розраховано автором з використанням програмного забезпечення Statistica 8.0

Додаток Ц. 1.

Сильні і слабкі сторони політичної активності Західного регіону України

Компоненти ПА	Сильні сторони	Слабкі сторони
Світоглядна	Висока частка зацікавлених в політиці людей. Незначний політичний абсентизм. Позитивна тенденція політичної інформатизації. Активна й масова участь населення в мережевих формах ПА.	Висока частка політично пасивних осіб серед молоді, порівняно із особами середнього віку. Наявність нашарування «радянської» ментальності. Риси політичного патерналізму. Політизація, радикалізація суспільства. Поляризація прихильників західної та східної зовнішньополітичної орієнтації. Недостовірність політичної інформації. Політична цензура. Необ'єктивність політичних ток-шоу, ЗМІ, через їхню фінансову залежність від суб'єктів великої політики.
Електоральна активність	Значний (найбільший в державі) електоральний потенціал. Позитивні тенденції його зростання (в абсолютних і відносних вимірах). Висока (вища середньоукраїнського) електоральна явка. Стійка підтримка сил національно-демократичного спрямування. Вибір європейського вектора розвитку України. Глибока демократична традиція виборчого процесу. Структурованість суспільства за політичними орієнтаціями, його висока організованість та електоральна мобілізація.	Зниження електоральної явки виборців (з 2004 р.). Диференційований рівень явки на виборах різних рівнів та видів. Електоральна пасивність на виборах до місцевих органів самоврядування. Значні територіальні диспропорції явки виборців (різниця явки в АТУ ЗРУ сягає $\approx 30\%$). Загальна радикалізація та націоналізація електоральних переваг мешканців регіону. Запит виборців на нові обличчя, альтернативні «традиційним» політ силам, з чим пов'язаний успіх партій ВО «Свобода» (26.10.2012), «Об'єднання «Самопоміч» (25.10.2014), ПП «УКРОП» (24.10.2015). Локальна сконцентрованість та чітка географічна структурованість електорату партій та політичних сил (Львівщина – ВО «Свобода», «Об'єднання «Самопоміч»; Волинь – ВО «Батьківщина»; Закарпаття, менше Хмельниччина – «ліві» політичні сили (В. Янукович, Партія Регіонів, «Опозиційний блок»); окремі округи Волинської та Тернопільської областей – КПУ). Наявність виняткового для регіону ядра електоральної підтримки «лівих» політичних сил – Закарпаття.
Протестна активність	Значний протестний потенціал регіону.	Географічні диспропорції кількості протестних подій в АТУ регіону.
Професійна активність	Розгалужена мережа осередків політичних партій.	Низька залученість громадян до професійної політики. Формальне членство в партіях. Низька діяльність партій на місцевому рівні. Непомітне функціонування партій в між виборчий період. Недостатнє представництво АТУ ЗРУ в центральних органах влади.

Можливості і загрози ПА населення ЗРУ

Можливості	Загрози
<p>Оновлення законодавства, спрямоване на відновлення довіри до влади в Україні. Побудова відкритого демократичного суспільства, без зайвої політизації. Забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру. Популяризація України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі. Підвищення обороноздатності держави. Оновлення доктринальних підходів до забезпечення національної безпеки. Створення ефективної державної системи кризового реагування. Захист державних кордонів та забезпечення миру на своїй території. Антикорупційна реформа. Очищення влади на всіх рівнях. Підвищення професіоналізму у всіх управлінських ланках. Реформування судоустрою, а також європейській системі цінностей та стандартів захисту прав людини. Побудова податкової системи, з мінімальними затратами часу на розрахунок і сплату податків, забезпечує достатнє наповнення Державного бюджету України і місцевих бюджетів. Реформа правоохоронної системи. Децентралізація. Відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні. Проведення структурних реформ. Входження на український ринок цивілізованого бізнесу та професійного менеджменту. Всебічне поширення приватної власності та ділової ініціативи. Формування потужного середнього класу. Підвищення стандартів життя. Перехід до енергоефективного та енергоощадного використання. Деретуляція та розвиток підприємництва, залучення інвестицій, спрощення міжнародної торгівлі та підвищення ефективності ринку праці. Зменшення обсягів державного боргу. Захист приватної власності. Забезпечення безпеки життя та здоров'я людини. Ефективна медицина, захищеність соціально вразливих верств населення, безпечний стан довкілля і доступу до якісної питної води, безпечних харчових продуктів та промислових товарів. Доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах. Формування позитивного іміджу України як європейської, демократичної, конкурентоздатної держави із сприятливим бізнес-кліматом, зі своїм унікальним місцем у світовому розподілі праці та інтегрованої у глобальні ланцюги створення доданої вартості.</p>	<p>Неефективне законодавство. Недосконала Незавершений розподіл функцій між законодавчою, виконавчою і судовою гілками влади. Неповага до закону і недовіра до будь-якої влади. Відчуття власної нездатності особи в політичному житті держави і регіону. Тиск на ЗМІ. Демографічна криза. Депопуляція населення. Зростання авторитарності, посилення централізму. Збільшення ролі чиновництва, бюрократизації управління. Посилення влади олігархічних кланів, обростання елітних груп бізнесовими структурами. Корумпованість. Бездіяльність правоохоронних органів. Багатоукладність економіки. Деформована структура народно-господарсь-кого комплексу. Збереження тісного зв'язку політичної влади і власності. Високий рівень криміналізації економічного життя. Зростання зубожіння народу. Зростання цін. Низька зарплата. Відсутність реального соціального захисту людей похилого віку, малозабезпечених, багатодітних сімей. Безробіття. Підвищення тарифів на послуги житлово-комунального господарства. Низька якість медичного обслуговування. Високий рівень побутової корупції (ЖЕКи, лікарні, ДАІ, навчальні заклади тощо). Відсутність стимулів для всебічного розвитку дітей та молоді. Зростання злочинності. Посилення поділу суспільства на багатих та бідних. Поширення наркоманії та алкоголізму. Поганий стан житлово-комунального господарства. Незадовільна екологічна ситуація. Несправедливий розподіл коштів між регіонами України. Проблеми освіти та науки. Несприятливі умови для розвитку бізнесу. Погіршення стану культури. Зростання державного боргу. Зростання частки мігрантів, «втік» мозків. Цензура, обмеження свободи слова.</p>

